

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DÜZCE'DEKİ ROMAN VATANDAŞLARIMIZIN
DİNİ TUTUM VE DAVRANIŞLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Necmettin KUZU

**Enstitü Anabilim Dalı: Temel İslâm Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı: Kelâm**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa AKÇAY

TEMMUZ 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

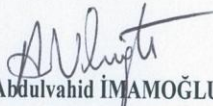
**DÜZCE'DEKİ ROMAN VATANDAŞLARIMIZIN
DİNİ TUTUM VE DAVRANIŞLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Necmettin KUZU

Enstitü Anabilim Dalı: Temel İslâm Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı: Kelâm

Bu tez 22/07/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Abdulvahid İMAMOĞLU

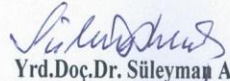
Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doç.Dr. Mustafa AKÇAY

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd.Doç.Dr. Süleyman AKKUŞ

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması halinde bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Necmettin KUZU

22.07.2010

ÖNSÖZ

Roman toplumu, Osmanlı Devletinin son çeyrek asrında Balkanlardan nüfus mübadelesi ile ülkemiz topraklarına gelmiş, daha çok göçebe yaşam tarzlarıyla tanınmışlar, Osmanlının yerleşik düzenine uyum sağladıkları ölçüde bireysel haklardan daha fazla faydalanmışlardır.

Bugün toplumumuzda Romanlar, medyanın da etkisi ile daha çok eğlence hayatına düşkünlükleri, kadınlarının çiçekçilik, falcılık yaptığı, ahlâkî değerlere karşı gevşeklikleri, erkeklerinin hemen her işi yapabilecekleri ile tanınmış; kendilerinin ve çocukların eğitimsiz olduğu gibi genel olarak olumsuzluk izlenim veren yanları ile zihinlerde yerleşmiştir. Romanlar hakkında yazılmış eserler de bile (bu eserler daha ziyade “Çingene” adı ile yazılmıştır ve tespit edebildiğimiz kadarıyla “Roman” adı ile yazılmış eser bulunmamaktadır) büyük oranda olumsuzluk izlerine rastlanmaktadır.

Bu gibi gerekçelerle bu çalışma, Düzce il merkezindeki Romanların genelde tarihî, sosyal ve kültürel yaşamları, özelde ise dinî yaşamlarını, onların kapalı olan inanç sistemlerini ortaya koymayı, onlarla ilgili önyargıların gerçekliğini tespit etmeyi Kelâm Ana Bilim dalında yüksek lisans çerçevesinde ele almayı amaç edinmiştir.

Araştırma öncesi “Türkiye Çingeneleeri” adlı Romanlar üzerine ilahiyat alanında tek eser olma özelliğine sahip kaynak, bize onların çok farklı inanışlarının olduğunu bildirmekteydi. Ne var ki araştırma alanına inildiğinde mezkur çalışmadan edindiğimiz bilgilere rağmen gerçeğin büyük oranda öyle olmadığı görülmüştür. Öyle ki yaptığımız empririk çalışmaya yani ankete verilen cevaplar, onların hem inanç sistemlerini hem de onlar hakkındaki kanaatlerin –en azından kendi araştırma çevremizde- yanlış olduğunu ortaya koymuş, inanç, ibadet ve günlük yaşamlarında pek farklı olmadıklarını ortaya çıkarmıştır. Dinî bilgilerinin eksik olduğu, bu eksikliğe paralel olarak dinî yaşayışlarında boşluklar olduğu gözlemlenmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde; çalışma esnasında rehberlik yapan ve değerli fikirlerine başvurduğum danışman hocam Doç. Dr. Mustafa Akçay’a, tecrübesini ve sosyal alan bilgisini paylaşan Doç. Dr. Abdulvahid İmamoğlu’na, çalışmamın başından itibaren maddî ve manevî desteğini esirgemeyen Düzce İl Müftüsü Alaaddin Gürpınar’a, anketin uygulanmasına büyük destek veren Necati Yılmaz’a, anket ve mülakat çalışmasına katılan yöremizdeki Roman vatandaşlarımıza, mahallelerde görev

yapan din görevlilerine, cami dernek başkanları ve mahalle muhtarlarına, , anne-babama ve eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Nihayetinde bütün şükran ve minnetler evrenin yegâne sahibi Allah'adır.

Necmettin KUZU

22.07.2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	xii
ÖZET	xiii
SUMMARY	xiv
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ	9
1.1 Düzce İlinin Sosyo-Kültürel Yapısı.....	9
1.1.1 Düzce İlinin Tarihi	9
1.2.2 Coğrafi ve Demografik Yapısı.....	10
1.2 Konu İle İlgili Bazı Kavramlar	11
1.2.1 Çingene Kavramının Sözlük ve Terim Anlamı.....	11
1.2.2 Roman Kavramının Sözlük ve Terim Anlamı	12
1.2.3 Çingene İle Roman Kavramlarının Karşılaştırılması.....	13
1.3 Romanların Tarihçesi ve Sosyo-Kültürel Hayatı.....	17
1.3.1 Romanların Kökeni.....	17
1.3.2 Hindistan'dan Göç Hareketi.....	19
1.3.3 Romanların Avrupa Göçü ve Yaşam Şekilleri.....	21
1.3.3.1 Dini ve Sosyal Yaşamda Altın Çağ Dönemi.....	21
1.3.3.2 Sıkıntılar Dönemi.....	22

1.3.4 Balkan Topraklarında Romanlar.....	24
1.3.5 Anadolu Topraklarına Göç Hareketi	25
1.3.5.1 Osmanlı Topraklarında Romanlar.....	26
1.3.5.2 Günümüz Türkiye Romanları.....	31
1.3.5.2.1 Türkiye’de Roman Nüfusu.....	34
1.3.5.2.2 Dil Yapısı ve Özellikleri.....	35
1.3.5.2.3 Sosyo-Kültürel Özellikleri.....	36
1.3.5.2.4 Sosyal Yapılanma ve Yaşam.....	40
1.3.6 Romanların Geleneksel İnanç Sistemleri	41
1.3.6.1 Mitolojik İnanç Sistemine Romanların Bakışı.....	42
1.3.6.2 Tanrı/Baro Devel ve Şeytan/Beng Sistemi.....	42
1.3.6.3 Tanrı/Tanrıçalar Sistemi.....	43
1.3.6.4 Romanlar İle İlgili Batıl İnanışlar.....	44
1.4 Kültür Ve Edebiyatımızda Çingene Algısı.....	46
1.4.1 Dini ve Psikolojik Açından Çingene Önyargısı.....	46
1.4.2 Türkçe Lügat ve Edebî Eserlerde Çingene İmgesi ve Önyargısı.....	51
1.4.2.1 Çingene Kelimesinin Lügatlerdeki Karşılığı.....	51
1.4.2.1.1 “ <i>Büyük Türkçe Sözlük</i> ’de Çingene Tanımlamaları.....	51
1.4.2.1.2 “ <i>TDK Türkçe Sözlüğü</i> ”nde Çingene Tanımlamaları.....	52
1.4.2.2 Roman Türü Edebî Eserlerde Çingene İmgesi ve Önyargısı.....	53
1.4.2.2.1 “ <i>Râziye</i> ”de Çingene İmgesi ve Önyargısı.....	53
1.4.2.2.2 “ <i>Ağır Roman</i> ”da Çingene İmgesi ve Önyargısı.....	53
1.4.3 Çingenelere İlişkin Günlük Dilde Kullanılan Atıflar.....	55

BÖLÜM 2: DÜZCE'DEKİ ROMANLARIN DİNİ İNANÇ, TUTUM VE DAVRANIŞLARIYLA İLGİLİ BULGULAR.....	57
2.1 Demografik Veriler	57
2.2 Etnik Tanımlama.....	65
2.3 Dinî Tanımlama.....	68
2.4 Din Bilgisi ve Dinî Eğitim.....	70
2.5 İslâm Dinî İnanç Esasları İle İlgili Bulgular.....	75
2.5.1 Allah'a İman.....	79
2.5.2 Peygambere ve Hz. Muhammed (sav)'e İman.....	84
2.5.3 Meleklerle İman.....	89
2.5.4 Ahiret, Cennet ve Cehennem İnançları.....	92
2.5.5 Büyücülük ve Muskacılık İle İlgili İnanışlar	94
2.5.6 Falcılık İle İlgili İnanışlar.....	96
2.5.7 Günah Kavramı ve Büyük Günahlara Bakış.....	97
2.5.7.1 Allah'a İnanmamak ve Şirk Koşmak.....	98
2.5.7.2 Hırsızlık Yapmak.....	99
2.5.7.3 Adam Öldürmek.....	100
2.5.7.4 İçki İçmek ve Kumar Oynamak.....	101
2.5.7.5 Zina Yapmak.....	103
2.5.7.6 Büyü ve Muska Yapmak/Yaptırmak.....	105
2.5.7.7 Romanların Dışında Evlilik Yapmak.....	106
2.6 Dinî Ritüellerin Uygulanışı İle İlgili Bulgular.....	107

2.6.1 Namaz Ritüeli.....	109
2.6.2 Oruç Ritüeli.....	113
2.6.3 Zekât ve Sadaka Ritüelleri.....	115
2.6.4 Kurban Ritüeli.....	114
2.6.5 Hac Ritüeli.....	119
2.6.6 Kabir, Türbe ve Yatır Ziyaretleri.....	122
2.6.7 Duâ ve Duâ Etme Alışkanlığı.....	126
2.7 Temizlik ve Gusül.....	131
2.8 Dinin Günlük Giyim Kuşamda Etkisi.....	135
2.9 Nikâh ve Evlilik.....	139
2.10 Önemli Gün ve Geceler	144
2.11 Batıl İnanç Ve Hurafeler.....	146
2.12 Günümüzde Roman Toplumunun Problemleri.....	151
2.12.1 Yoksulluk.....	151
2.12.2 Dışlanmışlık.....	153
2.12.3 Nüfus Artışı.....	158
2.12.4 Dinî Eğitim ve Bilgi Eksikliği.....	160
2.12.5 İşsizlik.....	162
2.12.6 Ahlâkî Bozulmalar.....	163
DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	166
KAYNAKLAR.....	176
EKLER.....	180
ÖZGEÇMİŞ.....	188

KISALTMALAR LİSTESİ

A.İ.H.M: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

as. : Aleyhisselam

a.g.e : Adı Geçen Eser

a.g.m : Adı Geçen Makale

Bkz. : Bakınız

C. : Cilt

Çev. : Çeviri

D.İ.A : Diyanet İslâm Ansiklopedisi.

diğ. : Diğerleri

Hz. : Hazreti

Km. : Kilometre

Km² : Kilometrekare

M.Ö. : Milattan Önce

ra. : Radıyallahuanh

s. : Sayfa

s.a.v : Sallâllahu aleyhi vesellem.

T.D.K : Türk Dil Kurumu

vb. : Ve benzeri

yy. : Yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Deneklerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	57
Tablo 2: Deneklerin Yaş Durumuna Göre Dağılımı.....	58
Tablo 3: Deneklerin Medeni Haline Göre Dağılımı.....	58
Tablo 4: Deneklerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	58
Tablo 5: Deneklerin Eğitim, Yaş ve Cinsiyete Göre Korelasyonu.....	59
Tablo 6: Deneklerin Mesleklerine Göre Dağılımı.....	61
Tablo 7: Deneklerin Yerleşim Alanına Göç Durumu.....	62
Tablo 8: Deneklerin Merkeze Yakınlık ve Uzaklığa Göre Durumu.....	63
Tablo 9: Deneklerin Ekonomik Durumuna Göre Dağılımı.....	63
Tablo 10: Deneklerin Meslek ile Ekonomik Durumu Arasındaki Korelasyonu.....	64
Tablo 11: Merkeze Yakınlık ve Merkezden Uzaklığa Göre Deneklerin Kendilerini Tanımlama Biçimleri Durumu.....	66
Tablo 12: Cinsiyete Göre Deneklerin Roman Olduklarını Her Ortamda Söyleme Durumu.....	67
Tablo 13: Cinsiyete Göre Deneklerin Dinî Açından Kendini Tanımlama Durumu.....	68
Tablo 14: Cinsiyete Göre Kur'an-ı Kerim Okumayı Biliyor musunuz? Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	70
Tablo 15: Merkeze Yakınlık ve Merkezden Uzaklığa Göre Kur'an-ı Kerim Okumayı Biliyor musunuz? Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı....	70
Tablo 16: Cinsiyete Göre Çocuklarınızın Kur'an-ı Kerim Okumayı Öğrenmesini İster misiniz? Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	71
Tablo 17: Cinsiyete Göre Çocuklarınızın Dinî (İslamî) Bilgiler Öğrenmesini İster misiniz? Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	72
Tablo 18: Cinsiyete Göre Kur'an Okurum" Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	72
Tablo 19: Cinsiyete Göre Müslümanlık (Dinî Bilgiler) İle İlgili Bilgilerinizi Yeterli Görüyor musunuz? Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	75
Tablo 20: Cinsiyete Göre Kur'an Okumak ve Dini Bilgiler Öğrenmek İçin	

Açılan Kur'an Kursu Veya Cami Dersine Katılır mısınız? Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	75
Tablo 21: Cinsiyete Göre Dini Bilgilerinizi Kimden Veya Nereden Öğrendiniz? Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	76
Tablo 22: Cinsiyete Göre Evinizde Dini Nitelikli Hangi Kitaplar Vardır Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	77
Tablo 23: Cinsiyete Göre “Allah’a İnanmak İmanın Şartıdır” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	80
Tablo 24: Cinsiyete Göre “İyi ve Kötü Her İşimizi Allah Yaptırır” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	81
Tablo 25: Cinsiyete Göre “Allah Hiçbir İşimize Karışmaz” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	81
Tablo 26: Cinsiyete Göre “Başımıza Gelen Kötü İşler Allah’ın Cezalandırmasıdır” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	82
Tablo 27: Cinsiyete Göre “Allah’tan Korkarım İbadet Yaparım” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	83
Tablo 28: Cinsiyete Göre “Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav)’dir” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	85
Tablo 29: Cinsiyete Göre “Hz. Muhammed İnsandır” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	86
Tablo 30: Cinsiyete Göre “Hz. Muhammed Bizi Cehennemden Kurtaracaktır” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	87
Tablo 31: Cinsiyete Göre “Hz. Muhammed Melektir” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	88
Tablo 32: Cinsiyete Göre “Hz. Muhammed’in Hayatı Hakkında Yeterli Bilgim Yoktur” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	89
Tablo 33: Cinsiyete Göre “Size Göre Melek Var mıdır?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	91
Tablo 34: Cinsiyete Göre “İnsanlar Öldükten Sonra Dirilecektir” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	93
Tablo 35: Cinsiyete Göre “Size Göre Cennet ve Cehennem Var mıdır?”	

Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	93
Tablo 36: Cinsiyete Göre “Sıkıntıya Düştüğüm Zaman Büyü ve Muska Yaptırırım” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	95
Tablo 37: Cinsiyete Göre “Fal ve Falcılık Hakkındaki Düşünceniz Nedir?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	96
Tablo 38: Cinsiyete Göre “Allah’a ve Peygambere İnanmamak Büyük Günahdır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	98
Tablo 39: Cinsiyete Göre “Hırsızlık Yapmak Büyük Günahdır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	99
Tablo 40: Cinsiyete Göre “Adam Öldürmek Büyük Günahdır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	100
Tablo 41: Cinsiyete Göre “İçki İçmek ve Kumar Oynamak Büyük Günahdır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	102
Tablo 42: Cinsiyete Göre “Ne Kadar Sıklıkla Alkol Alırsınız?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	102
Tablo 43: Cinsiyete Göre “Eşi Olmayan Biri İle İlişki Kurmak (Zina Yapmak) Büyük Günahdır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	104
Tablo 44: Cinsiyete Göre “Büyü ve Muska Yaptırmak Büyük Günahdır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	105
Tablo 45: Cinsiyete Göre “Roman Olmayan Biri İle Evlenmek Büyük Günahdır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	107
Tablo 46: Cinsiyete Göre “Beş Vakit Namazı Kılarım” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	109
Tablo 47: Merkez Yakınlık Ve Merkezden Uzaklığa Göre “Beş Vakit Namazı Kılarım” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	110
Tablo 48: Cinsiyete Göre “Teravîh Namazı Kılarım” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	111
Tablo 49: Merkeze Yakınlık ve Merkezden Uzaklığa Göre “Teravîh Namazı Kılarım” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	112
Tablo 50: “Cuma Namazı Kılarım” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	113
Tablo 51: Cinsiyete Göre “Ramazan Orucu Tutarım” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	114

Tablo 52: Cinsiyete Göre “Ramazan Ayında İçkili Eğlence, Sünnet, Düğün Gibi Törenler Yapılmalı mıdır?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	115
Tablo 53: Cinsiyete Göre “Zekât veya Sadaka Veririm” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	116
Tablo 54: Cinsiyete Göre “Kurban Keserim” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	118
Tablo 55: Cinsiyete Göre “Hacca Gittim” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	120
Tablo 56: Merkeze Yakınlık ve Merkezden Uzaklığa Göre İbadetlerin Uygulama Dağılımı.....	121
Tablo 57: Cinsiyete Göre “Kabir, Türbe ve Yatır Ziyaretleri Yapar mısınız? Nerelere Gidersiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	124
Tablo 58: Cinsiyete Göre “Diğer Türbe, Yatır Ziyaretlerinde Nerelere Gidersiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	125
Tablo 59: Cinsiyete Göre “Her Sabah Evden Dua Ederek Çıkarım” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	128
Tablo 60: Cinsiyete Göre “Yatağa Yatarken Dua Ederim” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	128
Tablo 61: Cinsiyete Göre “Yemekten Sonra Dua Ederim” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	129
Tablo 62: Cinsiyete Göre “Sadece Türkçe Dua Ederim” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	129
Tablo 63: Cinsiyete Göre “Dua Ederken; Fatiha/ Ayet’el Kürsi/ Felak/Nas Okurum” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	130
Tablo 64: Cinsiyete Göre “Sıkıştığım Zaman Dua Ederim” Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı.....	130
Tablo 65: Cinsiyete Göre “Romanların En Büyük Problemlerinden Biri Temizliktir” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	133
Tablo 66: Cinsiyete Göre Gusül Abdesti İle İlgili Yargılara Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	133
Tablo 67: Cinsiyete Göre “Kılık Kıyafetinizde Dinî Ölçülere Dikkat Eder	

Misiniz?" Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	137
Tablo 68: "Giyim Kuşamda Nelere Dikkat Edersiniz?"Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	138
Tablo 69: Cinsiyete Göre "Size Göre Kadınların Başını Örtme Sebebi Nedir?" Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	138
Tablo 70: Evliliğin Yaşa Göre Durumu.....	140
Tablo 71: Cinsiyete Göre Evlenilmesi Gereken Kişide Aradığınız Özelliklerin Durumu"na Verilen Cevapların Dağılımı.....	141
Tablo 72: Cinsiyete Göre "Bir Kadınlı Bir Erkeğin Beraber Yaşayabilmelerinde Aşağıdakilerden Hangileri Şarttır?" Sorusuna Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	142
Tablo 73: Cinsiyete ve Medeni Duruma Göre "Roman Olmayan Biri İle Evlenmek İster misiniz" Sorusuna Göre Verilen Cevapların Dağılımı...	143
Tablo 74: Sizin İçin En Önemli Bayram Aşağıdakilerden Hangisidir Sorusuna Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	145
Tablo 75: Cinsiyete Göre "Bir Kimse Diğereinin Saçını Gücü Ona Gececeği İçin Okşamamalıdır" Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	148
Tablo 76: Cinsiyete Göre "Yeni Doğum Yapan Kadın Yemek Pişiremez ve Temizlik Yapamaz" Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	149
Tablo 77: Cinsiyete Göre Gece Aynaya Bakan Gurbete Gelin Gider Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılım.....	150
Tablo 78: Cinsiyete Göre "Karanlık Gecelerde Cin Çarpabilir ve Vampirlere Yem Olunabilir" Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	150
Tablo 79: Cinsiyete Göre "Sabah Çiği İle Yüz Yıkamak Yüzü Güzelleştirir" Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	151
Tablo 80: Cinsiyete Göre "Romanların Problemlerinden Biri Yoksulluktur" Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	152
Tablo 81: Cinsiyete Göre "Romanların Problemlerinden Biri Dışlanmadır" Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	153
Tablo 82: Merkeze Yakınlık ve Uzaklığa Göre "Romanların Problemlerinden Biri Dışlanmadır" Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	154

Tablo 83: Yaşa Göre “Romanların Problemlerinden Biri Dışlanmadır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	155
Tablo 84: Eğitim Durumuna Göre “Romanların Problemlerinden Biri Dışlanmadır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	156
Tablo 85: Cinsiyete ve Merkeze Yakınlık ve Merkezden Uzaklığa Göre “Roman Harici Vatandaşların Düğün, Sunnet ve Cenaze Gibi Cemiyetlerine Katılır mısınız?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	157
Tablo 86: Cinsiyete Göre “Romanların Problemlerinden Biri Nüfus Artışıdır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	158
Tablo 87: Merkeze Yakınlık ve Merkezden Uzaklığa Göre “Romanların Problemlerinden Nüfus Artışıdır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	159
Tablo 88: Cinsiyete Göre “Romanların Problemlerinden Biri Dini Eğitim ve Bilgi Eksikliğidir” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	161
Tablo 89: Cinsiyete Göre “Romanların Problemlerinden Biri İşsizliktir” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	162
Tablo 90: Cinsiyete Göre “Romanların Problemlerinden Biri Ahlaki Bozulmalardır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı.....	164

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1:Düzce İl-İlçe ve Komşu İller Haritası.....	10
Şekil 2:Çingene İmgesini Gösterir Tablo.....	15
Şekil 3:Roman İmgesini Gösterir Tablo.....	15
Şekil 4:Romanların Atalarının Göç Güzergâhını Gösterir Tablo.....	19
Şekil 5:Romanların Göç Yolları.....	20
Şekil 6:Romanların Yoğun Olarak Yaşadığı Alanları Gösterir Tablo.....	32
Şekil 7:Göçebe Yaşamı Gösterir Resim.....	33

Tezin Başlığı: Düzce'deki Roman Vatandaşlarımızın Dinî Tutumu ve Davranışları	
Tezin Yazarı: Necmettin KUZU	Danışman: Doç. Dr. Mustafa AKÇAY
Kabul Tarihi: 25/07/2010	Sayfa Sayısı: xvi (ön kısım) + 180 (tez) + 9 (ekler)
Anabilim dalı: Temel İslâm Bilimleri	Bilim dalı: Kelâm
<p>Romanlar yıllardır ülkemizde beraberce yaşadığımız, ekonomik, sosyal, kültürel ilişkiler kurduğumuz, kısmen de olsa kız alıp vererek akrabalık bağı oluşturduğumuz bir topluluktur. Bununla beraber özellikle “Çingene” adı Romanlar hakkında toplumumuzda daha ziyade aşağılama, dışlanma ve dine lakayt davranmaya ilişkin atasözü, deyim ve günlük yaşamımızda kullanılan sözcüklerle nitelendirilmektedirler. Sosyal alanda birtakım çalışmalar bulunduğu halde ilahiyat alanında henüz yeterli çalışmalar bulunmamaktadır. Öte yandan dini yaşantıları hakkında bilinenlerin, rivayet ve söylencelerden ibaret olması da ayrı bir önem arz etmektedir. Bu yüzden “Düzce'deki Roman Vatandaşlarımızın Dini Tutumu ve Davranışları” adlı bir çalışma öngörülmüştür. Araştırma yöremizde yaşayan Roman vatandaşlarımızın dinî inanç ve ibadetleri algılama ve yorumlama şekillerinin nasıl olduğunu, bazı kaynaklarda yer alan Romanların dini hayatı önemsemedikleri gibi yargıların doğruluğunu ölçmek için çalışmamızı bu yönde gerçekleştirdik.</p> <p>Çalışma, Düzce merkezindeki Ağa, Çay, Cami Kebir, Akpınar ve Çamköy isimli Mahallelerde yaşayan Roman vatandaşlarımız üzerinde; katılım yoluyla doğrudan gözlem, kaynak kişililerle mülakat ve anket örneklem metotlarını kullanarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca teorik düzeyi oluşturmak için kaynak taramasıyla Romanların tarihsel, sosyal ve dinî yaşantıları hakkında bilgiler sunulmuştur. Anket formu 43 sorudan oluşmaktadır. Anket verilerinin istatistikî sonuçları her soru üzerinde ilgili konu başlıkları altında ayrı ayrı değerlendirilmiştir.</p> <p>Araştırma, sonucunda araştırma alanındaki Roman vatandaşlarımızın dini inanç, yaşayış ve ritüellerinin genel olarak Sünni İnanç sistemi ile paralel olmakla beraber, dini eğitim ve öğrenim faaliyetlerinden yeterince faydalanamadıkları görülmüştür. Bu konuda ilahiyat hizmeti veren kurumlara büyük sorumluluk düşmektedir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Roman, Çingene, Dinî İnanç, Dinî Yaşantı	

The title of the thesis: Religious Attitudes and Behavior of Duzce province of Roman Citizen	
Author: Necmettin KUZU	Supervisor: Assoc.Prof. Dr. Mustafa AKÇAY
Date: 22 July 2010	Nu.Of pages: xvi(pre text) +180(main body) + 9(appendices)
Department: Basic Islâmic Sciences	Subfield: Kelâm
<p>For years we have lived together in the novel in our country, economic, social and cultural relationships we have established, partly by giving her away is a community created kinship ties. However, especially in "Gypsy" in our society rather than about the name Roman humiliation, exclusion, and to act nonchalant about religion, proverbs, idioms and words used in everyday life described. Although some studies in the social area in the field of theological studies is not yet sufficient. On the other hand, is known about the religious life of legend and myth is composed of a separate is important. This is why "Roman citizens in Düzce and religious attitudes, and behaviors" is intended to work. Research in our region living Roman citizens of religious belief and worship and interpreting the way how it is, some sources in the field of Roma religious life do not care about such as the judiciary is accurate to measure our work in this direction have realized.</p> <p>Study at the center of Duzce Ağa Quarter, Çay Quarter, Camii Kebir Quarter, Akpınar Quarter and Roman citizens who lived in the neighborhood called on Çamköy; participation through direct observation, interviews and questionnaires with the residents of resource persons was conducted using sampling methods. Also to create a theoretical level with the Roman literature of historical, social and religious life has been about the information presented. Questionnaire consists of 43 questions. Statistical results of the survey data on each question were analyzed separately under relevant subject headings.</p> <p>Research, the Roman citizen as a result of the research area of religious belief, lifestyle, and rituals in general, but in parallel with the Sunni belief system, religious education and training activities were unable to benefit sufficiently from. The institutions that serve large about theology responsibility.</p>	
Keywords: Gypsies , Roman, religious attitudes and behavior	

GİRİŞ

Romanlar, toplumumuzun bir parçası olmakla birlikte haklarında, çok fazla belgenin bulunmadığı, mevcut bilgilerin ise daha ziyade kulaktan duyma rivayet ve hurafelerden oluştuğu bir topluluktur. Roman vatandaşlara yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında alanın henüz bakir olduğu görülmektedir.

Günlük hayatta Roman denildiğinde göçebe yaşayan bir topluluk akla gelmektedir. Roman toplumu göç ettikleri toprakları ana vatan olarak kabul etmişlerdir. Büyük bir kısmı yerleşik hayata geçmiş olmakla beraber göçebe hayata devam eden marjinal gruplar da bulunmaktadır. Yerleşik hayata geçtikleri toplumlarda göçebe yaşamın verdiği serbest yaşam tarzları, yerleşik yaşamın sosyal yaşam normlarına kayıtsız kalmalarına neden olmuştur. Bu durum birlikte yaşadıkları toplumlar tarafından sorun olarak görülmüştür.

Ülkemizde Romanların farklı isimlerle adlandırıldıkları görülmektedir. Mesela Avrupa’da Bohemyalı, Osmanlı’da “Kıpti” olarak Türkiye’de bölgelere göre farklılık göstermekle birlikte genellikle “Çingene” olarak tanınmaktadır.

Çingene kelimesine yüklendiği iddia edilen birtakım anlamlardan dolayı bu kelimenin kullanımı konusunda ikilem yaşanmaktadır. Bazı gruplar her şeye rağmen kendinî “Çingene” olarak tanımlarken, bazılarının ise kendilerini “Roman” olarak isimlendirdiği görülmektedir. Çingene tanımını tercih edenler, atalarının tamamının bu isimle anıldığı gerekçesi ile Roman kelimesini kabul etmemektedir. Öte yandan Çingene kelimesi çerçevesinde yaşadıkları toplum içinde oluştuğu iddia edilen önyargı ve aşağılayıcı ifadeler nedeni ile “Çingene” kavramının kullanımına karşı çıkan gruplar bulunmaktadır.

Roman toplumunun uzun yıllar göçer konar bir yaşam tarzında yaşadığı bilinmektedir. Onların etnik köklerinin Hindistan’a dayandığı, yaşam tarzlarını şekillendiren göç yolculuğu Hindistan’ın Sinti bölgesinden V. Yüzyıldan itibaren başlamıştır. V. yy. itibarı ile vatanlarını terk ederek Ermenistan toprakları üzerinden üç farklı yol güzergâhını takip ederek IX ve X. yy’larda Avrupa topraklarında görülmüşlerdir. Bazı kaynaklara göre Romanların XIII. ve XIV. yüzyıllarda Avrupa tarihine girdiği geçse de Romanların Bohemyalı olarak Avrupalılar tarafından tanınması XV. yüzyılın sonlarına yakın bir zaman diliminde olmuştur. Avrupalılar

topraklarına gelen Romanlarla karşılaştıklarında ilgi ve merakla karşılaşmışlardır. Fakat bu durum uzun sürmemiş, yaşadıkları yerlerde şiddetli baskılara maruz kalmışlar, hatta XV. ile XX. yüzyıllar arasında Türk ajanı olarak suçlanarak aşağılanmış, cezalandırılmış veya göçe zorlanmışlardır.

Çingene/Romanlar; Avrupa halklarına Mısırdan geldiklerini ve Hıristiyan olduklarını söylemişlerdir. Ülkelerine gelmelerinin asıl sebebinin göç ettikleri yerleşim alanlarında dinlerini yaşamakta baskı gördükleri ve o ülkeye geliş amaçlarının dinlerini daha iyi yaşama arzusu olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı şekilde Balkan ve Osmanlı topraklarına geldiklerinde de kendilerinin Müslüman'ca yaşama gayreti içinde olduklarını ifade etmeleri, göç ettikleri ülke yönetimi tarafından kabul edilme arzusu içinde oldukları izlenimini uyandırmaktadır.

Ancak Romanların Avrupa, Balkanlar, Osmanlı ve Türkiye tarihinde kendilerini anlatamamaları veya anlatmak istememeleri diğer toplumların onları anlamaya çalışmamaları, karşılıklı iletişim bozukluğu gibi sebepler, kendilerinin dışlanma ve kapalı bir toplum haline gelmelerine yol açmıştır. Ayrıca onların göçebe yaşam tarzları, toplum içindeki normları dikkate almamalarına neden olmuştur.

Çingene/Romanlara yönelik Osmanlı'daki uygulamaların Avrupa'dan ayrı tutulması gerekir. Zira Osmanlı Devleti, kanunlar çerçevesinde hareket etme zorunluluğu bulunan "Liva-i Kıptiyan" adı altında Çingene Sancağı oluşturmuş, Çingene topluluklarına yedek askeri görevler vermiş, hatta orduya bile almıştır. Osmanlı Devletinde ordunun ifade ettiği yüksek değer düşünülduğünde yönetimin toplumsal görevlerde bulunma ve rehabilitasyon çalışmalarında kendilerine verilen değer daha iyi anlaşılmalıdır. Öyle ki Osmanlı'nın Avusturyalı işgalcilere karşı Kosova'nın savunmasını Çingene/Romanlara bıraktığı tarihi bir vakıdır.

Romanların Hindistan'dan çıkışları ile birlikte Avrupa, Balkanlar, Osmanlı ve Türkiye tarihlerine bakıldığında, yakın geçmişe kadar konar göçer yaşama sahip oldukları görülmektedir. Konar göçer yaşam tarzı nedeni ile topluluk içinde hem çocukların hem de yetişkinlerin eğitim öğretimine pek dikkat edilmemiştir. Yerleşik hayata geçmelerinin ardından ise yaşam alanlarında okul ve cami bulunmasına rağmen yaşadıkları ekonomik sıkıntılar nedeni ile küçük yaşta çocukların çalıştırılması v.b. sebeplerden ötürü örgün ve yaygın eğitimin bir kolu olan din öğretiminden yeteri kadar faydalanma imkanı bulamamışlardır.

Ülkemizde Romanların yakın tarihine ilişkin, 1990'lı yıllardan bu yana anket ve gezi yöntemi kullanılarak ampirik saha araştırması yöntemi ile gerçekleştirilen bazı sosyolojik çalışmalar yapılmıştır. Ne var ki, yapılan bu çalışmalar küçük gruplar üzerinde olmasına rağmen genellemeler yapılarak **“Türkiye Çingeleri üzerinde yapılan araştırma”** adı altında neşredilmiştir. Sosyal, kültürel, dinî ve ahlâki yaşantının çevresel yaşantıdan etkilendiği dikkate alındığında, küçük gruplar üzerinde yapılan çalışmaların yalnızca araştırmanın yapıldığı alana yönelik verileri yansıttığı malumdur. O grubun farklı çevrelerde yaşayan tüm grupların özelliklerini yansıtması muhtemel değildir. Bu itibarla “Romanlar” üzerine yapılan araştırmaların sınırlı küçük gruplar üzerine yapılmasına rağmen, bu sınırlı verilerden hareketle bir takım genellemelerin yapılması, olumsuz tepkilere yol açmış, bu tür çalışmalarda bir takım hataların oluşmuştur.

Türkiye Romanları üzerine sözlü ve yazılı olarak yapılan çalışmalar, “kişi bilmediğinin düşmanıdır” sözü doğrultusunda daha çok aşağılayıcı, küçük düşürücü afaki bilgilerden veya yanlışlardan ibarettir. Öte yandan ülkemizde yapılan tarihi, sosyolojik ve dinî çalışmalara kaynakça olan eserlerin genelinin Avrupa kaynaklı araştırmalardan alıntı yaptıkları görülmektedir. Bu durum ise dinî olarak bazı inanış ve uygulamalarda yanlışlara neden olmaktadır. Zira Avrupa Çingeleri Hıristiyan inancına göre, ülkemizde bulunan Romanlar daha ziyade İslâm inancına göre yaşadığı halde; Batı kaynaklardan yapılan alıntılarının birtakım yanlış algılamalara neden olduğu görülmektedir.

Türkçe sözlük ve ansiklopedilerde “Çingene” sözcüğü dışlama, tahkir ve küçümsemeyi ima eden karşılıklar ile ifade edilmektedir. Günlük dilde de argo ve tahkir içeren ifadelerin kullanımı fazlalık göstermektedir. Bu gibi sebeplerden dolayı çalışmamızın bütününde “Çingene” kelimesi yerine “Roman” kelimesi kullanılmaktadır. Ancak özellikle tarihi vakaların anlatımında, kaynak kullanımlarında ve terimsel anlatımlarda “Çingene” kelimesi kullanılmıştır. Roman halkımıza yönelik uygulanan ankette ise; kendilerini “Roman” olarak tanımlamalarından dolayı “Çingene” kelimesinin kullanımından kaçınılmıştır.

Daha öncede ifade ettiğimiz üzere Roman toplumu yıllardır sosyal yaşamın her alanında birliktelikte olduğumuz ve sıcak ilişkiler kurduğumuz toplum olmakla beraber Roman toplumu her platformda kendilerinin dışlandığını ifade ettikleri de

görülmektedir. Ötekileştirme diye adlandırabileceğimiz bu durum, kültürel anlamda saf (âri) toplum gibi kaldıkları izlenimini vermiş olsa da, belli yaşam standartlarına ulaşamadıklarından dolayı yaşam standardını yakalayamama gibi bazı problemleri ortaya çıkarmaktadır.

Son zamanlarda Avrupa Birliği Projeleri kapsamında Roman toplumuna yönelik rehabilitasyon; topluma adapte ve çalışma hayatına daha fazla katılım sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Ülkemiz genelinde Romanlar üzerine 1990'lı yıllar sonrası bazı alanlarda rehabilitasyon çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Fakat inanç, din eğitim ve öğretimi alanında yeterli derecede çalışmanın olmadığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Özellikle Roman toplumunun dinî yaşamlarını konu edilen çalışmalarla; inancın üç boyutu olan Allah-Birey, Birey-Toplum ve Birey-Birey kapsamında, ihtiyaç tespiti yapılmalıdır. Bu ise toplumun geneline yönelik din eğitim ve hizmetlerinin planlanmasına zemin hazırlayacaktır.

Bireyin günlük yaşantısının şekillenmesinde dinin etkisini göz ardı etmek imkânsızdır. Zira din bireyin, kültür, çalışma, aile ve günlük yaşantısının şekillenmesini sağlayan faktörlerden biridir. Bununla beraber din kişinin hem dünyada hem de ahirette iyilik, güzellik ve mutluluğunu amaçlamaktadır. Bireyin dinî eğitim görmesi ise, onun toplum içinde çeşitli olumsuzluklara rağmen kanun çerçevesinde hareket etmesini sağlamaktadır. Manevi boşluk ve ahlâki yetersizlik, bireyin herhangi bir sıkıntı anında yanlışlara veya kanunsuzluklara sapmasına sebep olabilecektir. Bireyin manevi yaşantısında, dışsal etkenlere karşı otokontrolü sağlamanın doğru, etkili, formel yolu dinî eğitim ve öğretim sürecinden geçmektedir. Her alanda rehabilite çalışmaları yapılırken dinî alanda yetersiz kalınması, dinin dünya hayatının şekillenmesindeki yaptırımlarından faydalanılmamasına neden olmaktadır.

Araştırmanın Konusu ve Önemi

Araştırmamızın konusunu, Düzce'de yaşayan Romanların dinî inanç, tutum ve davranışları oluşturmaktadır. Her ne kadar Roman Toplumunu İslâm Kültürü içinde yaşıyor olsalar da kapalı bir toplum olma özelliği ile "bilinmezlik" içindedir. Bu bilinmezlik durumu toplumumuzun diğer kesimlerinin onlar hakkında çoğu yanlış bilgilere ve önyargılara sahip olmalarına yol açmaktadır.

Bir toplumun araştırılması o toplumun tarihî özellikleri, evreleri, bu evreler içinde sosyal, kültürel ve dinî yaşamları, bu yaşamların özellikle göçebe olma özelliği ile tanınan Romanların geçtiği merkezlerdeki etkilenmelerin tümü ile incelenmesini gerektirmektedir.

Geçmişte Romanlar göçer-konar yaşamlarından dolayı hemen hemen her toplumla tanışmışlar ve onların sosyal, kültürel ve dinsel yaşamlarını bir şekilde benimsemişlerdir. İçinde buldukları toplumla çabucak intibak sağlamışlar, fakat tam anlamı ile onlar gibi olamamışlardır.

Öte yandan toplumumuzun bir parçasını oluşturan Romanların dinî inanç ve ritüelleri önemli bir ilgi alanıdır. Bu açıdan çalışmanın özünü İslâm Dinî inanç ve ritüelleri ile ilgili konular oluşturmaktadır.

Çalışmamızda araştırma sahamız Düzce il Merkezindeki Romanların yoğun yaşadıkları Cami Kebir Mahallesi, Ağa Mahallesi, Çay Mahallesi, Çamköy Mahallesi ve Akpınar Mahalleleridir. Ancak ismini söylemekte yarar görülmeyen iki mahalle ankete katılmak istememişlerdir. Bu nedenle değerlendirme yapılırken mahalle adları yerine Merkeze Yakınlık ve Merkezden Uzaklık özelliği dikkate alınmıştır.

Roman toplumu, uzun yıllar birlikte yaşadıkları toplumlar ile sosyal, kültürel, dinî ve ekonomik alanda ilişkilerde bulunmuş, kız alıp verme ile akrabalık bağları kurmuş, çoğu zaman mutlu ve acı günlerde toplumumuzun bir unsuru olarak birlikte olmalarına rağmen bir tür dışlanmışlık içinde bırakılmış bir toplumdur. Onlar yakın geçmişe kadar Çingene adı ile anılmış, günlük dilde tekerleme, deyim, atasözü, söylence, batıl inanç ve çocukları korkutma aracı olarak zihinlerde canlı kalmış, temiz olmamakla, ahlâki düşüklükle, dinî yaşamı önemsememekle ve kanun dışılıkla itham edilmişlerdir.

Halkın önyargılı bakışı Roman toplumunu ötekileşme diye adlandırılabilir şekilde sosyal, kültürel, ahlâkî ve dinî bilinmezlikler içinde kapalı toplum haline getirmiştir. Müslüman toplumu içinde yaşamları ve topluca yapılan bir takım dinî ritüellerde birliktelik olmasına rağmen, dinî yaşantıları hakkında diğer toplumlarca dinî lakaydilikle itham edilmişlerdir. Bilimsel nitelikli yapılan çalışmalara mitolojik inanç

sistemlerinde var olduğu iddia edilen inanç formlarının etkisi ile dinî yaşamlarında duru bir bilgiye ulaşlamamıştır.

Araştırmamız “Çingene” tanımlamasını terk ederek “Roman” tanımlamasıyla yapılan ilk denilebilecek bir çalışmadır.

Araştırma Yöntemi

Çalışma alanını oluşturan Çay, Ağa, Cami Kebir, Akpınar ve Çamköy mahalleleri, Düzce ilinde Roman nüfusunun yoğun olarak yaşadığı alanlardır. Araştırma alanının tercihinde, Düzce Romanlarının homojen bir Roman yerleşim mekanı oluşturması, yerleşim alanının il merkezinde yer alışı ve araştırmacı açısından alana olan yakınlık önemli rol oynamıştır.

Düzce il merkezindeki Roman mahallelerinde ikamet eden Romanların dinî tutum ve davranışları özelliklerinin analizinde mülakat ve anket teknikleri kullanılmıştır. Bunlardan ilki Düzce Valiliği onaylı Diyanet İşleri Başkanlığı’nca 2010 yılı itibarı ile projelendirilen ve yetişkin erkekleri hedef alan Camilerde Kur’an Öğretimi adı altında, ortalama 20 kişilik bir grup ile 3 aylık birliktelik ve bilgi alış verişidir. Zira kursiyerlerin asıl amacı dinî bilgiler ve Kur’an Öğrenimi olmakla beraber, araştırmamız konusunda bilgi sahibi olmalarının ardından daha sıcak bir ortamda bilgi alış verişinde bulunulmuştur. Çalışma anketi alana çıkmadan önce kursiyerler üzerinde uygulanmıştır. Anket formundaki soruların hazırlanmasında “Türkiye Çingeneleeri” adlı çalışmadan yararlanılmıştır. Roman toplumunun kapalı bir toplum olması, ilahiyat alanındaki dinî içerikli sorulara yabancı oluşları bazı anket sorularına tepki göstermelerine sebep olmuştur. Bu yüzden anket soruları öncelikli olarak 20 kişi üzerinde uygulanmış, sorulmasında sakınca görülen soru ve yargılar çıkarıldıktan sonra 120 kişi üzerinde uygulanmıştır. Anketlerin uygulamasında cinsiyet ve yaş dağılımı özelliği ile birlikte, merkeze yakın ve uzak olma dikkate alınmış ve 10 Ocak– 15 Mart 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Ancak araştırmanın tanıtımında alanın tek bir mahalle ile sınırlı kalması, bir iki mahalle dışında diğer muhtarlarla iletişim kurmaksızın anket uygulamasının başlatılması büyük hata olmuştur. Bununla beraber araştırma alanında görevli İmam Hatiplerle karşılıklı diyalog ve işbirliği büyük fayda sağlamıştır.

Anketin tamamlanmasında anketör kullanılmamıştır. Deneklerin yaşam alanları ziyaret edilmiş, birebir görüşülerek gerektiğinde mülakatlarla anket soruları desteklenmiştir. Anket cevaplama süreleri ankete katılanların isteklerine bağlı olarak değişmiştir. Anket formlarının bilgisayar girişi için açık uçlu sorulara verilen cevaplar çerçevesinde kodlama kılavuzu hazırlanmış; veriler sosyal bilimlerle ilgili istatistik programı olan SPSS 13.0 programına göre değerlendirilmiş ve tablolastırılmıştır. Elde edilen tablolar kategorize edilmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmada anketlerin yanı sıra derinlemesine mülakat ve sözlü tanıklık tekniklerinden yararlanılmış, ayrıca çözümlerinin derinleştirilmesinde, alana ilişkin “kişisel gözlemler”den istifade edilmiştir.

Araştırmanın Varsayımları ve Problemleri

Araştırma öncesinde gerek yazılı gerekse sözlü kaynaklar ile var olan bilgilere göre bir takım varsayımlar oluşturulmuştur. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- 1- Romanlar kapalı bir toplum özelliği oluşturmaktadır.
- 2- Günümüzde kendilerini “Roman” kavramı ile nitelendirmeleri onların “Çingene” olmalarını gizlemek içindir.
- 3- Romanlar çok küçük yaşta çocuklarını evlendirirler.
- 4- Romanların inanç sistemleri bilinmezlerle doludur. Zira onların farklı bir takım inançları bulunmaktadır.
- 5- Romanlar dinî konulara duyarsızdır.
- 6- Romanlar büyük günah kavramını bilmemektedirler.
- 7- Romanlarda mezhep farklılığı yoktur.
- 8- Romanlarda temizlik ve din ilişkisi zayıftır.
- 9- Romanlar aile yaşamına ve nikaha önem vermezler.
- 10- Sürekli göçebe yaşamları onları örgün ve dinî eğitim öğretimden yoksun bırakmıştır.
- 11- Çocukların ve gençlerin gelecekle ilgili herhangi bir beklentileri bulunmamaktadır.
- 12- Roman toplumundaki nüfus artışı problem olarak görülmektedir.
- 13- Roman toplumu fakir bir toplum olup, işsizlik oranları da had safhada olduğu bir toplumdur.
- 14- Romanlar arasında ahlaki bozulmalar yüksek orandadır.

Araştırmada karşılaşılan problemlerin başında kaynak sıkıntısı gelmektedir. Henüz literatürde “Roman” ile başlayan bir kaynak bulunmamaktadır. Romanların, Çingene

kavramı ile başlayan Avrupa tarihleri ile ilgili yeterince kaynak olmasına rağmen Türkiye tarihi ile ilgili roman türü eserler harici çok az çalışma mevcuttur. İlahiyat alanında tek kaynak olma özelliğine sahip olan Dinler Tarihi alanında yazılmış “*Türkiye Çingeneri*” adlı eser Çingenerler ile ilgili yazılmış önemli bir kaynak olma özelliğine sahiptir. Eserde özellikle Avrupa kaynaklı bilgilerin bulunması Türkiye Romanlarının inanç ve dinî ritüellerle ilgili bir takım tutarsızlıkları beraberinde getirmektedir.

Roman vatandaşlarımızın dışlanmışlık duygusu alanda yapılacak çalışmaların tamamına önyargılı yaklaşımlarına neden olmaktadır. Anket esnasında birtakım ferdi sataşmalarla karşılaşmış, birebir görüşmelerle çözüm üretilmiştir. Fakat alevi Roman vatandaşlarımız ankete katılmamakta ısrar etmiş, çalışmamızın dışında kalmayı tercih etmişlerdir.

Anket çalışmaları birebir yapılmıştır. Şayet anketler dağıtmış olsa idi geri dönüşlerinin olmamam endişesi bulunmaktaydı. Anketlerin tek tek soruların sorularak işaretlenmesi aşamasında her denek için 30 ila 40 dakikalık bir zaman ayırmayı gerekli kılmıştır.

BÖLÜM 1: ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1 Düzce İlinin Sosyo-Kültürel Yapısı

1.1.1 Düzce İlinin Tarihi

Batı Karadeniz' de yer alan Düzce' nin tarihi M.Ö. 1390 - 800 yılları arasında hüküm süren Hitit (Eti) medeniyetine kadar uzanır. Düzce ve çevresi 15. yüzyıldan beri bilinmektedir.

Düzce'nin tarihini dört dönemde ele alınabilir;

Eski Zaman Bitinyalılar Devri : Evliya Çelebi'nin eserinde belirttiği bu dönemde Düzce hemen hemen ortada yoktu. Ancak Prusyas (Üskübü) mevcuttu. Düzce ise düz ve geniş bir ova hatta bataklıklar halinde, Bitintyalılar'ın oturdukları yerlerin doğusunda kalıyordu.

Roma ve Bizans Devri : Düzce'nin Roma ve Bizans devrindeki hali Bitinyalılar devrine göre biraz daha gelişmeye yüz tutmuş görünüyordu. Bitinyalılar devrinde bataklık halinde bulunan Düzce Ovası Romalılar zamanında ıslah edilerek ziraat için daha elverişli bir hale getirildi ve yavaş yavaş iskan edilmeye başlandı. Romalılardan sonra bu bölge Bizanslıların hakimiyetine geçti. Düzce'nin gelişmesi, parlaması bu devrenin son zamanlarına rastlar.

Osmanlılar Devri : Osmanlı Devleti zamanında Orhan Gazi'nin komutanlarından Konuralp Bey 1323 yılında burayı Bizanslıların hakimiyetinden kurtararak devletin topraklarına kattı. Düzce'nin Konsopa adını alması bu devirdedir. O zaman ilk ilçe merkezi Gümüşabadi' dir. Daha sonra ilçe merkezine Üskübü denilmiştir. Merkezi de Prusyas idi. Düzce bu sıralarda ticaret ve arazi bakımından Üskübü'yü ve ilk ilçe merkezi olan Gümüşabadi'yı gölgede bırakacak şekilde gelişme gösterdi. 1871 yılında ise ilçe merkezi Düzce'ye nakledilmiştir.

Cumhuriyet Devri : Bu devirde büyük bir gelişme gösteren Düzce, Türkiye'nin en işlek ve zengin ilçelerinden biri oldu. D-100 karayolu ve TEM otobanının geçmesiyle ulusal ve uluslar arası boyutta gündeme geldi. 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 depremlerinden sonra 9 Aralık 1999 tarihinde 81. il olmuştur.

1.1.2 Coğrafi ve Demografik Yapısı

Şekil 1. Düzce İl-İlçe ve Komşu İller Haritası

Düzce, Batı Karadeniz Bölgesi'nin Bartın'dan sonra en küçük ili(2593 km²) olup, kuzeyde Zonguldak, doğu ve güneyde Bolu ve batıda Sakarya illeriyle sınırlıdır. Akçakoca İlçesi ile Karadeniz'e açılan Düzce İli, 30 km. uzunlukta bir kıyıya sahiptir. İl'in en büyük yerleşim alanı olan Düzce'nin merkezine; ticaret, hizmet, sanayi ve küçük sanayi işlevleri yüklenmiştir. Akçakoca 3. kademe kentsel merkez; Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca ise ticaret, hizmet ve tarımsal üretim işlevli 2. kademe merkezlerdir. İl, iki metropol kent olan Ankara ve İstanbul büyük şehirlerinin ana ulaşım yolunun orta noktasında kurulmuştur. Ankara'ya 240 km, İstanbul'a 200 km, diğer büyük şehirler olan Sakarya'ya 69 km, Kocaeli'ne ise 106 km mesafededir.

Düzce ilinin nüfusunun belli bir bölümünü de göçmenler oluşturmaktadır. Kafkasya, Balkanlar ve Doğu Karadeniz Bölgesinden 1877'lerde başlayan göç, yakın zamanlara kadar sürmüştür. Göçle gelen bu insanlar gelenek, görenek, dil ve törelerini yerleştikleri yerlerde de korumuş, sürdürmüş ve yerleşim alanlarını da kendi alışkanlıklarına göre biçimlendirmişlerdir. Onların yöreye getirdikleri en köklü değişiklik ise ekonomik alanda gözlenmektedir. Geçmişte temel ekonomik etkinlik olan buğday ve tütün üretimi, Doğu Karadeniz'den göç eden topluluklar ile birlikte yerini önce mısır, daha sonra fındık üretimine bırakmıştır.

Düzce'nin başka bir özelliği de nüfusun bir bölümünün göçmen kabul edilen Bulgaristan Muhaciri, Çerkez, Abaza, Gürcü ve Romanlardan oluşmasıdır. Bu

topluluklar, gelenekleri ve töreleri bakımından bağımsız birer bütün oluşturmaktadır. Sıkı aile bağları, topluluk içi evlenmeleriyle geleneksel yapılarını korumuşlardır.

Dinî inanç ve yaşayış şekillerinde Sünni İslâm anlayışı büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Bununla beraber Gölyaka ilçesinde yaklaşık 13.000 civarında Alevi halk yaşamaktadır. Alevi halkın yaşam alanı olarak seçmiş olduğu mekan daha çok şehir merkezinden uzak, dağlık alanlardır. Gölyaka ilçesi Yunus Efendi köyünde bir adet Cem Evi bulunmaktadır. Düzce halkının uzun yıllar farklı kültürler ile iç içe yaşamaları birbirleri arasında samimi ilişkilerin oluşmasına imkan sağlamıştır.

1935'ten sonra giderek gelişen fındık üretimi, zamanla yörenin yaşam biçimini belirleyen tek öge durumuna gelmiştir. Tahıl, keten, kenevir ekim alanlarının fındık bahçelerine dönüşmesi, yörenin beslenme bakımından kendine yeterliğini ortadan kaldırmıştır. Sonuçta bazı köylüler ekmeklerini bile kasabadaki fırınlardan almaya başlamışlardır. Bunun yanında fındıktan elde edilen gelirin diğer ürünlerden elde edilen gelirden fazla olması yöre halkına oldukça yüksek bir yaşam düzeyi sağlamıştır.

Son yıllardaki hızlı gelişme ve hızlı nüfus artışı, Düzce'nin önemini daha da arttırmıştır. Temel ekonomik etkinliğin endüstri bitkileri tarımına yönelmesi, köylerin dış pazarla ve Düzce ile olan ilişkilerini sıkılaştırmıştır. Buna bağlı olarak, geleneksel tarım toplumu yapısı gözle görülür bir çözüme sürecine girmiştir (İl Valiliği, Kültür Müdürlüğü ve Belediye Başkanlığı Web Siteleri'nden yararlanılmıştır).

1.2 Konu İle İlgili Bazı Kavramlar

1.2.1 Çingene Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı

“Çingene” kelimesi kök olarak “çenk” veya “çing”ten türemiş, bu şekliyle ilk olarak Türkler tarafından kullanılmıştır. Kelimenin kökü olan “Çeng”, kanuna benzer dik tutularak çalınan bir çeşit saz manasına gelirken, “çengi” ise “çeng” denilen sazı çalan kimse ve çalgı esnasında oynayan dansöz anlamlarına gelmektedir. “Gan” ve ‘gen”, Farsça dilbilgisinde kelimenin sonuna gelerek kelimeye çoğul anlamı katan bir ektir. "Cigani" kelimesinden türeyen Çingene kelimesinin terim anlamı ile ilgi bir takım bilgiler özetle şu şekilde sıralanabilir:

1. Cigani ismi, Phrygien'de (Batı Anadolu'da bir bölge) çok önceleri yaşamış olan "Atsigani" yahut "Athiganoi" isimli gnostik bir mezhebe kadar gerilere gitmektedir. Bu mezhep, havariler döneminde Samerra'da büyücü Simon tarafından kurulmuştur. Bu konu, Yeni Ahit'te Resûllerin İşleri'nde geçmektedir. Çingenelerin, bu mezhebin üyeleriyle bağlantı kurarak, büyücülükle meşgul oldukları zannedilmektedir.
2. Bazı araştırmacılar, Çingenelerin mitolojik inanç sisteminde var olan "temizlik" ve "pislik" kavramlarının "Atsigani" mezhebi ile benzerlikleri nedeni ile Maniheistlerle de bağlantısının olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır. Bununla beraber, Çingenelerin menşeyini Hindistan olarak gören araştırmacılar, oradaki Brahmanlar, Ksatriya, Vaisya ve Sudralardan oluşan Hint kast sistemindeki "temiz" ve "pis" kuralları ile de bağlantı kurmaktadır.
3. Çingene kelimesinin terimsel anlamlarından birinin de Farsça ve Türkçede kullanılan ahen-ger (ahen=demir, ger=yapan) kelimesiyle ifade edilen nalbantlar ile irtibatlandırılmasıdır. "Ahen-ger" sözü de, daha sonra "Athinganoi" isimli gnostik mezheple münasebet kurmuş ve bu iki kelimenin karışımından da Çingene ismi doğduğu kabul edilmiştir(Özkan,2000).

1.2.2 Roman Kavramının Sözlük ve Terim Anlamı

Son zamanlarda ülkemizdeki Çingeneler kendilerini "roman" olarak adlandırmaktadırlar. Kullanımı yeni olmakla beraber Roman kelimesi, dünyada mevcut çingene nüfusunun büyük kısmının çeşitli lehçelerle kullandığı dil olan Romanî dilinde insan/adam anlamına gelen "rom" kökünden türemiştir(Akgül, 2006:104). Türkiye'de Çingene olarak ifade edilen topluluk, Batı'da "Rom" (çoğulu Roma), kendilerinin bir kısmınca da "Roman" kelimesiyle ifade edilmektedir.

"Rom" kelimesi Sanskritçe "adam" ve "koca" gibi manalara gelen, bu kelime kök olarak Sanskritçe "donı" kelimesinden türetilmiştir. İspanyol çingenelerince kullanılan "Kalo" kelimesi ise Hintçe'de olduğu gibi "siyah" anlamına gelmektedir. Muhtemeldir ki tenlerinin istisnalar hariç esmer olması onları bu kelimenin kullanımına yönlendirmiştir.

Günümüzde anlamının tahkir ifadelerine kayması ile Çingenelerin bir kısmı "Çingene" kelimesinin kullanımı terk ederek, ana vatanlarının dillerine sadık kalmış, kendileri için Roman tabirini kullanmaya başlamışlardır . Aynı şekilde

bunlar Avrupa’da “Roma” genel adı altında anılmaktadır (Özkan,2000:4). Fakat toplumumuzda yaygın olarak zannedildiği gibi Roman kelimesi Romanyalı anlamında değildir. Zira Romanların tüm ülkelerde olduğu gibi Romanya’da da bulunmaları onların Romanyalı olmalarını gerektirmez. Onlar Romanya’ya da tüm ülkelerde olduğu gibi Hindistan’dan göç yolu ile gelmişlerdir.

Romanlar ülkemizde yaşadıkları yörelere göre farklı şekillerde isimlendirilmektedirler. Ülkemizin birçok yöresinde diğer halklar tarafından halâ Çingene olarak isimlendirilmelerine rağmen roman kelimesinin kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır.

Bununla beraber yörelere göre toplumun isimlendirilmesine yönelik birkaç örnek verilebilir; Batı Anadolu ve Trakya yörelerinde “Roman”, Van ve Ardahan ili çevrelerinde “Mutrib”, Orta Anadolu illerinde “Elekçi”, Erzurum, Artvin, Erzincan ve civar illerde “Poşa”, Anadolu’nun birçok yerinde “Esmer vatandaş”, “Köçer”, “Arabacı”, Akdeniz ve Ege Bölgelerinde “Sepetçi”, Adana yöresinde “Cono” şeklinde isimlendirildikleri görülmektedir. Ayrıca, ülkemizde “Kıpti” kelimesi de çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. “Kıpti”, Mısırlı manasına gelmektedir. Osmanlı döneminde “çingene” şeklinde ifade edilen çingeneler, Mısırlı oldukları zannıyla, “Kıpti” adıyla anılmış ve bu tabir günümüze kadar gelmiştir (Özkan, 2000:4).

Ancak daha önce de ifade ettiğimiz gibi yoğun olarak yaşamış oldukları İstanbul ili, Ege, Marmara ve Batı Karadeniz bölgelerinde çingeneler kendilerini “Roman” kelimesiyle ifade etmektedir.

1.2.3 Çingene İle Roman Kavramlarının Karşılaştırılması

Çingeneler dünya sahnesinde ilk görülmeye başladığı tarihten günümüze kadar değişik isimler almış ve tanımlanmış bir kültürü temsil etmektedir. Bununla birlikte Çingenelere ilişkin önemli bir sorun, Çingene adının yaşadıkları yerlerin kültüründe birtakım olumsuzluklar içeren anlamlarda kullanımınıdır.

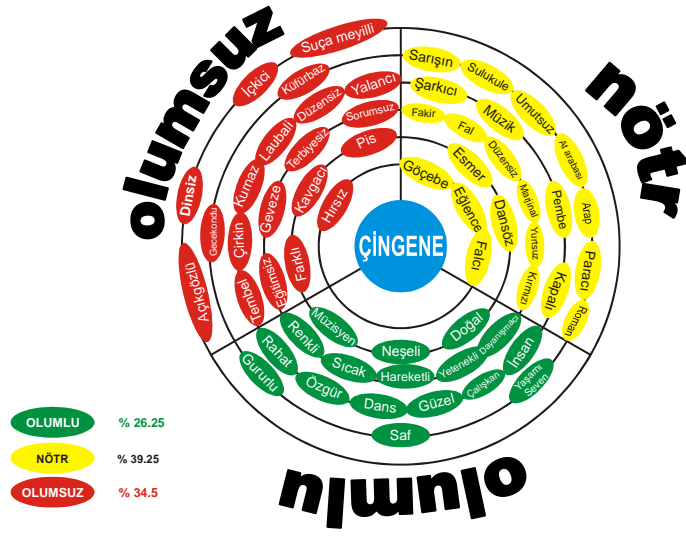
Ancak Çingenelere yönelik yapılan çalışmaların genel özelliği olan standartlaşma çabaları, Çingene adı konusunda da yaşanmaktadır. Uluslararası Çingene Birliği, dünya Çingeneleri için ‘Roman’ adının kullanılmasını önermekte ve istemektedir. Nitekim “1978 yılında düzenlenen İkinci Dünya Çingene Konferansında

Uluslararası Çingene Komitesi'nin adı, *Uluslararası Roman Birliği* olarak değiştirilmiştir". Roman adının kullanılmasını savunanlara göre, bu adlandırmanın kökü olan Rom, Hindistan'daki Sanskritçe Dom'dan gelmekte ve "adam, insan" anlamlarını taşımaktadır. Bu görüşü destekleyenlere göre Gypsy (Çingene) adı Gaco'ların yani Çingene olmayanların kendilerine taktığı bir isimdir. Çingene adının kullanımında ısrar edenler ise, tarihsel ve kültürel birliği vurgulamak için bu adın kullanımını savunmaktadırlar. Bunun dışında, Osmanlı kayıtlarındaki "Liva-i Çingane" tanımlaması ve Türk toplumunda Roman adının Çingene adıyla olan paralelliği nedeniyle Çingene adı ön plana çıkarılmıştır(Kolukırık,2009:2-3).

Çingene ile Roman kelimesinin karşılaştırılması, günümüz Çingenelerinin roman tanımlamasına geçmesi konusu sosyolojik ve filolojik açıdan araştırılması gereken önemli bir gelişmedir. Toplumun uzun yıllar kullanılan tanımlamanın kullanımını terk ederek, henüz lügatlere dahi girmemiş bir kelime tanımlamasını kullanması dikkat çekicidir. Onları bu yola sevk eden asıl neden Çingene kelimesine diğer toplumların bakış açısıdır. Diğer toplumlarca Çingene kelimesi önyargı, batıl inanç ve hurafelerle dolu anlamlara gelecek şekilde kullanılmaktadır. Kelimenin anlamı daha çok tahkir ve topluma aykırı yaşama gibi anlamlara gelecek sapmalara uğramıştır.

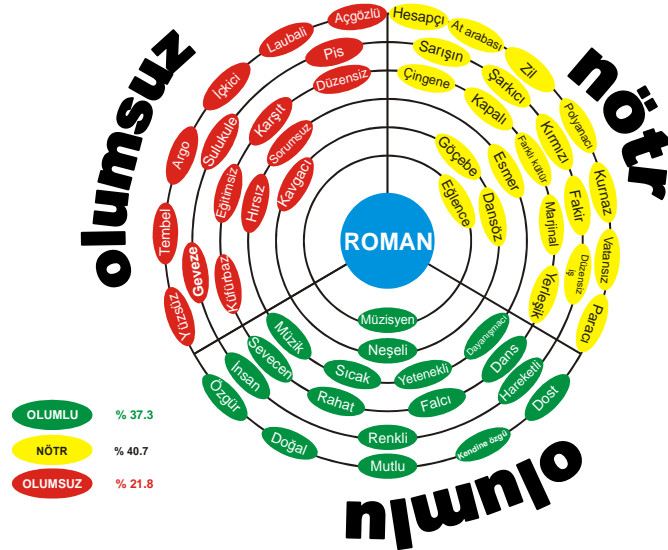
Çingene önyargısı ve kelimeye toplumun bakışını ortaya koyacak tarzda İzmir Tarlabası çingeneleri üzerine yapmış olduğu araştırmasında Suat Kolukırık, üniversite öğrencilerinde çingene ve roman imgelerinin oluşturduğu olumlu, olumsuz ve nötr anlamlar üzerinde araştırma yapmıştır. Hedef tahtası şeklinde oluşturulan grafiğin ortasına çingene ve roman kelimeleri konulmuştur. Grafikte merkeze en yakın halka üzerindeki sıfatlar en fazla frekansı alan, merkeze en uzak halka üzerindeki sıfatlar ise en az frekansları alan sıfatlar olarak yerleştirilmiştir.

Şekil 2.Çingene İmgisini Gösterir Tablo (Kolukırık:2009)

Öğrenciler “çingene” adına Toplam 400 frekans göndermiştir. Bunların 157’si (% 39,25) nötr, 138’i (% 34,5) olumsuz ve 105’i de (% 26,25) olumlu sıfatlarla karşılık gelmektedir. Aynı öğrenciler “ Roman” adına Toplam 233 frekans göndermiş, bunların 95’i (% 40,7) nötr, 87’si (% 37,3) olumlu ve 51’i de (% 21,8) olumsuzdur(2009:127).

Şekil 3. Roman İmgisini Gösterir Tablo (Kolukırık:2009)

Yapılan araştırmada dikkati çeken bir diğer konu ise, üniversite öğrencilerinin “Çingene” imgesine merkeze yakın frekanslarda “hırsız, göçebe, eğlence ve falcı...” gibi olumsuzluk içeren sıfatlar kullanırken, “Roman” imgesinde merkeze yakın frekanslarda “müzisyen ve eğlence” sıfatlarının kullanıldığı görülmektedir. Dikkati

çeken “çingene” kelimesinin Hint literatüründe kullanılan “çeng” kökünü ifade eden eğlence sıfatının her iki imgede de merkeze yakın olarak kullanılmasıdır. Bunun sebebi ise Hindistan, Avrupa, Balkanlar, Osmanlı ve Türkiye Çingene tarihinde büyük oranla eğlenceli, eğlenmeyi seven halk olarak kültürünün şekillenmesidir.

Verilerden de anlaşılacağı üzere nötr oranları birbirine oldukça yakındır. Buna karşın olumlu ve olumsuz oranlar Çingene ve Roman’da yer değiştirmiştir. Örneğin Çingene imgesinde falcılık nötr olarak değerlendirildiği halde Roman imgesinde olumlu olarak değerlendirilmiştir. Serbest çağrışım tekniği ile üniversite öğrencilerinin her iki imgede de Sulukule’nin mekan olarak akla gelmesine katılmak mümkün değildir. Ancak burada medyanın etkisi ortaya çıkmış, Çingene/roman konulu görsel yapımlarda yaşam alanı olarak bu alandaki medyatik unsurların gösterilmesinin etkisinin büyük olduğu görülmektedir.

Dikkati çeken bir diğer frekans, Tablo 3’de olumsuz bulunan “dinsiz” frekansı Tablo 4’te hiç konu edilmemiştir. Buna göre “Çingene” adının dinsizlik gibi algılamaya neden olduğu halde Roman adı böyle bir algılamaya neden olmamıştır. Öğrenciler arasında “Roman” tanımlamasının Çingene tanımlaması ile karşılaştırıldığında daha olumlu tablo çizmesinin nedeni, kuşaktan kuşağa aktarılan Çingene imgesine yüklenen olumsuz anlamlardır.

Roman kelimesi ülke genelinde diğer vatandaşlar tarafından alışkanlık haline gelmemekle beraber, son samanlarda çingene vatandaşlarca oldukça sık kullanılmaktadır. Araştırmamızı yaptığımız Düzce merkezinde yaşayan vatandaşlarımızın büyük çoğunluğu kendini Roman olarak isimlendirmektedir. Bunun en büyük sebebi kuşkusuz ki, aşağılandıkları, hakir görüldükleri, hırsızlık, fuhuş yapan, uyuşturucu satan kişiler olarak görülmek istememeleri, bu nitelendirmelerden kurtulmak istemeleridir. Bu itibarla “çingene” kelimesine yüklenen sıfatları hak etmediklerini vurgulamanın en basit yolu isim değişikliğine gidilerek “Çingene” yerine “Roman” kelimesine sığınmaktır.

Özellikle eğitim seviyesi yüksek, toplumda belirli bir saygınlığa ulaşmış çingene vatandaşların atalarından gelen çingene tanımlamasını kabullenmiş ve ısrarla çingene olduklarını savunmuşlardır. Roman kelimesinin sonradan ortaya çıktığı gerekçesi ile kendilerinin adı olamayacağını ifade etmektedirler. Burada özellikle isminden bahsedilmesi gereken Düzce ili Çilimli ilçesi doğumlu Yazar Mustafa Aksu’dur. Zira

çingene kelimesine yüklenen kötü anlamlara özellikle savaş açarak kendisinin çingene olduğunu her platformda dile getirmektedir. Bu konuda yazmış olduğu *Türkiye’de Çingene Olmak* adlı kitabında Çingene kelimesinin olumsuz anlamda kullanımına karşı mahkemelere varacak düzeyde çalışmalarda bulunduğu görülmektedir(Aksu:2006). Aksu uzun yıllar kamu kurumlarında çalışmış, bu esnada kendinin çingene kökenine aidiyetini gizleme zorunluluğu hissetmiştir.

Düzce Müftülüğü himayesinde Roman mahallesinde açılan Camilerde Kur’an Öğretimi kursunda çingene ve roman tanımlamaları üzerinde münazaralarda bulunulmuştur. Genel olarak kendi mesleğini yapan ve diğer halklara ihtiyacı olmayanların Çingene tanımlamasında herhangi bir sakınca görmediği, buna rağmen diğer halklara bağımlı olarak çalışma hayatında bulunanların ise çingene tanımlamasını kabul etmeyerek roman olduklarını kabullendikleri görülmektedir. Burada verilen bir örnek dikkat çekicidir: Bir fabrikanın eleman alımına müracaat eden kursiyerlerden biri, ilk müracaatında çingene kökenli olduğunu söylediğini ve işe alınmadığını, aynı fabrikaya tekrar müracaatında çingene olduğunu gizleyerek girebildiğini söylemiştir. Burada dikkati çeken unsur kişinin elinin emeği ile rızık kazanma isteği karşısında bireyin işe uygunluk özellikleri dikkate alınmayarak toplum içinde çingene imgesine önyargılı yaklaşımdır. Hayatın her alanında kendilerine dışlanmışlık duygusunun hissettirilmesi geçmişten beri gelen çingene kelimesinin reddedilmesini gerektirmiştir.

Romanlar tarafından her ne kadar sözlüklerde çingene kelimesinin olumsuz anlamları değiştirilmiş olsa da, halk arasında olumsuz imaj ve söylencelerin değiştirilmesi kolay görülmemektedir.

1.3 Romanların Tarihçesi ve Sosyo-Kültürel Hayatı

1.3.1 Romanların Kökeni

Çingeneler/Romanlarla ilgili yapılan araştırmalar, onların kökenine, atalarının Hindistan’dan ayrılma nedenlerine, yola çıkış tarihlerine ve Avrupa’ya göçlerinin ilk evrelerine ilişkin halâ yanıtız bir takım sorularla karşı karşıyadır. Bununla beraber Çingene konusunun uzmanları, Balkanlar’ın “çingenelerin ikinci yurdu” olduğunu sıklıkla dile getirir ve Romani’yi (çingene dili) “ Balkanlaşmış Hint dili” olarak tanımlayıp sınıflandırır(Marushiakova - Popov, 2009:13).

Çingenerler üzerine araştırma yapan bilim adamları, onların daha ziyade Hindistan kökenli oldukları tezini ileri sürmektedirler. Onları bu kanaate götüren sebep, 200 yılı aşkın bir zamandan beri çingenerler üzerine yapılan dil karşılaştırmalarının, onların dilinin büyük ölçüde Hintçe ağırlıklı olduğunu göstermesidir (Özkan, 2000:10). Çingenerlerin Hindistan orijinli olduklarını savunan bilim adamları esas problemin onların nereden geldiği değil, Hindistan'ın hangi bölgesinden olduklarının tespitidir. Zira günümüze kadar yapılan araştırmalar, bu hususu berraklaştıramamış, bu yüzden de onların atalarının Hindistan'ın hangi bölgesinden çıktıkları hususunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

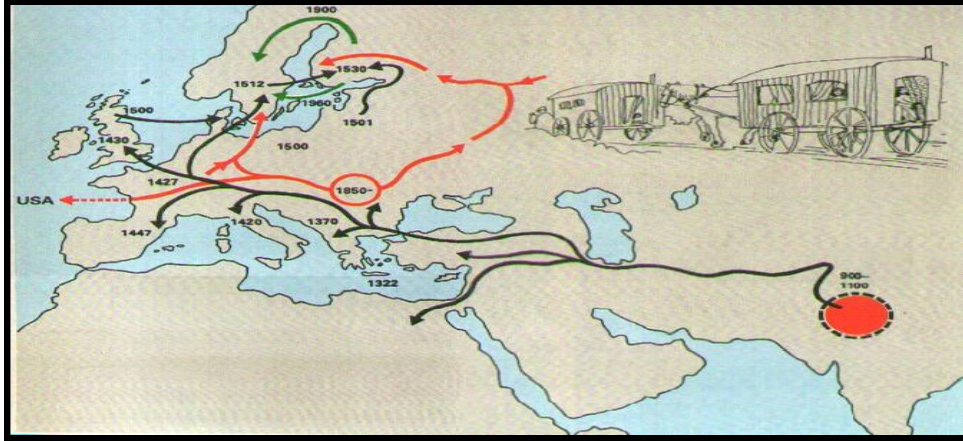
Günümüzde Çingenerler de kendi kökenlerinin ne ve neresi olduğunu merak etmektedirler. Çiganologlar ise, çingenerlerin büyük bir ihtimalle Kuzeybatı Hindistan kökenli oldukları üzerinde durmaktadır. Buna göre onların köken mntıkları; Hindukuş-Dağları'nın vadilerindeki Kuzeybatı Hindistan ve Kuzeydeki Hint sınır eyaletleri, yani bugünkü Dardu şivesinin konuşulduğu mntıktadır. Çünkü çingenerlerin konuştuğu dilin, Kuzeybatı Hindistan'da konuşulan Darduca ile yakın bir bağının olduğu tespit edilmiştir (Özkan,2000:11).

Çingenerlerin kullandıkları dil yapıları Hint dil yapıları ile mukayese edilmiş, aralarında bulunan büyük benzerlikler nedeni ile akrabalıkları büyük ölçüde ispat edilmiştir. Bunun da ötesinde atalarının İndüs sahillerinde yaşayan “Çangar” veya “Zingar” denilen halkın adını taşıdıkları ve kendilerinin de onlardan geldiği genel olarak kabul edilmiştir. Fransızlar Çingenerlerin ilk defa Bohemya'dan geldikleri ve Çek Krallarından aldıkları müruriye (konaklama izin belgesi) ile bazı hakları tanıyan vesikaları gösterdiklerinden dolayı “Bohemien” olarak isimlendirmişlerdir. Hollandalılar ise onlara ilk olarak Macaristan'dan geldikleri için Ungern ve sonra Danimarka ve İsveç de olduğu gibi, Tatar oldukları zannı ile Tatern veya Tötern yahut putperest izleri taşıyan inançlarına işaretle Heidenen demişlerdir. Bu durum Çingenerlerin ne kadar muhtelif adlar ile anıldıklarını göstermektedir. Diğer taraftan, Çingenerlerin Mısır'dan yayıldığı kabul edilerek bunlara “Kıptî” denilmiştir. nitekim bir kısım Çingenerler memleketlerinin küçük Mısır denilen yer olduğunu ve bu memleketin fazla kalabalık ve geçimi dar olması dolayısı ile göç etmeye mecbur kaldıklarını söylemişlerdir (Gökbilgin, “Osmanlı Toplumunda Çingenerler” adlı makale).

1.3.2 Hindistan'dan Göç Hareketi

Romanların kökenlerinin Hindistan olduğu, yukarıda da ifade edildiği üzere 200 yılı aşkın bir zamandan beri dil karşılaştırmaları sayesinde bilinmektedir. Romanlar üzerine yapılan değişik araştırmaların vardığı ortak sonuca göre Hindistan, romanların ilk yurdudur. Bununla birlikte göçlerinin zamanı, Kuzey Hindistan'la İran arasındaki kesin yerleri, göç yolları ve günümüzdeki benzer gruplarla akrabalık durumları çözülebilmemiş değildir. Ayrıca günümüzdeki bütün Romanları saf Hintli olarak telâkkî etmek de doğru değildir. Zira uzun göç süresince onlar, yabancı unsurlarla da evlilik gibi yollarla kültürlerinde karışıma maruz kalmışlardır. Hindistan'ın kuzeyindeki Pencap ve Sint bölgelerinde yaşayan romanların göç sebebi; dinsel nedenler, politik kavgalar, Bizans'ın çekiciliği ve açlık olarak öngörülmüştür (Alpman,1993:95).

Şekil 4. Romanların Atalarının Göç Güzergâhını Gösterir Tablo.

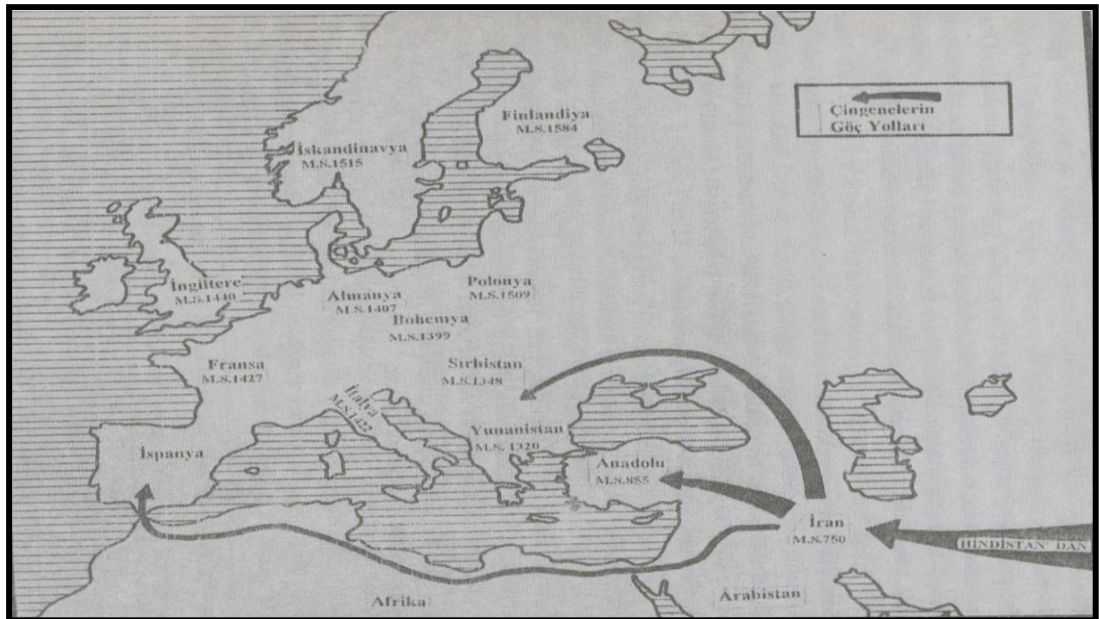

Hindistan'dan göçün başlangıcına ve Romanların dünyaya dağılmasına ilişkin tahmini tarihler, 5 ilâ 15. yüzyıl gibi hayli geniş bir zaman aralığında değişir. Onların göç etmelerine neden olan etkenler hakkında çeşitli kuramlar bulunmakla birlikte baskın görüş, bunun tek bir olaya bağlı kalmayıp, yüzyıllara yayılan bir süreç olduğudur. Romanların atalarının türlü nedenlerden dolayı yurtlarını küçük topluluklar halinde terk ettikleri tahmin edilmektedir. Çoğu zaman bu göç sürecinin, 5. ve 6. yüzyıllarda Ak Hunlar'ın Orta Asya'dan akınlarıyla ivme kazandığı ve bu akınların kentlerin çözülmesi, tarımın gerilemesi, kıtlık ve salgın hastalıkların baş göstermesinin yanı sıra Gupta Hanedanlığı'nın çökmesi ve imparatorluğun dağılması da dâhil olmak üzere Hint toplumunda büyük bir krize yol açtığı düşünülmektedir (Marushiakova - Popov, 2009:13).

Hindistan'ın (özellikle Sind Bölgesinin) 7. ve 8. yüzyıllarda Araplar tarafından istilâ edilmesi, kitlesel göçlerle sonuçlanan derin bir toplumsal ve ekonomik krizle eşzamanlı gerçekleşmiştir. Bazı yazarlar Gazneli Mahmut (11.yy) , Muhammed Guri (12.yy) ve hatta Timurlenk (15.yy başları) gibi sultanların yaptıkları akınlarında Romanların atalarının Hindistan'dan göçlerine ivme kazandırdıkları ileri sürmüşlerse de bu akınlar fazlasıyla geç tarihlidir. Zira bu tarihlere gelindiğinde, Romanların/Çingenerin adı Bizans ve Avrupa'nın tarihi kayıtlarında geçmeye başladığı görülmektedir. Yine de Hindistan'dan daha geç tarihli bazı Roman göçlerinin olduğu, bölgenin tarihiyle çelişmeyen bir varsayım olarak kabul edilebilir(Marushiakova – Popov, 2009:14).

Hindistan'a dışarıdan yapılan akınlar ve ekonomik sebepler nedeni ile göç yolculuğuna başlayan Romanların genel kabule göre Avrupa'ya varışı, biri Ermenistan ve Anadolu üzerinden doğu yolu, diğeri Mısır güzergâhı ile Kuzey Afrika olan batı yolu olmak üzere iki anayol ve üç ayrı güzergâhtan olmuştur. Bu güzergâhlardan ilki Afganistan, İran, Türkiye (Anadolu) ve Balkanlar; ikincisi Afganistan, İran, Ermenistan, Rusya ve Balkanlar üzerinden; üçüncüsü ise Afganistan, İran, Suriye, Filistin, Kuzey Afrika ve İspanya üzerinden olmuştur. Bu bilgilerin ışığında çingenerin Hindistan'dan göçünün ana hatlarıyla bir harita üzerindeki görünümü aşağıdaki gibidir (Özkan,2000:19).

Şekil 5. Romanların Göç Yolları

1.3.3 Romanların Avrupa Göçü ve Yaşam Şekilleri

1.3.3.1 Dinî ve Sosyal Yaşamda Altın Çağ Dönemi

Çingenelerin göç ettikleri ülkelerde kabullenme arzusu ile dinî yaşamlarında takiyye yapmış, takiyyenin de ötesinde yerleştikleri yerlerde genele hâkim inançları kabul etmişlerdir. Bu durum onların dinin toplumdaki fertler arası bağlayıcılığını en güzel biçimde kullandıklarını göstermektedir. Avrupa'ya ilk gittiklerinde dinî motifleri kullanmış, Hıristiyan olduklarını söylemişlerdir.

Avrupa halkının Romanları tanıdığı ilk yıllarda ayrımcılığa itmelerini gerektirecek bir neden olmamıştır. Sadece bu insanlar tam yerini belirtmeden “Küçük Mısır” bölgesinden geldiklerini ileri sürüyorlar ve öncesinde ya Sarazen (ortaçağda Avrupalıların Müslümanlara verdikleri ad) ya da Yahudi olduklarını söylemişlerdir. Yerleştikleri Hıristiyan topraklarında bir kont tarafından vaftiz edilmiş ve onların yönetimi altına girmişlerdir. Üç gün üç gece boyunca, giysilerini çıkarmadan bir meydanda, otlar üzerinde yatmaları, kadınlarının insanların ellerine bakarak (el falı) tuhaf şeyler söylemeleri halkın dikkatini çekmiştir(Asseo, 2003:14).

Günlük çıkan Paris Burjuva gazetesi Bohemyalılar'ın (Romanların) hakkında övgülerle dolu tanımlamalarda bulunmuş, onların Aşağı Mısırdan iyi bir Hıristiyan olarak geldiklerini yazmıştır. Gazete romanların, kendi topraklarına yerleşmelerinin ardından vaftiz edildiğini, vaftiz edilmek istemeyenlerin ise öldürüldüğünü söylemiş, böylece onlar ayrıcalıklı hale gelmiştir. Çoğu zaman kimin tarafından düzenlendiği bilinmeyen fakat İmparator'dan aldıklarını söyledikleri mektuplar idare makamlarına sunulmuş, mektupta soylu Hıristiyanlar gibi karşılanmaları gerektiğinin yazması üzerine onlara yiyecek ve kömür verilmiş ve bol bol ikramlarda bulunulmuştur (Asseo, 2003:14-18).

Avrupalılarca yeni tanınan “Küçük Mısırlılar”, derebeylerin özel mülklerine yerleştirilmiş ve yerleştirildikleri mülklerde birçok işle uğraşmaları sağlanmıştır. Erkekleri çeşitli zanaatlarla ve tarımsal faaliyetler ile meşgul olmuşlardır. Kadınlar ise ülkenin çeşitli yerlerini gezerek fal bakma maharetleri sayesinde kazanç elde etmişlerdir. Bununla beraber bohçacılık mesleği ile çiftliklere giderek çiftlik sahiplerine çekici gelen ufak tefek mallar sunmuşlar, eğlenceli gösteriler düzenlemişler bu sayede kendilerine olan ilgiyi artırmışlardır. Artık Avrupa halkının

fal, eğlence, bohçacılık, müzisyenlik, akrobasi, demir işçiliği vb. konularda Çingeneler vazgeçilmezleri haline gelmiştir (Asseo, 2003:26).

1.3.3.2 Sıkıntılar Dönemi

Hindistan'dan açlık, istilâ ve Avrupa yaşamının cazip gelmesi nedeni ile göç yolculuğuna başlayan Romanlar güzergâh olarak; İran, Ermenistan, Anadolu, Yunanistan ve Güney Slovak Bölgesini kullanmışlardır. Tablo 5'te görüldüğü gibi tek koldan Ermenistan'a geldikleri halde üç kola ayrılmış, fakat varış noktası olarak Avrupa yaşamına hayâl etmişlerdir.

Çingeneler, XIII. yy'da Konstantinapolis'te görülmüş, Konstantinapolis'ten göç ederek XIV. ve XV. yy'da Orta Avrupa'nın bazı bölgelerinde ilk göründükleri vakit iyi karşılanmışlardır (Özkan, 2000:15-16). XV. asrın sonlarında Papa'nın himayesini temin ettikleri gibi, göçtükleri memleketlerin idareleri tarafından fevkalâde güzellikler ile karşılanmış, imtiyazlar ve hediyeler almışlardır. Fakat çok kısa bir zamanda güzel giden gidişât aleyhlerine dönmüş, bilhassa Türklere casusluk yaptıkları suçu isnadı ile takiplere ve cezalara maruz kalmışlardır.

XV. yy başlarından itibaren sosyal, ekonomik ve dinî yaşamda ellerinde bulunan özel mektuplar sayesinde halkın arasında statü kazanan Çingeneler için sıkıntılı dönem başlamıştır. Bu süreçte Çingenelere yönelik en yanlış ve en korkunç ithamlardan biri ortaya çıkmış ve kendilerine “yamyamlık” suçlaması yapılmıştır. Açılan davada Çingenelerin yirmi sekiz kişiyi öldürdüklerini, pişirdiklerini ve hatta ateşin isinde kuruttuklarını itiraf ettikleri iddiaları sonunda tutuklanarak yargılanmış ve idam edilmişlerdir. Fakat gerçeğin öyle olmayıp, Avrupa'daki çete gruplarından biri olan Çingene çetesinin hırsızlıktan tutuklandığı, Bohemyalılar tarafından sorguya çekilip, işkence yapıldığı, bu arada aralarından biri dayanamayarak “onları yedik” dediği ve bu sözün yayıldığı sonradan ortaya çıkmıştır. Bu ve benzeri olaylar altın çağını yaşayan Romanların Avrupa'dan tehcire zorlanmasının bazı nedenlerindedir (Asseo, 2003:26).

Aslında Avrupa'da çingenelerin görülmesiyle birlikte kilise yetkilerince, ilk önce bu insanlara düşmanca davranılmıştır. Barselona'ya 1447 yılında gelenler, iki yıl sonra 1449'da İspanya'yı terk etme emri almıştır. Hatta İspanya'da V. Ferdinand yönetimi sırasında, çingeneler pek çok zulme uğramış, gözlerine mil çekilerek kör bile

edilmişlerdir. O dönemlerde Portekiz’de de yaşananlar da bunlardan pek farklı olmamış, zulüm çekmiş, işkence görmüşler ve sefalet içinde bırakılmışlardır (Özkan, 2000:16).

XV. asrın başlarında Çingenerler hakkında, çok defa ölüm cezasını da ihtiva eden, şiddetli karar ve hükümler verilmiştir. En büyük itham konusu büyü yapmak, çocuk çalmak ve insan eti yemek suçları olmuştur. Pis ırk olarak, her yerde lanetleme yoluna gidilmiş, İngiltere, Fransa ve Lehistan'da XVI. asırda, Çingenerlerin imhası hakkında, resmi makamlarca tedbirler alınmaya başlanmıştır (Gökbilgin: a.g.m).

Çingenerler, 1512’de İsveç’e, 1515’de İngiltere’ye, 1544’de Norveç’e, 1597 yılında Finlandiya’ya ulaşmışlardır. Çingenerlerin önce bir bölümü 1600 yılında Portekiz’den Afrika’ya gönderilmiş ve 29 yıl sonra da geri kalan gruplar Hindistan ve Brezilya’ya sürülmüştür. Onlar, 1655 yılında İskoçya’dan da ihraç edilerek, Barbodas’a (Güney Karayipler’de bağımsız bir ülke) sürülmüştür. Geri kalan bir grup da Virjinya’ya (Amerika’nın bir eyâleti) nakledilmiştir. Bununla beraber, XVI. yy. sonlarında Fransa topraklarında sadece küçük bir Çingene grubu kalabilmiştir. Lehistan'da ve İngiltere’de ise, “kral” dedikleri reislerinin idaresinde, zor şartlarda ve mütemadiyen azalmak suretiyle yaşayabilmişlerdir. Çingenerlere karşı girişilen bu imha hareketleri XVII. yüzyılda İsveç’te ve Danimarka’da; uzun müddet kilise ve hükümet makamları tarafından İtalya’da; XVIII. yüzyılda da Avusturya ve Rusya’da devam edildiği görülmektedir. Nispeten daha az şiddete maruz kaldıkları yer Eflak ile Macaristan olmuş, ama Eflak’da da esir sınıfına sayılmışlar ve hür vatandaşların sahip oldukları vatandaşlık haklarından mahrum bırakılmışlardır. XVIII. asır sonlarından itibaren, Çingenerlerin yerleşimi konusunda bütün Avrupa’da lehlerine alınan tedbir ve kararlar sayesinde, vaziyetleri iyileşmeğe başlamış, özel kanunlar çerçevesinde serbestçe hareket edip, bir takım zanaatlarla uğraşmışlardır (Gökbilgin, a.g.m).

Fransa’da da onlara karşı aynı sürgün politikası uygulanmıştır. Fransızlar bir grup çingeneyi 1724’de Martinique’ya (Karayipler), diğer bir grubu da 1750’de Louisiana’ya (Amerika’nın bir eyâleti) sürmüşlerdir. 1749’da İspanya Çingenerlerinin tutuklanma kararı çıkmış ve 10.000’den fazla insan tutuklanarak liman ambarlarına kapatılmıştır. Fransız idaresi ilk olarak 1783’de çingenerlerin sürgün edilmelerine ve cezalandırılmalarına dair bir kanun çıkarmıştır (Özkan, 2000:16-17).

XX. yy'da Çingener Almanya'da Avrupa tarihlerinde yaşamış oldukları en büyük sıkıntıyı yaşamışlardır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Almanya'da kamuoyunun dikkati Çingene avına çevrilmiştir. Kaldı ki, Almanya'da Heinrich Himmler,(1900 - 1945) (Nazi Almanya'sında SS lideri) kişisel hareketinin sonucu Çingenerler Toplama Kamplarına gönderilmiş, kimi zaman yalnızca erkekler, kimi zaman tüm aile ağır şartlar altında çalışmaya zorlanmıştır. Geniş kapsamlı baskılar ise Nazilere göre Çingenerlerden arındırılmış (zigeunerfrei) olması gereken Büyük Reich'in tüm alanlarında hemen gerçekleşmiştir. Çingenerlerin Avrupa tarihlerinde en dehşetli dönem 1933-45 yılları arasında gelişmiştir. Böylece 1941 yılı sonbaharında Almanya'da ikamet eden Çingenerler, Türk ajanı olmakla suçlanmış, Doğulu Yahudilerin bulunduğu Lodz gettosundaki toplama kamplarına götürülmüşlerdir. 1942'de yarısı çocuklardan oluşan yaklaşık beş bin göçebe Çingene, Chelmo'da gazla öldürülen Yahudi kabilelerine katılmışlardır (Asseo, 2003:92-100). Aynı yıllar arasında çok sayıda Çingene "Dachau Toplama Kampı'nda kazanlarda yakılmıştır (Özkan, 2000:16-17).

V. yy.'dan itibaren açlık, istilâ ve Avrupa ülkelerinin cazibesi gerekçeleri ile, Hindistan'dan başlayan göç her ne kadar cazip görünmüş olsa da, aslında Çingene toplumu için 15 yüzyıllık bir çile tarihlerinin başlangıcı olmuştur. Avrupa hayali ızdıraplar, çileler, sıkıntılar, tehcire zorlanma ve hatta toplu katliamlar ile acı dolu bir tarih gerçeğine dönüşmüştür.

1.3.4 Balkan Topraklarında Romanlar

Romanlar, uzak Hindistan'dan orta ve Batı Avrupa'ya yolculukları sırasında Balkan yarımadasını mesken tutmuş oldukları için, Balkanların Çingene toplumunun ikinci yurdu olduğu söylenebilir. Ayrıca ciganologlarca Romani (Roman Dili) Balkanlaşmış Hint Dili olarak tanımlayıp sınıflandırılmaktadır (Marushiakova - Popov, 2009:9).

Çingenerlerin Balkanlardaki ilk sızma hareketleri, XIV. yy başlarında Çingenerlerden oluşan akrobat grubunun Sırbistan kralı Stephan Dechanski için yapmış oldukları gösteriler ile bilinmektedir. 1348 yılında Sırbistan Kralı Strefan Duşan, nalbant ve saraç olarak çalışan Çingene'lerin ödemekle yükümlü oldukları vergilerin belirtildiği bir berat çıkararak mal varlıkları ve köyleriyle birlikte onları Prizzen kentindeki Başmelek Mikhail ile Cebrail Manastırı'na sunmuştur. 14. yüzyılda Arnavutluk

hükümdarı Lek Dukagin'in oğlunun Çingenerler tarafından Karadağ'da öldürülmesi sonucu, Lek Dukagin'in tüm çingenerleri cezalandırmak yerine kan davası geleneğine (kana karşılık kan, insana karşılık insan) bağlı kalmıştır. Öte yandan Romanların, “yaşamak için toprak ve hava, çalışmak için demir ve ateş” sözünün verildiği özel bir berat çıkaran Boğdan Prensi I. Aleksandr tarafından davet edildikleri de rivayet edilmektedir. Yukarıda bir kısmının ifade edildiği bir takım olaylar Roman toplumlarının Balkanlarda uzun zamandır yaşadıklarının tarihi kanıtlarıdır. Yeterli düzeyde veriler olmamasına rağmen Bulgarların Çingene halkı ile tanışması, onların XIII ve XIV. yüzyıllar arasında topluluklar halinde Bulgar topraklarına yerleşmeleri ile olmuştur. Ne var ki Balkanlara kitleler halinde göç eden Çingenerler Eflâk ve Boğdan manastırlarına köle olarak bağışlanmışlardır. Buna rağmen onlar Avrupa'daki sıkıntılı koşullardan kaçarak Balkanlarda manastırlarda köle statüsünde yaşamaya razı olmuşlardır (Marushiakova - Popov, 2009:21-23).

1.3.5 Anadolu Topraklarına Göç Hareketi

V. yüzyıldan itibaren dünyanın hemen her yerine göç eden Çingenerlerin önemli duraklarından biri de Anadolu toprakları olmuştur. Türkiye'de yöresel olarak çok farklı adlarla bilinen bir kısım Çingenerlerin, Anadolu'ya Avrupa'dan geldikleri bilinmektedir. Diğer ülkelerdeki Romanlara uygulanan baskı ve şiddete bakıldığında zaman zaman Anadolu topraklarında yaşayan Romanların çok daha rahat ve özgür bir ortamda yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir. Bu yüzden, denilebilir ki, Anadolu'da yaşayan Çingenerler hem yaşayış şekilleri hem de hayata bakışlarıyla diğer Roman gruplarından farklı özellikler gösterirler.

Onların Anadolu topraklarına geliş tarihleri kesin olarak bilinmemekle birlikte; 820-834 yılları arasında Bizans topraklarına Araplar tarafından sürülen Çingenerlerin 1071'den sonra Anadolu'ya geçtiği ile Bizanslı tarihçilerin Çingene akrobatlarının 1322 yılında Konstantinapol'e ulaştıkları bilgileri kaydedilmektedir. Bu veriler ışığında Çingenerlerin Anadolu topraklarına IX. ve XIV. yüzyıllar arasında farklı zamanlarda girdikleri söylenebilmektedir (Özkan, 2000:21).

Romanların XV. yy.da Anadolu'da ve Rumeli'de nerelerde ve nasıl bulunduğunu tayine yarayacak tarihi kayıtlar bulunmamaktadır. Ancak I. Selim'in Çaldıran seferi esnasında Erzurum'dan sonra konakladığı yer, Kara-Çingene adlı bir köy olduğuna

göre Çingenerin, her halde XV. yy. sonlarından itibaren Anadolu'da yerleşmiş bir halde buldukları tahmin edilmektedir. (Gökbilgin,a.g.m).

XVI. asrın ikinci yarısına ait diğer kayıtlar doğrultusunda Garbi Anadolu'da Çingene topluluğunun kalabalık bir halde bulunduğu görülmektedir. Mesela bu yüzyılın ortalarında marjinal birtakım göçebe toplulukların kanun dışı hareketlerde buldukları görülmektedir. Göçer küçük Çingene çeteleri “gurbet” adı verilen çeteler ile birleşerek güzergahlarında huzursuzluk çıkarmakta, yolları keserek adam soymak, tarla ve harmanlardaki mahsulü yağma etmek, hatta mescitlerin kilim v.b. eşyasını çalmak suretiyle ahaliyi ve devlet otoritelerini kendilerine karşı mücadeleye mecbur bırakmışlardır. Çingenerin Rumeli'de de daima at besleyerek bu gibi yolsuzluklara teşebbüs ettiği görüldüğü içindir ki, “gurbet” ve “Çingene” gruplarının ata binmemesi, zaruret halinde, eşeğe ve arabaya binmesi, at ve kısrak beslememesi, hatta İstanbul'da at cambazlığı yapmaması müteaddit emirlerle ve Rumeli'deki sancak beylerine, Kırkkilise ve İstanbul kadılarına bildirilmiştir (Gökbilgin, a.g.m).

1.3.5.1 Osmanlı Topraklarında Romanlar

Türk toprakları gerek Osmanlı ve gerekse Türkiye Cumhuriyeti döneminde, bütün azınlıklar için olduğu kadar Romanlar için de gerçek bir sığınak ve barınak yeri olmuştur. Nitekim Osmanlı Devleti zamanındaki çingenerin genel durumları hakkındaki bilgiler ve Osmanlı Arşiv belgeleri bunu doğrulamaktadır. Çingenerin göçebe bir hayat yaşamalarından dolayı Osmanlı Devleti, onlardan düzenli olarak vergi alabilmek amacıyla yeni fethedilen yerlerden çingenerlere toprak vererek, onları yerleşik hayata geçmeye ve ziraata teşvik etmiştir. Osmanlı Devleti, çingeneri Avrupa'da yeni fethedilen bu bölgelere sadece yerleşik düzene geçmeleri için yerleştirmekle kalmamış, aynı zamanda onları Avrupa devletlerine karşı bir tür askeri güç olarak sınır muhafızları olarak da kullanmıştır.

Kıbtiyân ve Cingâne tâifesi diye anılan ve Osmanlı Devleti'nde özel statüye tabi askerî ve sosyal bir sınıf olan Çingenerlerle alakalı ilk hukukî düzenleme, Fatih Sultan Mehmed (1451-1481) devrinde yapılmıştır. Ancak sosyal ve askerî grupla ilgili ilk müstakil kanunnâme ise, II. Bâyezid (1481-1512) devrinde tedvin olunmuştur. Kanunî devrinde (1520-1566) ise Çingenerlerle ilgili iki ayrı kısa hukukî düzenleme yapılmıştır. Anadolu, Karaman ve Trabzon kadılarına tedvin edilen bu hükümde, şer'î hükümlere göre, cingânelerden alınacak harâc, *harâc-ı re's* denilen cizye ve

kesim yani harâc-ı mavazzaf denilen “*çift akçesi* “ hükme bağlanmış bulunmaktadır. Bu kanun hükmünde, “*kıbtîyân* “ denilen çingeneler, “*âzâdegân*” denilen azadlı köleler ve “*yâve kafirler* “ denilen kaçkın gayr-i müslimlerle alakalı düzenlemeler yapılmıştır (Özkan, 2000:24).

Özkan eserinde; Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki Kanunî dönemine ait Tapu-Tahrir Defteri'nde “Kanunnâme-i Kıbtîyân-ı Vilâyet-ı Rum ili” başlığı adı altında kayıtlı bulunan kanunnâmeleri kısmen sadeleştirerek özet olarak şu hükümleri ihtiva ettiğinden bahbetmektedir:

1- Müslüman çingenelerin her hane ve mücerredi (ergin bekarı), yılda yirmi iki akçe resim, vergi verirler. Kâfir çingenelerin her hane ve mücerredleri ise yılda yirmibeşer akçe, bîveleri (dul kadınları) de altışar akçe ispenç verirler.

2- İstanbul, Edirne, Filibe ve Sofya'da olan çingenelerin gayr-i meşrû fiile girişen avratlarından kesim adı altında her ay yüzer akçe resim (vergi) alınır.

3- Cürüm, cinayet ve ârüs resimleri, sair reaya gibi, kânunların gerektirdiği mütad şekil ve miktarlarda edâ ederler.

4- Kayıtlı buldukları kadılıktan başka bir kadılığa veya havlulara (bölgelere) giderek izlerini kaybettirmekte inad eden çingeneler aranıp bulduklarında, kınanıp cezalandırılarak kendi kadılıklarına iade olunurlar.

5- Kendi cemaatlerinden kaçan çingeneler, katuna başları (konak yerlerinin reisleri) ve kethüdaları (kahyaları) aracılığıyla buldurulup kendi cemaatlerine getirilirler. Böylece, avâriz-ı divâniye vukuunda onların kendi cemaatlerinin efrâdı arasında bulunmaları sağlanmış olur.

6- Çingene sancağına ait olan cingenelerin cürüm ve cinâyetlerine, bâd-i hevâlarına, rüsüm-ı örfiyyelerine ve siyasetlerine çingene sancağının beyi mutasarrıftır. Vilayetin diğer sancaklarının Beyleri, Subaşları, kapu halkı ve yeniçeriler buna asla karışamazlar.

7- Gerek has, zeâmet ve tımarlarda ve gerekse evkaf ve emlâkda raiyyet olarak kayıtlı bulunan çingenelerin İспенçe ve rüsüm-ı örfiyyelerine ve bad-i hevâlarına ve siyasetlerine, ne çingene sancağının beği ne de diğerleri karışabilir. Bunları, doğrudan doğruya o raiyyetlerin sahipleri tasarruf eder.

8- Müslüman çingeneler kâfir çingenelere karışarak onlarla birlikte göçüp konacak olursa, kınanıp te'dip edildikten sonra, onlardan da kâfir çingeneler gibi resim alınır.

Görüldüğü üzere Osmanlı Devleti'nde Romanlarla ilgili yapılan düzenlemelerin pek çoğu vergilerle alakalı hükümlerden oluşmaktadır. Bunlar bir devletin ekonomisini koruyabilmesi için başvurduğu çarelerdir. Ancak bizim açımızdan kanunnâmelerde dikkati çeken en önemli hususlardan biri hiç şüphesiz, Osmanlının göçer hayat yaşayan Romanların nasıl kontrol altına alınacağına tespiti, onların gezip dolaşacağı yerlerin belirlenmesi, bu belirlenen yerlerin dışına çıkmalarına müsaade edilmemesi ve hepsinden önemlisi de onları yerleşik düzene ve ziraatla uğraşmaya sevk edilmesidir. Bunu yaparken Osmanlı Devleti vergilendirme sistemini kullanmıştır.

Yine Osmanlı Devleti Roman halkının dinini dikkate alarak Müslüman Romanlarla Gayri Müslim Romanların birbirine karışmasına da müsaade etmemiştir. Osmanlı Devleti, sınırları içerisinde yaşayan çingeneleri Müslim ve gayr-ı Müslim olarak iki gruba ayırmış, ancak bu iki grubu hukukî bakımdan denk saymamıştır. Osmanlı Devletinde sadece gayr-ı Müslimlerden cizye alınması söz konusuysen, kıptî teb'anın yani çingenelerin hem gayr-i Müslimlerden (zimmiler) hem de Müslümanlarından cizye alınmıştır. Ancak bu iki grubun ödediği cizye miktarı farklı tutulmuştur. Çingenelerle ilgili pek çok hükmün bulunduğu Fatih Kanunnamesi'nde çingenelerin dinî durum ve ayırımları da ortaya konulmaktadır. Bu kanunnameye göre: "Müslim olan çingene, kâfir olan çingeneler arasında oturmamalı, Müslümanlara karışmalıdır. İlle de onlarla birlikte oturup, Müslümanlara karışmayacak olursa, onların da kâfirler gibi haraçları alınmalıdır". Sultan II. Selim (1566–1574) 1574 yılındaki bir fermanıyla "Bosna-Hersek'te yerleştirilmiş olan çingenelerin vergiden muaf olduklarını, hiç kimsenin onların aktivitelerine karışmamasını, ancak kanunları ihlâl eden çingenelerin de çeribaşları tarafından yakalanarak, devlete teslim edeceğini bildirmektedir". O dönemde Bosna-Hersek'de yerleştirilen çingenelerin bir kısmının madencilikle uğraşmış olduklarını da belirtmek gerekmektedir. Osmanlı Devletinde fethin ve fethedilen toprakların önemi dikkate alındığında Roman toplumuna verilen değer daha iyi kavranmaktadır (Özkan, 2000:21-24).

Osmanlı'daki hukukî düzenlemeler ağırlıklı olarak vergilendirme ekseninde ve batıya göre daha istikrarlı görünmektedir. Bu düzenlemeler devletin yapısı gereği din esasına dayandırılmış ve vergi bu ana eksene göre alınmıştır. Sürekli genişleyen

toprakların sağlıklı idaresi için, halkın kayıt altına alınmasına gerek görülmüş ve Osmanlı bu konuda gereken hassasiyeti göstermiştir. Özellikle başka ülkelerin sürekli sınırlarını kapattığı düşünüldüğünde Osmanlı Devleti tarafından, romanlar için yapılan kanunname kayıtlarının, ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Vergisini veren bir Romandan ikinci kez aynı verginin alınmaması için bu kayıtlar mutlak gerekmede ve bunun belgeleri taraflara sorulmaktadır. Dolayısıyla arşiv kayıtları Osmanlı'nın Romanlara yaklaşımları ve uygulamaları konusunda çok önemli bilgiler vermektedir. Bu konuda en doğru kaynaklar Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde bulunmaktadır.

Osmanlı döneminde Çingenerle ilgili dikkat çeken bir diğer husus onların dolaşacakları yerlerin tespit edilmiş olmasıdır. Göçebe Çingenerden hiç birinin kendi cemaatini terk edip gitmesine müsaade edilmemiş ve terk edenler yakalanarak kabilesine teslim edilmiştir. Ayrıca Müslüman Çingenerle Müslüman olmayanların birbirine karışmasına, birlikte konup göçmelerine ve kız alıp vermelerine müsaade edilmemiştir. Hatta Çingene kanunnamesine göre Müslüman Çingenerin Müslüman olmayan Çingenerle karışması durumunda, onlardan sayılacağı ve cizye mükellefiyetinin yükleneceği bildirilmektedir (Özkan; 2000:24).

Romanların geleneksel uğraşlarını bırakarak sipahilere mevcut tımar topraklarında tarımla uğraşarak geçimlerini temin ettikleri görülmektedir. Osmanlı Devletinde Romanlar iltizam¹ usulüne göre vergi vermekteydi. Dikkati çeken bir nokta Osmanlı'nın Romanlardan vergi toplama memurunu kendi içlerinden belirlemesidir. Burada böyle bir uygulama hem roman halkına vergi memuru olacak kadar güven duyulduğu imajının verilmesi, hem de verginin alınması noktasında diğer halklarla yaşanabilecek sıkıntıların önüne geçilmesini sağlamaktadır.

II. Süleyman (1687- 1691) tarafından Selanik Beroya ve Genitsa kadılarına, Romanlardan vergi toplama usulü ile ilgili verilen kanunname kaydetmeye değer görülmektedir:

“Bu ırk ayrı yaşadığı ve sayıca sınırlı olduğu için azami derecede saygı görmelidir. Vergiler, kaçkun (kaçaklık hali) ve cürm-ü cinayetten (katillik hali) oluşan ve ortak hazineye gidecek olan bu vergi ve haraçları tek bir kişi ile dahi engelle karşılaşmadan toplamasını sağlayın. Asıl önemlisi, hiçbir vezir, idareci,

¹İltizam: 17. yüzyıl'dan itibaren devlete gelir getiren kaynaklar, yavaş yavaş belirli bedel karşılığında şahıslara verilmeğe başlandı. Bu usulün adı iltizamdı. İltizamı üzerine alan kimseler, yani mültezimler; geliri devlete peşin olarak öderler, sonra bunu halktan tahsil ederlerdi.

devlet görevlisi, güvenlik memuru, saray mensubu, vakıf ve mülk temsilcisi ve zaimin (zeamet sahibi) veya başka kimselerin Çingeneleri ilgilendiren meselelere karışmalarına izin vermeyin. Çingeneleri devlete karşı bir usulsüzlük yapmaktan uzak tutun ve fermanımda (II.Süleyman) belirtilen miktardan fazlasını talep ederek onlara karşı herhangi bir haksızlık yapmayın ve baskı uygulamayın” (Marushiakova -Popov, 2009:49).

Sultanın bu fermanı Romanların iyileştirilmesi noktasında önemli ipuçları sunmaktadır. Avrupa'nın Roman halkı topyekun işkence, imha vesaire yaptırımları karşısında Osmanlı'nın insancıl tutum ve şefkati görülmektedir.

Osmanlı Devletinde Roman halkının hayatlarını nasıl kazandıkları ve ne gibi işlerle uğraştıklarına gelince onların Hindistan'dan göç ederek Avrupa'ya gelmeleri ve buradaki yaşam tarzlarında öne çıkan husus eğlenceli ve neşeli yaşam tarzları olmuştur. Bu husus onları müzisyenlik mesleğinde zirveye ulaştırmıştır. Osmanlı ordusunda da müzisyenlerin büyük çoğunluğunu Romanlar oluşturmuştur. Romanların, dünyanın birçok yerinde geleneksel olarak demircilikleriyle meşgul oldukları bilinmelerine rağmen, 1522-1523 yıllarına ait Osmanlı vergi defterlerinde yalnızca bir kişinin adı demirci olarak geçmekte, dört kişinin çeşitli demir işleriyle (çilingir, timurji, haddad gibi adlar kullanılmaktaydı) uğraştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra yine aynı yıllara ait vergi defterlerinde, meslek erbabı Romanlar arasında müzisyenlerin yanı sıra tenekeçiler, nalbantlar, kuyumcular, kılıç, soba, ayakkabı, terlik, geniş başlı çivi imalatçıları, deri işçileri, terziler, halıcılar, boyacılar, hırdavatçılar, helvacılar, peynirciler, kasaplar, kebabçılar, bahçıvanlar, katırcılar, bekçiler, gardiyanlar, uşaklar, kuryeler, maymun yetiştiricileri, kuyu kazıcıları gibi mesleklerde buldukları kaydedilmektedir. Bunlara zaman zaman sipahiler, yeniçeriler, subaşlar, doktorlar, cerrahlar ve keşişler de eklenmiştir (Marushiakova - Popov, 2009:49-50-51).

Osmanlı Devletinde Roman halk zanaata yönlendirilmiş, başıboşluk, göçerlikten kurtarılarak, Sultan II. Selim'in fermanında görüldüğü gibi tabiri caiz ise el üstünde tutulmuş, devlet ekonomisine katkıları sağlanmış olan bu durum Osmanlının onları ne kadar özümlediğini, konar-göçer yaşamdan topluma kazandırdığını ispatlamaktadır. Meydana gelen münferit kanun dışı hareketler ferdi cezalandırmalar ile noktalandırılmıştır. Roman halkın Hindistan göçünün ardından 5. yüzyıldan itibaren Anadolu topraklarını kullandıkları, Avrupa'ya Balkanlardan yayıldıkları, gene bu toplumun en rahat ve topluma entegrasyonu sağlanmak sureti ile yaşam tarzlarını Osmanlı Devletinde görmekteyiz.

Çingene Kanunnâmelerinde dikkati çeken bir diğer husus da, çingenelerin işlediği suçlarla alakalı hükümlerdir. Avrupa tarihine bakıldığında Roman toplumları arasında işlenen ferdi kanun dışı hareketler, topyekun Romanların kanun dışılıkla suçlanmasına Alman Nazilerinde olduğu gibi gaz odalarında öldürmeye varıncaya kadar cezalandırılmaya gidildiği görülmektedir. Oysaki suç bireysel olduğu gibi cezanın da bireysel olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Osmanlı Devletindeki uygulamaya bakıldığında tüm azınlıklarda olduğu gibi Kıpti olarak adlandırılan Roman toplumunun yerleşik düzene geçmesi sağlanmış ve özel kanunlar çıkarılarak onların belli bir düzen içine sokulmasına çalışılmış, suçların da ferdi olarak cezalandırıldığı görülmüştür.

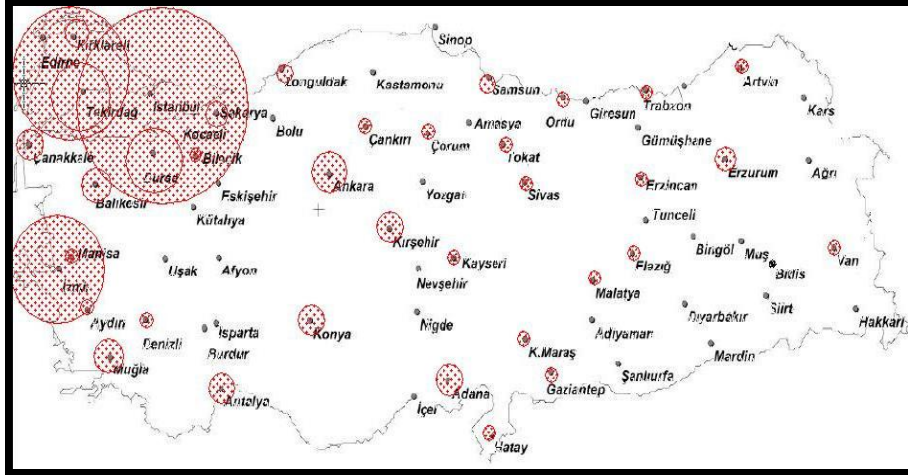
Bir diğer önemli husus da Osmanlının "Seraskerân" dediği "Çeribaşılık" müessesesidir. Osmanlı, seraskerlerini Çingene olanlardan seçmekle bu kurumu kendi kontrolünde tutmasını bilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin son V. asrı Romanlar açısından aynı dönemdeki Avrupa ülkelerine göre daha yaşanabilir bir ülke olma özelliğine sahip olmuştur. Osmanlının kanunları halkın geneline yönelik olacak şekilde düzenlenmiştir. Aynı zaman dilimi içinde Avrupa'da devletlerin çokluğu, kuralların ve uygulamanın farklılığını da beraberinde getirmektedir. Bugünün Romanya'sına denk düşecek topraklarda uzun yıllar süren kölelik gibi bir uygulamaya Osmanlı Romanlarında rastlanmamaktadır. Çingene Sancağı "Liva-ı Kıptiyan" bildiğimiz kadarıyla bütün dünyada Çingenelerin yönetsel bir statüye vardığı tek uygulama olmuştur. Vergi uygulamalarında da müslim ve gayri müslim şeklinde ayırım yapılmıştır. Romanlar hem batıda hem Osmanlıda askeri sınıf içerisinde yardımcı unsurlar olarak yer almışlardır. Netice olarak, Osmanlı Devleti Romanları muhatap almış, onlara yönelik hukuki düzenlenmeler yapmış, topluma kazandırılmalarına yönelik gerekenler yapılmıştır.

1.3.5.2 Günümüz Türkiye Romanları

Günümüzde romanlar, Türkiye'nin hemen her yerinde dağınık olarak yaşamaktadır. Onların çoğunlukta bulunduğu yerlerin başında Marmara, Trakya, Ege ve Akdeniz Bölgeleri gelmektedir. Bunu Karadeniz, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri takip etmektedir.

Şekil 6. Romanların Yoğun Olarak Yaşadığı Alanları Gösterir Tablo

Son zamanlarda “Çingene” kelimesi genel kullanım olmakla beraber, anlam kayması sebebi ile yerini genel olarak “Roman” kelimesine bırakmaya başlamıştır.

Ülkemizde Romanlar yerleşik ve göçebe olmak üzere ikiye ayrılırlar. Yerleşik olarak yaşayanlar kendilerine özgü göçebeliğin vermiş olduğu özgür yaşam standardını yerleşik hayata da yansıtmışlardır. Öyle ki onların çadır kültürleri genel olarak yerleşik hayatın parçası olan ev sistemine de etki etmiştir. Meselâ 12 Kasım 1999 Düzce Depreminin ardından büyük çoğunluğu eski ve kerpiçten yapılmış derme çatma olan romanlara ait birçok ev yıkılmış, birçok Roman vatandaşı Düzce Kalıcı Konutlar Bölgesinde konut almaya hak sahibi olmuş ve önce apartman sisteminde olan evlerine yerleşmişlerdir. Ancak onlar daha sonra apartman hayatının giderlerinin yüksek olması ve giderleri karşılayamamalarını gerekçe göstererek apartman hayatını terk etmişler ve tekrar eski yaşam tarzı olan derme çatma evlerden oluşan romanların yoğunlukta olduğu yerleşim alanlarına dönmüşlerdir. Bu durum onların belli standartlara sahip yerleşik düzeni benimsemeye zorlandıklarını göstermektedir. Romanların yaşam biçimlerinden giyinişlerine, gelenek ve göreneklerinden toplumsal yapılarına ve müziklerine kadar pek çok farklı alanda gerçekleştirdikleri eylemler halâ kendilerine özgüdür.

Şekil 7. Göçebe Yaşamı Gösterir Resim.

Göçebe olarak yaşayan romanlara gelince, onların geneli yarı göçebe bir hayat sürdürmektedirler. Onlar yılın belli zamanlarını göç ederek belli zamanlarını da yerleşik olarak devam ettirmektedirler. Türkiye’deki bütün göçebe çingenelerin göç takvimi aynıdır. Onlar, nisan ayının başında göçü başlatmaktadır. Her Çingene grubunun tercih ettiği göç güzergâhları farklıdır. Meselâ Osmaniye ve Adana civarındaki yarı yerleşik durumda olan “Manuş”lar, Niğde, Kayseri, Yozgat ve Sivas göç güzergâhını tercih etmektedir. Sürekli göçebe olarak yaşayanlar daha serbest hareket etmekle birlikte Malatya, Sivas, Erzincan, Erzurum, Ağrı, Kars, Iğdır gibi iller arasında göçmeyi tercih etmektedirler. Sakarya, İzmit gibi illerde yarı yerleşik olarak yaşayan çingeneler ise Konya, Niğde, Aksaray, Mersin gibi göç yollarını kullanmaktadırlar. Gaziantep, Kahramanmaraş, Elazığ, Malatya gibi illerde yarı yerleşik yaşayanları da genellikle Kayseri, Sivas, Erzincan, Erzurum ve diğer Doğu Anadolu illerinde dolaşmaktadırlar. Artvin, Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerinde yarı yerleşik olarak yaşayan “Poşalar” ise daha ziyade kendi illeri civarında göç etmekte ve özellikle seyyar satıcılık ve bohçacılık yapmaktadırlar(2000:61).

Düzce’de beş mahallede yaşayan Romanların büyük çoğunluğu yerleşik hayat yaşamaktadır. Ancak özellikle 1999 yılında yaşanan 17 Ağustos ve 12 Kasım Depremlerinde Ereğli, Zonguldak, Sakarya civarlarından Düzce’ye büyük oranda Roman göçü yaşanmıştır. Özellikle Mahallelerin arka taraflarına yoğun olarak yerleşen Romanlar diğer romanlarca kabul edilmemektedir. Düzce’de yaşanan kanun dışı bazı olaylarda yerli Romanların değil yakın zamanda dışarıdan göç ile gelen Romanların daha aktif olduklarını iddia etmektedirler.

1.3.5.2.1. Türkiye’de Roman Nüfusu

Ülkemiz genelinde yaşayan Romanların nüfusu hakkında çok çeşitli rakamlar verilmektedir. Toplumun tüm bireylerinin etnik bir ayırım yapılmaksızın yerleşim alanlarında nüfus sayımının yapılması bunun başlıca nedeni olarak görülmektedir.

Ali Rafet Özkan ise “*Türkiye Çingeneleri*” adlı kitabında bugüne kadar genel nüfus sayımlarında çingeneler için ayrı bir kayıt tutulmadığından, onların Türkiye'deki kesin sayılarının bilinmediğini ileri sürmektedir. Ayrıca Özkan tahmine dayalı rakamlar yerine Romanların kendilerinden, onlara yakın çevrede yaşayan yerli halktan ve mahalli idarecilerden sayılarıyla ilgili bilgiler aldığını, bu bilgileri mahalle muhtarlarından alınan mahalle sakinlerinin genel sayılarıyla karşılaştırmak suretiyle netleştirmeye gayret ettiğini söylemektedir. Bu tespitler ışığında onların sayısal olarak en fazla buldukları ilden başlayarak, sırasıyla illere göre dağılımları şöyledir:

İL	NÜFUS:	İL	NÜFUS:
İstanbul:	152.000	Eskişehir:	20.000
Tekirdağ:	27.700	Kayseri:	3.000
Kırklareli:	6.000	Kırşehir:	600
Edirne:	50.300	Sivas:	2.000
Çanakkale:	5.800	Hatay:	1.400
Balıkesir:	14. 500	Osmaniye:	3.000
Bursa:	26.570	Adana:	8.000
Adapazarı:	6.000	Antalya:	9.000
İzmit:	3.000	Çorum:	2.000
İzmir:	45.000	Tokat:	1.400
Manisa:	3.000	Samsun:	5.000
Denizli:	500	Zonguldak:	5.000
Aydın:	5.400	Ordu:	620
Muğla:	12.550	Trabzon:	1.000
Ankara:	13.700	Artvin:	1.700
Konya:	5.600	Bayburt:	200
Çankırı :	2.000	Erzurum:	7.400

Erzincan:	2.000	Elazığ:	1.000
Van:	2.000	Kahramanmaraş:	3.000
Malatya:	2.500	Gaziantep :	2.500

Özkan'ın yapmış olduğu bu araştırmaya göre Türkiye Çingenerinin göçerler hariç, toplamı 433.940'dır. Her ne kadar Özkan araştırmasında Roman vatandaşların yaşamış olduğu tüm yerlere gittiğini söylemiş olsa da araştırmamıza konu olan Düzce veya il olmadan önce bağlı bulunduğu Bolu'nun adı burada geçmemektedir. Yukarıda adı geçen iller dışında başka illerde de bulunan ve bulunması muhtemel olan Romanlar da eklendiğinde sayının artacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durum da dikkate alındığında Romanların tahmini sayısının beşyüz bine ulaştığı düşünülebilir.

1.3.5.2.2 Dil Yapısı ve Özellikleri

Romanî yahut Romanes denilen çingene dili, bilim adamlarına göre, Hint Avrupa dil grubuna aittir. Bu dil bilhassa eski Hint Sanskritçesi'nin özelliklerini taşıması açısından dikkat çekici özellikler taşımaktadır Lakin çingenerin, dünyadaki çeşitli dillerden de pek çok kelime aldıkları da bir realitedir (Hohmann,1990:234).

Karşılaştırmalı dil araştırmaları sayesinde Romanların ana vatanının Hindistan olduğu belirlenmiş, yapılmış olan bütün çalışmalarda Roman dilinin Hint dil yapısına uygunluğu ifade edilmiştir. Fakat göçün ardından Avrupa, İran ve Mısır-İspanya yol güzergahlarında karşılaşmış oldukları halkların dillerinden etkilenmişlerdir. Hatta karşılaştıkları dillerin şivelerinden de yansımalar olmuştur. Türkiye'deki yerli Roman grubu dillerinde çok sayıda Türkçe kelimeye yer verirken, Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya'dan Türkiye'ye göç etmiş olan Romanların ise geldikleri ülkelerin dillerinden çok sayıda kelime aldıkları müşahede edilmiştir. Dolayısıyla bunlar hem Avrupa hem de Türk çingene şivesiyle konuşmaktadırlar. Buna rağmen ülkemizin Orta, Güney ve Batı kısımlarındaki çingenerin şivelerinde çok büyük bir benzerlik göze çarpmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan çingenerde daha farklı şive bulunmaktadır. Mesela Güneydoğu Anadolu romanları babaya "pader", anneye "mader", çocuğa "hiçe" gibi daha ziyade Farsça ağırlıklı kelimeler kullanırken, diğer yörelerin Çingeneri; babaya "dad", anneye "mıday", çocuğa "sopar", erkek ve kız çocuğuna "çay" demektedirler.

Ayrıca Özkan Ülkemizde yaşayan Romanların dillerinden bazı örnekleri şu şekilde vermektedir:

Bazı şahıs isimleri: Baba “dad”, anne “mıday”, oğlan “çav”, kız “çay”, kadın “romni”, koca “rom”, gelin “bori”, damat “güveyis”, reis “goşo”, dede “papos”, nine “mami”, amca “mocak”, dayı “dayı”, abla “peral”.

Organ isimleri: El “vas”, ayak “puro”, yüz “domuy”, karın “romni”, bacak “cank”, boyun “hula”, kafa “şoro”, saç “bala”, göz “yaka”, kaş “puva”, kulak “gana”, burun “nak”...

Sayı isimlerinden Bazıları: Bir “yek”, iki “tuy”, üç “tirin”, dört “iştär”...

Hayvan İsimlerinden Bazıları: At “grad”, tavuk “takni”, inek “nişka”...(Özkan, 2000:69-72)

Çalışma alanımızdaki mülakatlarda belli bir yaş düzeyinde olanların roman dilinden bazı kelimeleri bildikleri görülmüştür. Genç nesilde ise bu kelimelerin varlığına rastlanmamıştır.

1.3.5.2.3 Sosyo-Kültürel Özellikleri

Çingene aile yapısı “geniş aile” karakteri taşımaktadır. Bu büyük aileyi ana, baba, çocuklar, büyük ana ve büyük babalar oluşturmaktadır. Burada onların aile yapısını iyi anlayabilmemiz için, aile bireylerinin teker teker ele alınması ve aile içerisindeki işlevlerinin ortaya konması gerekmektedir. Çoğu zaman evlenen çocukların da aynı ev içerisinde yaşadıkları görülmektedir. Bu durumun onların aile bağlarının güçlü olmasından kaynaklanması düşüncesi olumlu bir bakış olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat asıl problem işsizlik, fakirlik ve barınma ihtiyacıdır.

Roman aileleri için çocuklar hayatın özü, hedefi ve merkezidir. Çocukların çingene aile yapısında küçümsenemeyecek işlevi vardır. Geçmişte ülkemizdeki Romanların erkek çocukları, genellikle bohçacılık yapan annelerine refakat ettikleri bilinmektedir. Ayrıca yetişkin kız kardeşlerinin denetimi ve kontrolü yine erkek çocukların görev ve sorumlulukları arasında bulunmaktadır. Kız çocukları ise evde veya çadırda yemek pişirme, bulaşık yıkama, temizlik yapma ve su taşıma gibi ev işleriyle meşgul olmaktadır (Özkan, 2000:47). Bu durum özgür yaşam anlayışı çerçevesinde değerlendirildiğinde ilk bakışta kulağa hoş gelse de aslında büyük

problem olarak ortaya çıkmaktadır. Bu problem de çocukların eğitimi meselesidir. Küçük yaşta ekonomik yaşamın bir parçası haline gelen çocuklar eğitim öğretim çağlarını aile ekonomisine katkı ile geçirmektedir. Bu durum ise örgün eğitim açısından büyük sorun oluşturduğu gibi, yaygın eğitimin bir bölümünü oluşturan ve günümüzde din eğitimi açısından büyük önem arz eden Yaz Kur'an kurslarından da yararlanamamalarına neden olmaktadır.

Birkaç kuşak öncesine kadar roman ailelerinde çocukların eğitimine çok fazla önem verilmediği yaptığımız mülakatlardan anlaşılmaktadır. Bu durumun en önemli örneği Çamköy Mahallesi'nin yakınında bulunan bir fabrikaya lise mezunu eleman alınacağı duyurulmuş ve Romanların başvuru yapması istenmiş, ancak yaklaşık 950 civarında nüfusa sahip olan bu mahalleden lise mezunu hiç kimse çıkmamıştır. Bu durum daha bir kuşak öncesinin örgün eğitim anlayışını ortaya koymaktadır. Günümüzde ise bu durum tamamen değişmiş ve çocukların tamamının bir ilköğretimde öğrenci olduğu, lise ve dengi bir okulda öğrenci olanların oranının da yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca çocuklar ile yapılan görüşmelerde her bir çocuğun okumak ve belli bir meslek sahibi olmak arzusu içinde oldukları görülmüştür. Ancak çocukların en büyük problemi okulda arkadaşları tarafından dışlanmalarıdır.

Yaygın eğitimin en önemli basamağı olan din eğitiminde de durum bundan farklı görünmemektedir. Dindaşını ötekileştirme olarak ifade edilebilecek bir anlayışla dışlanan Roman toplumu, din ve dinî hayatın bireyin günlük hayatındaki öneminin farkındalığından uzak bir hayat sürmüştür. Her ne kadar bazı aileler kendi özel çabaları ile çocuklarının dinî eğitimleri ile ilgilendikleri görülmekte olsa da genel olarak dinî bilginin yetersiz olduğu görülmektedir. Özellikle veliler ile yapılan görüşmelerde hem örgün eğitimde hem de din eğitiminin amaçlandığı Yaz Kur'an Kurslarında çocuklarının diğer halklarca dışlandıklarından şikayetçi olmuşlardır. Bu husus onların eğitimden yoksun kalmalarının önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Karşı taraftan bakıldığında ise Romanların temizlik anlayışları, giyim tarzlarında farklılık ve konuşmalarında argo kelimelere sıklıkla yer vermeleri kendilerinden uzaklaşma gerekçesi olarak görülmektedir. Ne var ki unutulmaması gereken, eğitimin bireyin yaşantısı üzerinde büyük etkisinin olduğudur. Eksiklik ve topluma aykırılık gibi görünen durumlar ancak eğitim süreci içerisinde düzeltilebilir. Toplumumuzun çoğunluğu Romanlar hakkında temizlik noksanlığı, ahlâkî bozukluk, dinî yetersizlik ve suça meyilli olma şikâyetinde bulunulurken, onların eğitimin

vazgeçilmez iki kurumu olan okul ve camiden dışlanması tam bir çelişki olarak görülmektedir. Zira eğitim olmazsa toplum için vazgeçilmez olan normlar anlaşılabilir, anlaşılmadığı gibi normlara uyulması da beklenemez. Din eğitimi olmazsa inanç, ibadet ve muamelatta bilgisizlik, hurafe ve dinî ritüelleri önemsememe had safhada olur.

Günümüzde ebeveynlerin çocuklarının eğitimini daha fazla önemsedikleri görülmektedir. Camilerde Kur'an Öğretimi Kursuna gelen kursiyerlerin beraberinde getirdikleri çocuklarının örgün eğitime devam etmeleri, meslek seçiminde farklı kamu kurum ve kuruluşlarında görev almayı planlamaları, onların eğitime bakışları ve anlayışlarındaki değişimin ve gelişimin bir göstergesidir. Bununla beraber kursa gelen çocukların dinî bilgileri, namaz sure ve dualarında bilgi birikimleri de dikkat çekicidir. Sorulan sorulara babalarından önce cevap vermeleri, günümüzde camilerde yaz Kur'an kurslarının önemini ortaya koymaktadır. Özellikle roman çocuklarının yaz Kur'an kurslarına devamı onların birkaç kuşak sonrasının dinî açıdan daha tatmin edici düzeyde olacaklarını düşündürmektedir.

Roman halkında hem kız çocuğunun hem de erkek çocuğunun önemi büyüktür. Birini diğerine tercih etmeyerek, kız çocuğu dünyaya gelmiş olanlar da mutlu olmaktadır. Çocukluk döneminde kızlı erkekli beraber oynayan çocuklar ergenlik çağına girmeleri ile yolları ayrılmaktadır. Geçmişte erken yaşta evliliğe maruz kalan kızlar evleninceye kadar sıkı bir kontrol altına alınmaktadır (Özkan, 2000:48).

Geçmişte eğitim öğretimden faydalanamayan çocukların günümüzde daha fazla faydalandıkları görülmektedir. Aynı şekilde genç kız ve erkekler ortaöğretim ve lise eğitimlerine devam etmektedir. Ebeveynler özellikle gençlerin ekonomik olarak özgürlüğe kavuşmalarını, kendi yaşadıkları sıkıntıları yaşamamalarını istemektedir. Bununla beraber hafta sonları aile ekonomisine katkıda bulunmak için bazı gençler, anne ve babaları ile salyangoz toplamaya gitmektedir. Gençler özellikle iş bulma konusunda sıkıntı çekmekte ve iş başvurularında roman olduklarını söylediklerinde işe alınmadıklarını, bu nedenle iş başvurularında roman olduklarını gizlemektedirler.

Roman toplumu, genç kızları ile ilgili romanlarda, dizilerde, filmlerde ve bazı araştırma yazılarında anlatıldığı gibi bir takım olumsuzluklar içinde hayat sürdürdüklerine yönelik bilgiler verilmesi karşısında rahatsızlık duymaktadır. Oysaki

araştırma alanımızda genç kızların okula gittikleri ve geleceğe yönelik bir ideallerinin buldukları görülmektedir.

Dinî eğitim ve öğretim konusunda yaz Kur'an Kurslarına devam etmek onların dinî bilgilerini artırmaktadır. Fakat yeterince dinî bilgilerinin olmadıklarını bunun için mahallelerde Kur'an Kursunun açılmasını isteyenler oldukça fazladır. Genel bir kanı olan dışlanmışlık onları diğer halkla iç içe olarak kurslara gitmekten alıkoymaktadır. Fakat dışlanmışlık duygusunu yenmeyi başaran kızlar ise kurslara giderek din eğitiminden faydalanmaktadır. Dikkati çeken bir diğer husus da, gençler arasında hafızların ve İmam Hatip Lisesini bitiren kız ve erkeklerin olması, az da olsa gelecekte meslek hedeflerinde İmam Hatip veya Kur'an Kursu Öğreticisi olma arzusunda bulunanların olmasıdır.

Roman toplumunda kadınların ailenin oluşumunda katkıları çok büyüktür. Ev işlerinin yanı sıra onlar, ailenin geçimini temin etme hususunda da önemli rol üstlenmektedir. Özellikle Türkiye'deki roman kadınları çiftçilik, bohçacılık, sepetçilik ve benzeri işler yaparak kocaları ile birlikte ev ekonomisi için her türlü fedakarlığı göstermektedir. Sırf ekonomik katkı olması açısından sabahın karanlığında eşleri ile birlikte salyangoz toplamaya bile gitmektedir.

"*Türkiye Çingeneri*" adlı kitapta Roman kadınlarının dilencilik, falcılık, büyücülük, çiçekçilik yaptıkları, kadınların bir çok işi yapmasına rağmen, romanlardaki pederşahi(patriarkal) aile yapısından dolayı önemsiz varlık olarak değerlendirildikleri, parayla satın alındığı için mülk olarak telakki edildikleri, bir erkek çocuk doğurmadan "kadınlık" (romni) makamına yükselmedikleri anlatılmaktadır (Özkan, 2000:48). Ancak araştırma alanımızda bu bilgilerin varlığına rastlanmamıştır. Günümüz romanları araştırmanın örneklem bölümünde görüleceği gibi İslâm inancına sahip bulunmaktadır. Romanların eşleri arasında geleneksel anlamda da dayanışma bulunmaktadır.

Aynı şekilde adı geçen eserde Roman kadınların kocalarını rahat ettirmek için her türlü sıkıntı ve meşakkate katlanmaktan çekinmediğini, kadınların tamamının kocalarına çok bağlı ve sadık olduklarını söylemenin mümkün olmadığını, zaman zaman kocalarının zorbalığından, hoyratlığından ve ayyaşlığından bıkan veya gönlünü kocasından daha cazip birine kaptıran roman kadınlarının, kocalarını aldattıklarının bir vakıa olduğu ifade edilmiştir (Özkan, 2000:49). Araştırma

alanımızda Roman kadınlarının kocaları ile birlikte evi geçindirebilmek için birçok sıkıntılara katlanmakta olduğu hususu doğru ise de ileri sürüldüğü gibi kocalarını aldattığı veya kocalarından daha iyi biri için kocalarını terk ettiklerine dair ciddi deliller rastlanmamıştır.

Roman erkeklerinin evi geçindirme derdi ile birçok işi yaptıkları bilinmektedir. Bununla beraber İslâmi yaşantı onların eşlerine daha yakın ve sevecen yaklaşmalarını sağlamıştır. Araştırmamıza konu olan alanda erkeklerin mutlaka bir işle meşgul oldukları görülmüştür. Son zamanlarda roman erkeklerin daha fazla ibadetlerinde devamlılık gösterdiği bir gerçektir. Her toplumda olduğu gibi bu toplumun da alkol bağımlıları bulunmaktadır. Fakat bu durum topyekun roman erkeklerinin alkol bağımlısı olarak gösterilmesini gerektirmez. Zira hem mülakatlarda hem de ankette sorduğumuz alkol kullanma oranlarında aşırı derecede alkol kullanımını gösterir veriler çıkmamıştır.

1.3.5.2.4 Sosyal Yapılanma ve Yaşam

Düzce ili romanlarında sosyal yapılanma 2010 yılında kurulumu tamamlanan Düzce Roman Derneği isimli bir dernek çatısı altında yeni yeni yapılanmaya başlamıştır. Henüz kuruluş aşamasını yeni tamamlayan dernek özellikle romanların bir çatı altında birleşmesini, sorunların çözümünün tek elden yürütülmesini amaçlamaktadır. Ayrıca Roman mahallelerinin muhtarları mahallelerinin ihtiyaçlarına ortak çözüm üretme çabası içinde bulunmaktadırlar. Özellikle Düzce Valiliğince başlatılan rehabilitasyon, barınma ve iş imkanları çerçevesinde bir takım somut çalışmalar yapılmaktadır. En büyük problem olarak görülen işsizlik karşısında parsellenen tarım arazilerinde roman halkı çilek yetiştiriciliğine yönlendirilmiştir. Sepetçilik mesleğini yapan romanların yaptıkları ürünleri pazarlama noktasında çalışmalar sürdürülmektedir.

Sosyal yaşamın özellikle kışın mahallelerde bulunan kahvehanelerde şekillendiği görülmektedir. Bununla beraber gençlerin bir kısmı halı sahalarda spor aktivitelerinde bulunmaktadır. Fakat kahvehane hayatı roman erkeklerinin hayatında fazlaca yer tutmaktadır. Bir diğer sosyal birleşme mekanı ise camilerdir. Özellikle son yıllarda buralarda bulunan din görevlilerinin etkinlikleri ile camilere devam artmış, camiler romanların yaşamlarının bir parçası haline gelmiştir. Bu konuda Ağa Mahallesi Yeşil Cami cemaati örnek teşkil etmektedir. Çamköy Mahallesinde İmam

Hatip, Cami Dernek Başkanı ve Muhtarın gayretleri ile Düzce Valiliğinin onayı ve İl Müftülüğünün gözetimi altında açılmış olan Camilerde Kur'an Öğretimi Kursuna yetişkin erkekler büyük ilgi göstermiştir. Her türlü hava şartlarına rağmen geceleri vakitlerini ayırarak özlemini çektikleri Dinî Bilgiler ve Kur'an Öğrenimine devam etmişlerdir.

Roman kadınlar ise ev sohbetlerinde bulunmakta, haftada bir kez farklı ailelerin evlerinde toplanarak dinî etkinlikler yapmaktadır. Bazı mahallelerde İl Müftülüğü'nce açılan yetişkin kadınlara yönelik kurslar da büyük ilgi görmektedir.

1.3.6 Romanların Geleneksel İnanç Sistemleri

Roman toplumu V. yüzyıldan sonra başta Avrupa olmak üzere dünyanın birçok ülkelerini uğrak yeri olarak kullanmışlardır. Uğradıkları ve nadiren yerleşik düzene geçtikleri ülkelerin sosyal, kültürel yapılarından dillerinden kullanımı olarak etkilendikleri gibi dinî inanç sistemlerinden de belli oranlarda etkilenmişlerdir. Gittikleri ülkelerde oranın inanç sistemlerine aidiyetlerini dile getirerek hem o toplum tarafından tamamen dışlanmadan hem de dinin toplum üzerinde olan etkisinden faydalanma yoluna gitmişlerdir. Bu itibarla Çingenerler inanç olarak, buldukları ülkelerin dinlerini kabul ediyor gözükmektedir. Ancak onların genel olarak buldukları ülkelerin dinlerini kabul etmekle birlikte, bu dinlere karşı oldukça lâkayt kaldıkları yahut bu dinleri sadece görece kabul ettikleri ileri sürülmektedir.

Genelde böyle görülmekle birlikte buldukları ülkelerin dinlerini gerçekten kabul edip, hayatlarını inandıkları bu dinlere göre tanzim edenlerin olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Avrupa çingenerlerinin Hıristiyanlığı, Türkiye Çingenerinin Müslümanlığı kabul etmeleri bunu göstermektedir. Ülkemizde aralarında İslâm'ı gönülden kabul edip, bu dinin emir ve yasaklarına uyanları olmakla birlikte, kendi geleneklerindeki dinî inançları yaşatanlar da mevcuttur.

Günümüzde Romanların dinî ayin, ibadet ve ritüellerini ihtiva eden özel bir dinlerinin varlığından bahsetmek pek mümkün değilse de onların nesiller boyu aktardıkları ve yaşatmaya çalıştıkları bazı farklı dinî davranış ve dinî anlayışlarının varlığı da bir gerçekliktir. Yaşadıkları ülkelerin dinlerini kolayca kabul etme özelliklerinden dolayı Türkiye, İran, Irak, Suriye, Filistin ve Kuzey Afrika

çingenelerinin tamamı ve Güneydoğu Avrupa çingenelerinin bir kısmı Müslüman; Avrupa ve Amerika çingeneleri de Hıristiyan'dır. Müslüman olan Türkiye çingeneleri, itikadî açıdan kendilerini Bektaşî-Alevî ve Sünnî olmak üzere iki gruba ayırmaktadır. Özellikle göçer durumda olanların pek çoğu kendilerini Bektaşî-Alevî Müslüman, yerleşik durumda olanların büyük çoğunluğu ise Sünnî Müslüman olarak nitelendirmektedir. Muhtemelen göçerlerin Bektaşî-Alevî itikadını benimsemelerinin en önemli sebebi Yörüklerle içli dışlı olmalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü göçer çingeneler, genellikle Yörüklerin göç yollarını kullanmış, onların yakınlarında konaklamaktadırlar (Özkan, 2000:103-104).

1.3.6.1 Mitolojik İnanç Sistemine Romanların Bakışı

Son zamanlarda yapılan bazı çalışmalarda Anadolu'nun bazı bölgelerinde göçebe halde yaşayan Romanların hala yaşattıkları dinî anlayışları ve bunların "Atalara Saygı", "Yüce Varlık ve Karşıt Güç İnancı", "Ana Tanrıça ve Korkulan Tanrıçalara Tapınma" ve bunlarla bağlantılı olarak "Hac", "Kehanet" (Falcılık) ve "Rituel Temizlik Tasavvurları" gibi birçok açıdan Doğu, bilhassa Orta Asya inançları özelliklerini gösterdikleri ileri sürülmüştür (Özkan, 2000:104). Ancak bu iddianın daha detaylı ve farklı yöreleri de kapsayıcı çalışmalarla ortaya konulmasına ihtiyaç vardır.

1.3.6.2 Tanrı /Baro Devel ve Şeytan /Beng Sistemi

Daha önce de ifade edildiği üzere, günümüz Romanları her ne kadar Müslüman toplumu arasında yaşamış olsalar da, geleneksel inanç sistemleri ile karışık bir inanç içinde buldukları iddia edilmektedir.

Araştırmamız esnasında bu tür bir inanişe rastlanılmasa da yapılan araştırmalara göre, Türkiye'de yaşayan Çingenelerin bir kısmının kendilerini "But Manışa" (Büyük Adam) kabilesi ya da boyu olarak isimlendiren Manuşlar ile Avrupa'daki Sinti ve Kalderaş Çingenelerinin en yüce Tanrıları anlamına gelen Baro Devel, Del, Odel, Deloro kelimeleri ile isimlendirdikleri bilgisine rastlanmaktadır. Yüce Tanrı'nın düşmanı olan ve kötülükleri amaçlayan ise "bengh/Şeytan" dır. "Banka" kelimesi Sanskritçe'de "bucklig" şeklinde ifade edilmektedir. Yüce Tanrı insanların yararına olanları istemesine rağmen, onun karşısında olan "Beng/şeytan" pis olup

insanları kandırmayı amaç edindiğinden dolayı ondan çekinilmektedir (Özkan, 2000:104).

Romanlarda görülen “yüce varlık/devel, odel” ve karşıtı olan “şeytan/bengh” tasavvurunun, ilk dönem Hıristiyanlıktan mı, yahut İran'daki erken dönem Zerdüşti ya da Maniheist inançlarından mı kaynaklandığı aydınlatılamamıştır. Eski İranlı din kurucusu Zerdüş, tahminen M.Ö. 6. yüzyılda iyi ve kötü güçlerden oluşan dualist öğretisini geliştirmiştir. Onun getirmiş olduğu bu prensibe göre de düalist sistemde mütemadiyen bir mücadele vardır. Ancak Romanların günümüzdeki dinî tasavvurlarını düalist bir inanç sistemi ile ilinti kurmak mümkün değildir. Çünkü her dinde yahut din olduğunu iddia eden sistemlerde, mutlaka iyilik ve kötülük kavramı bulunmaktadır. İyi güçlerle kötü güçlerin mücadelesi de olacaktır. Burada esas dikkat edilmesi gereken husus, romanların Hıristiyanlık veya İslâm inancını kabul ettikten sonra ve bu dinlere dahil olmadan önce geleneksel inançlarında yüce bir varlık ve bunun karşısında da şer bir gücün olduğudur. Onlara göre kainatı, mahlukatı ve seçkin ilk çingeneyi yaratan Tanrı "Baro Devel"dir. Ayrıca romanların yerleştikleri ülke dinlerine karşı lakaydiliğini “Tanrı seni niye Çingene olarak yarattı” diye soruya; “Yemek, içmek, dans etmek ve uyumak için” cevabını verdiği hurafesi üzerine, bu rivayeti genelleyerek dinî inanışlarında lakaydilik gösterdikleri de iddia edilmektedir (Özkan, 2000:104-105).

Mülakat yapmış olduğumuz romanlar bu tür inançları duyduklarında Müslüman olduklarını ve Allah’a inandıklarını söylemişlerdir. Ayrıca mülakat yaptığımız kişiler “Baro Devel kimdir, kara Sara nedir, Bibi kime denir” diyerek, “*Müslümanlığı kabullenmiş ve yaşamaya çalışan bizlerin böyle iftiralara maruz kalması kabullenemez*” itirazında bulunmuşlardır.

1.3.6.3 Tanrı/Tanrıçalar Sistemi

Romanların İslâm’ı kabulünden önce Hindu İnanç Sistemine uygunluğu dikkat çeken tanrıça inanç sistemine sahip oldukları görülmektedir. V. yüzyıldan itibaren Hindistan’ın Sinti Bölgesinden başlayan göçler öncesi Hindu İnanç sistemi, bazı yönleriyle Romanların dinsel yaşamlarını ifade etmektedir. Zira bazı kaynaklara göre özellikle göçerlerin dinî inançlarındaki "Durga", "Bibijaka" ve "Kara Sara" gibi tanrıçalar, Hinduizm'de de önemli bir yere sahiptir. Tanrıçalar sisteminin merkezinde dünyanın yaratıcısı, koruyucusu ve yok edicisi olan "Durga" bulunmaktadır. Ana

Tanrıça Durga, bakire (Kumari) ve iffetli eş temsili ile boynunda insanların kafa taslarından yapılmış olan zincir bulunan, kemikli ellerinde baston, kılıç ve tuzak olan ve kaplan kürkü giyinmiş, oldukça çirkin bedenli, iğrenç çehreli kadın olan "Kali"ye karşı bulunmaktadır. Tanrıçalardan biri olan "Bibi" iyilik tanrıçası olan Durga'nın karşısındadır. Bibi, geceleri görünmeden uçmakta, arabalara ve evlere girmekte ve çok az seçilmiş kişiye görünmektedir. Oldukça güzel ve zengin olan "Bibi", asla konuşmaz, yemez ve içmez. Eğer biri hasta olursa ona görünür ve onu uzaklara götürür, yani öldürür. Ancak hasta olan bir Çingene bir köpek, kedi yahut domuzun kulağını keserek onu yiyecek olursa, o zaman "Bibi", o kişiye ilişemez. İnanişaya göre "Bibi" uçtuğunda, civcivleri de arkasından uçmaktadır. Onun civcivleri Şeytan, cadılar, humma, kolera, difteri gibi hastalıklar veya hastalıkların bütün şekilleridir. Bir başka tasavvura göre ise "Bibi" yanında iki kuzu ve iki melek yahut iki çocuk olduğu halde uçmaktadır.

Çingenelerce büyük bir ehemmiyet verilen bir diğer tanrıça ise "Kara Sara"dır. Onların "Kara Sara"ya tapınmasının sebebi onun, Çingenelere zaruret ve hastalık anlarında yardımcı olduğuna inanmalarındandır. "Kara Madonna" olarak da ifade edilen "Kara Sara", Çingenelerin patroniçesidir(Özkan, 2000:105-106-107). Ancak burada olan bu inanç sisteminin ülkemizdeki günümüz Romanları ile ilişkilendirilmesinin yanlış olacağını belirtmek gerekir. Zira tarihsel açıdan söz konusu olan bu sistemin, Müslüman inanç sistemi içerisinde yaşayan Roman toplumu ile irtibatlandırılması imkânsızdır.

1.3.6.4 Romanlar İle İlgili Batıl İnanışlar

Roman/Çingenelerin kapalı bir toplum özelliği kendilerini bilinmez kılmış, onların inanç dünyalarıyla ilgili çeşitli inanışlar bulunmaktadır. Özellikle mitolojik inanç sistemi olarak ele alınabilecek bir takım inanışları şu şekilde sıralamak mümkündür: Esmer insanın (Çingene/roman) yaratılışı ile ilgili inanişaya göre: Başlangıçta su bulunmamakta olup, Tanrı Devel kumu yaratarak yeryüzünü şekillendirmiştir. Bütün erkek ve kadınları, Manuşlardan ayrı olarak farklı bir ağaçtan yaratmıştır. Tanrı her şeyi yarattığında işini beğenmiş ve ondan memnun olmuştur. Kısa bir müddet sonra bazı eksiklerin olduğunu hissetmiş, uzunca düşündükten sonra, yaratılış tacının eksik olduğunu fark etmiştir. Bu yaratılış tacı gerçek adam "rom" ve gerçek kadın "romni"dir. Böylece Tanrı, herkesten farklı olarak çingeneleri yaratmıştır. Fakat

Devel, çingeneleri diğer insanlardan farklı bir şekilde yaratmıştır. Çünkü O, Çingeneyi kendi elleriyle yapmak suretiyle yaratmıştır. Yine Çingenelerin esmer tenli olarak yaratılışı ile ilgili mitoloji ise şöyledir:

“Tanrı, yeryüzünde yaşayacak olan insan mahlûkatını yaratma işini bitirdiğinde, biraz da cennet balçığı aldı. O balçığı biçimlendirdi ve kızartmaya karar verdi. Fakat Tanrı, kendi eserini fırından biraz erken çıkartmıştı. Pişirme tonu kabaydı ve netice beyaz adamdı. Tanrı, daha iyisini yapabilme umuduyla ikinci bir deneme daha yaptı. Fakat Tanrı Devel, bu defa da balçığı fırında uzun süre bekletmişti. Netice siyah adam idi. Nihayet Tanrı Devel, gerçekten takdir edebileceği insan şeklini oluşturmak için bir deneme daha yapmaya karar verdi. Üçüncü denemede Tanrı, istediğine ulaşmış ve uzun bekleyişten sonra esmer adam “rom”un yaratılışı gerçekleşmişti”(Özkan, 2000:117).

Çingenelerle ilgili bir başka batıl inanç da onların vatansız oluşlarıyla ilgili efsanedir ki bu efsane de onların göçebe oldukları ve vatansız kaldıkları Tanrının bir hatası olarak vurgulanmıştır. Buna göre tanrı tüm ırklara toprak ve yiyecek (buğday) dağıtmış, ancak Çingeneleri unutmuştur. Bunun üzerine Tanrı onların sürekli dolaşmalarını istemiştir. Çingenelerle ilgili diğer uydurma ve söylenceler şöyledir: Çingenelerin dinî yaşamlarını konu edinen bir fıkrada Çingeneler, dinî yaşama karşı lakayt davrananlar olarak tasvir edilmektedir; Çingene bir gün camiye gider, namaz kılmak için saf tutulur ve Çingene safta mahallenin belalısı Kara Rüstem’in yanına düşer. Namazın sonunda imamla birlikte herkes sağ tarafına selam verirken, Çingene sol tarafındaki Kara Rüstem’e selam verir. Namaz bitiminde neden sol tarafına önce selam verdin diye sorduklarında Çingene: Tanrı affeder ama Kara Rüstem affetmez der.

Çingene ve Çingene olmayanlar arasındaki evliliğin uygun olmadığına dair söylencede, Çingene ile evlenilmesi durumunda kırk gün tuğla parçasının üzerinde gusûl abdesti alınması ve üzerinde abdest alınan tuğlanın erimesi gerektiği anlatılmaktadır (Kolukırık, 2005:11).

Yukarıda sözü edilen Çingenelerle ilgili mitolojik inançlar, araştırma alanımızdaki romanlar tarafından son derece olumsuz karşılanmış ve reddedilmiştir. Nitekim onlara yöneltilen sorulardan birinde “Romanların esmer topraktan yaratılan insanlar olduğu inancını duyduunuz mu?” ve “Romanların esmer topraktan yarattığı insanlar olduğu inancı hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorularına tepki gösterilmiştir. Bu durum bu tür söylencelerin araştırma alanındaki romanlar tarafından kabul

edilmediğinin bir kanıtıdır. Ayrıca daha önce Özkan'dan nakledilen yaratılışla ilgili rivayetlerin bütün Çingenlerce kabul edilmediğini, yerel ve belli kültüre mensup Çingenlerce kabul edilebildiğini gösterebilir.

İnanç noktasından ele alındığında bu tür batıl inançların Müslüman olduğunu dile getiren Türkiye romanları için kabul edilebilir olması ve onlar hakkında söylenmesi uygun görülmemektedir. Zira mezkur iki sorudan birincisi için öngörülen “duydum” veya “duymadım” şeklindeki cevap şıkları ifadesi bile Roman deneklerimize itici gelmiş, bunu da bir dışlanma konusu olarak algılamışlar ve verdikleri cevaplarda “hepimiz Adem'den türedik” ifadesini kullanmışlardır.

1.4 Kültür Ve Edebiyatımızda Çingene Algısı

1.4.1 Dinî ve Psikolojik Açıdan Çingene Önyargısı

Ülkemizde Romanlar/Çingeneler ile ilgili halk arasında var olan hurafe ve batıl inançlara dayanan dinî söylenceler Romanlar İle İlgili Batıl İnanışlar bölümünde değinilmişti. Romanların Müslüman olması için tuğla üzerinde tuğla eriyinceye kadar yıkanması, Roman olmayan biri ile evlendiğinde tuğla eriyinceye kadar gusûl abdesti alması, Hz İbrahim'in ateşe atılması esnasında Çin ve Gane adlı iki kardeşin evlenmesinden türemesi, ibadetlerinde lakayd olmaları, rızık verilmesinde Tanrı tarafından unutulmaları ve sayılabilecek birçok mitolojik inanç motifleri taşıyan söylenceler Müslüman Roman toplumunu derinden yaralamaktadır. Ayrıca kuşaktan kuşağa aktarılan bu tür söylenceler, dinî açıdan suçlayıcı nitelikte olduğu gibi psikolojik olarak da onları üzmektedir. Aslında bu tür söylenceler dışlanmalarının sebebi olduğu gibi, onların kapalı bir toplum olmalarına da neden olmuştur.

Bir problem ancak problemin varlığı kabul edilmek sureti ile çözümlenebilir. İnanç ve ahlâk konusunda “Çingene” kelimesine toplumun yüklediği manalar da ve bu anlamların toplumun adı olmuş kelimenin çoğunlukla olumsuz anlamlar içererek kullanılır hale gelmesinde dinî ve psikolojik birtakım problemler bulunmaktadır. Bir toplumun bir grubu alaya alması Kur'an-ı Kerim'de; *“Ey inananlar! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın, belki de onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da başka kadınları alaya almasınlar, belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın; birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın; inandıktan sonra*

yoldan çıkmış olmak ne kötü bir addır. Tevbe etmeyenler, işte onlar zalimlerdir”(Hucûrat:49/11) mealindeki ayetle açıkça yasaklanan bir durumdur.

Günümüz toplumu günlük söylencelerinde Çingene tanımlamasını “alaya almak”, “ayıplamak” ve “kötü lakaplarla anmak” manalarına gelebilecek türde kullanmaktadır. “*Ey insanlar! Doğrusu Biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz, Allah katında en değerliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanızdır. Allah bilendir, haberdardır*”(Hucûrat:49/13) ayeti ile insanın yaradılışı, millet ve kabilelere ayrılışın ana sebebi ortaya konulmuş olup, Hucûrat Sûresi 11. ayette insanların birbirlerini “alaya almak”, “ayıplamak” ve “kötü lakaplarla anmak” şeklindeki sözlü ve fiili davranışları yasaklanmıştır. Dinî bireysel boyutu bireyin Allah’a karşı kulluğunu ifade etmektedir. Bu durumda Allah katında en değerli olan, imtihan yurdunda Allah’a karşı en çok sakınandır. Bu noktada kavim, ırk, meşrep, mezhep vb. gruplandırmalara neden olan her nevi grupta yer alan bireyler inanç, ibadet ve ahlâki davranışlarda bireysel olarak değerlendirilir. Bu değerlendirme ise kullara değil, bizzat imtihan müsebbibi Allah’a aittir. Aksi tavır ve davranış Kur’an’a ters düşme olduğu gibi, “Müslüman’ız” diyen dindaşını ötekileştirme veya dışlama olarak adlandırılmasına sebep oluşturmaktadır.

Roman toplumu uzun yıllar konar göçer tarzı hayat sürmüşlerdir. Her ne kadar göç yollarında karşılaştıkları topluluklarla etkileşim içine girmiş olsalar da bu onlara dengeli bir yaşam standardı kazandırmaya yetmemiştir. Dinî konularda olması gerektiği gibi hassasiyet göstermemeleri onların fiziko-sosyal çevrelerinden kaynaklanmaktadır. Sosyolog ve sosyal psikologlar, bireyin dünya görüşünün şekillenmesinde en önemli faktörlerden birinin de fiziko-sosyal çevre olduğunu belirtmişlerdir. Bireyin dünyayı algılayış, hayatının dinî motiflerle şekillendiriş tarzında yetişmiş olduğu çevrenin özellikleri büyük ölçüde etkileyici faktördür (Akçay, 2001:254).

Roman toplumunun kapalı bir toplum olma özelliği, diğer toplumların ilişkilerinde mesafeli davranması onların yakın geçmişe kadar kendi değerleri ile yaşamalarını gerekli kılmıştır. Kur’an-ı Kerim’de “*İnsanlar kendi aralarındaki işlerini parça parça böldüler. Her grup kendilerinde bulunanla sevinip böbürlenmektedir*”(Mü’minûn:23/53). Onların kendi içlerinde sosyal, kültürel, ahlâki

ve dinî ritüelleri her ne kadar diğer toplumlarca tahkir edilse de, kendi içlerinde tutarlı oldukları, kendilerinde bulunanla övündükleri muhakkaktır.

Dinî açıdan Çingene tanımlamasına halk tarafından yüklenen “alaya almak”, “ayıplamak” ve “kötü lakaplarla anmak” şeklindeki anlamları bir toplumun tahkir edilmesi, dindaşının dışlanması veya ötekileştirilmesi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte halk arasındaki efsane ve mitolojik kaynaklara dayanan yaratılışları söylencelerinin yanlışlığı fitrat açısından da değerlendirilir.

İslâm âlimleri Kur’an-ı Kerimin Rûm suresindeki “*(Resûlüm) sen yüzünü hanif olarak dine, Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fitratına çevir. Allah’ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur...*” ayetinde geçen “fitrat” kavramı üzerinde; “insanın İslâm üzere yaratılışı”, “Elest’teki ma’rifetullah üzere yaratılış hali”, “iman ve küfür üzere yaratılış hali” ve “doğuştan dine yetenekli yaratılış hali” gibi tarifler üzerinde durmuşlardır. Bununla beraber âlimlerin genel kabulüne göre fitrat “her insanın İslâm üzere yaratılış hali” demektir.

Fıtrat konusu hakkında Ebû Hureyre (r.a)’ın aktardığına göre Hz. Peygamber “*Dünyaya gelen hiçbir çocuk yoktur ki fitrat üzere doğmasın. Daha sonra ebeveyni onu Yahudi, Hıristiyan veya Mecusi yapar. Tıpkı hayvanın yavrusunu sapa sağlam, organları yerli yerinde doğurması gibi. Siz onda herhangi bir eksiklik görüyor musunuz?*”(Müslim, “Kader”, 6) Ebû Hureyre’nin rivayetine göre Hz. Peygamber, tarafından her çocuğun fitrat üzere doğduğunu ancak daha sonra ebeveyninin onu fitratı dışında diğer inançlar ile donattığını bildirmektedir.

Hz. Peygamberin Hadisinde dikkati çeken yaratılışın çok özel fitrat (İslâm) üzere olduğunun yanı sıra, fitratın belli bazı faktörlerce değişime uğratılmasıdır. “*Sen yüzünü hanif olarak dine, Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fitratına çevir. Allah’ın yaratmasında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur...*” (Rûm:30/30) Yaratıcı tarafından âdemin ilk yaratılışının hanif olan, değişmeyen ve dosdoğru olan fitrat üzere yaratıldığı bildirilmektedir. Bu durumda dünyanın en ücra köşesinde bile dünyaya gelen çocuk âdem’in yaratılış cevheri üzerine yaratıldığı gibi, roman toplumu da bütün insan toplulukları gibi Yüce Yaratıcı tarafından fitrat (İslâm) üzere yaratılmıştır.

Her ne kadar birey ilk yaratılışta anne karnından mükemmel donanımlar ile yeryüzüne gönderilmiş olsa da ebeveyni veya çevresi tarafından diğer bir inanç sistemine yönlendirebilmektedir. Bireyin inancını engelleyen faktörleri Mustafa Akçay eserinde psikolojik, sosyal ve fiziki engeller olarak üç ana grupta ele almıştır (Bkz. Akçay, 2002).

Şu halde, roman toplumu bütün insanlar gibi âdemin neslinden türemiş, Yüce Yaratıcı aynı yaratılış (fitrat) üzere dünyaya göndermiştir. Yüce Allah (c.c) Hucûrat suresi 49. ayetinde insanların topluluklara, kabilelere ayrıldığını, bunun gerekçesinin ise tanışma ve kaynaşma olduğunu bildirmektedir. Günümüzde roman toplumunun hayat standardı, dinî hassasiyet, görünüş, atalarının göçerliği vb. nedenlerden dolayı aşağılanması, dışlanması ve dindaşını ötekileştirmesi sakınılması gereken davranışlardır. Zira Romanlar İslâm'ın çatısı altında toplanmış, bilgi ve tecrübeleri kadar dinî ritüelleri yerine getirme çabası içindedirler. İslâm inancının temel prensiplerinden biri de Hucûrat suresi (49/13) "*Allah katında en değerliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınmanızdır*" ayetinin gerektirdiği gibi davranmaktır.

Roman toplumunu bir takım sebeplerden dolayı dışlama ve görmezlikten gelmenin dinî açıdan değerlendirilmesinin ardından, yapılan bu tür davranışların onların psikolojilerini de yıprattığı bir gerçektir. Özellikle Çingene olmak, Çingene anne babadan doğmak veya yaşadıkları toplumsal grubu seçmek hiçbir bireyin inisiyatifinde olan bir hak olmayıp, verilmiş bir hak olması onların yadırganmaması için en büyük sebeptir.

Psikolojik tanımlamaya göre peşin hüküm, "ırklara, milletlere, fikirlere, müesseselere, fikirlere vb. şeylere karşı olan ruhi duruş" demektir. Bu tür ruhi duruş ve tavır alışlar genellikle neticeler tetkik edilmeden hüküm verilmesine sebep olmaktadır (Munn,1975:58). Nesnelere, durumlara, kişilere veya fikirlere karşı olumlu-olumsuz tepki gösterme temayülü anlamına gelen ruhi duruşların çoğu küçük yaşlardaki şartlanma ile başlar (Munn, 1975:166). Bunun da büyük çoğunluğu aile ve eğitim sürecinde gerçekleşir. Psikologların "olumsuz özdeşleştirme dedikleri, bir ferdin veya grubun olumsuz bir tutum takındığı değerlerini benimseme de bir tür şartlanmadır. Zira burada bazı kişiler veya gruplar olumsuz inanç ve değerlere sahip olarak tanımlanır ve çocuk onları bu olumsuzluğun sembolü olarak hatırlar

(Mardin,1992:65). Sosyo-kültürel çevre faktörleri tarafından oluşturulan önyargıları değiştirmek oldukça güçtür; onları yok etmek atomu parçalamaktan daha zordur.

Feriha Baymur, toplumsal çevrenin insan üzerindeki etkilerinden bahsederken şöyle der:

“ ... Belli bir ortamda yaşayan insanın kişiliği, içinde bulunduğu toplumun özelliklerine, gelenek ve göreneklerine göre biçimlenir. İnsan davranışları üzerinde kişinin içinde doğduğu toplumun büyük etkisi olur. Çocuk, bir yandan biyolojik bakımdan olgunlaşırken, bir yandan da toplumsallaşır; yani içinde doğduğu toplumun değer yargılarını, davranış, konuşma, giyiniş, biçimlerini benimseyerek o toplumun bir üyesi haline gelir. Evlenme, doğum, sünnet gibi merasimler; çocuk bakımı, eğlenme tarzları; başlangıçları çok eski devirlere uzanan atasözleri, hatta batıl inançlar, okumuş ve okumamış insanların kişiliklerini ve günlük davranışlarını etkiler” (Baymur,1978:271-272).

Bu ifadelerle Baymur, fitraten dosdoğru olan insanın, toplum içinde iyi veya kötü şekillenmesini ifade etmektedir. Roman toplumu, diğer toplumların kendilerini ötekileştirmesi ve kendilerinin de bir takım toplumsal normlardan uzak kalmak istemeleri, göçebe yaşamın verdiği bir tür rahatlık ve serbestlik içinde yaşamlarını sürdürmektedir. Onların ifadesi ile “Gacoların dışlamasıyla” toplumsallaşmadan uzak kalırken kendi içinde belli bir yaşam tarzı oluşturmuşlardır. Yaşam tarzı, eğlenceleri, yeme içme, giyinme alışkanlıkları, grup içi evlilikleri ile toplumun geneline uzak ama kendi içinde tutarlı yaşamaktadırlar. Bu durum kültürel anlamda her ne kadar onları saf, katışıksız kılmış olsa da diğer toplumların yadırgamaları ile karşı karşıya da bırakmıştır.

Onların evlilikleri dâhil günlük hayatlarında akrabalık bağı çerçevesinde hareket etmeleri, içinde buldukları toplumların kendilerine karşı farklı bakış tarzları geliştirmesine neden olmuştur. Bu durum roman toplumuna karşı yıllarca hüküm sürecek peşin hüküm ve sabit fikirliliğe yol açmıştır. Roman evliliklerinin akrabalık bağı içinde oluşması azınlık psikolojinin sonuçlarından da sayılabilir. Onlar her ne kadar gacolar ile evlenmek isteseler de, hayat tarzlarındaki farklılık, evlilik sonrası problem olacağı endişesi ile grup dışı evliliğe karşı uzak durmalarını gerektirmektedir.

Romanlar hakkında kısmen haklılık payı olan ama günümüzde büyük oranda geçerliliğini yitirmiş önyargılar, çocukluk yaşından itibaren oluşmaya başlamaktadır. Mesela ebeveynler çocuklarını korkutmak amacı ile “şöyle yaparsan seni Çingenelere veririm” veya “ dışarı çıkarsan seni Çingeneler çalar” gibi söylenceler ile çocukların zihinleri Çingenelerden korkulması gereken kimseler olarak hayali unsurlarla doldurulmaktadır. Bu korkular ile büyüyen çocuk, Roman mahallesine girmekten, onlarla aynı mekanı paylaşmaktan, okulda aynı sınıf içinde bulunmaktan korkar hale gelmektedir. Ebeveynlerin aktarımı ile korkulması gereken bir kimse Çingene/Roman önyargısını ise çocuk büyüse de uzun yıllar üzerinden atamamaktadır. Büyüdüğünde de bu korku, bir tür nefrete, tiksinti, şüpheyeye dönüşebilmektedir.

1.4.2 Türkçe Lügat ve Edebî Eserlerde Çingene İmgesi Ve Önyargısı

Burada “Çingene” kelimesine karşı önyargı ifadelerinin alınması bu zihniyetin tarafımızdan desteklendiği anlamına gelmemektedir. Maksat üzerleri örtülen sorunların gün yüzüne çıkarılarak çözümleneceği inancıdır; öyle ki bu ifadeler ve yakıştırmalar yıllardır bir toplumun baskı altına alınmasına neden olmuştur.

Suat Kolukırcık tarafından “*Türk Toplumunda Çingene imgesi ve Önyargısı*” isimli çalışması çerçevesinde Türkçe lügat ve roman türü edebî eserlerde Çingene tasvir ve algısının nasıl olduğunun tespitine yönelik bir çalışma yapılmıştır (Bkz. Kolukırcık, 2005). Bu çalışmada konu ile ilgili olarak D.Mehmet Doğan’ın Büyük Türkçe Sözlük ile Türk Dil Kurumu’na ait Türkçe Sözlük’teki Çingene maddesindeki karşılığı ile roman türü edebî eserlerden Melih Cevdet Anday’ın *Râziye*(2004), Metin Kaçan’ın “*Ağır Roman*”(1990) adlı eserlerinde bulunan Çingene tasvirlerine bakılacaktır.

1.4.2.1 Çingene Kelimesinin Lügatlerdeki Karşılığı

Çingene kelimesi bir görüşe göre kök olarak çalgı ve çalgı aletini çalın anlamına gelmiş olsa da, genel olarak edebiyat ve Türkçe sözlükler tarandığında kelimenin genelinde aşağılayıcı ve küçük düşürücü anlamlarda kullanıldığı görülmektedir.

1.4.2.1.1 “Büyük Türkçe Sözlük”de Çingene Tanımlamaları

1996 yılında 11. baskısını yapmış olan D. Mehmet Doğan tarafından hazırlanan “*Büyük Türkçe Sözlük*”teki “Çingene” maddesinde sözcüğün karşılığında şu ifadeler bulunmaktadır: “1. Dünyanın birçok yerine Hindistan’dan yayıldıkları sanılan, esmer

renkli, elek, kalbur gibi ufak tefek şeyler imâl ederek, çalgıcılık ve falcılık yaparak geçinen kavim, kıptî. 2. Yüzsüz, arsız, hayırsız, çığırkan kimse. 3. Hasis, cimri.” Kelimenin anlamına bakıldığında kök olarak doğru bir ifade kullanılmış, geçim kaynaklarının çalgıcılık ve falcılık mesleği ile olduğu şeklinde genelleme yapılmıştır. Her ne kadar bunlar onların kısmi özelliklerini belirtmiş olsa da; yüzsüz, arsız, hayırsız, çığırkan, hasis ve cimri nitelendirmeleri toplumun tanımlanması açısından kabul edilir görünmemektedir. Adı geçen sözlükte şu şekilde deyimler de bulunmaktadır; Çingene borcu: Yekûnu az fakat dağımık borç, Çingene çalıp Kürt oynamak: Gürültülü ve kimin ne yaptığı belli olmayan yer, Çingene çergesi: Karışık, düzensiz ve pis yer, Çingene çorbası: Bir çok kişinin karıştığı mesele, Çingene düğünü: Çok gürültülü ve intizamsız toplantı. Ayrıca “Çingeneleşmek” kelimesinin karşılığında “Çingene gibi hareket etmek; yüzsüzleşmek, arsızlaşmak; cimrileşmek ve “Çingenelik” kelimesinin karşılığında “Çingene olma hali, yüzsüzlük, arsızlık, cimrilik, hasislik” anlamları gelmektedir.

Bu itibarla, 1981 yılından itibaren akademisyenlerden oluşan bir kurul tarafından yazılmış, 10. baskısını yapmış bir Türkçe sözlükte bir topluma ad olmuş kelimenin karşılığında olumsuz anlamların bulunması her ne kadar yaşanan hayattan belli izleri yansıtırsa da, bu nitelendirmeleri bütünüyle doğrulamak uygun düşmemektedir.

1.4.2.1.2 “TDK Türkçe Sözlüğü”nde Çingene Tanımlamaları

1988 tarihli Türk Dil Kurumu’na ait Türkçe sözlükte “Çingene” maddesinde kelimeye karşılık olarak şu ifadeler kullanılmaktadır: “Çingene: Küçük çile mecazi anlamda cimri”. “Çingenelik: Arsızca aç gözlülük, cimrilik”, “Çingeneleşmek: Cimrice davranışlarda bulunmak”, “Çingene borcu: Tutarı pek önemli olmamakla birlikte ufak ve dağımık borçların bütünü”, “Çingene çergesi: Derme çatma ve pis bir yer”, “Çingene düğünü: Gürültülü toplantı”, “Çingene kavgası: Önemsiz bir sorun üzerine başlayıp gittikçe kızışan, yakası açılmadık küfürlere yol açan kavga”, “Çingene parası: Bozuk para, ufaklık”, “Çingene pembesi : Göz alıcı, çiğ pembe renk”(TDK,1988:312).

Her iki sözlükte de günümüzde roman kelimesine yerini bırakan Çingene kelimesinin anlamları genel olarak olumsuzluk içermektedir. Sözlüklerin ilköğretim ve lise öğrencilerine kaynak olduğu düşünüldüğünde; Roman toplumunun Çingene

tanımlamasına terk ederek roman tanımlamasını kabul etmelerinin sebebi daha iyi anlaşılmaktadır.

1.4.2.2 Roman Türü Edebî Eserlerde Çingene İmgesi ve Önyargısı

Aşağıdaki eserlerde bulunan Çingene imgesi ve tanımlamaları olumlu, olumsuz ve nötr olarak sınıflandırılmış ve söz konusu sıfat ve tanımlamalar eserin sayfa numarası verilerek gösterilmiştir. Sınıflamanın olumlu, olumsuz ve nötr olarak oluşmasında sıfatların eser içindeki kullanımları dikkate alınmıştır.

1.4.2.2.1 “Râziye”de Çingene İmgesi ve Önyargısı

Roman türü edebî eserlerde geçen Çingene imgesi ve önyargısına örnek oluşturacak eser Melih Cevdet Anday’ın *Raziye* adlı romanıdır. Roman Ege sahillerinde gerçekleşmektedir. Romanın sıra dışı aydın bir gencin yaşadığı olaydan dolayı dayısının yanına gizlenmesinin ardından orada genel kabul görmüş dogmalara karşı verdiği mücadeleleri konu edinmiştir. Dayı rolü Çingene gruplarına hakarete varan bir şekilde duruş sergilemektedir. Çingene grupları ile ilgili romanda geçen ifadeler olumlu, olumsuz ve nötr olarak tasniflendirilmiştir. Yapılan tasnifte olumlu olarak herhangi bir gruplandırma yapılmamış, nötr ve olumsuz başlıkları altında birtakım imgeler tasnif edilmiştir. Buna göre; hasırcı (s.30), sepetçi (s.35), göçebe (s.60), Tanrının bir kulu olduğu (s.74), köyün dışında yaşayan (s.86), sürekli dolaşan (s.113), topluca hareket etmeyen (s.129)ve her durumda yaşayan (s.235) gibi tanımlamalar nötr olarak değerlendirilmiştir. Olumsuz olarak yapılan tanımlamalar ise; Türkçe’yi güzel kullanamayan (s.15), hayvan çalan (s.59), göçebelikleri nedeni ile ülkenin yükselmesini engelleyen (s.60), giyim kuşamlara dikkat etmeyen (s.74) hırsız (s.75), yaşamı sorgulamayan (s.113), dinsiz (s.113), köye girmemesi gereken (s.130), buldukları yerde zarar veren (s.137) ve suça meyilli (s.138) şeklinde sıralanmıştır (Bkz. Anday, 2004).

1.4.2.2.2 “Ağır Roman”da Çingene İmgesi ve Önyargısı

Araştırmada son olarak değerlendirilen eser Metin Kaçan’ın *Ağır Roman* adlı romanıdır. Bu eserde de çingeneler/romanlar dansı seven (s.23) tanımlaması ile olumlu; müzisyen (s.10), barakada oturan (s.13) ve çingene çivisi (s.53) ile nötr; gaspçı (s.13), esrar içen (s.19) ve hırsız (s.19) tanımlamaları ile olumsuz olarak değerlendirilmişlerdir. Ayrıca olayın geçtiği Kolera sokağındaki yaşam; gayri meşru

ve ahlak dışı ilişkilerin yaşandığı, argo ifadelerin kullanıldığı, kadınlarının alemci, erkeklerin içki düşkün olduğu gibi olumsuzluklarla doludur. Kolera sokağındaki gayri meşru yaşam çevre köyler tarafından korku ve endişe ile karşılanmaktadır. (Bkz. Kaçan, 1990)

Araştırmaya konu olan eserlerde kullanılan Çingenele ilişkin tanımlamalar çoğunlukla olumsuz karakteristik özelliği içinde bulunmaktadır. Bu eserlerde Çingeneyi tanımlamak üzere; *yüzsüz, yılışık, arsız, eğitimsiz, insanların yabanisi, göçebe, karısını trampa eden, Müslüman olmayan, pis, kurnaz, kavgacı, küfürbaz ve hırsız* gibi tanımlamalar kullanılmıştır. Bunun dışında Melih Cevdet Anday'ın romanında Çingenele *göçebe* olarak yer almış ve göçebelik üzerinden tanımlanmıştır. Metin Kaçan'ın "*Ağır Roman*" adlı çalışmasında ise Çingenele *Roman Havası*² ve *Şopar*³ gibi tanımlamalarla tasvir edilmiştir. Bunların dışında Türkiye bağlamında TBMM tarafından 1934 yılında çıkarılan *2510 sayılı İskân Yasasının* 4. maddesinde Çingenele; muhacir -göçmen- olarak kabul edilmeyen, anarşistler, casuslar ve ülke dışına çıkarılanlarla birlikte anılmışlardır. Tüm bu çalışmalarda dikkati çekici nokta ise yayım tarihleri arasında önemli farklılıklar olmasına rağmen Çingene veya Romanlar hakkındaki imge ve önyargıların benzerliği ve olumsuzluğudur (Kolukırık 2005:8).

Gelişim dönemlerinde gençler tarafından sıkça okunan roman türü eserler yolu ile bir toplumun olumsuzlukları ile değerlendirilmesi nesillerden nesillere aktarılmaktadır. Her toplumda olduğu gibi roman toplumunda da dine, ahlâka ve topluma aykırı yaşam olması mümkün gözükmemektedir. Fakat bireysel özellik taşıyan bir takım olumsuzluklar nedeni ile hiçbir etnik grup tüm bireyleri ile olumsuz olarak değerlendirilmesi uygun görülmemektedir. Bireysel olan suçların cezalandırılması da bireysel özellik taşımaktadır. Oysaki edebî olma özelliği taşıyan eserler ile bir topluluğun nasıl dışlandığı bazı tanımlamalar yolu ile ortaya çıkmıştır.

Yazılı kaynakların en fazla kullanılır olma özelliği olan roman ve sözlüklerde bulunan ve olumsuzluk içeren imgeler, diğer toplumların onlara karşı önyargılı davranmalarına neden olmaktadır. Roman tarzı eserlerde bulunan bu tür tanımlamaların çıkarılması mümkün olmasa da, eğitim çağında bulunan çocuk ve gençlerin daha fazla kullandığı sözlüklerdeki Çingene sözcüğünün karşılığı

² Çingene müziği.

³ Çingene çocuklarını tanımlamak üzere kullanılan adlandırma.

değiştirilmesi mümkündür. Bu durumda bir topluma ad olmuş kelimenin karşılığı o toplumu tahkir edici olmaktan kurtulacaktır.

1.4.3 Çingelere İlişkin Günlük Dilde Kullanılan Atıflar

Toplumumuz üzerinde yazılı kaynaklardaki aktarımlar kadar sözlü aktarımlar da büyük önem taşımaktadır. Masal, hikaye, fıkra ve atasözü gibi halk arasında yaygın olarak kullanılan sözlü aktarımlarda da çingene/roman toplumunu rencide edecek ifadelere bolca rastlanmaktadır. Halkımızca günlük dilde sıkça kullanılan atıflardan bazıları şu şekildedir;

- Çingenenin Bismillah'ından kıl çıkar.
- Bahçeye erik, kapıya çingen (Çingene) ayağı bastırma!
- Çingen (Çingene) çocuğu gibi kalmışsın (Güneşin altında uzun süre kalan için).
- Uğursuzluğu kırmak için bir Çingene kadınla birlikte olmak gerekir.
- Yetmiş iki milletin buçuğu (Çingene için söylenmektedir)
- Çingen (Çingene) Çalar, Kürt oynar.
- Çingene çit çit, arkası bit bit (Çingenenin kirli ve üzerinde bit taşıdığına atfen)
- Çok konuşan için: Çingene kadınla mı birlikte oldun?
- Gürültülü yer için: Çingene düğünümü var?
- Cimri için: Çingeneleşme
- Bozuk para için: Çingene parası
- Sözlü kavga için: Çingene kavgası(Kolukırık, 2005:12)

Çingene imajında olduğu gibi, Çingene anlatıları da çoğunlukla önyargılarla örülen bilgilerle doludur. Sözlü anlatılardan başka günlük dilde Çingelere ilişkin olarak kullanılan pek çok atıf ve tanımlama da söz konusudur. Çingeneleri tanımlamak için kullanılan bu atıflar, onlara yönelik olarak kullanılan olumsuz sıfatlar gibi Çingene imgesinin analizinde bir gösterge olarak kullanılabilir.

Ortak özelliklere sahip olarak yaratılan insanların belli gruplarına yüklenecek anlamlar, göçer yaşam tarzları nedeni ile eğitim ve öğretim olanaklarından yoksun

roman toplumunu genel kabul normlara aykırı hayat tarzına yönlendirmiş olabilir. Ancak çingene/roman ırkının tüm bireylerinin bu küme içinde değerlendirilmesi mümkün gözükmemektedir. Zira etnolojik anlamda her toplumun içinde kanunen, dinen, ahlâken veya örfen suç sayılabilecek yaşam tarzında olan bireyler bulunmaktadır. Çingene toplumunun, içinde barındırdığı aykırı unsurlar nedeni ile kötü olarak nitelendirmek, o toplumun tüm bireyelerine önyargı ile yaklaşmak büyük bir haksızlık olarak görülmektedir.

BÖLÜM 2: DÜZCE'DEKİ ROMANLARIN DİNÎ İNANÇ, TUTUM VE DAVRANIŞLARIYLA İLGİLİ BULGULAR

Bu bölümde araştırma alanımızda yapmış olduğumuz ve ekte sunulan ankete göre Düzce ili Romanların İnanç, İbadet, Ahlâki Tutum ve Davranışları tablolar halinde değerlendirilecektir. Kaynaklara göre romanların dinî anlayışları ayrı bir bölüm olarak ele alınmıştı. Ancak günümüz Romanlarının dinî inanç, tutum ve davranışlarında en azından alanımızda, var olduğu iddia edilen mitolojik ve geleneksel anlayış ve uygulamaların bulunmadığı anlaşılmıştır. Öte yandan çalışmamızda ayrı bir bölüm altında Sünni Romanlarla ilgili farklı bir inanış ve uygulama varmış gibi gösterilerek inanç, ibadet ve ritüellerini açıklamaya gitmek büyük bir haksızlık ve yanılgıdan ibaret olacaktır. Romanların farklı inanç ve ritüelleri bulunmamaktadır. Yapılan araştırma onların farklılıklarını değil, kapalı toplum özelliği ile diğer toplumlarca bilinmeyen yönleri hakkında İslamî inanış, uygulama ve hassasiyetleri hakkında örnekleme dayalı veriler ortaya koymaktadır.

2.1 Demografik Veriler

Cinsiyet: Araştırma alanımız olan Ağa, Cami Kebir, Çamköy ve Çay mahallelerinde 120 kişiye uyguladığımız anketin cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki şekilde oluşmuştur.

Tablo 1. Deneklerin cinsiyete göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Kadın	44	36,7	36,7	36,7
Erkek	76	63,3	63,3	63,3
Toplam	120	100,0	100,0	100,0

Ankete katılan 120 kişiden 44'ü kadın ve 76'sı erkek olup, %63,3'ü erkeklerden, %36,7'si kadınlardan oluşmaktadır.

Yaş: Demografik verilerden yaşların tespiti genel anket uygulamalarında olduğu gibi belli yaş aralıkları halinde 6 kategoriden oluşmuştur. Anket 15 yaş üzerinde olanlar itibarı ile uygulanmıştır.

Tablo 2. Deneklerin yaş durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
20 Yaş Altı	17	14,2	14,2	14,2
21-30 Arası	31	25,8	25,8	40,0
31-40 Arası	33	27,5	27,5	67,5
41-50 Arası	18	15,0	15,0	82,5
51-60 Arası	16	13,3	13,3	95,8
61 ve üstü	5	4,2	4,2	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Ankete katılanlardan 20 yaş altı grubunda olanlar %14,2'yi; 21-30 yaş arası grubunda olanlar %25,8'i; 31-40 yaş grubunda olanlar %27,5'i; 41-50 yaş grubunda olanlar %15'i; 51-60 yaş grubunda olanlar %13,3'ü; 61 ve üstü grubunda olanlar ise %4,2'yi oluşturmaktadır.

Medeni Hali: Roman toplumu erken yaşta evlilikle bilindiği üzere, alanımızda deneklerin evli, bekar ve dul olma oranları da tespit edilmiştir.

Tablo 3. Deneklerin medeni haline göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Evli	94	78,3	78,3	78,3
Bekar	20	16,7	16,7	95,0
Dul	6	5,0	5,0	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Ankete katılanların medeni haline göre durumlarının dağılımı %78,3'ü evli; %16,7'si bekar ve %5'i ise dul olarak oluşmuştur.

Eğitim Durumu: Uzun yıllar konar-göçer halde yaşayan Roman toplumu örgün eğitimden uzak kalmışlardır. Fakat yerleşik hayata geçme ile birlikte daha fazla eğitim imkanından faydalanmışlardır.

Tablo 4. Deneklerin eğitim durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Okuryazar değil	18	15,0	15,0	15,0
Okuryazar (diplomasız)	21	17,5	17,5	32,5
İlkokul mezunu	53	44,2	44,2	76,7
Ortaokul mezunu	18	15,0	15,0	91,7
Lise ve dengi okul	10	8,3	8,3	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Tablo 11'de görüldüğü gibi ankete katılanların %15'i okur yazar değil, %17,5'i okuryazar olmasına rağmen ya ilkokulu bitirmediğinden veya hiç gitmediği halde kendi imkanları ile okuma yazmayı öğrenmiş olduğundan bir diplomaya sahip bulunmamaktadır. Bununla beraber %44,2 gibi büyük bir orana sahip grup ise

ilkokul mezunu olup aynı zamanda ilkokul diplomasına da sahip olduğu görülmektedir. Bir ortaöğretimden mezun olanların oranı ise %15'tir. Lise ve dengi bir okul mezunu olanların oranı ise %8.3 olduğu görülmektedir. Fakat bir yüksek öğretim veya üniversiteyi bitiren bulunmamaktadır.

Tablo 5. Deneklerin eğitim, yaş ve cinsiyete göre korelasyonu

Yaş				Eğitim					Toplam
				Okuryazar değil	Okuryazar (diplomasız)	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise ve dengi okul	
20 Yaş Altı	Cinsiyet	Kadın	N %	2	3	2	2	9	
				22,2%	33,3%	22,2%	22,2%	100,0%	
	Erkek	2		1	5	0	8		
		25,0%		12,5%	62,5%	0,0%	100,0%		
	Toplam	4		4	7	2	17		
				23,5%	23,5%	41,2%	11,8%	100,0%	
21-30 Arası	Cinsiyet	Kadın	N %	6	2	2	2	13	
				46,2%	15,4%	15,4%	15,4%	7,7%	100,0%
	Erkek	0		3	4	7	18		
		0,0%		16,7%	22,2%	38,9%	22,2%	100,0%	
	Toplam	6		5	6	9	31		
				19,4%	16,1%	19,4%	29,0%	16,1%	100,0%
31-40 Arası	Cinsiyet	Kadın	N %	3	2	6	0	11	
				27,3%	18,2%	54,5%	0,0%	0,0%	100,0%
	Erkek	0		4	15	2	22		
		0,0%		18,2%	68,2%	9,1%	4,5%	100,0%	
	Toplam	3		6	21	2	33		
				9,1%	18,2%	63,6%	6,1%	3,0%	100,0%
41-50 Arası	Cinsiyet	Kadın	N %	3	1	3	0	7	
				42,9%	14,3%	42,9%	0,0%	0,0%	100,0%
	Erkek	0		0	10	1	11		
		0,0%		0,0%	90,9%	9,1%	100,0%		
	Toplam	3		1	13	1	18		
				16,7%	5,6%	72,2%	5,6%	100,0%	
50-60 Arası	Cinsiyet	Kadın	N %	1	1	1	0	3	
				33,3%	33,3%	33,3%	0,0%	100,0%	
	Erkek	1		3	8	1	13		
		7,7%		23,1%	61,5%	7,7%	100,0%		
	Toplam	2		4	9	1	16		
				12,5%	25,0%	56,3%	6,3%	100,0%	
61 ve üstü	Cinsiyet	Kadın	N %	1	0			1	
				100,0%	0,0%			100,0%	

		Erkek		3	1				4
				75,0%	25,0%				100,0%
	Toplam			4	1				5
				80,0%	20,0%				100,0%

20 yaş altı	X ² = 4,242	Sd=3	P=.237	p>0,05	41-50 yaş	X ² = 8,290	Sd=3	P=.040	p<0,05
21-30 yaş	X ² =10,922	Sd=4	P=.027	p<0,05	50-60 yaş	X ² = 1,960	Sd=3	P=.581	p>0,05
31-40 yaş	X ² = 7,714	Sd=4	P=.103	p>0,05	60 yaş üstü	X ² = ,313	Sd=1	P=.576	p>0,05

Ankete katılanların okuryazarlık durumunun yaş ve cinsiyete göre dağılımında; okuryazar olmayanın bulunmamış; okuryazar diplomasız %23,5, ilkököl mezunu %23,5, ortaokul mezunu %41,2 ve lise mezunu %11,8 olarak ortaya çıkmıştır. Bu grupta ortaokul mezunlarında erkeklerin kadınlardan daha fazla bir oran oluşturduğu görülmektedir. Diğer yaş grupları da benzer özellik göstermekle beraber ilkököl mezunlarının en fazla olduğu grubun %72,2 ile 41-50 yaş grubu olduğu dikkat çekicidir. 61 yaş üstü 5 kişi ankete katılmış, bunların % 80'i hiç okuyazar olmayıp %20'si ise okuyazar ama diploma sahibi değildir. İlkokul ve ortaokul mezunlarında %75'lik bir büyüklükle 20 yaş altında bulunan grup oluşturmaktadır. Bunların da erkek deneklerimizin oranı kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer gruplarda ise büyük çoğunluk ilkököl mezunu durumundadır. Eğitim öğretimden faydalanma oranlarına bakıldığında erkeklerin kadınlardan daha fazla faydalanma imkânında olduğu görülmektedir. Yaşa göre eğitim öğretim imkânından faydalanma da ise 20 yaş altında arttığı görülmektedir. Değişkenler arasında "ki kare testi" sonucunda; 21-30 yaş, 41-50 yaş arasında anlamlı bir ilişki olduğu, diğer yaş grupları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Anketin uygulama sınırı 15 yaş olduğundan bu yaş altında bulunan roman çocukların eğitim durumları ankete yansımamıştır. Fakat aileler ile yapılan mülakatlarda çocukların %90 oranında hem kız hem de erkek çocuklarının ilköğretime devam ettiği tespit edilmiştir. Çocukların büyük çoğunluğu ileride meslekler ile ilgili planlar kurduğu görülmüştür.

Meslek Durumu: Roman toplumu geçmişten beri çok farklı mesleklerle uğraşmıştır. Araştırma alanımızda bulunan halkın da geçmişin özelliklerini yansıttığı görülmektedir.

Tablo 6. Deneklerin mesleklerine göre dağılımı

Meslek/İş	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Çiftçi	2	1,7	1,7	1,7
Kağıt ve hurda toplayıcısı	2	1,7	1,7	3,3
Esnaf	10	8,3	8,3	11,7
Serbest meslek	21	17,5	17,5	29,2
Ev hanımı	37	30,8	30,8	60,0
Sepetçilik	2	1,7	1,7	61,7
Müzişyen	2	1,7	1,7	63,3
İşsiz	10	8,3	8,3	71,7
Memur	1	0,8	0,8	72,5
Öğrenci	3	2,5	2,5	75,0
Hamallık	5	4,2	4,2	79,2
İşçi	17	14,2	14,2	93,3
Emekli	4	3,3	3,3	96,7
Bohçacı (yorgancı)	4	3,3	3,3	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Ankete katılanların meslek durumlarına göre dağılımı %1,7'sini çiftçi, %1,7'sini kağıt ve hurda toplayıcıları, %8,3'ünü esnaf, %17,5'ini serbest meslek, %30,8'ini ev hanımı, %1,7'sini sepetçi, %1,7'sini müzişyen, %0,8'ini memur (120 kişide sadece 1 kişidir), % 2,5'ini öğrenci, %4,2'sini hamal, %14,2'sini işçi (fabrika, belediye vs.), %3,3'ünü emekli, %3,3'ünü Bohçacı (yorgancı) ve % 8,3'ünü de işsiz kesim oluşturmaktadır. Valilikçe 2009 yılında başlatılan kalkındırma ve rehabilitasyon çalışmaları çerçevesinde merkezden uzak, kırsal kesimle iç içe olan Çamköy Mahallesiinde çilek yetiştiriciliği başlatılmıştır. Henüz ürün alınmamış olmakla beraber roman halkı umutla çalışmaları sürdürmektedir.

Anketimize katılan kadınların büyük çoğunluğunun ev hanımı olmasına karşın, özellikle Çamköy Mahallesi kadınları eşleri ile birlikte çiftçilik yapmaktadır. Mevsimlik olarak ekonomik anlamda gelir getiren bir diğer faaliyet de salyangoz toplayıcılığıdır. Anketin uyguladığı gün kadınlı-erkekli sabahın erken saatinde salyangoz toplayan roman halkının toptancılara bunları satmakla meşgul oldukları görülmüştür. Kendilerine salyangozu yiyip yemedikleri, yemiyorlarsa niçin topladıkları sorulduğunda, bunu asla yemediklerini (dinimizce haramdır demişlerdir) fakat hırsızlık, arsızlık yapmaktansa helal yoldan ekmek paralarını ancak bu şekilde kazandıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum onların dinî anlayış ve hassasiyetlerini gösterdiği gibi sanıldığıının aksine salyangoz toplayıcılığını sadece ekonomik anlamda para kazanma yolu olarak gördüklerinin kanıtıdır.

Romanların sıkıntılarının başında işsizlik gelmektedir. Her ne kadar işsizlik oranı % 8,3'lük bir kesimi oluşturmuş olsa da, mevsimsel özelliğe sahip olan hamallık, bohçacılık, sepetçilik, kağıt ve hurda toplayıcılığı ve çiftçiliği de aynı kategoride değerlendirdiğimizde işsizliğin %36,8 gibi büyük bir oranda olduğu görülmektedir. İşsizlikle beraber ortaya çıkan bir diğer sorun da sosyal güvenceye sahip olma oranının da düşük olmasıdır.

Göç ve Yerleşim Alanı Durumu: Romanların atalarını genel özelliği olan konar göçer yaşamın günümüzde çok fazla yaygın olmadığı görülmüş, bazı marjinal grupların yılın belli oranlarında Düzce(ve civar illerden geldikleri bilgisi elde edilmiştir. Yaklaşık yüz yıl önce nüfus mübadelesi yolu ile Balkanlardan Düzce'ye gelmeye başlamışlar, daha sonra civar illerden küçük gruplar veya aileler halinde göç yaşanmıştır.

Tablo 7. Deneklerin yerleşim alanına göç durumu

Göç	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Düzceli	25	20,8	20,8	20,8
Horasan	2	1,7	1,7	22,5
Amasya	3	2,5	2,5	25,0
Cevapsız	34	28,3	28,3	53,3
Sapanca	1	0,8	0,8	54,2
Polonya	2	1,7	1,7	55,8
Ereğli	5	4,2	4,2	60,0
Bolu/Mudurnu	3	2,5	2,5	62,5
Devrek	2	1,7	1,7	64,2
Adapazarı	4	3,3	3,3	67,5
Balkanlar	38	31,7	31,7	99,2
Romanya	1	0,8	0,8	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Ankete katılanlara Düzce'ye nereden göç ettikleri sorulmuştur. %34 gibi yüksek bir grup soruyu nereden geldikleri konusunda bilgi sahibi olmadıkları için cevaplamamışlardır. İkinci büyük grubu oluşturanlar ise %31,7'lik bir oranla kendilerinin Balkanlardan geldiklerini söyleyenlerdir. Bu grup kendilerinin roman değil, muhacir oldukları ısrarla vurgulamışlardır. Kendileri muhacir olduklarını ifade etmiş olsa da diğer vatandaşlarımız tarafından roman olarak bilindikleri için anketimize katılım sağlamışlardır. Düzce'ye göç yolu ile gelenlerin %4,2 ve %3,3'lük kısmını oluşturan Ereğli ve Bolu/Mudurnu'dan gelenler oluşturmaktadır. Diğer küçük gruplar ise %1,7'lik bir grup Horasan, %2,5'lik bir grup Amasya, %0,8'lik bir

grup Sapanca, %1,7'lik bir grup ise Polonya, %1,7'lik bir grup Devrek, %0,8'lik bir grup Romanya'dan geldiklerini söyleyenler oluşturmaktadır. Bununla beraber %20,8'lik bir grupta Düzceli olduklarını söylemişlerdir.

Tablo 8. Deneklerin merkeze yakınlık ve uzaklığa göre durumu

Yerleşim Alanı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Merkezden uzak	60	50,0	50,0	50,0
Merkeze yakın	60	50,0	50,0	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Ankete katılanlar merkeze yakınlık ve uzaklığa göre değerlendirilmiştir. Romanlarca yapılan çalışmalara büyük güvensizlikle bakılmaktadır. Her yapılan çalışmanın daha öncekiler gibi olumsuzluklar içereceği kaygısını taşımaktadırlar. Buna ise daha önce kullanılan “Çingene” kelimesinin anlam sapmasına uğrayarak gayri ahlâki ve kanun dışı hareketlerin kaynağı şeklinde algılanmasıdır. “Çingene” adı ile başlayan çalışmalarda daha çok rencide edici ifadeler yer verildiğini iddia etmekte olan romanlar yapılan çalışmalara karşı ön yargılı yaklaşım içinde bulunmaktadır. Anketimize Ağa Mahallesi, Cami Kebir Mahallesi, Çay Mahallesi ve Çamköy Mahallesi katılmış, Akpınar Mahallesi ise katılmak istemediklerini ifade etmişlerdir. Veriler çoğu zaman merkeze yakınlık ve uzaklığa göre değerlendirilmiştir. Merkeze yakınlık olan mahalleler; Ağa, Cami Kebir ve Çay Mahalleleridir. Merkezden biraz daha uzak olan yer ise Çamköy Mahallesidir. Merkeze yakınlık ve uzaklığı göre ankete katılanların oranı eşit dağıtılmıştır.

Ekonomik Durumu: Genel olarak her dönemde ekonomik sıkıntı içinde bulunan toplumu, Düzce’de geçmişte yaşanan sel felaketinin ardından bir kısım Roman halkı Avrupa’ya gitmiş ve ekonomik seviyelerini yükseltmişlerdir. Onların harici olanlar günlük kazanç elde etmekte ve evlerinin geçimini sağlamaya çalışmaktadır.

Tablo 9. Deneklerin ekonomik durumuna göre dağılımı

Ekonomik Durum	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
300 ün altında	27	22,5	22,5	22,5
300-500	50	41,7	41,7	64,2
500-1000	36	30,0	30,0	94,2
1000-1500	4	3,3	3,3	97,5
1500-2000	2	1,7	1,7	99,2

2000 ve üzeri	1	0,8	0,8	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Anketimize katılanların ekonomik durumuna göre dağılımını %22,5'i 300 TL'nin altında; %41,7'sini 300-500 arası geliri olanlar; %30'unu 500-1000 TL arası geliri olanlar; %3,3'ünü 1000-1500 arası geliri olanlar; %1,4'ünü 1500-2000 arası geliri olanlar ve sadece %0,8 ki bu sadece 1 kişidir 2000 ve üzeri geliri olanlar oluşturmaktadır.

Tablo 10. Deneklerin meslek ile ekonomik durumu arasındaki korelasyonu

		Ekonomik aylık geliriniz nedir?						Toplam
		300 ün altında	300-500	500-1000	1000-1500	1500-2000	2000 ve üzeri	
Çiftçi	N %	1	1	0	0	0	0	2
		50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,8%	0,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,7%
Kağıt ve hurda toplayıcısı	N %	0	1	1	0	0	0	2
		0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,8%	0,8%	0,0%	0,0%	0,0%	1,7%
Esnaf	N %	1	1	6	1	1	0	10
		10,0%	10,0%	60,0%	10,0%	10,0%	0,0%	100,0%
		0,8%	0,8%	5,0%	0,8%	0,8%	0,0%	8,3%
Serbest meslek	N %	7	8	6	0	0	0	21
		33,3%	38,1%	28,6%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		5,8%	6,7%	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%	17,5%
Ev hanımı	N %	7	19	10	1	0	0	37
		18,9%	51,4%	27,0%	2,7%	0,0%	0,0%	100,0%
		5,8%	15,8%	8,3%	0,8%	0,0%	0,0%	30,8%
Sepetçilik	N %	1	0	0	0	1	0	2
		50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	100,0%
		0,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%	0,0%	1,7%
Müzişyen	N %	1	0	0	1	0	0	2
		50,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,8%	0,0%	0,0%	0,8%	0,0%	0,0%	1,7%
İşsiz	N %	5	5	0	0	0	0	10
		50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		4,2%	4,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%
Memur	N %	0	0	1	0	0	0	1
		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%
Öğrenci	N	1	2	0	0	0	0	3

	%	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,8%	1,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,5%
Hamallık	N	1	4	0	0	0	0	5
	%	20,0%	80,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,8%	3,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,2%
İşçi	N	2	9	5	1	0	0	17
	%	11,8%	52,9%	29,4%	5,9%	0,0%	0,0%	100,0%
		1,7%	7,5%	4,2%	0,8%	0,0%	0,0%	14,2%
Emekli	N	0	0	4	0	0	0	4
	%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	3,3%	0,0%	0,0%	0,0%	3,3%
Bohçacı (yorgancı)	N	0	0	3	0	0	1	4
	%	0,0%	0,0%	75,0%	0,0%	0,0%	25,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	2,5%	0,0%	0,0%	0,8%	3,3%
Toplam	N	27	50	36	4	2	1	120
	%	22,5%	41,7%	30,0%	3,3%	1,7%	0,8%	100,0%
		22,5%	41,7%	30,0%	3,3%	1,7%	0,8%	100,0%

$$X^2= 27,658 \quad Sd=25 \quad P=.324 \quad p>0,05$$

Ankete katılanların sadece %5,8'lik bir grubun 1000 TL'nin üzerinde geliri olduğu görülmektedir. %64,2'lik bir grubun 500 TL'nin altında olduğu görülmektedir. Bohçacılık, esnafılık, sepetçilik ve müzisyenlik yapanların 1000 TL'nin üzerinde olduğu görülmektedir. Fakat mesleklerin devamlılık arz etmemesi ve mevsimsel özellikte olması yüksek gibi görünen aylık gelirlerin hiçte o kadar yüksek olmadığını ortaya koymaktadır. Merkeze yakın olanların daha çok emeklilik hakkını elde ettikleri görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testi” sonucunda anlamlı bir ilişki yoktur.

2.2 Etnik Tanımlama

Düzce ili birçok farklı etnik kökeni içinde barındıran illerimizdendir. Bu yönü itibarı ile heterojen bir yapı oluşturan il, söz konusu özelliğini asla ayrıştırma değil kaynaşmaya yönelik kullanmıştır. Bununla beraber Düzce'de tanışma esnasında isimden sonra etnik kök gelmektedir. Bu durumun toplumda belli bir saygınlığa ve ekonomik özgürlüğü ulaşmış toplumlarda pek yadırganmamakla beraber, Roman halkın “Çingene” adı altında en mağdur toplum olmasına neden olduğu görülmektedir. Bu anlamda geçmişte “Çingene” olarak bilinen toplum “Roman” olarak yeni bir tanımlamaya yönelmiştir. Bu anlamda araştırma alanımızda deneklerin etnik köken olarak kendilerini tanımlama biçimleri sorulmuştur.

Tablo 11. Merkeze yakınlık ve merkezden uzaklığa göre deneklerin kendilerini etnik olarak tanımlama biçimleri

Etnik Olarak Tanımlama Biçimi		Merkeze yakınlık ve uzaklık		Toplam
		Merkezden uzak	Merkeze yakın	
Muhacir	N	1	33	34
	%	0,8%	27,5%	28,3%
Roman	N	52	23	75
	%	43,3%	19,2%	62,5%
Diğer/Müslüman	N	2	1	3
	%	1,7%	0,8%	2,5%
Roman/Çingen	N	1	0	1
	%	0,8%	0,0%	0,8%
Diğer/Türk	N	2	1	3
	%	1,7%	0,8%	2,5%
Roman/Muhacir	N	2	2	4
	%	1,7%	1,7%	3,3%
Toplam	N	60	60	120
	%	50,0%	50,0%	100,0%

$$X^2= 42,998 \quad Sd=1 \quad P=.000 \quad p<0,05$$

Ankete katılanların %28,3'ü kendinî muhacir olarak görmektedir. Nereden göç ettikleri sorusuna cevap %32'lik bir grubun Balkanlar olarak cevap vermesi ile burada çıkan oran paralellik arz etmektedir. Şu halde Düzce'de yaşayan roman vatandaşların büyük oranı Balkanlardan göç ederek gelmiş olup, kendinî muhacir olarak tanımlamaktır. Tanımlama konusunda pastanın en büyük dilimini %62,5'lik bir grubun oluşturduğu kendinî roman olarak tanımlayanlar oluşturmaktadır. Soruyu dinî açıdan değerlendirerek diğer seçeneğine Müslüman diyenler ise %2,5'tir. Diğer seçeneğini ulus kavramını öne çıkararak Türk olduğunu söyleyenlerin oranı %2,5 olduğu görülmektedir. Kendinî sadece Çingene olduğunu söyleyen çıkmamıştır. Deneklerinin çoğunun atalarının “Çingene” adı ile anıldığını, fakat diğer halklar tarafından Çingene kelimesinin içeriğine olumsuz anlamlar yüklenildiği kötü amaç ile kullanıldığı gerekçesi ile Roman olarak tanınmayı kabullendikleri görülmektedir. Muhacir, Roman ve Roman/Muhacir cevaplarını verenlerin Toplamı % 94,1 gibi üstün bir çoğunluk olduğu görülmektedir. Bu seçenekleri işaretleyenlerin tutarlılık gösterdikleri görülmektedir. Zira kendinî Roman olarak tanımlayanların da Balkan göçmeni anlamında muhacir olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre yüksek anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Görüşme esnasında bu konuda 25'li yaşlarda bir bayanın ilginç tespit ve sorusu ile karşılaşmış bulunmaktayız: “ Ben, kızım küçük yaşlarda iken korkutma amacı ile dışarıya çıkmaması gerektiğini, aksi halde kendisini Çingenele vereceğimi

söyledim. Kızım ilkokula gittiğinde diğer vatandaşların çocukları tarafından kendisinin Çingene olduğunu duymuş ve eve geldiğinde anne bana Çingene olduğumu söylüyorlar diyerek çatışma yaşadığını söylemişti. Ben kızıma küçükken korkutma amacı ile Çingenelere vereceğimi söylerken kızım okuldaki arkadaşları tarafından Çingene olmakla suçlanmıştır. Peki, Çingene kimdir? Nedir?”. Romanlarca “Çingene” diye ifade edilenlerin tamamen göçebe olarak yaşayanlardan oluştuğu da söylenmiştir.

Tablo 12. Cinsiyete göre deneklerin roman olduklarını her ortamda söyleme durumu

Her ortamda roman olduğunuzu rahatça söyleyebiliyor musunuz?			Evet	Genellikli	Bazen	Hayır	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	22	4	4	13	1	44
			50,0%	9,1%	9,1%	29,5%	2,3%	100,0%
Cinsiyet	Erkek	N %	40	8	10	17	1	76
			52,6%	10,5%	13,2%	22,4%	1,3%	100,0%
Toplam		N %	62	12	14	30	2	120
			51,7%	10,0%	11,7%	25,0%	1,7%	100,0%

$$X^2= 1,217$$

$$Sd=4$$

$$P=.875 \quad p>0,05$$

Deneklerin her ortamda roman olduklarını söyleme açısından kadınların %50’si “evet”, %9,1’i “genellikle”; %9,1’i “bazen” ve %29,5’i ise “hayır” demişlerdir. Bu oran erkeklerde de benzerlik göstererek %52,6’sı “evet”, %10,5’i “genellikle”, %13,2’si “bazen” ve %22,4’ü de “hayır” demişlerdir. Evet, Genellikle ve Bazen %73,4’lük bir oranla kendilerinin roman olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Hayır ile cevapsız bırakanların toplamına bakıldığında %26,7 olduğu görülmektedir. Şu halde Roman kelimesi ile barışık oldukları, genel anlamda her ortamda roman olduklarını ifade ettikleri ortaya çıkmış olmaktadır. Fakat aynı konu Çingene kelimesine geldiğinde bunu söylemekten kesinlikle kaçınılmaktadırlar. Anketimiz esnasında sorulan sorular ve mülakatlarda Çingene ifadelerini söylemekten kaçınılmıştır. Zorunlu olduğu durumda ise açıklama gereği duyularak söylenilmiştir. Bu da gösteriyor ki Düzce’deki roman vatandaşlar Çingene tanımlamasını kabul etmemekte ve kendileri için Roman tanımlaması kullanmaktadır. Bir mahallede ise roman tanımlaması da kabul edilmemekte kendileri için Muhacir tanımlaması kullanılmaktadır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

2.3 Dinî Tanımlama

Bazı kaynaklara göre Roman toplumu Hindistan'dan başlayan göç hareketi ile birlikte konar-göçer yaşam tarzı sürmüş, konakladıkları yerlerdeki inanışlardan bir kısmını almışlardır. Yine bazı kaynaklarda sahiplenerek süreklilik oluşturan dinî bir anlayışları olmadığı, bunun da onları dinî yaşantılara lakayt bir yaklaşım göstermelerine neden olduğu iddia edilmiştir. Ancak ülkemizde yaşayan Roman toplumu İslâmî yaşam tarzını kabul etmiş, yaşadıkları alanlara göre mezhebî farklılıklar ile dinî yaşam şekillenmiştir. Araştırma alanımızda kendilerine dinî tanımlama biçimleri sorulmuştur.

Tablo 13. Cinsiyete göre deneklerin dinî açıdan kendini tanımlama durumu

Dinî açıdan kendinizi aşağıdakilerden hangisi olarak görüyorsunuz?			Alevi	Sünnî	İnanmıyorum	Müslüman	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	2	28	1	12	1	44
		%	4,5%	63,6%	2,3%	27,3%	2,3%	100,0%
	Erkek	N	3	35	4	29	5	76
		%	3,9%	46,1%	5,3%	38,2%	6,6%	100,0%
Toplam		N	5	63	5	41	6	120
		%	4,2%	52,5%	4,2%	34,2%	5,0%	100,0%

$$X^2= 4,263$$

$$Sd=4$$

$$P=.372 \quad p>0,05$$

Anketimize katılanların dinî açıdan kendilerini tanımlama açısında %52,5'inin Sünnî, %4,2'sinin alevî, %34,2'sinin Müslüman, %4,2'sinin inanmıyorum derken, %5'lik bir grubun da soruya cevap vermediği görülmüştür. Deneklerin bir kısmının Sünnilik kavramı hakkında çok fazla bilgiye sahip olmadıkları, bu soruya direk olarak Müslüman dedikleri görülmüştür. Anketimize katılanlardan sadece 5 kişi alevî olduğunu ifade etmiştir. Mülakatlardan edindiğimiz bilgilere göre birkaç kuşak öncesi alevî inanç sisteminin daha hakim olduğu, sonraları bu sistemin terk edilip Sünnî bir yaşam tarzının benimsendiği görülmektedir. Soruya cevap vermeyenler ise böyle bir sorunun kendilerine sorulmasının yersiz olduğu gerekçesi ile cevap vermemişlerdir. Bu tür sorularda sanki kendileri dışlanıyormuşçasına tepki göstermişlerdir. İki değişken arasında "ki kare testine" göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Romanlar Üzerinde Alevî Anlayışının Tesirleri: Romanların yerleşik hayata geçişin ardından yaşadıkları ülkelerin inanç sistemine uygun tutum ve davranış sergiledikleri görülmektedir. Hindistan'dan çıkış ile göç ettikleri tüm bölgelerde aynı

durum yaşanmıştır. Ülkemizde yaşayan romanlar Anadolu topraklarına giriş olarak iki kapıyı kullanmışlardır. Bunlardan biri Avrupa üzerinden Balkanlar ve oradan da Osmanlı'nın etkisi ile Anadolu toprakları; bir diğeri de Mısır'dan göç ve Anadolu topraklarıdır. Mısırdan göç edenlerin orada varlığın halâ devam ettiren ve Kıpti olarak adlandırılan Hıristiyan inancında oldukları bilinmektedir. Fakat Balkanlardan gelen ve Balkanlarda yaşayan Batı Trakya kesiminde Müslüman toplumlardan etkilenerek İslâm inancını yaşayanlar bulunmaktadır.

Ülkemizdeki Romanların çoğunun İslâmî yaşam tarzını benimsedikleri görülmektedir. Özellikle araştırma alanımızın merkezi olan Çamköy Mahallesiinde ki Romanların Alevî, Sünnî ve Bektaşî gibi mezhebî görüşlerden Aleviliği bildikleri görülmüştür. Zira iki kuşak öncesi onlar arasında yaygın olan inanç sisteminin Alevilik olduğu birebir görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Kursumuzda dört halifeden bahsedilmiş, Hz. Ali (ra)'ın adı geçtiğinde ilginin biraz daha arttığı dikkati çekmiştir. Ders ortamındaki bu tür söylemlerin orta yaş üstü kişilerden gelmesi, bir kuşak ötesinin (yaklaşık 40 sene diyorlar) alevî inanç sistemi çerçevesinde yaşam sürdürdükleri ihtimalini güçlendirmektedir.

Yılın belli zamanlarında Romanların yaşadığı mahallelere alevî dedelerinin gelmesi, onlara alevi kültürüne ait sunumlar yapması, "hakkullah" adı altında bir tür zekât toplaması, romanların yakın geçmişteki inanç sistemine alevi anlayışının etkin olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat dikkati çeken önemli bir husus onların kısa bir zamanda Sünni inanç sistemini kabullenmeleridir. Sünnilik kavramını bilmeseler de bilgi birikimlerinde Sünni inancını ifade edişleri dikkat çekicidir. Herhangi bir yönlendirme ve bilgilendirme yapılmaksızın İslâm inanç sisteminde Alevî, Sünnî ve Bektaşîlik anlayışlarından kendilerini ne olarak gördükleri sorulmuş, mezhebî farklılıkları düşünmeksizin "Müslüman'ız" cevabını vermişlerdir. Ayrıca böyle bir sorunun kendilerine sorulmasını kendilerine yapılmış hakaret olarak algılamışlardır.

Öte yandan araştırma alanımızın bir parçası olan Düzce Akpınar Mahallesiinde yaşayan romanların %80'lere varan bir oranın Alevi inancı içinde oldukları diğer romanlar tarafından söylenmiştir. Ancak burada yaşayan mahalle halkı anketimize sıcak bakmayarak tepki göstermiş ve ankete katılmamışlardır. Umulur ki yapmış olduğumuz bu çalışma sonucunda alevi roman kardeşlerimiz de gelecekte yapılacak bu tür çalışmalara daha olumlu yaklaşırlar.

2.2 Din Bilgisi ve Din Eğitimi

Yerleşik hayata geçme ile birlikte daha fazla din hizmetlerinden faydalanma imkanı bulan Romanlar, buna rağmen bir takım nedenlerden dolayı yeterli derecede din bilgisine sahip olamamışlardır. Yaşadıkları alanlarda cami veya Kur'an Kursu bulunmasına rağmen diğer halklar tarafından ötekileştirilmeleri onların bazı gün ve geceler harici camide birleşmelerine engel oluşturmuştur. Günümüzde bu durum olumlu yönde gelişmiş, bazı din görevlilerinin fedakarlığı sayesinde dinî hassasiyet kazandırma ve dini alt yapıdan daha fazla faydalanma imkanı bulmaya başlamışlardır.

Tablo 14. Cinsiyete göre “Kur’an-ı Kerim okumayı biliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Kur'an okumayı biliyor musunuz?			Evet	Hayır	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	19	25	44
		%	43,2%	56,8%	100,0%
	Erkek	N	19	57	76
		%	25,0%	75,0%	100,0%
Toplam		N	38	82	120
		%	31,7%	68,3%	100,0%

$$X^2= 4,257$$

$$Sd=1$$

$$P=.039 \quad p<0,05$$

Kur'an okumasını biliyor musunuz sorusuna cevap verenlerin %68,3'ü hayır cevabını verirken evet diyenler % 31,3'te kalmıştır. Bu durum cinsiyete göre dağılımında kadınların %56,8'i hayır derken erkeklerin %75'i hayır cevabını vermiştir. Bu durum özellikle bu mahallelerde İl Müftülüğünce Bayanlara yönelik açılan gündüz Kur'an Öğretimi kurslarının etkisini göstermektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 15. Merkeze yakınlık ve merkezden uzaklığa göre “Kur’an-ı Kerim okumayı biliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Kur'an okumayı biliyor musunuz?			Evet	Hayır	Toplam
Merkeze yakınlık ve merkezden uzaklık	Merkezden uzak	N	8	52	60
		%	6,7%	43,3%	50,0%
	Merkeze yakın	N	30	30	60
		%	25,0%	25,0%	50,0%
Toplam		N	38	82	120
		%	31,7%	68,3%	100,0%

$$X^2= 18,639$$

$$Sd=1$$

$$P=.000 \quad p<0,05$$

Şehir merkezine yakın olup Kur'an-ı Kerim okumasını biliyorum diyenler %25 olurken, merkeze uzak olanlarda bu oran %6,7 olarak tespit edilmiştir. Merkezde özellikle kadınların Kur'an Kurslarından faydalanmaları bu oranı artırmaktadır. Merkezden uzakta olan kadınların buldukları mahallede Kur'an Kursu olmasına rağmen kendilerinin diğer halklar tarafından dışlanacağı endişesi ile kursa katılım sağlamamaktadırlar. Merkezden uzak olan yerlerde hem romanlar hem de diğer halk tarafından kabullenme sıkıntısının daha fazla olduğu görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre yüksek anlamlı bir ilişki bulunmaktadır

Tablo 16. Cinsiyete göre “çocuklarınızın Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmesini ister misiniz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Çocuklarınızın Kuran okumasını öğrenmesini ister misiniz?		İsterim	Sadece romanların olduğu bir kursta öğrenmesini isterim	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N	37	7	0	44
		%	84,1%	15,9%	0,0%	100,0%
Cinsiyet	Erkek	N	60	14	2	76
		%	78,9%	18,4%	2,6%	100,0%
Toplam		N	97	21	2	120
Toplam		%	80,8%	17,5%	1,7%	100,0%

$$X^2= 1,350$$

$$Sd=1$$

$$P=.509 \quad p>0,05$$

Ankete katılanlara çocuklarının Kur'an-ı Kerim okumasını öğrenmelerini isteyip istemedikleri sorulmuş, %80,8'i herhangi bir şart olmaksızın “isterim” cevabını; %17,5'i “sadece romanların olduğu bir kursta öğrenmesini isterim” cevabını vermiştir. Bu soruya “istemem” diye yanıtlayan çıkmadığı için tabloda yer almamıştır. Merkez Cami Kebir Mahallesinde yaz Kur'an Kursları sonunda kurs bitirme merasiminde bir bayan veli ile yapmış olduğumuz röportajda kendisinin ailesi tarafından böyle bir kursa gönderilmediğini, çocuklarının dinini öğrenmeleri için kursa gitmesini desteklediğini belirtmiştir. Bu durum gösteriyor ki her ne kadar Kur'an-ı Kerim okuma konusunda yetersiz olsalar da roman toplumu çocuklarının Kur'an-ı Kerim öğrenmesini gerekli görmektedirler. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 17. Cinsiyete göre “çocuklarınızın dinî (İslâmi) bilgiler öğrenmesini ister misiniz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Çocuklarınızın İslâmi bilgiler öğrenmesini ister misiniz?			İsterim	Romanların olduğu bir kursta isterim	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	38	6	44
		%	86,4%	13,6%	100,0%
	Erkek	N	64	12	76
		%	84,2%	15,8%	100,0%
Toplam		N	102	18	120
		%	85,0%	15,0%	100,0%

$X^2=,101$

Sd=1

P=.750 p>0,05

Çocuklarınızın Dinî (İslâmi) bilgiler öğrenmesini ister misiniz sorusuna verilen cevaplar Tablo 23 ile benzerlik göstermektedir. Koşulsuz olarak öğrenmesi isterim diyenlerin oranı %85’ken, “sadece roman öğrencilerinin olduğu bir kursta” diyenlerin oranı ise %15 olarak görülmüştür. Tablo 24’te görüldüğü gibi Tablo 25’te de çocukların dinî eğitim ve öğretimden faydalanmaları ebeveynler tarafından desteklenmektedir. Burada her ne kadar koşulsuzca isterim diyenlerin oranı çok yüksek gözükmüş olsa da bire bir görüşmelerde camilerde yazın çocuklarının hem kendilerinden hem de dışarıdan kaynaklanan problemlerle karşılaştıklarını dile getirmektedirler. Soru sorulduğunda “evet isterim” diyenlere ilave bir soru olarak “romanların olduğu bir kursta mı” diye sorulduğunda “evet” diyenler artmaktadır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 18. Cinsiyete göre “Kur’an okurum” yargısına verilen cevapların dağılımı

Kur’an okurum			Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	16	3	25	0	44
		%	36,4%	6,8%	56,8%	0,0%	100,0%
	Erkek	N	11	7	47	11	76
		%	14,5%	9,2%	61,8%	14,5%	100,0%
Toplam		N	27	10	72	11	120
		%	22,5%	8,3%	60,0%	9,2%	100,0%

$X^2= 12,612$

Sd=3

P=.006 p<0,05

Tablo 22’teki “Kur’an okumasını biliyor musunuz” sorusuna “hayır” diye cevap verenler ile cevapsız bırakanlar aynı kategoride değerlendirildiğinde %69,2’si hayır

cevabını verirken, “evet” diyenler %31,3’te kalmıştır. Tablo 26’daki oranların da aynı düzeyde olduğu görülmektedir. Ankete katılanların tablo 26’daki yargıya verdikleri cevaplara %22.5’i düzenli olarak “Kur’an okurum” derken, %8,3’ü “ara sıra cevabını” vermiştir. Şu halde %30,8’lik bir grubun Kur’an-ı Kerim okumasını bildiği tespit edilmiştir. Yargıyı %9,2’si cevapsız bırakmış, %60 ise “hiç” diyerek Kur’an okumasını bilmediğini ifade etmiştir. Bu durum da Roman toplumunun büyük oranının Kur’an öğreniminden yoksun kaldığını göstermektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki vardır.

Geçmişte büyük oranda göçer olarak yaşayan romanların dinî eğitim ve öğretimden yoksun kalmaları yukarıdaki tablonun nedenleri arasında sayılmaktadır. Bir diğer nedeni olarak da diğer halklar ile sıcak ilişki kurulmayışı gösterilebilir. Ekonomik yönden belli bir standardı yakalayamadıkları için küçük yaşta çocukların bile çalışma zorunluluğunda olması yetişkinlerin dinî eğitimden yararlanmalarının diğer bir sebebi olarak gösterilmektedir. Fakat günümüzde Düzce’de eğitim faaliyetleri ivme kazanmıştır. Yaz Kur’an Kurslarında çocukların dinî eğitimine önem verildiği gibi Yetişkin bayanlara yönelik Kur’an Kursları, Cami Dersleri ve Camilerde Kur’an Öğretimi Kursları yolu ile bütün halkımız odak noktasına alınmıştır.

Düzce’de Diyanet İşleri Başkanlığı’nın onayı ile birçok mahallede açılan yetişkin kadınlara yönelik Kur’an Kursları, geçmişte farklı sebepler nedeni ile Kur’an Öğretimi ve Dinî Bilgiler Eğitimi alamamış olan bayanların dinî eğitim düzeylerini artırmıştır. Gereken şartları tamamlayan mahallelerde ihtiyaca binaen açılan kurslarda ilköğretimini tamamlamış olan genç kızlardan 60-65’li yaşlara varıncaya kadar bayanlar faydalanmaktadır. Bu durum büyük oranda hem Kur’an okuma hem de dinî bilgiler hakkında bilgilenme oranını artırmıştır. Merkeze yakın mahallelerde diğer halklar ile içi içe yaşayan roman kadınları artık bu kurslara daha fazla ilgi göstermektedir. Ancak merkezden uzak yaşayan mahallelerde ise henüz dışlanmışlık ve ötekileşmişlik duygusunun atılmaması nedeni ile kursa katılmaktan imtina edilmektedir. İsrarla kendilerine ait bir kurs açılmasını ve bu kursa katılabileceklerini ifade etmektedirler. Çocuklarının Kur’an ve Dinî bilgiler eğitimlerini sadece romanların olduğu bir kursta almasını isteyenler de aynı grupta değerlendirilmektedir.

Yetişkin erkeklere yönelik 2010 yılı itibarı ile Diyanet İşleri Başkanlığı “Camilerde Kur’an Öğretimi” adı altında bir proje geliştirmiştir. Bu projeye farklı nedenlerden ötürü Kur’an okumayı öğrenmekten mahrum kalmış olanlara veya Kur’an okumayı bilenlerin de daha düzgün Kur’an okumalarını sağlamak amaçlanmıştır. Bu kapsamda ihtiyaç hissedilen yerlerde kurslar açılmış, bu arada romanların yoğun olarak yaşadığı Çamköy Mahallesi de İl Müftülüğümüz tarafından kursun açılması büyük ilgi görmüştür. Bu kurs, uzun yıllar diğer halklara karşı güvensizlik duygusuna sahip olmuş ve dışlanmış olan romanların güvenlerinin kazanılmasına önemli bir ölçüde vesile olmuştur. Yaklaşık üç aydır devam eden kursa genelde devam edilmiştir. Kursa katılanlar öncelikli olarak dinî bilgiler konusunda yeterli olmadıkları ve dinî bilgiler konusunda bilgi ihtiyaçlarının olduğunu söylemişlerdir. Derslerde teorik dinî-itikadî ve ibadetlerle ilgili bilgiler öğretilmiş, sonra da Kur’an öğretimine geçilmiştir. Yaklaşık olarak iki aylık eğitimin ardından üç kursiyer Kur’an-ı Kerim’i yüzünden okumayı başarmıştır.

Burada asıl dikkati çeken konu, yaklaşık üç aydır caminin altında kurs olmasına rağmen diğer halklardan oluşan cami cemaatinin hiç ilgi göstermemesidir. Daha önceleri ihtiyaçları olmadığı iyimserliği ile bakılan bu durumun farklı bir sebepten olduğu anlaşılmıştır. Zira cami derneğine, kendilerine yönelikte bir kursun açılması isteğinin gelmesi, bu durumun sebebinin tamamen Romanlarla aynı bir ortamı paylaşmak istememeleri olduğu anlaşılmıştır. Bu durum aynı mahallede yaşadıkları halde toplumların birbirlerine uzak durduklarının bir göstergesidir. Bu duruma göre romanlara ait özel bir kursun açılması, olumlu ve olumsuz iki sonuç doğurmaktadır. Olumlu olan kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri inanç, ibadet ve ahlâk ilkeleri ile günlük yaşamda karşılaşılan problemlere çözümler üretilbileceği eğitim ve öğretim ortamının oluşumudur. Bunun karşısında sadece kendilerine has bir kursun olması diğer halklarla ayrışmanın devamına neden olabilecektir. Zira toplumlar ancak aynı ortamları paylaşmaları durumunda tanışma, kaynaşma ve birbirini anlama imkânına sahip olabileceklerdir. Nasıl ki belli bir yaşın üstünde yetişkin halk birbirinden ayrışmaya küçük yaşlarda başlamış ise bu toplumların kaynaşması da küçük yaşlarda olacağı benzetilmektedir. Hem örgün öğretimde hem de yaygın eğitimin bir kolu olan Yaz Kur’an Kurslarında bu mahallelerin çocuklarının birbirine kaynaşması planlanmalıdır. Bu tür mahallelerde çocuklara insanların atasının Adem (a.s) olduğu, Yaraticının insanları kabilelere ayırdığını, bu ayrımın ise toplumların

birbirlerine üstünlük konusu yapılmaması gerektiğinin anlatılması karşılıklı yakınlaşmaları sağlayacaktır.

Tablo 19. Cinsiyete göre “Müslümanlık (dinî bilgiler) ile ilgili bilgilerinizi yeterli görüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Müslümanlık ile ilgili bilgilerinizi yeterli görüyor musunuz?			Evet	Kararsızım	Hayır	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	13	8	23	44
		%	29,5%	18,2%	52,3%	100,0%
Cinsiyet	Erkek	N	28	18	30	76
		%	36,8%	23,7%	39,5%	100,0%
Toplam		N	41	26	53	120
Toplam		%	34,2%	21,7%	44,2%	100,0%

$$X^2= 1,587$$

$$Sd=2$$

$$P=.395 \quad p>0,05$$

Ankete katılanların %44,2’si dinî bilgilerinizi yeterli görmemektedir. Dinî bilgilerinizi yeterli görenler %34,2 olarak görülmektedir. Kararsız kalanlar ile yetersiz görenleri aynı kategoride değerlendirdiğimizde yetersiz görenlerin oranı %65,9’luk bir çoğunlukta oldukları görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 20. Cinsiyete göre “Kur’an okumak ve dinî bilgiler öğrenmek için açılan Kur’an kursu veya cami dersine katılır mısınız?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Kur’an kursu ve cami dersine katılır mısınız?			Gündüz katılım	Gece katılım	Fark etmez katılım	Katılmam	Katıldım/halen öğrenci	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	14	8	16	1	5	0	44
		%	31,8%	18,2%	36,4%	2,3%	11,4%	0,0%	100,0%
Cinsiyet	Erkek	N	7	32	31	5	0	1	76
		%	9,2%	42,1%	40,8%	6,6%	0,0%	1,3%	100,0%
Toplam		N	21	40	47	6	5	1	120
Toplam		%	17,5%	33,3%	39,2%	5,0%	4,2%	0,8%	100,0%

$$X^2= 23,312$$

$$Sd=5$$

$$P=.000 \quad p<0,05$$

Ankete katılanlara açılacak olan Kur’an Kursu veya Cami Dersine katılıp katılmayacakları sorulmuştur. Katılmam diyenler kadınlarda daha az olmakla beraber %5’lik bir grubu oluşturmaktadır. Katılmam diyenlerin gerekçesi ise ya yaşlarının 60’ın üstünde olması veya çalışma hayatının düzensizliği ile ilgilidir. Herhangi bir zamana

kayıtlı kalmaksızın katılacağını söyleyenler %39,2 olduğu görülmektedir. Kadınların %31,8'i gündüz katılırken, erkeklerin gündüz katılımlarını diyenleri %9,2 olduğu görülmektedir. Erkekler gündüz çalışma nedenleri ile gece açılan kursa %42,1'lik bir oranla katılabileceğini söylemektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre yüksek anlamlı bir ilişki vardır.

Merkezde oturan bayanların merkezden uzakta oturanlara göre kendilerine yönelik açılan Kur'an Kurslarına daha fazla katılım sağladığı görülmektedir. Özellikle Suphipaşa Camii Kur'an Kursunda 60 ila 70 civarında roman bayanın kursa devam ettiği tespit edilmiştir. Kendilerinin ankete katılım sağlamaları istenmiş, ancak kendilerinin Roman olmalarının ortaya çıkacağı endişesi ile ankete katılmamışlardır. Fakat öğreticilerden alınan bilgiye göre yaklaşık beş yıldan beri kursa katılan bayan Romanların oranının giderek artarak bu sayıya ulaşmıştır. Buna rağmen araştırma alanımızdaki mahalle sakinleri kursun kendi mahallerinin merkezinde açılmasını istemektedir. Öyle olmakla birlikte Suphipaşa Camii Kur'an Kursunda olduğu gibi, dışlanmışlık duygusunu aşarak eğitim faaliyetine katılan Romanların sayısı günden güne artmaktadır. Daha çok çeşitli etnik kökene bağlı halkların iç içe yaşadığı merkeze yakın mahallede ve aynı mahalle içindeki romanların bu konuda çok fazla sıkıntı yaşamadıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 21. Cinsiyete göre “dinî bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Dinî bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?			Kendi kendime	Cami	Kuran kurslarından	Aile	Arkadaş	Okul	Bilgim yok	Hepsi	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	5	17	1	5	1	4	3	8	44
		%	11,4%	38,6%	2,3%	11,4%	2,3%	9,1%	6,8%	18,2%	100,0%
	Erkek	N	7	29	7	6	2	7	2	16	76
		%	9,2%	38,2%	9,2%	7,9%	2,6%	9,2%	2,6%	21,1%	100,0%
Toplam		N	12	46	8	11	3	11	5	24	120
		%	10,0%	38,3%	6,7%	9,2%	2,5%	9,2%	4,2%	20,0%	100,0%

$$X^2= 3,810$$

$$Sd=7$$

$$P=.801 \quad p>0,05$$

Dinî bilgileri elde ettiği kaynakların çok farklı bir yelpaze oluşturduğu görülmektedir. Kendi kendime öğrendim diyen grup %10, cami merkezli öğrendim diyen grup %38,3, Kur'an Kurslarından öğrendim diyen grup %6,7, ailemden öğrendim diyen grup %9,2, arkadaşlarımdan öğrendim diyenler %2,5, okuldan (din kültürü dersinden) öğrendim diyen grup %9,2, tüm kaynaklardan karma bilgim var diyen grup ise %20 olduğu görülmektedir. Yeterli bilgisi olmadığını görenlerin oranı ise %4,2'dir. İki değişken arasında "ki kare testine" göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Bu tabloda; tüm vatandaşlarda olduğu gibi roman halkının da dinî bilgilerdeki bilgi kaynağının %45'lik bir oranla camiler ve Kur'an Kursları olduğu görülmektedir. Bu ise günümüz toplumu hem var olan bilgilerinin hem de ileride elde edeceği bilgilerin kaynağında bu müesseselerin önemini ortaya çıkarmaktadır. Fakat genel anlamda bilgi kaynağının geniş bir yelpazede olduğu hepsi diyenlerin oranının büyüklüğünden anlaşılmaktadır.

Tablo 22. Cinsiyete göre "evinizde dinî nitelikli hangi kitaplar vardır?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

Evinizde dinî nitelikli hangi kitaplar bulunmaktadır?			Cinsiyet		Toplam
			Kadın	Erkek	
Numaraların Karşılığı 1- Kur'an-ı Kerim 2- Namaz Hocası 3- Hz. Peygamberin Hayatı 4- Fal ve Falcılık Kitabı	1,2	N %	13	8	21
			10,8%	6,7%	17,5%
	3	N %	0	1	1
			0,0%	0,8%	0,8%
	Cevapsız	N %	0	2	2
			0,0%	1,7%	1,7%
	1,2,3	N %	18	34	52
			15,0%	28,3%	43,3%
	1	N %	6	10	16
			5,0%	8,3%	13,3%
	2	N %	5	4	9
			4,2%	3,3%	7,5%
	Hiç yok	N %	1	5	6
			0,8%	4,2%	5,0%
2,3	N %	0	2	2	
		0,0%	1,7%	1,7%	
1,3	N %	0	8	8	
		0,0%	6,7%	6,7%	
Hepsi	N	1	1	2	

		%	0,8%	0,8%	1,7%
	1,4	N	0	1	1
		%	0,0%	0,8%	0,8%
Toplam		N	44	76	120
		%	36,7%	63,3%	100,0%

$$X^2= 15,607$$

$$Sd=10$$

$$P=.111 \quad p>0,05$$

Ankete katılanlara evinde dinî nitelikli hangi kitap ve kitapların bulunduğu sorulmuştur. Fal ve falcılık ile ilgili kitaba dinî nitelikli olmamasına rağmen burada yer verilmesi, bu tür kitaba bakış ve evde bulunup bulunmadığını tespit amaçlı olup, çeldirici mahiyettedir. Bununla beraber evinde hem fal ve falcılık ile ilgili kitap hem de Kur'an-ı Kerim bulunanlar sadece %0,8 ile 1 kişidir. Bu durum, fala inanıp inanmadıkları sorulduğunda %90'ının "fala inanmam" demesi paralellik oluşturmaktadır. Evinde yalnız Kur'an-ı Kerim bulunanların oranı %13,3, evinde en az bir dinî kitap ile beraber Kur'an-ı Kerim bulunanların oranı %81,6'dır. Kur'an-ı Kerim ile beraber evinde Namaz Hocası kitabı bulunanların oranı %17,5, Kur'an-ı Kerim ile beraber Hz. Peygamberin Hayatı ile ilgili kitap olanların oranı %6,7'dir. Evinde Kur'an-ı Kerim, Namaz Hocası ve Hz. Peygamberin Hayatı ile ilgili kitap bulunanların oranı %43,3 ile en büyük oranı oluşturmaktadır. Soruyu cevapsız bırakanlarla "hiç yok" diyenlerin oranı sadece %6,7'dir. Tüm kitapların olduğunu söyleyenler ise %1,7 olarak tespit edilmiştir. Bu duruma göre Romanların genelinin evinde Kur'an-ı Kerim bulunmaktadır. İki değişken arasında "ki kare testine" göre anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

2.5 İslâm Dinî İnanç Esasları İle İlgili Bulgular

Din, Allah-u Teâlâ tarafından vaz' olunmuş ilahi kanunlar bütünüdür (Akseki,1989:5). İslâm Dini; bireyin aklî düşüncelerini, davranışlarını ve kalbini ıslah ederek onları yasaklardan, günahlardan vb. aykırılıklardan temizleyerek önce bu dünyada sonra da ahirette mutluluğa kavuşmasını gaye edinmiştir. Müslümanlık bu hedefe insanın ulaşması yönünde bazı hükümler ortaya koymuş ve mükelleften uygulanması istenmiştir. Bu hükümler üç ana başlı altında toplanmıştır: İtikadî Hükümler; Amelî Hükümler ve Ahlâkî Hükümler. Bu manada İtikadî Hükümler; Allah'ın varlığı, birliği, benzeri, dengi ve ortağının olmaması; Muhammed (sav)'in 'O'nun kulu ve Resûlü olması; Allah tarafından tebliğ edilmiş kat'i surette belli olan hüküm ve haberlerin hepsinin kabul edilmesini içermektedir. Amelî hükümler ise;

kulların fiil ve işlerine taallûk eden hükümler, emirler ve nehiyeler demektir. Ahlâkî hükümler de; insanın hem kalben hem de his olarak melekelerine taalluk eden, ahlâkın güzelleşmesine ve vicdanın terbiyesini hedef alan hükümlerdir (Akseki,1989:20-21).

Araştırmamızın konusunu teşkil eden Romanların Dini Tutumu ve Davranışları İslâm Dini inanç esasları başlığı altında; Allah'a iman, Peygamberlere iman, melekeler iman, Ahiret-Cennet-Cehennem inancı ile Falıcılık, Büyücülük, Günah ve Büyük Günahlar ile ilgili konular ele alınmaktadır.

2.5.1 Allah'a İman

İnanmak, din adına tebliğ ettiği konularda peygamberi doğrulamak anlamında bir terim olmakla birlikte; sözlükte "güven içinde bulunmak, korkusuz olmak" anlamındaki emn (emân) kökünden türemiş olan iman ise "güven duygusu içinde tasdik etmek, inanmak" demektir. "Sağlamlaştırmak, kesin karar vermek, tasdik etmek" mânasındaki akd kökünden türeyen i'tikâd da "iman" kelimesi karşılığında kullanılmaktadır. Terim olarak iman genellikle "Allah'tan alıp din adına tebliğ ettiği kesinlik kazanan hususlarda peygamberleri tasdik etmek ve onlara inanmak" diye tanımlanır. Bu inanca sahip bulunan kimseye mü'min, inancının gereğini tam bir teslimiyetle yerine getiren kişiye de müslim denilmektedir. Ayrıca Türkçe'de müslim kelimesinin Farsça kurala göre çoğulu olan müslüman da (müslimân) bu anlamda kullanılmaktadır (Sipahioğlu, DİA, "İman Maddesi"2000:22/212). İnsan yaratılış gereği bağlanmak, sığınmak, kendisinden üstün gördüğü bir varlık karşısında boyun eğmek eğilim taşımaktadır (Topaloğlu,1985:27). İnsandaki dayanma, sığınma, güven altında bulunma isteği ondaki bu acziyet duygusundan kaynaklanmaktadır. İnsanın iman etmesinin ve kendinden üstün bir varlığa tapınmasının kaynağı da bu duygusal yapı olmaktadır (Alper, 2007:159).

Kâinatı yaratan, idare eden, ibadet edilen tek ve en yüce varlık olan Allah'a iman, iman esaslarının birincisi ve temelidir. İlahi dinlerin hepsinde Allah'ın varlığı ve birliği en önemli inanç esası olmuştur. Allah'a iman, Allah'ın var ve bir olduğuna, bütün üstünlük sıfatlarıyla nitelenmiş ve noksanlıklardan uzak ve yüce bulunduğuna inanmaktır. Allah'a inanmak ergenlik çağına gemleş ve akıllı her insanın birinci sorumluluğudur. İslâm akaidine göre Allah birdir ve tekdir. Bu konuda Kur'an-ı Kerimde şöyle buyrulmuştur: *"Allah çocuk edinmemiştir; O'nun yanında hiçbir tanrı*

yoktur, olsaydı, her tanrı kendi yarattığı ile beraber gider ve birbirinden üstün olmağa çalışırlardı. Allah onların vasıflandırdıklarından münezzehtir” (Müminûn:23/91). Kur’an-ı Kerim’de Allah’ın varlığına delil getiren ve insanı düşünmeye ve ardından imana davete çağıran ayetler ve hadisleri dikkatlice inceleyen ve insanın yaratılışını gözlemleyen alimler, Allah’ın varlığını ispatlamak için insanın fitraten Allah inancına sahip oluşu (fitrat delili), âlemin ve âlemdeki varlıkların sonradan yaratılmış olup bir yaratıcıya muhtaç olduğu (hudûs delili), mümkün bir varlık olan âlemin var olması için bir sebebe ihtiyaç olduğu (imkân delili), tabiatın büyük bir ahenge bürünmüş ve şaşmaz bir nizamının bir yaratıcının eseri olmasının gerektiği (nizam delili) gibi bazı deliller ortaya koymuşlardır (İslâm ilmihali, 1999:84-86). Allah’a iman O’nun yüce varlığı hakkında vâcip ve zorunlu olan kemal ve yetkinlik sıfatlarıyla, caiz sıfatları bilip, öylece inanmak, zâtını noksan sıfatlardan uzak tutmaktır.

Bu anlamda araştırma alnımızda “Allah’a inanmak imanın şartıdır” yargısı yöneltmiş ve aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

Tablo 23. Cinsiyete göre “Allah’a inanmak imanın şartıdır” yargısına verilen cevapların dağılımı

Allaha inanmak İmanın şartıdır			Katılırim	Katılmam	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	42	0	2	0	44
			95,5%	0,0%	4,5%	0,0%	100,0%
			35,0%	0,0%	1,7%	0,0%	36,7%
	Erkek	N %	71	2	1	2	76
			93,4%	2,6%	1,3%	2,6%	100,0%
			59,2%	1,7%	0,8%	1,7%	63,3%
Toplam		N %	113	2	3	2	120
			94,2%	1,7%	2,5%	1,7%	100,0%
			94,2%	1,7%	2,5%	1,7%	100,0%

$$X^2= 3,491$$

$$Sd=3$$

$$P=.322 \quad p>0,05$$

Ankete katılanların %94,2’si Allah’a inanmanın imanın şartı olduğunun bilincindedir. Bu soruyla bilgisi olmadığını söyleyenler ise %2,5 olup, soruyu cevapsız bırakanlarla beraber bu oranın %3,2 olduğu görülmektedir. “Allah’a inanmak imanın şartıdır” yargısına katılmam diyen grup %1,7’dir. Katılmam diyenlerin soruyu anlamamış olması veya konu hakkında bilgileri bulunmaması muhtemeldir. Zira yapılan araştırmada Roman deneklerin Allah inancı konusunda

hiçbir tereddütleri olmadıkları bu ihtimali desteklemektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 24. Cinsiyete göre “iyi ve kötü her işimizi Allah yaptırır” yargısına verilen cevapların dağılımı

İyi kötü her işimizi Allah yaptırır			Katılırim	Katılmam	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N %	27	6	7	4	44	
			61,4%	13,6%	15,9%	9,1%	100,0%	
			22,5%	5,0%	5,8%	3,3%	36,7%	
	Erkek	N %	61	7	3	5	76	
			80,3%	9,2%	3,9%	6,6%	100,0%	
			50,8%	5,8%	2,5%	4,2%	63,3%	
Toplam			N %	88	13	10	9	120
				73,3%	10,8%	8,3%	7,5%	100,0%
				73,3%	10,8%	8,3%	7,5%	100,0%

$$X^2 = 6,880$$

$$Sd=3$$

$$P=.076 \quad p<0,05$$

Her işimizi Allah yaptırır yargısına %73,3’ü katılırim, %10,8’i katılmam, %7,5’i fikrim yok derken %7,5’i hiç cevap vermemiştir. Bu soruyla ankete katılanların iyilik ve kötülük kavramlarına yönelik dinî bakış açıları tespit etme amaçlanmıştır. Dinî bilgi eksikliklerine rağmen kendilerine yönelttiğimiz soru ve yargıların içinde “Allah” lafzı geçmesi ile sorgulamaya ihtiyaç duymaksızın tamamına “katılırim” ifadelerini kullanmışlardır. Bu durumda iyilik ve kötülük ile ilgili yargıya %73’lük bir oran katılırim demiş olsa da bu konu hakkında yeteri kadar bilginin olmadığı bir işarettir. “Katılmam” diyenler ise konu hakkında bilinçli olarak insanların kendi fiillerinde özgür olduğunu, Allah’ın kötü işleri asla yaptırmayacağını, kişinin sevap ve günah kazanımlarında özgür iradeleri ile kazanım sağladıklarını ifade etmişlerdir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 25. Cinsiyete göre “Allah hiçbir işimize karışmaz” yargısına verilen cevapların dağılımı

Allah hiçbir işimize karışmaz!			Katılırim	Katılmam	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	9	22	8	5	44
			20,5%	50,0%	18,2%	11,4%	100,0%
			7,5%	18,3%	6,7%	4,2%	36,7%
	Erkek	N %	19	38	12	7	76
			25,0%	50,0%	15,8%	9,2%	100,0%
			15,8%	31,7%	10,0%	5,8%	63,3%

Toplam	N %	28	60	20	12	120
		23,3%	50,0%	16,7%	10,0%	100,0%
		23,3%	50,0%	16,7%	10,0%	100,0%

$X^2=,472$

Sd=3

P=.925 p>0,05

Tablo 31’de görülen durumun aynısına tablo 32’de de rastlamaktayız. Allah hiçbir işimize karışmaz diyen grup %23,3, Allah her işimize karışır diyen grup %50, konu hakkında bilgisi olmayan grup %16,7 ve soruya cevap vermeyen grup ise %10’luk bir dağılımı göstermektedir. Katılmam diyenlerin sanki böyle bir durumda Allah’a acizlik isnad etme düşüncesinde oldukları görülmektedir. Katılırim diyenler ise yaşamda daha çok kişinin yapmış olduğu cezayı gerektirecek işlerde cebir uygulama düşüncesi ile kişinin fiillerinde özgür olduğu izlenimini ortaya koymuşlardır. Ankete katılan erkek ve kadınların bu yargıya aynı tepkiyi göstermeleri yukarıdaki ifadeleri desteklemektedir. Genel olarak Allah hakkında yanlış söylerim endişesi üzerine sorulara, kişinin iradesi yönünden bakmayıp Allah’a acizlik ve noksanlık yükleme açısından baktıkları görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 26. Cinsiyete göre “başımıza gelen kötü işler Allah’ın cezalandırmasıdır” yargısına verilen cevapların dağılımı

Başımıza gelen kötü işler Allah’ın cezalandırmasıdır.			Katılırim	Katılmam	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	22	7	10	5	44
			50,0%	15,9%	22,7%	11,4%	100,0%
			18,3%	5,8%	8,3%	4,2%	36,7%
	Erkek	N %	50	11	8	7	76
			65,8%	14,5%	10,5%	9,2%	100,0%
			41,7%	9,2%	6,7%	5,8%	63,3%
Toplam	N %	72	18	18	12	120	
		60,0%	15,0%	15,0%	10,0%	100,0%	
		60,0%	15,0%	15,0%	10,0%	100,0%	

$X^2= 4,091$

Sd=3

P=.252 p>0,05

“Başımıza gelen kötü işler Allah’ın cezalandırmasıdır” şeklindeki yargı ile araştırma alanında bulunan romanların günlük hayatta karşılaştıkları olumsuz olayları değerlendirme biçimleri amaçlanmıştır. Olumsuz olaylar karşısında bireyin kendinî

veya Allah'ı sorumlu tutup tutması önemli görülmektedir. Allah'a inanma konusunda herhangi bir sıkıntısı olmayan Roman halkının Allah'ın zatı, sıfatları, insanın irade ve sorumlulukları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir.

Buna göre “Başımıza gelen kötü işler Allah'ın cezalandırmasıdır” yargısını; %60'ı katılırim, %15'i katılmam demişler, % 5'i de soruyu cevapsız bırakmıştır. Genel anlamda kader, iyi-kötü kavramları ve kişinin sorumlulukları hakkında yeterli bir bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Cinsiyet yönünden erkekler kadınlara göre daha fazla “katılırim” demiş, “fikrim yok” ile cevapsız bırakanların oranlarında kadınların erkeklerden iki kat daha fazla oldukları dikkati çekmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 27. Cinsiyete göre “Allah'tan korkarım ve ibadet yaparım” yargısına verilen cevapların dağılımı

Allah'tan korkarım ibadet yaparım!			Katılırim	Katılmam	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	37	1	1	5	44
			84,1%	2,3%	2,3%	11,4%	100,0%
			30,8%	0,8%	0,8%	4,2%	36,7%
	Erkek	N %	71	2	2	1	76
			93,4%	2,6%	2,6%	1,3%	100,0%
			59,2%	1,7%	1,7%	0,8%	63,3%
Toplam	N %	108	3	3	6	120	
		90,0%	2,5%	2,5%	5,0%	100,0%	
		90,0%	2,5%	2,5%	5,0%	100,0%	

$X^2= 5,925$

Sd=3

P=.115 p>0,05

Bu soru ile Allah korkusu ve bunun ibadet yapmaya etkisi amaçlanmıştır. Bu yargı karşısında “Allah'tan korkulmaz mı, tabi korkarız, ibadetlerimizi de yaparız” cevabı birçok kişi tarafından dile getirilmiştir. Verilen cevaplar Romanların her ne kadar Allah'ın Zatı ve sıfatları hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadıklarını gösterse de genel olarak Allah'tan korktuklarını ortaya koymaktadır. Bu yargıya %5'lik bir grup hiç cevap vermezken, cevap verenlerin %2,5'i bilgisinin olmadığını, %2,5'inin katılmam dediğini ve %90 gibi anket soruları içinde en yüksek oranı oluşturan grubun katılırim dediği görülmektedir. Bu yargıya “katılmam” şeklinde cevap verenlerin gerekçesi, ibadetlerin Allah'tan korkulduğu için değil Allah'a bağlılık ve sorumluluk gereği yapılması gerektiğine olan inançlarıdır. Ankete katılanlardan dinî

eğitim veren kurslara katılmış, dinî eğitim almış veya ev sohbetlerine iştirak etmiş olanların dinî sorular karşısında daha bilinçli cevaplar verdiği; dinî eğitim imkânından faydalanamamış olanların ise sorular karşısında daha tereddütlü cevap verdiği; cevap esnasında öğrenme amaçlı olarak “öyle değil mi” diyerek gerçeği öğrenmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.5.2 Peygamberlere ve Hz. Muhammed (s.a.v)’e İman

Peygamber, Farsça’da “haber taşıyan ve elçi” anlamlarına gelmektedir. Dini terim olarak.” Allah’ın kulları arasından seçtiği ve vahiyle şereflendirerek emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmak üzere görevlendirdiği elçi’ye peygamber denilmektedir. Peygamberlere iman, imanın altı esasından biridir. Peygamberlere iman demek, insanlara doğru yolu göstermek için, Allah tarafından seçkin kimselerin gönderildiğine, bu kimselerin Allah’tan aldığı bütün bilgilerin doğruluğuna inanmaktadır (İslâm İlmihâli, 1999:106). Kur’an-ı Kerimde; *“Peygamber ve inananlar, ona Rabb'inden indirilene inandı. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandı. "Peygamberleri arasından hiçbirini ayırdetmeyiz, işittik, itaat ettik, Rabbimiz! Affını dileriz, dönüş Sana'dır" dediler”* (Bakara:2/285) ayeti gibi birçok ayette peygambere iman farz kılınmıştır. Bununla beraber Kur’an’da adı geçen peygamberlerin bütününe iman edilmesi; *“Allah'ı ve peygamberlerini inkar eden, Allah'la peygamberleri arasını ayırmak isteyen, "Bir kısmına inanır bir kısmını inkar ederiz" diyerek ikisi arasında bir yol tutmak isteyenler, işte onlar gerçekten kafir olanlardır. Kafirlere ağır bir azab hazırlamışsınız”* (Nisâ:4/150-151) ayeti gereğince bir kısmına inanıp bir kısmına inanmama küfür sayılmıştır.

Son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v)’e inanmak peygamberlere inanmanın başından gelmektedir. Kur’an-ı kerimde peygamber silsilesinin son halkası olarak Hz. Muhammed (s.a.v) bildirilmektedir (Ahzab:33/40). Hz. Peygamber (s.a.v) kendisi ile diğer peygamberlerin durumunu, mükemmel olarak inşâ edilmiş; fakat tuğlası eksik bırakılmış bir binaya benzetmektedir (Buhârî, “Menâkıb”,18; Müslim, “Fezâil”,21-23). Resûli- Ekrem, getirmiş olduğu Kur’an-ı Kerimin ilk muhatabı olmakla beraber, ondaki hükümleri insanlığa tebliğ etmekle de yükümlü kılınmıştır (Avcı, 2008:132). İslâm Dininde, peygamber sevgisine büyük önem verilmekle birlikte hiçbir zaman Allah sevgisinin üstüne çıkarılmamıştır. Hz. Peygamberin

şahsiyetini doğru olarak bilip tanımak, imanî hayatı ona göre tanzim etmek Müslümanların temel vazifelerindedir (Avcı, 2008:138).

İslâmiyet hakkında yeterli bilgileri olmasa da Müslüman olduklarını ifade eden Romanlar, peygambere iman konusunda da imanlarını ortaya koymaktadırlar. Bu noktada çocukların ve yirmi beş yaş altı gençlerin bilgi birikimlerinin daha fazla olduğu görülmüş; bu husustaki en önemli müspet etkinin ilköğretimdeki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ile Yaz Kur'an kursları olduğu tespit edilmiştir. Yazın camilerde ve Kur'an Kurslarında ilköğretim beşinci sınıfı tamamlayan gençlere yönelik yapılan eğitimin, tüm çocuklar ve gençler için önemli olduğu gibi, roman toplumunda da önemi büyüktür. Roman ebeveynlerinin çocuklarının yazın kurslara gitmelerini destekledikleri, kurslarda öğretici olarak görev yapan din görevlilerinin öğrenci listelerinden belli olmaktadır.

2009 yılı yaz dönemi kurslarında Camikebir Mahallesi Derekenarı Camisinde açılan ve tümünü roman çocuklarının oluşturduğu öğrencilerin kurs sonu merasiminde kayda değer ve gelecek için ümitvar görüntülerine şahit olunmuştur. Camii imamının büyük katkısı ile düzenlenen merasimde çocukların birçoğunun Kur'an-ı Kerim okumasını ve 32 farz denilen dinî bilgileri öğrendikleri görülmüştür. Burada şunu ifade etmek gerekir ki yetişkin Romanların gittiği kurslarda var olan sıkıntının bir benzeri karışık halklarla aynı kursu paylaşan roman çocuklarında da görülmektedir. Daha özgür ve bazı normlardan uzak yaşayan, ekonomik imkânsızlıklar nedeni ile giyim kuşama yeterince dikkat edemeyen Roman çocukların diğer halkların çocukları tarafından kabullenilmediği genel bir kanıdır. Karışık olmaksızın kendilerine ait, sadece kendi çocuklarının gideceği kursların olmasını arzu edenlerin sayısı azımsanamayacak kadardır. Bu durum karşılıklı kabullenmenin önünün kesilerek gene ayrışmaların artmasına sebep olacaktır.

Tablo 28. Cinsiyete göre “peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v)’dir” yargısına verilen cevapların dağılımı

Peygamberimiz Hz. Muhammed'dir.			Katılırim	Katılmam	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	42	1	1	0	44
		%	95,5%	2,3%	2,3%	0,0%	100,0%
			35,0%	0,8%	0,8%	0,0%	36,7%
	Erkek	N	72	2	0	2	76
		%	94,7%	2,6%	0,0%	2,6%	100,0%

			60,0%	1,7%	0,0%	1,7%	63,3%
Toplam	N %		114	3	1	2	120
			95,0%	2,5%	0,8%	1,7%	100,0%
			95,0%	2,5%	0,8%	1,7%	100,0%

$$X^2= 2,901$$

$$Sd=3$$

$$P=.407 \quad p>0,05$$

Bu yargıyla Romanların Peygamberimizin adını bilip bilmedikleri, başka bir peygambere tabi olup olmadıklarını tespit amaçlanmıştır. Ankete katılanların %95'i "Peygamberimiz Muhammed'dir" cevabını vermişlerdir. Hatta bazıları bu tür soruların sorulmasının gereksiz olduğunu belirtmek durumunda kalmışlardır. Bu soruların sorulması onların imanlarının ve Müslümanlıklarının sorgulanması şeklinde algılamışlardır. Fakat yıllarca kapalı kalan ve araştırmaya konu olmayan roman toplumu hakkında bu soruların sorulması gerekli görülmüştür. İki değişken arasında "ki kare testine" göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 29. Cinsiyete göre "Hz. Muhammed (s.a.v) insandır" yargısına verilen cevapların dağılımı

Hz. Muhammed (s.a.v) insandır.			Katılıyorum	Katılmam	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	37	4	3	0	44
			84,1%	9,1%	6,8%	0,0%	100,0%
			30,8%	3,3%	2,5%	0,0%	36,7%
	Erkek	N %	67	0	3	6	76
			88,2%	0,0%	3,9%	7,9%	100,0%
			55,8%	0,0%	2,5%	5,0%	63,3%
Toplam	N %	104	4	6	6	120	
		86,7%	3,3%	5,0%	5,0%	100,0%	
		86,7%	3,3%	5,0%	5,0%	100,0%	

$$X^2= 10,895$$

$$Sd=3$$

$$P=.012 \quad p<0,05$$

Bu yargı ile romanların Peygamberimizi algılayış biçimleri ile ilgili bilgileri ölçülmek istenmiş, peygamberimize ulvî değerler ile meleklik gibi insan üstü bir varlık gibi değerlendirip değerlendirmedikleri tespit edilmiştir. Peygamberimizin de aynı kendileri gibi insan olup olmadığı sorulmuş ankete katılanların %86,7'sinin bu yargıya katıldığı, %3,3'ünün katılmadığı; cevapsız bırakanlar ile fikrim yok diyenlerin toplamının ise %10 olduğu görülmektedir. Tablo 36'da cevaplamayanlar ile fikrim yok diyenlerin oranı sadece %2,5 iken tablo 37'de bu oran artmış ve %10'lara kadar çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle Müslümanların peygamberinin Hz. Muhammed (sav) olduğunu bilerek kendi peygamberlerinin de Hz. Muhammed (sav) olduğunu kabul etmelerinde tereddüt yok denecek kadar az iken, peygamberin sıfat

ve özellikleri konusunda fazla bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Bunun nedeni ise yeterli derecede dinî eğitim görmemeleri olarak gösterilebilir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Hız. Muhammed (s.a.v) ve Şefaâti: Sözlükte bir başkasını desteklemek üzere ona katılmak, yardımcı olmak ve aracılık yapmak” gibi manalara gelen şefaât, terim anlamı olarak ahirette günahkâr müminlerin affedilmesi, günahı olmayanların, daha yüksek derecelere erişmeleri için peygamberin, Allah’a yalvarmaları, dua etmeleri ve günahlarının bağışlanmasını istemeleri demektir. Allah’ın izni olmadan hiçbir kimse şefaâtte bulunması söz konusu değildir (Karaman ve diğ., “Şefaât”, 2005:614). Nitekim bu durum hakkında Kur’an’da; “*Doğrusu sizin Rabbiniz gökleri ve yeri altı günde yaratıp sonra arşa hükmeden, işi düzenleyen Allah’tır, izni olmadan kimse şefaât edemez. İşte Rabbiniz olan Allah budur. O’na kulluk edin. Nasihat dinlemez misiniz?*” (Yunus:10/3) şeklinde anlatılmaktadır. Ayrıca kâfir ve münafıklar için şefaâtın söz konusu olmadığı da “*Artık onlara, şefaâtçilerin şefaâti fayda vermez*” (Müddessir:74/48) ayeti ile bildirilmektedir. Toplumumuzda Hz. Peygamberin şefaâti konusunda ifrat ve tefrite varan, ya herkese şefaât edeceği veya hiç kimseye şefaât etmeyeceği ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Deneklerin şefaât hakkındaki tutumları “*Hız. Peygamber bizi Cehennemden kurtaracaktır*” yargısı yöneltilecek tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 30. Cinsiyete göre “Hız. Muhammed (s.a.v) bizi cehennemden kurtaracaktır” yargısına verilen cevapların dağılımı

Hız. Muhammed (s.a.v) bizi cehennemden kurtaracaktır.			Katılıyorum	Katılmam	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N %	26	7	11	0	44	
			59,1%	15,9%	25,0%	0,0%	100,0%	
			21,7%	5,8%	9,2%	0,0%	36,7%	
	Erkek	N %	55	4	8	9	76	
			72,4%	5,3%	10,5%	11,8%	100,0%	
			45,8%	3,3%	6,7%	7,5%	63,3%	
Toplam			N %	81	11	19	9	120
				67,5%	9,2%	15,8%	7,5%	100,0%
				67,5%	9,2%	15,8%	7,5%	100,0%

$X^2= 13,071$

Sd=3

P=.004 p<0,05

“Hız. Muhammed (s.a.v) bizi cehennemden kurtaracaktır” yargısı ile Hz. Peygamber ve şefaât inancı hakkındaki bilgileri ölçülmek istenmiştir. Bu konuda da eksik ve yeterli bir bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Ankete katılanların %15,8’i fikrim

yok ve %7,5'i cevapsız bırakarak yeterince bilgiye sahip olmadıklarını göstermiştir. Katılmam diyen %9,2'lik bir grup ise ki bu kadınlarda erkeklerden daha fazladır, katılmayışlarının sebebini kişinin dünyada kendi yapıp ettiklerinin onu kurtaracağı inancındadır. İyi olan bir insanın eksikliklerine ancak şefaât edileceği aksi halde günahkâr olan bir kimsenin Hz. Peygamber tarafından kurtarılmasının mümkün olmadığı görüşünde olduklarını açıklamışlardır. Bununla beraber Tablo 36'ya verilen peygamber inancı hakkındaki kesin cevabın Tablo 37'de %86,7'ye gerilediğini Tablo 38'de ise %67,5'e gerilediği görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 31. Cinsiyete göre “Hz. Muhammed (s.a.v) melektir” yargısına verilen cevapların dağılımı

Hz. Muhammed (s.a.v) melektir.			Katılırim	Katılmam	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	1	29	12	2	44
			2,3%	65,9%	27,3%	4,5%	100,0%
			0,8%	24,2%	10,0%	1,7%	36,7%
	Erkek	N %	7	41	14	14	76
			9,2%	53,9%	18,4%	18,4%	100,0%
			5,8%	34,2%	11,7%	11,7%	63,3%
Toplam		N %	8	70	26	16	120
			6,7%	58,3%	21,7%	13,3%	100,0%
			6,7%	58,3%	21,7%	13,3%	100,0%

$$X^2= 7,727$$

$$Sd=3$$

$$P=.052 \quad p<0,05$$

Tablo 36'da Peygamber inancının tam olduğu görülmüştü. Fakat halde peygamber ve beşeri özellikleri hakkında daha az bir bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Konu ile ilgili daha önceki bilgilerin oranlarında yavaş yavaş azalma göstermiş ve Hz. Peygamber melektir yargısında katılmam diyenler %58,3'lük bir oranla yarı yarıya düşmüştür. Katılırim diyenler çok az bir oran gibi görünmüş olsa da %6,7, fikrim yok, cevapsız ve katılmam diyenlerin tamamının konu ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Kadınlarda %65,9'luk bir oranla katılmam diyenler artarken, katılırim diyenlerin oranı azalarak %2,3 olmuştur. Bu oran erkeklerde katılmam diyenlerde daha az olurken %53,9, katılırim diyenlerde artarak % 5,8'lik bir seviyeye çıkmıştır. Bu durum kadınların hem ev sohbetlerinin hem de yetişkin bayanlara yönelik kursların etkisini göstermektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 32. Cinsiyete göre “Hz. Muhammed (s.a.v)’in hayatı hakkında yeterli bilgin yoktur” yargısına verilen cevapların dağılımı

Hz. Muhammed’in hayatı hakkında yeterli bilgin yoktur			Katılırim	Katılmam	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	24	15	3	2	44
			54,5%	34,1%	6,8%	4,5%	100,0%
			20,0%	12,5%	2,5%	1,7%	36,7%
	Erkek	N %	32	26	6	12	76
			42,1%	34,2%	7,9%	15,8%	100,0%
			26,7%	21,7%	5,0%	10,0%	63,3%
Toplam		N %	56	41	9	14	120
			46,7%	34,2%	7,5%	11,7%	100,0%
			46,7%	34,2%	7,5%	11,7%	100,0%

$$X^2= 3,987$$

$$Sd=3$$

$$P=.263 \quad p>0,05$$

Son olarak deneklere “Hz. Peygamberin hayatı ve kişiliği hakkında yeteri kadar bilgin yoktur” yargısı yöneltilmiştir. Bu yargıyı %11,’lik bir grup cevapsız bırakmış, %7,5’i “fikrim yok” diyerek bilgisinin olup olmadığı hakkında şüphede olduğunu söylemiş, %34,2’lik bir grup ise “katılmam” diyerek Hz. Peygamberin hayatı ve kişiliği hakkında yeterli bilgisinin olduğunu beyan etmiştir. Yeteri kadar bilgisi olmadığını söyleyenlerin genele oranı ise %46,7 olarak belirlenmiştir. “Katılırim” diyerek bilgisini yetersiz görenler ile şüphede olanlar ve cevapsız bırakanları aynı grupta değerlendirdiğimizde %63,8’lik bir grubun yeteri kadar bilgisinin olmadığı görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Araştırma alanında peygamberimize inancın kesin bir inanış ile biçimlendiği görülmüş, Roman toplumunda peygamberimiz ile ilgili daha teferruatlı bilgi gerektiren durumlarda bilgi eksikliğinin arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca kursumuzdaki derslerde Hz. Peygamberin hayatı anlatılırken kırık dökük bazı bilgilerinin olduğu gözlemlenmiş, fakat yeteri kadar peygamberimiz hakkında bilgi sahibi olmadıklarını kendileri de ifade etmişlerdir. Hz. Peygamberin şahsı ve hayatı hakkında anlatılanlar büyük bir ilgi ile takip edilmiştir.

2.5.3 Meleklerle İman

Farklı suretlere girebilen ve duyularla algılanamayan nûrânî varlıklar şeklinde tarif edilen melekler hakkında Kur’ân-ı Ke-rîm’de; “*Peygamber ve inananlar, ona Rabb'inden indirilene inandı. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına,*

peygamberlerine inandı. "Peygamberleri arasından hiçbirini ayırdetmeyiz, işittik, itaat ettik, Rabbimiz! Affını dileriz, dönüş Sanadır" dediler." (Bakara: 2/28) buyrulmakta ve inanç esasları arasında sayılmaktadır. Melekler insanlar ve cinlerden farklı olarak nurdan yaratılmış olup, Âdem'in yaratılışından önce var oldukları ve Allah'ın hitabına mazhar olup bizzat O'nunla konuştukları ayetlerden anlaşılmaktadır. (Bakara: 2/30-34; Hicr 15/28-29) Ayrıca meleklerin yiyip içmedikleri (Hûd: 11/69-70; Zâriyât: 51/ 24-28), görevleri icabı iri cüsseli ve güçlü olabildikleri (Necm: 53/5; Tahrîm: 66/ 6; Tekvîr: 81/20) belirtilmiş, bu güçlerini temsil eden ellere (En'âm: 6/93) ve birden fazla kanada (Fâtır: 35/1) sahip buldukları bildirilmiştir. Kur'an'da ayrıca müşriklerin meleklerle dişilik izafe edişleri ve Allah'ın kızları oldukları yolundaki iddiaları reddedilmiş (Sâffât: 37/149-150; Zuhruf: 43/19), akaid literatüründe herhangi bir cinsiyet olgusu ve ayırımının bulunmadığı vurgulanmıştır (Özvarlı, DİA, "Melek Maddesi" 2004:c.29/40).

Meleklerin yaptığı işler arasında sürekli Allah'ı yüceltme (A'râf: 7/206; Ra'd: 13/13; Enbiyâ: 21/20), O'na secde etme, emirlerine hazır olup onları yerine getirme (Nâhl: 16/49-50; Tahrîm: 66/6), Peygamber'e salât ve selâm getirme (Ahzâb 33/56), müminler için dua ve istiğfarda bulunma (Mü'min: 40/7-9; Şûrâ: 42/5) gibi davranışlar bulunmaktadır. Ayrıca Kur'an'da bazı meleklerin isim veya görevlerine de yer verilmiştir. Bunların başında çeşitli âyetlerde "ruh" ve "resûl" gibi sıfatlarla anılan, peygamberlere vahiy getirmekle görevli olan "Cebrail" adlı melek gelmektedir (Bakara: 2/97,98; Tahrîm: 66/4). Bir âyette geçen Mîkâil rızık ve rahmetle görevli melek olarak bildirilmektedir (Bakara: 2/98). Eceli gelenlerin ruhunu alan meleğe "melekü'l-mevt" denilmiş (Secde: 32/11), halk arasında yaygın ismi Azrail kullanılmamıştır. Kur'an-ı Kerîm'de kıyametin kopması ve âhîret hayatının başlaması sırasında sûra üflemele görevli (Neml: 27/87; Zümer: 39/68) ve yeniden dirilişî haber veren bir çağırıcıdan (Kâf: 50/41; Kamer: 54/6) söz edildiği halde bu işle görevli İsrâfil adlı meleğin ismi anılmamıştır. Bu dört büyük meleğin dışında Kur'an'da "el-melâiketü'l mukarrebûn" diye geçen (Nisâ: 4/172) ulûhiyyet makamına yakın melekler de bulunmaktadır. Arşî taşıyan ve onun çevresinde bulunanlar da mukarrebîn meleklerine dahildir (Zümer: 39/75; Mü'min: 40/7; Hâkka: 69/17). Öte yandan insanların söz ve davranışlarını kaydeden ve Kur'an'da "değerli kâtipler" şeklinde ifade edilen yazıcı melekler (İnfitâr: 82/1) ayrıca "muakkibât" (takipçiler) (Ra'd: 13/10-11) "rakîbün atîd" (her an hazır gözetleyiciler) (Kâf: 50/18)

ve "hafaza" (koruyucular) (En'âm: 6/61) melekleri de mevcuttur. Kabirde sorgu yapan ve Münker-Nekir adlarıyla bilinen iki melek ise yalnızca hadislerde geçmektedir (Tirmizî, "Cenâ'iz": 70). Âhirette müminleri selâmlayarak karşılayacak cennet bekçilerine (Zümer: 39/73), cehennemlikleri tahkir edip korkutan ve on dokuz grup oldukları açıklanan görevlilere (Müddessir: 74/30-31) genel olarak "hâzin" adı verilmiştir. Cehennem bekçilerini temsil eden melek bir âyette Mâlik (Zuhrûf: 43/77), cennet meleği ise hadislerde Rıdvan ismiyle geçmektedir. Cehennem görevlileri ayrıca "zebani" olarak da adlandırılmıştır (Alâk: 96/18). Allah tarafından kendilerine verilen görevleri eksiksiz yerine getirmekle yükümlü olan meleklerin günah işlemedikleri ve masum oldukları yönünde âyetlerde beyanlar bulunmaktadır. Onlar, onurlandırılmış kullar olarak söz ve davranışta Allah'ı aşmaz ve sadece O'nun emirleriyle hareket ederler. Melekler bu özellikleriyle itaatsizlik gösterebilen cinlerden ve insanlardan ayrılmaktadır(Özvarlı, DİA, "Melek Maddesi" 2004:c.29/40).

Araştırma alanımızda görüşmelerimizde ve anket uygulamasında ankete katılanların hemen hemen tamamının meleklerin varlığına inandığı tespit edilmiştir. Nadiren bazı kadınların "var öyle değil mi" diyerek onaylatma gereği hissetmiştir.

Tablo 33. Cinsiyete göre "size göre melek var mıdır?" sorusuna verilen cevapların dağılımı

Size göre melekler var mıdır?			Vardır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N %	43	1	0	44	
			97,7%	2,3%	0,0%	100,0%	
			35,8%	0,8%	0,0%	36,7%	
	Erkek	N %	74	0	2	76	
			97,4%	0,0%	2,6%	100,0%	
			61,7%	0,0%	1,7%	63,3%	
Toplam			N %	117	1	2	120
				97,5%	0,8%	1,7%	100,0%
				97,5%	0,8%	1,7%	100,0%

X²= 2,886

Sd=2

P=.236 p>0,05

"Melekler var mıdır?" sorusuna %97,5 oranında "vardır" cevabı verilmiştir. %1,7'si soruyu cevapsız bırakırken, %0,8'i ise fikrinin olmadığını söylemiştir. Yoktur diyen ise hiç çıkmamıştır. Soruya cevapsız bırakanlar ile fikrinin olmadığını söyleyenler

birlikte değerlendirildiğinde, %2,5 gibi küçük bir orana ulaşmaktadır. Şu halde alanımızdaki deneklerde melek inancı bulunmaktadır. İki değişken arasında ki kare testine göre anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

2.5.4 Ahiret, Cennet ve Cehennem İnancı

Âhiret, sözlükte “son, sonra olan ve son gün” anlamlarına gelmektedir. Terim anlamı ise; Allah’ın emri ile İsrâfil adlı melek tarafından kıyametin kopmasını sağlayacak sûra üfürüş ile başlayacak olan ebedi hayata denilir. Ahirete iman, iman esaslarındandır. Kur’an-ı Kerimde; *“Ey İnananlar! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği Kitap'a ve daha önce indirdiği Kitap'a inanmakta sebat gösterin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse, şüphesiz derin bir sapıklığa sapmıştır”* (Nisa: 4/136) buyrulur. Ahirete inanmamanın kişinin kâfir olmasına sebep olmaktadır. Birçok ayeti kerimede dünya hayatının geçici oluşu, Ahiret yurdunun ise ebedi olduğu, insanların dünyanın geçici menfaatleri karşısında, daha hayırlı ve kalıcı olan Ahiret yurdunun mutluluğunu yakalamaları vurgulanmaktadır. Nitekim Mümin suresinde *“Ey milletim! Şüphesiz bu dünya hayatı geçicidir, ama ahiret, doğrusu işte o, kalınacak yurttur”* (Mümin:40/39) ayetinde bu durum görülmektedir. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Ahiret ve Ahiret halleri ile ilgili birçok hadisi bulunmaktadır. Bu hadislerden anlaşıldığı üzere; kıyamet alametlerinin zuhur edeceği, ölümün ardından kabir hayatının varlığı, mahşerde toplanmayı, dünyadaki kazanımlar sonrası hesabın olacağı, iyilik-kötülük veya sevap-günahların mizan denilen bir ölçüt ile tartılacağı, sıratın bulunduğu, Allah’ın izin verdiği müddet şefaâtin olduğu, mükâfat ile cezanın cennet ve cehennem varlığı bildirilmektedir.

Araştırma alanımızdaki bulunan romanların ahiret inancına sahip olduğu görülmüştür. Yapılan görüşmelerde insanların bu dünyaya geçici olarak gönderildikleri, gün gelip herkesin öleceği ve ölümün ardından ahiret hayatının varlığından haberdar oldukları görülmüştür. Kurs ortamında ölüm, kabir hayatı ve ahiret halleri hakkında bilgileri yoklanmış, özellikle cami yaz kurslarında ve ilköğretimde anlatıldığı kadar bilgilerinin olduğu tespit edilmiştir. Ders ortamında özellikle bu konu ile ilgili sorulara merakın daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Kişinin öleceğini ama ölümün ardından kabir hayatı, kabirde bekleme müddeti, kabir

azabının varlığı, sur ve sur'a üfürüşün ardından tekrar dirilme, hesap, mizan gibi ahiret halleri hakkında çok az bilgileri bulunduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 34. Cinsiyete göre “insanlar öldükten sonra dirilecektir” yargısına verilen cevapların dağılımı

İnsanlar öldükten sonra dirilecektir.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	42	0	2	0	44
			95,5%	0,0%	4,5%	0,0%	100,0%
			35,0%	0,0%	1,7%	0,0%	36,7%
	Erkek	N %	69	3	2	2	76
			90,8%	3,9%	2,6%	2,6%	100,0%
			57,5%	2,5%	1,7%	1,7%	63,3%
Toplam			111	3	4	2	120
			92,5%	2,5%	3,3%	1,7%	100,0%
			92,5%	2,5%	3,3%	1,7%	100,0%

$$X^2= 3,267$$

$$Sd=3$$

$$P=.352 \quad p>0,05$$

İnsanların öldükten sonra dirilip dirilmeyecekleri yargısı yöneltmiş, ankete katılanlardan “evet” diyen grup toplam yüzdenin %92,5’ini, erkeklerden oluşan %2,5’lik bir grupta “hayır” demiştir. Romanlarda öldükten sonra dirilme, ahiret ve ahiret halleri ile ilgili inanış bulunmaktadır. Burada tüm sorularda olduğu gibi kadınların erkeklerden daha fazla olumlu cevap verdikleri görülmektedir. Ancak yapılan mülakatlarda ölüm, ölüm anı, kabir, kabir hayatı, mizan, sırat, haşr, mükafat ve ceza gibi ölüm sonrası hayat ile ilgili bilgi eksiklikleri tespit edilmiştir. Yapılan tüm mülakatlarda dinî bilgiye susamış oldukları ve dinî bilgi eksikliğini giderme özleminin kendilerinde varlığını hissettirilmiştir. İki değişken arasında ki kare testine göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 35. Cinsiyete göre “size göre cennet ve cehennem var mıdır?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Size göre cennet ve cehennem var mıdır?			Vardır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	42	1	1	44
			95,5%	2,3%	2,3%	100,0%
			35,0%	0,8%	0,8%	36,7%
	Erkek	N %	73	1	2	76
			96,1%	1,3%	2,6%	100,0%
			60,8%	0,8%	1,7%	63,3%
Toplam			115	2	3	120
			95,8%	1,7%	2,5%	100,0%
			95,8%	1,7%	2,5%	100,0%

$$X^2= ,169$$

$$Sd=2$$

$$P=.919 \quad p>0,05$$

Ahret hallerinden cennet ve cehennem varlığı sorusuna ankete katılanların %95,8'i "evet, vardır" cevabını vermişlerdir. Cevapsız bırakanlar ile fikrim yok diyenlerin toplamı ise %4,2'dir. "Yoktur" cevabını veren ise olmamıştır. Şu halde araştırma alanımızdaki deneklerin tamamına yakınının cennet ve cehennem varlığına inandığı saptanmıştır. Kursta ibadetlerin ve dünyada sevap anlamında kazanımların kişinin cenneti ve cennet nimetlerini elde edeceği üzerinde bolca durulmuştur. Cennet nimetlerinin güzelliği ve çeşitliliği dinî nasslarla açıklanmış, bir Müslüman'ın yegâne gayesinin önce Rıza-i İlahiyi elde etmek, bunun ardından cennetin zaten mükafat olarak verileceği anlatılmıştır. Özellikle ticaret ve ticaret ahlâkı üzerinde durulmuştur. Peygamberimizin ticaret ahlâkı ile konu süslenmiştir. Bu konu dönüt sağlamış ve daha önce alış verişlerinde çok fazla dikkat etmediklerini, kursta aldıkları bilgiler ışığında daha hassas davrandıklarını söylemişlerdir. İki değişken arasında "ki kare testine" göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.5.5 Büyücülük ve Muskacılık İle İlgili İnanışlar

Büyü, "tabiat üstü gizli güçlerle ilişki kurularak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğuna inanılan bazı tabii nesnelere kullanılarak zararlı, faydalı veya koruma gayeli bazı sonuçlar elde etmek için yapılan işler" şeklinde tarif edilebilir. Kutsalla ilişkisi bulunmaması ve ahlâkî amaç taşımaması büyüün en temel özellikleridir; başlıca gayesi ise daima çıkar sağlamaktır. Büyünün asıl amacı bitkileri, hayvanları, insanları, tabiat olaylarını ve güçlerini kontrol ederek şu veya bu kişi yahut kişilere iyilik ya da kötülük etmek suretiyle bir menfaat sağlamaktır. Büyü, olağanüstü etkileyici bir güç veya bilgiye sahip olduğuna inanılan bazı insanlara yaptırılmaktadır. Bunlar büyücü, şaman, sihirbaz, hekim gibi toplumlara göre adları değişen kimselerdir. Bunların güçlerini iyiye de kötüye de kullanabileceklerine inanılmaktadır. Büyüde araç olarak ruhlara, cinler, şeytanlar, canlı veya ölmüş bazı hayvanlar, cisimler, şekiller, hatta adlar kullanılmaktadır. Tarih boyunca insanlar büyüye başvurduğu gibi günümüzde de en gelişmiş toplumlarda bile büyü yapanlara ilgi duyanlar bulunmaktadır (Tanyu, DİA, "Büyü Maddesi" 1993:c.6/501).

İnsanlık tarihinde her dönemde çeşitli kültürlerde farklılık göstermekle beraber sihir veya büyü işi ile uğraşanlar bulunmuştur. İslam Bilginleri "*sihir şeytani bir iştir*" demişlerdir. O halde sihir ve büyü gibi işlerle uğraşanların en yakın dostu da şeytanlardır, cinlerdir. İslam inancı gereği Müslüman yaşamı boyunca şeytandan ve

hilelerinden uzak kalması istenmektedir. Büyücülük gibi işler insanı Allah'tan O'nun emirlerinden uzaklaştıracağı için dinimizde yasaklanmıştır. Peygamberimiz büyüü Allah'a ortak koşmaya eş göstermiş ve büyük günahlardan biri olarak bildirmiştir (Erdil, 2007:48).

A. R. Özkan “*Türkiye Çingeneri*” adlı kitabında sihir, büyü, fal bakma ve baktırmanın romanların hayatında önemli bir yer tuttuğunu, çok farklı fal bakma tekniklerinin bilindiğini söylemektedir. Türkiye romanlarının çeşitli yörelerde el falı, bakla falı ve kahve falı gibi fal çeşitlilerini uyguladıklarını söylemektedir. Falcılığın yanı sıra büyü ve büyücülüğün de romanların en önemli özellikleri olduğunu yüzyıllardan beri yaptıkları önemli mesleklerinden olduğunu da söyleyerek bir takım fal ve büyü çeşitlerinden bahsetmektedir (Özkan, 2000:81-82).

Tablo 36. Cinsiyete göre “sıkıntıya düştüğüm zaman büyü ve muska yaptırırım” yargısına verilen cevapların dağılımı

Sıkıntıya düştüğüm zaman büyü ve muska yaptırırım.			Evet	Hayır	Sadece iyilik için yaptırırım	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	2	34	8	0	44
			4,5%	77,3%	18,2%	0,0%	100,0%
			1,7%	28,3%	6,7%	0,0%	36,7%
	Erkek	N %	2	67	5	2	76
			2,6%	88,2%	6,6%	2,6%	100,0%
			1,7%	55,8%	4,2%	1,7%	63,3%
Toplam		N %	4	101	13	2	120
			3,3%	84,2%	10,8%	1,7%	100,0%
			3,3%	84,2%	10,8%	1,7%	100,0%

$$X^2= 5,319$$

$$Sd=3$$

$$P=.150 \quad p>0,05$$

Soru doğrudan “büyü ve muska yaptırır mısınız” yerine, tepki çekmemek ve biraz daha cazip hale getirmek için “sıkıntıya düştüğüm zaman büyü ve muska yaptırırım” şeklinde sorulmuştur. Ankete katılanların %84,2’si hayır, %3,3’ü evet demiştir. Sıkıntılı durumlarda sadece iyilik için bu yola başvururum diyenler ise%10,8; soruyu cevapsız bırakanlar ise %1,7 olarak tespit edilmiştir. Bu da gösteriyor ki araştırma alanımızda bulunan roman toplumu kaynaklarda olduğu gibi büyü ve muskaya düşkün değildir. Fakat hastalık vb. gibi durumlarda az da olsa büyü ve muskaya başvurulmaktadır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.5.6 Falcılık İle İlgili İnanışlar

İnsanoğlu tarih boyunca gerek kendisiyle gerek çevresiyle ilgili bilinmezleri anlayıp keşfetmeye, gelecekte neler olacağını önceden öğrenerek kendi kaderine hükmetmeye çalışma arzusu içinde bulunmaktadır. Bunun için çeşitli yöntemler kullanılmış, zaman içinde onun bu ihtiyacını karşılamak üzere bu işi meslek haline getirenler çıkmış ve bunlar toplumda büyük rağbet görmüşlerdir. Kâhin, sihirbaz, büyücü, şifacı, falcı ve bakıcı gibi isimlerle anılan bu kişiler mistik sezgi gücüne dayanarak, görünmez varlıklarla temasa geçerek, yahut tabiattaki bazı varlık ve nesnelerin durum ve davranışlarını yorumlayarak bu konuda söz sahibi olduklarını iddia etmişlerdir. Fal genelde ya bazı alet ve vasıtalarla ya da bazı yöntemlerle tahminlerde bulunma, içinde bulunulan zamanla ve gelecekle ilgili yorumlar yapma işidir. Falda çeşitli araçlar ve teknikler kullanılmakta, buna göre de değişik fal türleri ortaya çıkmaktadır. Tarihin muhtelif devirlerinde çeşitli kültürlerde bilinen ve uygulanan başlıca fal türlerini şu şekilde sıralamak mümkündür; yıldız falı, el falı, kuş falı, kâğıt falı, iç organlar falı, bağırsak falı, kum (toprak) falı, zar falı, kitap fal vb. (Aydın, DİA,1995:c.21/134-135)

Ayet ve hadislerde gaybı bilme, insanın kaderini değiştirme ve geleceğini görme iddiası taşıyan, Allah'tan başka varlıklardan yardım alma gayesini amaçlayan, insanları doğru bilgi kaynağı ve akılcılıktan uzaklaştıran her türlü hurafe. Batıl inanç, sihir, büyü ve falcılık yasaklanmıştır (İslâm İlmihâli:149). Roman halkının özellikle kadınlarının fal ve falcılıkla yakından ilgilendikleri genel kanısı üzerine araştırma alanımızda fal ve falcılık hakkındaki düşünceleri sorulmuştur.

Tablo 37. Cinsiyete göre “fal ve falcılık hakkındaki düşünceniz nedir?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Fal ve falcılık hakkındaki düşünceniz nedir?		Fala inanırım	Fala inanmam	Fala inanırım ve iyi fal bakarım	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N	1	42	0	1	44
		%	2,3%	95,5%	0,0%	2,3%	100,0%
			0,8%	35,0%	0,0%	0,8%	36,7%
	Erkek	N	4	66	1	5	76
		%	5,3%	86,8%	1,3%	6,6%	100,0%
			3,3%	55,0%	0,8%	4,2%	63,3%
Toplam		N	5	108	1	6	120
		%	4,2%	90,0%	0,8%	5,0%	100,0%
			4,2%	90,0%	0,8%	5,0%	100,0%

$\chi^2= 2,440$

Sd=3

P=.486 p>0,05

Fal ve falcılık ile ilgili olarak adı geçen kaynakta(Özkan, 2000:81-82) fala bakmanın Türkiye Çingeneleeri arasında gözde bir meslek olduğu ifade edilmekteyse de bu konuda araştırma alanımızda “fal ve falcılık hakkında düşünceniz nedir” sorusu sorulmuştur. Nitekim ankete katılanların %90’ı fala inanmadığını, inananların ise sadece %4,2’de kaldığı görülmektedir. Mülakat metoduyla görüşmüş olduğumuz bazı kadınlar geçmişte babaannelerinin birtakım fallara baktıklarını hatırladıklarını, bunu ise sadece eğlence maksatlı yaptıklarını söylemişlerdir. Fakat günümüzde araştırma alanımız açısından fal ve falcılığın yaygın kabul gördüğü ve uygulandığı söylencesi çıkmamıştır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.5.7 Günah Kavramı ve Büyük Günahlara Bakış

Farsça bir kelime olan ve sözlükte "suç" anlamına gelen günâh, dinî bir kavram olduğu için kutsal ve tabiat üstü varlık alanlarıyla bağlantılıdır. Kutsallığına inanılan tabiat üstü varlık veya varlıklar din müessesesinin temel unsurları arasında bulunduğundan bütün dinlerde günah kavramı mevcuttur. Kutsalın söz konusu olduğu her yerde kutsalla ilgili emir ve yasaklar manzumesinin bulunması da tabiidir. Günah, bu emirlerin yerine getirilmemesi veya yasakların çiğnenmesiyle ortaya çıkan ve dinî, ahlâkî ve vicdanî açıdan sorumluluk gerektiren bir olgudur. Beşerî kanun ve kuralların çiğnenmesi suç olarak adlandırılırken dinî alandaki hata ve aşırılıklar günah olarak nitelendirilmektedir (Harman, DİA, “Günâh Maddesi” 1996:c.14/278).

Büyük günahların en büyüğü Allah’a şirk koşmak ve o’nu inkar etmektir. Hz. Peygamber (sav) hadislerinde büyük günahların neler olduğundan bahsetmektedir. Zira bir hadisinde: “*Size büyük günahların en büyüğünü haber vereyim mi? Allaha şirk koşmak, anaya babaya İtaatsizlik etmek ve yalancı şahitliği yapmaktır -yahud-yalan söylemektir*” buyurmuştur (Buhârî, “Edep, 6; Müslim “İman”,36). Yine bu konuda diğeri bir hadislerinde ; “*Mahveden yedi gūnahtan kaçın! Onlar : Allah'a şirk koşmak, sihir yapmak, haksız yere öldürmek, yetim malı yemek, faiz yemek, düşmana hücum anında harpten kaçmak, namuslu, kendi halinde mü'min kadınlara zina iftirası atmaktır*” buyurdular (Buhârî, “Vesâyâ”, 23; Müslim; “İman”, 38). Büyük günahlardan herhangi birini işleyen kimse günahı kadar ceza görecektir. Ancak bu kişiye ölüm anı gelmeden tövbe kapısı açıktır. Yüce Allah bu kimseyi

dilerse affeder, şefaât olunmasına izin verir, dilerse günahı ölçüsünde cezalandırır (İslâm İlmihâli, 1/76).

2.5.7.1 Allah’a İnanmamak ve Şirk Koşmak

Kişinin Müslüman olabilmesi için Allah’a iman imanın birinci esasıdır. Kişinin mükellef olabilmesi için öncelikle iman etmesi gerekmektedir. İncancından sonra inkâr veya Allah’a ortak koşmak kişiyi dinden çıkarmakta ve kâfir olmasına neden olmaktadır. Büyük günahlar içinde Allah’a inanmamak ve O’na şirk koşmak birincil derecede önemlidir. Hz. Muhammed (sav)’in hadislerinden anlaşıldığı üzere Müslüman Allah’a şirk koşmadığı müddet cennete girecektir; Hz. Peygamber (sav) *“Allah’tan başka ilâh yoktur diyen ve bu ikrar üzerine ölen hiç bir kul yoktur ki cennete girmesin”* buyurmuş, Ebû Zer, *“O kişi zina etse de hırsızlık yapsa da mı? Diye sormuş, “Evet, zina etse de hırsızlık yapsa da!” buyurmuştur. Ebû Zer soruyu üç kez tekrar edip aynı cevabı alınca, dördüncü defa sorduğunda Allah’ın elçisi, “Ebû Zer patlasa da öyle”* buyurmuşlardır (Buhârî, “Tevhid”; Müslim, “İmân”, 40; Tirmizî, “İmân”, 18). Bu konuda bir başka hadislerinde *“Bana Cibril (as) geldi; ve: “ümmetinden her kim Allah’a hiç bir şeyi şerik koşmayarak ölürse cennete girecektir; diye müjdeledi”. Ben: Zina etse de hırsızlık yapsa da mı dedim.” “(Evet) zina etse de hırsızlık yapsa da!”* buyurdular” (Müslim, “İman”, 40).

Bütün dinlerde günah kavramı bulunmaktadır. İslâm incancına göre günahlar büyük ve küçük günah olarak iki kısma ayrılmıştır. Araştırma alanımızda günah kavramı bireylerin sürekli gündemindedir. Ancak yaşam şartları onların günahın ne/neler olduğunun anlaşılması ve hayata yansımaları konusunda günah olarak bilenen bazı davranışlarda esnek davranmalarına sebep olmuştur. Bu konuda da cami, Kur’an Kursu ve ev sohbetleri olumlu olarak davranış değişikliğinde büyük katkı sağladığı görülmektedir.

Tablo 38. Cinsiyete göre “Allah’a ve peygambere inanmamak büyük günahtır” yargısına verilen cevapların dağılımı

Allah’a ve peygambere inanmamak büyük günahtır.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	41	2	0	1	44
		%	93,2%	4,5%	0,0%	2,3%	100,0%
	Erkek	N	34,2%	1,7%	0,0%	0,8%	36,7%
		%	62	3	6	5	76
		81,6%	3,9%	7,9%	6,6%	100,0%	

			51,7%	2,5%	5,0%	4,2%	63,3%
Toplam	N	%	103	5	6	6	120
			85,8%	4,2%	5,0%	5,0%	100,0%
			85,8%	4,2%	5,0%	5,0%	100,0%

$$X^2= 4,968$$

$$Sd=3$$

$$P=.174 \quad p>0,05$$

Ankete katılanların Allah'a ve peygambere inanmamak büyük günahdır yargısına %5'i cevapsız bırakmıştır. Fikrim yok diyen grup da %5 olarak ortaya çıkmıştır. Katılmam diyen grup az olmasına rağmen %4,2'dir. Allah'a ve Peygambere inanmamak büyük günahlardandır yargısına evet diyen grup büyük bir çoğunlukla %85,8 olarak görülmüştür. Burada hayır diyenlerin aslında konu hakkında bilgisi olmaması nedeni ile hayır dedikleri mülakatlarla tespit edilmiştir. İki değişken arasında ki kare testine göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.5.7.2 Hırsızlık Yapmak

Başkasına ait bir malı sahibinin bilgisi dışında gizlice almak demek olan hırsızlık büyük günahlardandır. İslâm dini kişinin mal emniyetini temel hak ve özgürlüklerden saymış, alın teri ve meşrû kazançtan doğan servetin korunması İslâm'ın temel ilkeleri arasında sayılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah "*Erkek hırsız ve kadın hırsızın, yaptıklarından ötürü Allah tarafından ibret verici bir ceza olarak, ellerini kesin. Allah Güçlü'dür, Hakim'dir.*(Maide, 5/38) buyurmuştur. Hz. Peygamberin tatbikatı da bu şekilde olmuştur. Peygamberimizin hırsızlıkla ilgili bazı hadisleri ise şöyledir: " Allah, hırsıza lânet etsin. Miğfer çalar, eli kesilir; ip çalar eli kesilir" (Buhârî, Müslim, Ebû Davût, Tirmizî, Neseî); " Hz. Peygamber değeri üç dirhem olan bir kalkanı çalan hırsızın elini kesti" (Buhârî, Müslim, Ebû Davût); (Tâc Tercemesi, c.4/42).

Tablo 39. Cinsiyete göre "hırsızlık yapmak büyük günahdır" yargısına verilen cevapların dağılımı

Hırsızlık yapmak büyük günahdır.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	42	1	0	1	44
			95,5%	2,3%	0,0%	2,3%	100,0%
			35,0%	0,8%	0,0%	0,8%	36,7%
	Erkek	N	65	2	4	5	76
			85,5%	2,6%	5,3%	6,6%	100,0%
			54,2%	1,7%	3,3%	4,2%	63,3%
Toplam			107	3	4	6	120
			89,2%	2,5%	3,3%	5,0%	100,0%
			89,2%	2,5%	3,3%	5,0%	100,0%

$$X^2= 3,672$$

$$Sd=3$$

$$P=.299 \quad p>0,05$$

Roman toplumu edebi eserlerde ve sözlüklerde daha önce görüldüğü gibi hırsızlık yapan bir toplum olarak gösterilmiştir. Onların Konar-göçer yaşam tarzları ile ekonomik sıkıntıları ferdi olarak bazı olayların yapılmasına neden olmuş olabilir. Alanımızda yaşadıkları alanda yapılan hırsızlık olaylarının kendilerine atfedildiği, fakat kendilerinin de bir takım eşya vb. mallarının çalındığı, bu durumun hala çadır yaşamına devam eden Düzce dışından gelenlerden kaynaklandığını söylemişlerdir.

Bu anlamda onların hırsızlık suçuna bakış oranlarını tespit etmek için “Hırsızlık yapmak büyük günahdır” yargısı sorulmuş, ankete katılanların %89,2 oranında “evet” demiştir. Yargıyı cevapsız bırakanların oranı %5 olurken konu hakkında fikrim yok diyen grup %3,3’tür. Hayır diyen ise sadece %2,5’tir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Konu ile ilgili yapmış olduğumuz mülakatta bir kişi; parasının olmaması ve iş bulamaması durumunda ocağındaki tencerenin kaynamasını sağlamak ve çocuklarının karının doyurmak için gerekirse hırsızlık yapabileceğini söylemiştir. Bu durum onların büyük oranda işsizlik yaşadığını göstermiş, işsizliğin çözümünün olumsuz davranışların önüne geçeceğini göstermektedir.

2.5.7.3 Adam Öldürmek

İslâm Dini, yaratılanlar içinde en üstün özellikle yaratılan insanın, hayatının korunması hususunu dinin temel amaçlarından saymıştır. Bu anlamda haksız yere bir cana kıyanın bütün insanlığı öldürmüş gibi olacağına; *"Kim bir kimseyi bir kimseye veya yeryüzünde bozgunculuğa karşılık olmadan öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de onu diriltirse (ölümden kurtarırsa) bütün insanları diriltmiş gibi olur". And olsun ki, onlara belgelerle peygamberlerimiz geldi, sonra buna rağmen, onların çoğu yeryüzünde taşkınlık edenler oldu*” (Maide:5/32) ayeti kerimesi ile dikkatler çekilmiştir. Ayrıca haksız yere adam öldürme ile ilgili Kur’an’da; *“Ey İnananlar! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı: Hür ile hür insan, köle ile köle ve kadın ile kadın. Öldüren, ölenin kardeşi tarafından bağışlanmışsa, kendisine örfe uymak ve bağışlayana güzellikle diyet ödemek gerekir. Bu, Rabbiniz'den bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra tecavüzde bulunana elem verici azab vardır”* (Bakara:2/178) buyrulurken kısas cezası getirilmiştir.

Tablo 40. Cinsiyete göre “adam öldürmek büyük günahdır” yargısına verilen cevapların dağılımı

Adam öldürmek büyük günahdır.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	42	1	0	1	44
		%	95,5%	2,3%	0,0%	2,3%	100,0%
			35,0%	0,8%	0,0%	0,8%	36,7%
	Erkek	N	67	2	2	5	76
		%	88,2%	2,6%	2,6%	6,6%	100,0%
			55,8%	1,7%	1,7%	4,2%	63,3%
Toplam		N	109	3	2	6	120
		%	90,8%	2,5%	1,7%	5,0%	100,0%
			90,8%	2,5%	1,7%	5,0%	100,0%

$$X^2= 2,369$$

$$Sd=3$$

$$P=.499 \quad p>0,05$$

Ankete katılanlara büyük günahlardan “haksız yere adam öldürmek büyük günahdır” yargısı yöneltilmiş buna göre; %90,8 gibi büyük çoğunluk “evet” derken, sadece %2,5 “hayır” demiştir. “Fikrim yok” diyenler %1,7’lik oranı, cevapsız bırakanlar ise %2,3’lük bir oranı oluşturmuştur. Haksız yere adam öldürmenin dinen büyük günah olduğunu bilenler geneli oluşturmaktadır. Belki bir grup dinen günahlığını bilmemiş olsa bile insanı öldürmenin kötü bir davranış olduğu düşüncesi ile “evet” demiş de olabilir. Çamköy Mahallesi’nde yapmış olduğumuz görüşmede mahallelerinde kesinlikle öldürme olaylarının yaşanmadığını, şayet anlaşmazlık çıkarsa bunu uygun yollarla çözümlediklerini söylemişlerdir. Kendi içlerinde çözümlenen problemlerin özellikle adli vakalara dönüşmediği görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.5.7.4 İçki İçmek ve Kumar Oynamak

İçki içmek ve kumar oynamak da büyük günahlar arasında yer almaktadır. Kur’an-ı Kerimde İçki içmenin ve kumar oynamanın haram oluşu “*Ey İnananlar! İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir, bunlardan kaçın ki saadete eresiniz. Şeytan şüphesiz içki ve kumar yüzünden aranızda düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah’ı anmaktan, namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçersiniz değil mi?* (Maide:5/90-91.) ayetleri ile sabittir. Hz. Peygamber de özel açıklamalarda bulunmuş, sarhoş edici içki türlerinin de bu haram kapsamına girdiğini belirtmiştir. Bu konuda Hz. Peygamber (sav) “*Sarhoşluk veren her içki haramdır*” (Müslim, “İçkiler”, 7) buyurmuş, cinsi ne olursa olsun kişinin aklını örten ve sarhoşluk veren içeceklerin tamamının haram olduğunu bildirmiştir.

Yukarıdan mezkur ayette geçen “meysir” sözcüğü genellikle kumar olarak açıklanmıştır. Gerek Kur’an ve gerekse hadislerde kumar ilke olarak yasaklanmış, nelerin kumar yasağı kapsamında değerlendirileceği bildirilmiştir (İslâm İlmihali:122).

Tablo 41. Cinsiyete göre “içki içmek ve kumar oynamak büyük günahdır” yargısına verilen cevapların dağılımı

İçki içmek ve kumar oynamak büyük günahdır.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	42	1	0	1	44
			95,5%	2,3%	0,0%	2,3%	100,0%
			35,0%	0,8%	0,0%	0,8%	36,7%
	Erkek	N %	64	2	4	6	76
			84,2%	2,6%	5,3%	7,9%	100,0%
			53,3%	1,7%	3,3%	5,0%	63,3%
Toplam			106	3	4	7	120
			88,3%	2,5%	3,3%	5,8%	100,0%
			88,3%	2,5%	3,3%	5,8%	100,0%

$$X^2= 4,239$$

$$Sd=3$$

$$P=.237 \quad p>0,05$$

Ankete katılanlara büyük günahlardan “içki içmek büyük günahdır” yargısı yöneltilmiştir. İçki içmek büyük günahdır yargısına evet diyen grup %88,3’tür. Hayır diyen grup ise %2,5, fikrim yok diyen %3,3 ve cevapsız diyenler de %5’lik bir grubu oluşturmaktadır. İki değişken arasında ki kare testine göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 42. Cinsiyete göre “ne kadar sıklıkla alkol alırsınız?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Ne kadar sıklıkla alkol alırsınız?			Ayda bir	Haftada bir	Bayram, düğün,sünnet gibi eğlencelerde	Alkol kullanmam	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	0	0	0	44	0	44
			0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
			0,0%	0,0%	0,0%	36,7%	0,0%	36,7%
	Erkek	N %	5	5	10	55	1	76
			6,6%	6,6%	13,2%	72,4%	1,3%	100,0%
			4,2%	4,2%	8,3%	45,8%	0,8%	63,3%
Toplam			5	5	10	99	1	120
			4,2%	4,2%	8,3%	82,5%	0,8%	100,0%
			4,2%	4,2%	8,3%	82,5%	0,8%	100,0%

$$X^2= 14,737$$

$$Sd=4$$

$$P=.005 \quad p<0,05$$

Ankete katılanlardan ne kadar sıklıkla alkol alıyorsunuz sorusuna ayda bir diyen grup %4,2’sini, haftada bir diyen grup %4,2’sini, bayram-sünnet-düğün gibi eğlencelerde diyen grup %8,3’ünü, alkol kullanmam diyenler de %82,5’i oluşturmaktadır.

Kadınların tamamının alkol kullanmadığı görülen araştırmada erkekler de bu sorunun sorulmasından rahatsızlık duyduklarını özellikle ifade etmişlerdir. Alkol kullanımı mahallelerde bulunan kahvehanelerle irtibatlandırılmaktadır. İki değişken arasında ki kare testine göre anlamlı bir ilişki vardır.

2.5.7.5 Zina Yapmak

İnsan tabiatı, cinsi hayatla ilgili üç değişik istek ve tatmine imkân veren faaliyet ve davranışlara kaynaklık etmektedir: Cinsi hayatta ruhi yönde tatmin ile eşler arasında gönül birliği, sevgi, saygı ve birlikte yaşamayı zevkli hale koyan psikolojik ortam oluşmaktadır; bireylerin cinsi birleşmeleri yolu ile bedensel lezzet ve zevk duygusuna ulaşmaları sağlanmaktadır; ayrıca cinsi hayat neslin devamını da sağlamaktadır. İslam dini bu tür bir birliktelikleri tabii karşılamış ve meşru yollar ile tatmini hususunda evlilik ve nikâh müessesesi temin etmiştir (İslâm İlmihali,1999:126-127).

Bununla beraber evlilik dışı yollar ile bu tür cinsi tatmine ulaşma kesin olarak yasaklanmış ve büyük günahlardan sayılmıştır. Müslüman erkek ve kadının iffet ve namusunu koruması en önemli görev olarak Kur'an'da sayılmıştır; *“Onlar, eşleri ve cariyeleri dışında, mahrem yerlerini herkesten korurlar. Doğrusu bunlar yerilemezler”*(Müminun: 23/5-6). Zinanın kesinlikle yasaklandığı ise; *“Sakın zinaya yaklaşmayın; doğrusu bu çirkindir, kötü bir yoldur”*(İsrâ: 17/32) ayetinde buyrulmuş ve bildirilmiştir. Zina fiili, nesebin karışmasına, ailenin dağılmasına, akrabalık, komşuluk, arkadaşlık gibi bağların çözülerek toplumun manevi ve ahlâki değerlerinin sarsılmasına neden olmaktadır(1999:129). Bu nedendir ki, zina fiilinin engellenmesine yönelik had cezası öngörülmüş ve Kur'an'da Nûr suresinin ilk ayetlerinde *“ Zina eden kadın ve erkeğin her birine yüzer değnek vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini konusunda o ikisine acımayın. Onların ceza görmesine, inananlardan bir topluluk da şahit olsun. Zina eden erkek, ancak zina eden veya putperest bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadınla da, ancak zina eden veya putperest olan bir erkek evlenebilir. Bu, müminlere yasak edilmiştir. İffetli kadınlara zina isnat edip de, sonra dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun; ebediyen onların şahitliğini kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkmış kimselerdir”* (Nûr:2-3-4) belirtildiği gibi bu tür fiilin yapılması ve yapan tarafların İslâm toplumu içinde göreceği muamele bildirilmektedir.

Araştırma alanımızda Roman toplumunun gayrî meşrû ilişki olan zina fiiline nasıl baktıkları hakkında soru yöneltilmiş ve aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 43. Cinsiyete göre “eşi olmayan biri ile ilişki kurmak (zina yapmak) büyük günahdır” yargısına verilen cevapların dağılımı

Eşi olmayan biri ile ilişki kurmak büyük günahdır.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	42	1	0	1	44
		%	95,5%	2,3%	0,0%	2,3%	100,0%
	Erkek	N	35,0%	0,8%	0,0%	0,8%	36,7%
		%	64	4	3	5	76
Toplam	N	%	84,2%	5,3%	3,9%	6,6%	100,0%
		N	53,3%	3,3%	2,5%	4,2%	63,3%
		%	106	5	3	6	120
Toplam	N	%	88,3%	4,2%	2,5%	5,0%	100,0%
		%	88,3%	4,2%	2,5%	5,0%	100,0%

$$X^2= 3,767$$

$$Sd=3$$

$$P=.288 \quad p>0,05$$

Ankete katılanlara gayri meşru bir ilişkinin yani zina fiilinin büyük günah olduğu yargısı yöneltilmiş, “evet” diyenlerin %88,3; “hayır” diyenlerin %4,2; “fikrim yok” diyenlerin %2,5 ve cevapsız bırakanların %5 olduğu tespit edilmiştir. Bu durum araştırma alanındaki deneklerin zinanın büyük günahlardan olduğu görüşünü büyük oranda benimsediklerini göstermektedir. Cinsiyete göre dağılımına bakıldığında erkeklerin kadınlardan %10’luk bir azalma ile “evet” dedikleri görülmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi aradaki bu fark kadınların ev sohbetleri ve Kur’an Kurslarına devamı ile açıklanabilmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Roman halkı için maalesef bu konuda olumsuz yargılar bulunmaktadır. Erkeklerin veya kadınların eşini aldattığı, istediği anda terk edip gittiği, gayri meşru yaşamın yaygın olduğu, aynı anda birkaç farklı kişi ile ilişkilerin devam ettiği ve burada saymakta hicap edilen önyargılar bulunmaktadır. Her toplumda doğruların olduğu gibi yanlışların da olması normaldir. Bu iyi ile kötünün, sevap ile günahın sonuçta mükafat ile cezanın gerektirdiği yaşamın gerçekliğidir. Allah’a inanan ve inanmayanlar olduğu gibi, emir ve yasaklara riayet eden ile gevşek davrananların olması normaldir. Ancak asıl anormal olan genel olarak bir grubun tümünün olumsuzluklar ile vasıflandırılması, anılması, o toplumun adı haline gelmiş (Çingene kelimesi) bir kelimenin olumsuz, aşağılayıcı, suç kaynağı olarak yaftalanmasıdır.

Burada medyanın rolünü de unutmamak gerekmektedir. Roman dizilerine bakıldığında burada onların eğlenceli bir yaşamın ardında, içkiyi su gibi içen, sürekli

Tablo 43 ile Tablo 44’te fal ve falcılık ile büyü muskaya başvurmakla ilgili davranışları ölçülmüş ve büyük oranda toplumun bu tür inanışlarının olmadığı saptanmıştır. Büyük günahlardan büyü ve muska yaptırma konusunda ki görüşleri ölçülmüş ve şu sonuçlar elde edilmiştir: Büyü ve muska yaptırmak büyük günahtır diyen grup %84,2, günah değildir diyen grup %3,3, fikrim yok diyenler %6,7 ve cevapsız bırakanlar ise %6,5 olarak tespit edilmiştir. Cinsiyete göre dağılımda gene kadınların erkeklerden %8’lik bir oran ile büyü ve muska yaptırmanın günah olduğunun bilincinde oldukları görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.5.7.7 Romanların Dışında Evlilik Yapmak

Erkek ve kadının meşru olarak birleşmeleri, neslini devam ettirmeleri evlenip yuva kurmalarına İslâm dininde büyük önem verilmiştir. Bu manada Kur’an’da *“İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp; aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O’nun varlığının belgelerindedir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır”* (Rûm: 30/2) buyrularak evliliğin önemi vurgulanmıştır. Bununla beraber Kur’an-ı Kerim’de ki *“ Babalarınızın evlendikleri kadınlarla evlenmeyin, geçmişte olanlar artık geçmiştir çünkü bu bir fuhuş ve iğrenç bir şeydi, ne kötü yoldu. Sizlere, analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi emziren süt anneleriniz, süt kardeşleriniz, karılarınızın anneleri, kendileriyle gerdeğe girdiğiniz kadınlarınızın yanınızda kalan üvey kızlarınız ki onlarla gerdeğe girmemişseniz size bir engel yoktur, öz oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi bir arada almak suretiyle evlenmek, geçmişte olanlar artık geçmiştir- size haram kılındı. Doğrusu Allah bağışlar ve merhamet eder. Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. Maliki bulunduğunuz cariyeler müstesna, bunlar, Allah’ın üzerinize farz kıldığı hükümlerdir. Bunlardan başkasını, zinadan kaçınıp, iffetli olarak, mallarınızla istemeniz size helal kılındı. Onlardan faydalandığınıza mukabil, kararlaştırılmış olan mehirlerini verin; kararlaştırıldıktan başka, karşılıklı hoşnut olduğunuz hususta size bir sorumluluk yoktur. Allah Bilen’dir, Hakim’dir”* (Nisâ:22-23-24) ayetleri ile Müslüman birinin evlenmesine mani olan kişilerin sınırları da çizilmiştir. Fakat Roman toplumu arasında Roman olmayan biri ile evliliğin toplumdan ihraç edilmesine neden olduğu (Özkan,2000:90) hatta büyük günah olarak kabul edildiği literatürde geçmektedir. Bu

anlamda araştırma alanımızda söz konusu durumun geçerliği aşağıda yöneltlen yargı ile irdelenmiştir.

Tablo 45. Cinsiyete göre “roman olmayan biri ile evlenmek büyük günahdır ” yargısına verilen cevapların dağılımı

Roman olmayan biri ile evlenmek büyük günahdır.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	4	35	4	1	44
		%	9,1%	79,5%	9,1%	2,3%	100,0%
	Erkek	N	3,3%	29,2%	3,3%	0,8%	36,7%
		%	5	51	7	13	76
Toplam		N	6,6%	67,1%	9,2%	17,1%	100,0%
		%	4,2%	42,5%	5,8%	10,8%	63,3%
		N	9	86	11	14	120
		%	7,5%	71,7%	9,2%	11,7%	100,0%
			7,5%	71,7%	9,2%	11,7%	100,0%

$$X^2= 6,092$$

$$Sd=3$$

$$P=.107 \quad p>0,05$$

Roman halkının kendilerinin dışında olan biri ile evlenmesinin otomatik olarak kendilerinden çıkmalarına sebep olduğu, bunu sebebinin de kendi ırklarını koruma olduğu ifade edilmektedir. Biz de araştırmamızda Roman olmayan biri ile evlenilmesini günah kategorisinde değerlendirerek bu yargının gerçeklik payını ölçmeye çalıştık. Buna göre Roman olmayan biri ile evlenmeyi günah olarak kabul edenler %7,5; günah olmadığını söyleyenler %71,7; soruyu cevaplamayanlar %11,7 ve konu hakkında fikrim yok diyenler ise %9,2 olarak tespit edilmiştir. Konu ile ilgili olarak daha önceki günah yargılarında olan kesinlik yüzdelerini burada görememekteyiz. Her ne kadar çoğunluk “hayır” dese de “evet” diyenler de azımsanmayacak kadar bulunmaktadır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Anket esnasında konu ile ilgili görüşlerini açıklayanlardan birçoğu akrabalarının diğer halklar ile evlilik yaptığını ifade etmişlerdir. Buna rağmen hayatı algılama ve yaşamlarında kendilerine has bazı farklılıkları olması, günah olmasa da başka halklar ile evlilik konusunda bir takım tereddütleri bulunmaktadır. Bu yüzden kendi içlerinde evlenilmesi daha uygun görülmektedir. Fakat diğer halklarla evlenmenin büyük oranda günah olarak telakki edilmediği görülmektedir.

2.6 Dinî Ritüellerin Uygulanışı İle İlgili Bulgular

Sözlük anlamı olarak ibadet; "boyun eğme, alçakgönüllülük, itaat, kulluk, tapma, tapınma" anlamlarına gelmekte, dinî bir terim olarak ise insanın Allah'a saygı, sevgi ve itaatini göstermek, O'nun hoşnutluğunu kazanmak niyetiyle ortaya koyduğu belirli

tutum ve gerçekleştirdiği davranışlar için kullanıldığı gibi daha genel olarak aynı mahiyetteki düşünüş, duyuş ve sözleri de ifade etmektedir (Sinanoğlu, DİA, “İbadet Maddesi” 1999:c.19/233)

Ayrıca ibadetin biri genel, diğeri özel olmak üzere iki anlamı da bulunmaktadır: Genel anlamda ibadet, mükellefin Allah'a karşı duyduğu saygı ve sevginin sonucu olarak O'nun rızâsını ve hoşnutluğunu kazanmaya yönelik yapılan iradî davranışları ifade etmektedir. Özel anlamda ibadet ise mükellefin yaratana karşı saygı ve boyun eğmesini simgeleyen Allah ve Resûlü tarafından yapılması istenen belirli davranış ritüelleridir. Namaz, oruç, zekât ve haccın ile birlikte kurban kesme, itikâf, dua, Kur'an okuma, sadaka verme gibi davranışlar terim anlamıyla ibadetin en meşhur örneklerini oluşturmaktadır. Bu içeriği ile ibadet, "Cenâb-ı Hakk'a yakın olma" anlamındaki kurbet ve "O'na boyun eğiş" anlamındaki taât kelimeleriyle yakın anlamlara sahiptir. İbadetler, dinin özünü teşkil eden İman esaslarından sonra dinde ikinci önemli halkayı oluşturur. Bundan sonra ise ahlâk gelmektedir. Bu üçlü ayırım, bir yönüyle ibadetlerin inancın bir parçası ve zorunlu sonucu olarak görülmediğini, diğeryönden ise Allah'a itaatın şekli göstergeleri sayılmaları bakımından iman ve ahlâkla yakın ilişki içinde bulunduğunu anlatır. Dinin itikadî ve amelî olmak üzere insana hitap eden iki veçhesinin olduğundan hareket edildiğinde ibadetler dinin amelî hükümlerinin ilk halkasını teşkil eder ve dinin dışı akseden simgeleri olarak anılır. İbadetler şekil olarak basit görünseler de yüce yaratanın buyrukları olduğu için güçleri ve sırları bu maddî alanın ötesine uzanır ve her biri yaratana bağlantının değişik biçim ve boyutlarda gerçekleşmesini sağlar. Bunun için de namaz örneğinde olduğu gibi belli duaların ezberlenmesi ve okunması, belirli davranış biçimleri, hacda olduğu gibi çoğu sembolik nitelik taşıyan bir dizi davranış ibadetin bir parçasını veya şekli unsurunu teşkil edebilir (Koca, DİA, “İbadet Maddesi”, 1999:241).

Hz. Peygamber (sav) bir hadislerinde; *“İslâm beş şey üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacc etmek, ramazân orucunu tutmak”* (Buharî, “İman”,1) buyurmuş, ibadetleri Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Hz. Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şahadet etmekten sonra sıralamıştır. Diğery dört temelden birisi olan namaz, dinin direği ve diğery üçünün en faziletlisidir (Akseki,1989:101).

2.6.1. Namaz Ritüeli

Günde beş vakit namaz ibadeti İslâm dini esaslarında kelime-i şahadetten sonra birinci temeli namaz oluşturmaktadır. İbadetlerde asıl amaç Allah’a ibadet çerçevesinde, imanla dolu olan müminin kalbinin üstün bir haz, bir zevk ve bir nimet, ruhunun ise Yüce Yaratıcı’ya kavuşma ile en ulvî mutluluğa ulaşmasıdır. Hz. Peygamber (sav)’in bu manada “Benim mutluluğum namazdadır” sözü, namazın önemini ortaya koymaktadır (İslâm İlmihali, 218).

Kur’an-ı Kerim’de namaz ve namaz kılma birçok ayetlerde emredilmiştir. Bu konuda bazı ayetler şu şekilde sıralanabilir; “İsrailoğullarından, “Allah'tan başkasına kulluk etmeyin, anne babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere iyilik edin, insanlarla güzel güzel konuşun, namazı kılın, zekâtı verin” diye söz almıştık. Sonra siz pek azınız müstesna, döndünüz; hala da yüz çevirip duruyorsunuz”(Bakara:2/83), Musa ve kardeşine: "Mısır'da milletinize evler hazırlayın; evlerinizi namazgah edinin, namaz kılın" diye vahyettik, "İnananlara müjde et." (Yunus:10/87), "Şüphesiz Ben Allah'ım, Benden başka tanrı yoktur; Bana kulluk et; Beni anmak için namaz kıl" (Taha:20/14). İnsanın Yüce Yaratıcısına kavuşma anı olmakla beraber, maddi ve mânevî kirlerden arınmasını da sağlayan namazı kılmamak büyük günahlardandır. Zira Hz. Peygamber bir hadislerinde hesap anında sorulacak olan ilk amelin namaz olduğunu bildirmektedir (Tirmizî, “Salât”,188). Araştırma alanımızda namazın bu derece ehemmiyetine binaen günlük beş vakit namazı ifâ etme ile ilgili aşağıdaki yargı ile sorulmuştur.

Tablo 46. Cinsiyete göre “beş vakit namazı kılarım” yargısına verilen cevapların dağılımı

Beş vakit namaz kılarım.			Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N	16	19	9	0	44	
		%	36,4%	43,2%	20,5%	0,0%	100,0%	
	Erkek	N	28	32	8	8	76	
		%	36,8%	42,1%	10,5%	10,5%	100,0%	
Toplam			N	44	51	17	8	120
			%	36,7%	42,5%	14,2%	6,7%	100,0%

$$X^2= 6,580$$

$$Sd=3$$

$$P=.087 \quad p<0,05$$

Romanların dine karşı lakayt oldukları, ibadetleri yerine getirmedikleri gibi bazı iddialar üzerine, onların dinin direği olan namaz ritüeline hassasiyetlerini ölçmek amaçlanmıştır. Bu nedenle ankete katılanlara “beş vakit namazı kılarım” yargısı

yöneltirilmiştir. Elde edilen verilere göre; kadın-erkek toplamda %36,7'si düzenli olarak namaz kıldıklarını; %42,5'i ara sıra kıldıklarını; %14,2'si hiç namaz kılmadıklarını söylerken %6,7'lik bir grup cevapsız bırakmıştır. Kadın ve erkeklerin oranları birbirine çok yakın görülmektedir. Ara sıra ve hiç cevabını verenler yaklaşık %57 civarındadır. Bu durumda roman halkının dinî hayatında namaz ritüelinin olduğunu, ancak sadece 1/3 oranında namaza karşı yüksek hassasiyet taşıyanların olduğu ortaya çıkmış olmaktadır. Bu durum Roman mahallesinin merkezinde caminin bulunması halkın namaz kılma, dinî ritüelleri uygulama ile paralellik oluşturmaktadır. Örneğin Ağa Mahallesinde bulunan Yeşil Cami cemaatinin %70'i romanlardan oluşmaktadır. Sabah namazı cemaatinin 40 civarında olması, Cuma namazında cemaatin cami dışına taşması bu durumu desteklemektedir. Burada cami görevlisinin romanlarla kendilerine olan iyi ilişkisinin yaklaşımının büyük bir önemi bulunmaktadır. Söz konusu cami imam hatibi, akşamları cami dersleri yapmakta, eşi de her hafta farklı bir roman evinde kadınlara yönelik toplantı yapmak sureti ile erkekler ile beraber eşlerinin de dinî bilinçlenmesi sağlanmaktadır. Din görevlisinin ilgisi, sevecenliği ve bizzat haneleri dolaşarak ziyaretlerde bulunması büyük memnuniyetle karşılanmaktadır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Öte yandan Çamköy Mahallesinde bulunan caminin romanların yaşam alanının dışında kalması, onların hem camiden hem de din görevlisinden yeterince istifade edemedikleri gözlemlenmiştir. Daha kolay ibadet edebilme amacıyla olsa gerek mahallerinin merkezinde bir cami yapmak için gerekli işlemlere başlamışlardır.

Tablo 47. Merkeze yakınlık ve merkezden uzaklığa göre “beş vakit namaz kılarım” yargısına verilen cevapların dağılımı

Günde beş vakit namaz kılarım.		Merkeze yakınlık ve uzaklık		Toplam
		Merkezden uzak	Merkeze yakın	
Düzenli	N	7	37	44
	%	5,8%	30,8%	36,7%
Ara sıra	N	32	19	51
	%	26,7%	15,8%	42,5%
Hiç	N	17	0	17
	%	14,2%	0,0%	14,2%
Cevapsız	N	4	4	8
	%	3,3%	3,3%	6,7%
Toplam	N	60	60	120
	%	50,0%	50,0%	100,0%

$X^2= 40,468$

Sd=3

P=.000 p<0,05

Merkeze yakın olanların %30,8’ düzenli olarak namaz kılarken bu durum merkezden uzak olan mahalde %5,8’lerde kalmaktadır. Ankete katılanlardan merkeze yakın mahalde olanlardan namaz kılmıyorum diyen olmadığı halde, merkezden uzak olan mahalde %14,2’lik bir grup namaz kılmıyorum demiştir. Bu durumun merkeze yakınlık ile değerlendirileceği gibi, roman halkla içi içe olan cami ve din görevlisi ile de değerlendirebiliriz. İki değişken arasında “ki kare testine” göre yüksek anlamlı bir ilişki vardır.

Caminin ve din görevlisinin önemini sadece günde beş vakit namazda değil dinî ritüellerin tamamında gözlemlemek mümkündür. Caminin, bireylerin yaşamında dindarlıklarını artırdığı görülmektedir.

Teravih, sözlük anlamı olarak “rahatlamak, dinlendirmek” gibi anlamlara gelmektedir. Ramazan ayı içerisinde yatsı namazının ardından kılınan sünnet-i müekked bir namazdır. Kadın ve erkekler, ramazan ayının bir sünneti olarak yirmi rek’at üzerinden kılmaktadırlar. Peygamberimiz ramazan gecelerini en güzel şekilde geçirilmesine önem vermiş(İslâm İlmihali, 1999:312) ve “*Kim ramazan namazını (teravih) inanarak ve sevabını Allah’tan bekleyerek kılsa onunu geçmiş günahları bağışlanır*”(Buhârî, “Salâtü’t-teravih”, 1; Müslim, “Salâtü’l-müsafirin) buyurmuştur.

Ülkemizde maalesef farz namazlarından daha fazla teveccüh görür durumda olan teravih namazı, diğer vakitlerde bazı mahallelerde camiye gidemedikleri halde Romanların erkeği-kadını ve çocukları ile her yaştan camilere gittikleri namazdır. Bu anlamda deneklere teravih namazlarına olan teveccühleri ile ilgili aşağıdaki yargı sorulmuştur.

Tablo 48. Cinsiyete göre “teravih namazı kılarım” yargısına verilen cevapların dağılımı

Teravih namazı kılarım			Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	15	16	13	0	44
		%	34,1%	36,4%	29,5%	0,0%	100,0%
	Erkek	N	37	24	5	10	76
		%	48,7%	31,6%	6,6%	13,2%	100,0%
Toplam		N	52	40	18	10	120
		%	43,3%	33,3%	15,0%	8,3%	100,0%

$$X^2= 17,149$$

$$Sd=3$$

$$P=.001 \quad p<0,05$$

Ankete katılanların teravin namazını da çok önemsedikleri görülmektedir. Ramazan ayında tüm halkımızın teravih namazına daha fazla ilgi göstermesi camilerin normal

zamanlardan daha fazla cemaate sahip olması roman halkında da görülmektedir. Günde beş vakit namazı düzenli olarak kılanların oranı %36,7 olduğu halde teravih namazına devam edenlerin oranı %43,3'e çıktığı görülmektedir. Günde beş vakit namazı hiç kılmıyorum diyenlerin oranı ile teravih namazı kılmıyorum diyenlerin oranı %15'ler gibi bir oranla yakınlık göstermektedir. Günde beş vakit namazı hiç kılmıyorum diyenler aynı zamanda teravih namazına da devam etmiyor demektir. Romanların denildiği gibi namaz kılmayan bir toplum olduğu önyargısının aksine diğer toplumların benzeri oranda namaz kıldıkları görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 49. Merkez yakınlık ve merkezden uzaklığa göre “teravih namazı kılarım” yargısına verilen cevapların dağılımı

Teravih namazı kılarım		Merkeze yakınlık ve uzaklık		Toplam
		Merkezden uzak	Merkeze yakın	
Düzenli	N	17	35	52
	%	14,2%	29,2%	43,3%
Ara sıra	N	25	15	40
	%	20,8%	12,5%	33,3%
Hiç	N	14	4	18
	%	11,7%	3,3%	15,0%
Cevapsız	N	4	6	10
	%	3,3%	5,0%	8,3%
Toplam	N	60	60	120
	%	50,0%	50,0%	100,0%

$$X^2= 14,686$$

$$Sd=3$$

$$P=.002 \quad p<0,05$$

Merkeze yakın olanların düzenli olarak teravih namazı kılarım diyenlerin oranı %29,2 olurken merkezden uzak olan mahalde düzenli teravih namazı kılarım diyenler %14,2 olarak tespit edilmiştir. Hiç kılmıyorum diyenlerde de aynı durumun varlığı görülmektedir. Hiç teravih namazı kılmıyorum diyenlerden merkeze yakın mahalde olanlar %3,3 iken merkezden uzak olan mahalde bu durumun %11,7'lik bir oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat her ne şekilde olursa olsun büyük bir çoğunlukla teravih namazını kıldıkları tespit edilmiştir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki vardır.

Cuma namazı farz-ı ayın olan bir namazdır. Farzıyeti, Kitap, Sünnet ve icmâ ile sabittir. Kur'an-ı Kerim'in 62. sûresi, Cuma namazından bahsedildiği için Cuma Sûresi olarak isimlendirilmiştir(İlmihal:1/288). Bu sûrede Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “*Ey inananlar!Cuma günü namaz için ezan okunduğu zaman Allah'ı anmaya koşun; alim satımı bırakın; bilseniz, bu sizin için daha iyidir. Namaz bitince*

yeryüzüne yayılın; Allah'ın lütfundan rızık isteyin; Allah'ı çok anın ki saadete erişesiniz”(Cuma:62/9-10).

Hz. Peygamber (sav) hadislerinde Cuma namazının fazileti, kuvvetli bir farz olduğu ve namazı özürsüz olarak terk etmenin büyük günah sayılığını bildirmektedir. *“Kim önemsemeyerek üç cumayı terkederse, Allah onun kalbini mühürler.”* (Müslim, “Salât”,204; Tirmizî, “Cum’a”,7). *“Bir takım adamlar cuma namazlarını terk etmekten vazgeçerler yada Allah, onların kalplerine mühürler, artık onlar gafillerden olurlar”* (Müslim, “Cum’a”,12). Bütün müctehidlere göre Cuma namazı farz-ı ayn olup, ilmihâllerde belirtilen Cuma kılmaya özür teşkil edecek haller dışında mazeretsiz terk etmek günah sayılmıştır(İslâm İlmihali, 1999:1/289). Bu anlamda araştırma alanımızda deneklere Cuma namazına devam etme ile ilgili aşağıdaki yargı yöneltilmiştir.

Tablo 50. “Cuma namazı kılarım” yargısına verilen cevapların dağılımı

Cuma namazı kılarım	Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam
Erkek	55	14	2	5	76
	72,4%	18,4%	2,6%	6,6%	100,0%

Soru erkeklere sorulmuş erkeklerin %72,4’ü düzenli olarak Cuma namazı kılarım derken, %18,4’ü ara sıra, %2,6’sı hiç, soruyu cevapsız bırakanlar da %6,6 olarak belirlenmiştir. Bu durumda roman erkeklerinin %90,8’inin Cuma namazını kıldığı görülmüştür. Halkımızın Cuma namazına göstermiş olduğu hassasiyetten roman halkının hiçte farklı olmadığı bir gerçekliktir.

5.6.2 Oruç Ritüeli

Oruç kelimesi Arapça’da “savm” ve “sıyam” olup, kelime anlamı “bir şeyden uzak durmak, bir şeye karşı kendini tutmak, engellemek” gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ise; imsak vaktinden iftar vaktine kadar, bir amaç uğruna ve bilinçli olarak, yeme, içme ve cinsi ilişkiden uzak durmak anlamına gelmektedir (İslâm İlmihali, 1999:381). Orucun farz kılındığını bildiren ayette “ *Ey İnananlar! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah'a karşı gelmekten sakınasınız diye, size sayılı günlerde farz kılındı. İçinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günlerin sayısınca diğer günlerde tutar. Oruca dayanamayanlar, bir düşkünün doyuracak kadar fidye verir. Kim gönülden iyilik yaparsa o iyilik kendisinedir. Oruç tutmanız eğer bilerseniz sizin için hayırlıdır* (Bakara:2/183-184) buyrulmaktadır.

Ayetin devamında ise Ramazan ayının önemi ve geçerli bazı mazeretler nedeni ile oruç tutamayanlarla ilgili yapılması gerekenler belirtilmiştir; “*Ramazan ayı, ki onda Kuran, insanlara yol gösterici ve doğruyu yanlıştan ayırıcı belgeler olarak indirildi. Sizden bu ayı idrak eden, onda oruç tutsun; hasta veya yolculukta olan, tutamadığı günlerin sayısınca diğer günlerde tutsun. Allah size kolaylık ister, zorluk istemez. Bu kolaylıkları, sayıyı tamamlamanız ve size yol gösterdiğine karşılık O'nu ululamanız için meşru kılmuştur; ola ki şükredersiniz*” (Bakara: 2/185).

Oruç ibadetinde diğer ibadetlere nazaran zorluklar bulunmaktadır. Ayrıca bu ibadet gösterişin en az karışacağı bir ibadet olup, Hz. Muhammed (sav)’den nakledildiğine göre, orucun bu yönüne ilişkin olarak Allah, “*Oruç benim içindir; onun karşılığını ben vereceğim*” (Buhârî, “Savm”, 2,9; Müslim, “Sıyâm,30) buyurmuştur. Cennette oruç tutanlar için özel olarak “reyyan” adında bir kapının bulunması ve o kapıdan ancak oruç tutanların girebilecek olması (Buhârî, “Savm”,4) oruç tutmanın önemine dikkatleri çekmektedir.

Bu anlamda araştırma alanımızda Roman vatandaşların Ramazan ve oruç ritüeli ile ilgili tutum ve davranışlarını ölçmek üzere aşağıdaki yargı kendilerine yöneltilmiş ve tablodaki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 51. Cinsiyete göre “ramazan orucu tutarım” yargısına verilen cevapların dağılımı

Ramazan orucu tutarım			Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	31	8	5	0	44
		%	70,5%	18,2%	11,4%	0,0%	100,0%
	Erkek	N	55	11	5	5	76
		%	72,4%	14,5%	6,6%	6,6%	100,0%
Toplam		N	86	19	10	5	120
		%	71,7%	15,8%	8,3%	4,2%	100,0%

$$X^2= 3,917$$

$$Sd=3$$

$$P=.271 \quad p>0,05$$

Ankete katılanların Ramazan orucu tutup tutmadıklarına göre dağılımı şu şekilde olmuştur: Ramazan orucunu düzenli tutarım diyen grup %71,7, ara sıra tutarım diyen grup %15,8, hiç tutmam diyen grup %8,3”tür. Ara sıra, Hiç ve soruya cevap vermeyenler aynı değerlendirdiğinde %30’luk bir grubun oruç ibadetine yüksek derecede hassasiyet göstermedikleri ortaya çıkmaktadır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 52. Cinsiyete göre “size göre ramazan ayında içkili eğlence, sünnet, düğün gibi törenler yapılmalı mıdır?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Ramazan ayında içkili eğlence düğün sünnet gibi törenler yapılmalı mıdır?			Yapılabilir	İftardan sonra yapılmalıdır	Kesinlikle yapılmamalıdır	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	1	1	41	1	44
			2,3%	2,3%	93,2%	2,3%	100,0%
			0,8%	0,8%	34,2%	0,8%	36,7%
	Erkek	N %	1	0	75	0	76
			1,3%	0,0%	98,7%	0,0%	100,0%
			0,8%	0,0%	62,5%	0,0%	63,3%
Toplam		N %	2	1	116	1	120
			1,7%	0,8%	96,7%	0,8%	100,0%
			1,7%	0,8%	96,7%	0,8%	100,0%

$$X^2= 3,695$$

$$Sd=3$$

$$P=.296 \quad p>0,05$$

Ramazan orucunu tutma oranının yüksekliği bu soruda da kendinî göstermiş bulunmaktadır. Ankete katılanların %96,7’si kesinlikle ramazanda bu tür cemiyetlere karşı olduklarını söylemişlerdir. İftardan sonra yapılabilir yanıtını ise sadece %0,8’lik bir grup kabul etmektedir. Yapılabilir diyen ise %1,7’lik bir gruptur. Bu da gösteriyor ki roman halkı ramazan orucunu tuttuğu gibi bu ay içinde içkili eğlence gibi cemiyetlerin yapılmasına karşı olduğu görülmektedir. İki değişken arasında ki kare testine göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.6.3 Zekât ve Sadaka Ritüelleri

İslâm dininde ibadetler ifâ etme bakımından üç başlık altında değerlendirilmiştir; bedenen yapılan ibadetler, mal ile yapılan ibadetler ve hem beden ve hem mal ile yapılan ibadetler olma üzere. Bedenen yapılan ibadetler namaz ve oruç; mal ile yapılan ibadetler zekât ve sadaka; hem beden ve hem de mal ile yapılan ibadetler ise hac ve umre şeklinde örneklendirilmektedir. Zekâtın kelime anlamı “artma, çoğalma, arıtma ve bereket”tir. Terim anlamı ise Allah’ın belirli yerlere sarfedilmek üzere dince zengin sayılan kişilerin mallarından belli bir payın alınması işlemi ifade etmektedir (İslâm İlmihali, 1999:423). Toplumun varlığının devamı için toplum içinde denge ve barışın korunması gerekmektedir. Her toplum içinde zengin ve fakir grupları barındırmaktadır. Toplum içinde bulunan bu farklılıklar toplumda birtakım gerilim ve gerginliklere sebep olabilmektedir. İslâm dini zengin ve fakir arasında dengeyi zekât ve sadaka müesseselerinin tesisi ile sağlamıştır. Kur’an-ı Kerim “Onların mallarında muhtaç ve yoksullar için bir hak vardı, onu

verirlerdi”(Zâriyât:51/19). Bir diğer ayeti kerimede Cenab-ı Allah; “Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden eza gelen bir sadakadan daha iyidir. Allah müstağnidir, Halim'dir. Ey İnananlar! Allah'a ve ahiret gününe inanmayıp, insanlara gösteriş için malını sarfeden kimse gibi, sadakalarınızı başa kakma ve eza etmekle boşa çıkarmayın. Onun durumu, üzerinde toprak bulunan kayanın durumu gibidir, üzerine bol yağmur yağdığında onu cascavlak bırakır. Kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah inkar eden kimseleri doğru yola erdirtmez”(Bakara:2/264) buyurarak zekât ve sadakaların nasıl verilmesi gerektiği hususunda yöntem sunmaktadır. Bir başka ayeti ile zekâtı vermeyenlerle ilgili “Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarf etmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele. Bunlar cehennem ateşinde kızdırıldığı gün, alınları, böğürleri ve sırtları onlarla dağlanacak, "Bu, kendiniz için biriktirdiğinizdir; biriktirdiğinizi tadın" denecek” (Tevbe: 9/34) buyrulmak sureti ile elde edilen kazançlardan zekât ve sadaka yolu ile fakirlerin haklarını vermeleri aksi halde kendilerini şiddetli bir azabın beklediği uyarısı yapılmaktadır.

Zekât ve sadaka fikhî yönü ile farklı konular olup. Farklı şartları taşımaktadır. Zekât mükellefler üzerine farz olmakla beraber sadaka ise kişiye sevap kazandıran övülen tavsiye edilen ibadettir. Aşağıda zekât ve sadaka aynı yargıda sorulmuş ve aşağıdaki tablodaki veriler elde edilmiştir.

Tablo 53. Cinsiyete göre “zekât veya sadaka veririm” yargısına verilen cevapların dağılımı

Zekât veya sadaka veririm.		Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N	13	24	5	2	44
		%	29,5%	54,5%	11,4%	4,5%	100,0%
Cinsiyet	Erkek	N	31	32	6	7	76
		%	40,8%	42,1%	7,9%	9,2%	100,0%
Toplam		N	44	56	11	9	120
Toplam		%	36,7%	46,7%	9,2%	7,5%	100,0%

$$X^2= 3,059$$

$$Sd=3$$

$$P=.383 \quad p>0,05$$

Ankete katılanların %36,7'si zekât veya sadaka veririm demiş, %46,7'si zekat olmasa da hayatında bir şekilde sadaka mahiyetinde bir şey verdiğini söylemiştir. Bunun karşısında %16,7'sinin zekât veya sadakaya kayıtsız kaldığı görülmektedir. Burada roman toplumunun büyük oranı gelir düzeyinin alt seviyelerde bulunduğu dikkate alındığında bu yargının zekât ibadetini bildikleri ve karşı olmadıkları şeklinde algılanmıştır. Çünkü ekonomik durumlarının %70 oranında 500 TL'nin

altında olduğu bir toplumun oranları belli olan zekata yönelik malının nisap miktarının altında olacağı malumdur. Bu durumda zekat vermek kendilerine farz olmamaktadır. Ancak herhangi bir nisapla sabit olmayan sadaka konusunda birey fakir de olsa küçük miktarda sadaka verebilmektedir. Bu anlamda alanımızda zekat ritüeli bilinmektedir. Zekat verecek gelir düzeyinde bulunmadıkları için daha ziyade sadaka vermenin yaygın olduğu görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.6.4 Kurban Ritüeli

Arapça'da gerek maddî gerekse manevî her türlü yakınlığı ve yakın olmayı kuşatacak bir anlam yelpazesine sahip olan kurbân kelimesi dinî terminolojide; kendisiyle Allah'a yaklaşılacak şeyi, özel olarak da Allah'a yakınlık sağlamak, yani ibadet (kurbet) amacıyla belli vakitte belirli cinsten hayvanları kesmeyi ve bu amaçla kesilen hayvanı ifade eder. İslâmî literatürde ibadet amacıyla kesilen hayvana “udhiyye” (dahiyye) eti için kesilen hayvana da “zebîha” denilmektedir. Hac ve umrede kesilen kurbanlar ise genel olarak "sevk edilip götürülen, sunulan şey" mânasında “hedy” veya kesilen hayvanın büyükbaş ya da küçükbaş oluşuna göre “bedene” ve “dem” şeklinde özel isimler almaktadır. Ayrıca doğan çocuk için kesilen kurbanı da yeni doğan çocuğun başındaki saçın adından hareketle “akîka kurbanı” denilmektedir. Türkçe'de kurban kelimesi yalın olarak kullanıldığında kurban bayramında ibadet amacıyla kesilen hayvanı ve bu kesim işlemi ifade ederken diğerleri türüne göre "adak kurbanı, kefarete kurbanı" gibi özel isimler almaktadır (Güç, DİA, “Kurban Maddesi”, 2002:c.29/433-434).

Kurban ibadetinin tarihi boyutu hakkında Kur'an'da ayrıntılı bilgi olmasızın Hz. Âdem'in iki oğlunun Allah'a kurban takdim ettiklerinden söz edilmekte (Mâide, 5/27) ve ilâhî dinlerin hepsinde kurban hükmünün konulduğu bildirilmektedir (Hac,22/34). Gerek hac ve umre yapanların gerekse diğer inananların kurban kesme yükümlülüğu ve diğer kurban türleri hakkındaki hükümler Hz. Peygamber'in hadisleri çerçevesinde belirlenmiştir. Hz Muhammed (s.a.v) hicretin 2. yılından (624) itibaren kurban bayramlarında kurban kesmeye başlamış, hac ve umre esnasındaki uygulaması ve kurbanla ilgili hadisleri çerçevesinde dinî geleneğin, fikhî yorum ve değerlendirmeler oluşmuştur. Kurbandaki hayvan kesimini ibadet hükmüne sokan kurban yolu ile Allah'ın rızâsını kazanma ve isteğine boyun eğme gayesiyle kesilmiş

olmasıdır. Kişi kurban kesmekle Allah'ın emrine boyun eğmiş ve kulluk bilincini koruduğunu canlı bir biçimde ortaya koymuş olmaktadır. Bunu yaparken de malını Allah için telef etmesi değil en yakınlarından başlayarak insanlara yararlı olacak tarzda gerçekleştirmesi istenmektedir. Kur'an'da “*Bu hayvanların ne etleri ve ne de kanları Allah'a ulaşacaktır. Allah'a ulaşacak olan ancak sizin O'nun için yaptığınız gösterişten uzak amel ve ibadettir. Size doğru yolu gösterdiğinden, Allah'ı yüceltmeniz için onları böylece sizin buyruğunuza vermiştir. İyilik yapanlara müjde et*” (Hac,22/37) buyrulur kurbanda asıl gayenin takva yolu ile Allah'ın rızasına kavuşmak olduğu belirtilmektedir. Kurban zenginin paylaşma duygusunu artırdığı gibi, fakirin de zenginin malına özenmesinin önüne geçmektedir. Kurban, zenginin Allah'ın vermiş olduğu mal karşısında şükretmesine vesile olurken, fakirin de varlıklı kullar aracılığıyla Allah'a şükretmesine, dünya nimetinin yeryüzündeki dağılımı konusunda karamsarlık ve düşmanlıktan kendini kurtarmasına ve kendini toplumunun bir üyesi olarak hissetmesine vesile olmaktadır (Güç, DİA, “Kurban Maddesi”, 2002:26/436). Bu manada araştırma alanımızda kurban yükümlüğünü yerine getirme oranları tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 54. Cinsiyete göre “kurban keserim” yargısına verilen cevapların dağılımı

Kurban keserim.			Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N	18	12	14	0	44	
		%	40,9%	27,3%	31,8%	0,0%	100,0%	
	Erkek	N	32	19	14	11	76	
		%	42,1%	25,0%	18,4%	14,5%	100,0%	
Toplam			N	50	31	28	11	120
			%	41,7%	25,8%	23,3%	9,2%	100,0%

$$X^2= 8,577$$

$$Sd=3$$

$$P=.035 \quad p<0,05$$

Ankete katılanlardan hane olarak kurban keserim diyenler %41,7, ekonomik durumu iyi olduğu müddet ara sıra diyenler %25,8, hiç kurban kesemem diyenler %23,3 ve cevapsız bırakanlar ise %9,2'dir. Halkın asla kurban kesmeye karşı olmadığı mali ibadetlerin genelinde olduğu gibi maddi imkânsızlık nedeni ile kesemediklerini söylemişlerdir. Ancak %59'u ise düzenli olarak kurban ibadetini yerine getirememektedir. Roman halkının ara sıra da olsa yaklaşık %68'i kurban kesme ibadetini yerine getirdikleri görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki vardır.

2.6.5 Hac Ritüeli

Kutsal kabul edilen mekânları dinî maksatla ziyaret etme, İslâm'ın beş şartından biri olan Hac kelimesi İbrânîce'de "hag" şeklin olup; "bayram" anlamına gelen bu kelime "bir şeyin etrafında dönmek, dolanmak" mânasındaki "hvg" kökünden türemiştir. Arapça'da "gitmek, yönelmek; ziyaret etmek" anlamlarına gelen hac kelimesi, fıkıh terimi olarak ise imkânı olan her müslümanın belirlenmiş zaman içinde Kabe'yi, Arafat, Müzdelife ve Mina'yı ziyaret etmek ve belli bazı dinî, görevleri yerine getirmek suretiyle yaptığı ibadeti ifade eder. Bu ibadeti yerine getirenlere Arapça'da hâc (çoğulu huc-câc), Türkçe'de hacı denir. Hac ibadeti Hıristiyanlık, Yahudilik gibi ilahi dinlerde olduğu gibi, Toizm, Budizm, Hinduizm gibi semavi dinlerde de vardır (Özaydın, DİA, "Hac Maddesi"1996:c.14/382).

İslâmî kaynaklara göre haccın Hz. Âdem (as)'a kadar uzanan bir geçmişi bulunmaktadır. Bir kısmı İsrâiliyat'a dayanan rivayetlere göre Kabe'yi önce melekler tavaf etmiş, daha sonra da Hz. Âdem (as)'ın cennetten çıkarılması ile birlikte Arafat'ta Hz. Havva (as) ile buluşup kendisine Kâbe'nin etrafındaki hacla ilgili mukaddes yerleri gösteren melekler eşliğinde haccetmiştir. Hz. Şît (as)'ın peygamberliği zamanında Kabe'yi onarmış, Nûh tufanının ile birlikte uzunca bir müddet kumlar altında saklı kalmış, Hz. İbrahim (as) ile oğlu İsmail tarafından eski temelleri bulunarak yeniden inşa edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de *"İbrahim ve İsmail, Kabe'nin temellerini yükseltiyordu: "Rabbimiz! Yaptığımızı kabul buyur. Şüphesiz ki, Sen hem işitir hem bilirsin"* (Bakara:2/127) mealindeki âyet bu inşaata işaret etmektedir. Allah-ü Teâlâ'nın Hz. İbrahim (as)'a hitab buyurarak; *"İnsanları hacca çağır; yürüyerek veya binekler üstünde uzak yollardan sana gelsinler. Taki kendi menfaatlerine şahit olsunlar; Allah'ın onlara rızık olarak verdiği hayvanları belli günlerde kurban ederken O'nun adını ansınlar. Siz de bunlardan yiyin, çaresiz kalmış yoksulu da doyurun. Sonra kirlerini giderip temizlensinler. Adaklarını yerine getirsinler. Kabe'yi tavaf etsinler."* (Hac:22/27-29) emrini vermesinden, insanları hac yapmak üzere Mekke'ye davet eden ilk peygamberin Hz. İbrahim (as) olduğu anlaşılmaktadır. Hz. İbrahim (as) haccın menâsikini tespit ederek Kabe'nin her yıl ziyaret edilmesini sağlamış ve oğlu Hz. İsmail (as)'ı Kâbe'de bırakıp Filistin'e dönmüştür; o tarihten sonra gelen peygamberler ve ümmetleri de Kabe'yi ziyaret etmişlerdir (Özaydın, DİA, "Hac Maddesi" 1996:386-387).

Hac ibadeti ile ilgili tarihi bilgilerin ardından birkaç boyutu hakkında değerlendirilebilir. Haccın nostaljik boyutu ile, kutsal mekânlara giden inananların inandıkları İslâm Peygamberinin yaşadığı yerleri görmek, vermiş olduğu mücadeleleri anmak ve bu şekilde daha bir dinamizm ve üst düzey bilince sahiplenme şuuru vermektedir. Haccın lâhûfî boyutu ise inanan insana, ırk, dil, bölge, kültür, ekonomik statü farklılığın ortadan kalkması ile kefeni andıran tek tip elbise ile toplanan mahşer yerini hatırlatıp, dünyada iken yaşamasına vesile olmaktadır. İhram, kişinin kendini geçici kaygı ve bağımlılıklardan kurtarmasının; Arafat, insanın dünyaya ayak basışını ve kıyamette Allah'ın huzurunda bekleyişini hatırlatır. Müslümanlar hac ibadeti ile, Hz. Peygamber'in bir hadisinde buyurmuş olduğu *“Kim Allah için hacceder de (bu esnada, Allah rızasına uymayan) kötü sez ve davranışlardan ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, (kul hakkı müstesna) annesinin onu doğurduğu günkü gibi (günahlarından arınmış olarak hacdan) döner”* (Buhârî, “Hac”,4; Müslim,“Hac”,438) hadisi şerifte belirtilen müjdeye mazhar olmaya çalışırlar (İslâm İlmihali:512-513). Bununla beraber haccın inanan bir kişiye yükümlülük getirebilmesi için o kişinin bedenen hac ibadetini yapmaya sıhhatinin olmasının yanında mali imkanın da bulunması gerekmektedir. Yani hac bu anlamda hem bedeni hem de mali ibadetler sınıfına girmektedir.

Araştırma alanımızda deneklerin hacca gitme oranları ile hac ritüeline yaklaşımları ölçülmek üzere “hacca gittim” yargısı yöneltilmiştir:

Tablo 55. Cinsiyete göre “hacca gittim” yargısına verilen cevapların dağılımı

Hacca gittim			Evet	Hayır	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	0	44	0	44
		%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	Erkek	N	10	54	12	76
		%	13,2%	71,1%	15,8%	100,0%
Toplam		N	10	98	12	120
		%	8,3%	81,7%	10,0%	100,0%

$$X^2= 15,596$$

$$Sd=2$$

$$P=.000 \quad p<0,05$$

Ankete katılanların %81,7'si hiç hacca gitme imkânı bulamadığını, hacca giden %8,3'ün ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Cevap vermeyenleri de hiç gitme imkânı bulamayanlarla beraber değerlendirdiğimizde roman halkının tamamına yakını hacca gitme imkânı bulamamıştır. Fakat anket esnasında yapılan mülakatlarda imkanlarının bulunduğu anda hacca gitmek istedikleri, o kutsal mekânlara büyük

özlem duyduklarını ifade etmişlerdir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre yüksek anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 56. Merkeze yakınlık ve merkezden uzaklığa göre ibadetleri uygulama oranlarının dağılımı

			Merkeze yakınlık ve uzaklık		Toplam
			Merkezden uzak	Merkeze yakın	
Oruç tutarım	düzenli	N	36	50	86
		%	30,0%	41,7%	71,7%
	arasıra	N	13	6	19
		%	10,8%	5,0%	15,8%
hiç	N	9	1	10	
	%	7,5%	0,8%	8,3%	
cevapsız	N	2	3	5	
	%	1,7%	2,5%	4,2%	
Toplam		N	60	60	120
		%	50,0%	50,0%	100,0%
X ² = 14,458			Sd=3	P=.009 p<0,05	
Zekât veya sadaka veririm	düzenli	N	24	20	44
		%	20,0%	16,7%	36,7%
	arasıra	N	29	27	56
		%	24,2%	22,5%	46,7%
hiç	N	4	7	11	
	%	3,3%	5,8%	9,2%	
cevapsız	N	3	6	9	
	%	2,5%	5,0%	7,5%	
Toplam		N	60	60	120
		%	50,0%	50,0%	100,0%
X ² = 2,253			Sd=3	P=.522 p>0,05	
Kurban Keserim	düzenli	N	26	24	50
		%	21,7%	20,0%	41,7%
	Ara sıra	N	15	16	31
		%	12,5%	13,3%	25,8%
hiç	N	15	13	28	
	%	12,5%	10,8%	23,3%	
cevapsız	N	4	7	11	
	%	3,3%	5,8%	9,2%	
Toplam		N	60	60	120
		%	50,0%	50,0%	100,0%
X ² = 1,073			Sd=3	P=.784 p>0,05	
Hacca gittim	düzenli	N	0	10	10
		%	0,0%	8,3%	8,3%
	hiç	N	56	42	98
		%	46,7%	35,0%	81,7%
cevapsız	N	4	8	12	
	%	3,3%	6,7%	10,0%	
Toplam		N	60	60	120
		%	50,0%	50,0%	100,0%
X ² = 13,333			Sd=2	P=.001 p<0,05	
Kuran okurum	düzenli	N	1	26	27
		%	0,8%	21,7%	22,5%

	arasıra	N	7	3	10
		%	5,8%	2,5%	8,3%
	hiç	N	48	24	72
		%	40,0%	20,0%	60,0%
	cevapsız	N	4	7	11
		%	3,3%	5,8%	9,2%
Toplam		N	60	60	120
		%	50,0%	50,0%	100,0%

$$X^2= 33,566$$

$$Sd=3$$

$$P=.000 \quad p<0,05$$

Bireysel anlamda yapılan ibadetlerden roman halkının bedenen yapılan ibadetlere büyük oranda olumlu cevap vermiştir. Günlük veya belirli zamana kayıtlı olarak bedenen yapılan (beş vakit namaz, Cuma namazı, teravih namazı, ramazan orucu vb.) ibadetlerde halkın %80 gibi oranda düzenli veya ara sıra yaptığını söylemişlerdir. Merkeze yakınlık ve uzaklık veya caminin mahallenin merkezinde olmasına göre ibadetlerin uygulanmasında gözle görülebilir farklılıklar görülmektedir. “Oruç tutarım”, “Hacca gittim” ve “Kur’an okurum” değişkenlerinde ki kare testine göre anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Diğerlerinde ise anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bununla beraber roman halkı hem beden hem mal (hac gibi) ve yalnız mal ile yapılan (zekât, sadaka vs.) ibadetlere karşı olmamakla beraber, ekonomik yoksunluğun vermiş olduğu konum gereği yapamadıkları görülmektedir. İbadetler merkeze bağlı olarak ele alındığında oruç tutmak, kurban kesmek ile Kur’an okumanın merkeze yakın veya uzaklık durumuna göre bir farklılık göstermediği Tablo 64’te görülmektedir.

2.6.6 Kabir, Türbe ve Yatır Ziyaretleri

Arapça’da "ölünün gömüldüğü yer" anlamında kabir kelimesi, "kabirlerin bulunduğu yer" karşılığında makber veya makbere (çoğulu mekâbir) kelimeleri kullanılır. Türkçe’de kabirle eş anlamlı olan mezar ise kelimenin kök anlamıyla da irtibatlı olarak özellikle ziyaret edilen önemli kişilerin kabirlerini (ziyaretgâh) ifade eder. Kur’ân-ı Kerîm’de “*Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah’ı ve peygamberini inkar ettiler, fasık olarak öldüler*”(Tevbe:9/84) ayetinde olduğu gibi “kabir” kelimesi, mekâbir kelimesi (Tekâsür: 102/2) ve beş ayette de kubur kelimesi (Hac: 22/7; Fâtır: 35/22; Mümtehirîe: 60/13; İnfîtâr: 82/4; Âdiyât: 100/9) geçmektedir. Ayrıca Peygamberimiz birçok hadiste kabrin yapısı ve şekli, kabir ziyareti, kabir suali ve azabı gibi uhrevî hayatla ilgili açıklamalara yer vermektedir (Demirci, DİA, “Kabir Maddesi” 1992:c.24/33).

Hz. Peygamber (s.a.v) kabir ve kabir ziyareti ile ilgili birçok konuda emir ve tavsiyelerde bulunmuştur. Mesela kabir ziyareti ile ilgili bir hadislerinde; *“Bazı sebeplerden dolayı size kabirleri ziyaret etmeyi yasaklamış idim. Şimdi Muhammed’e annesinin kabrini ziyaret etme izni verildi siz de kabirleri ziyaret ediniz çünkü kabir ziyareti size ahireti hatırlatır.”* (Tirmizî, “Cenâiz”, 1054; Nesâî, “Cenâiz”, 100; İbn Mâce, “Cenâiz”, 47) . Bununla beraber kabirlerde kurban kesmekle ilgili *“İslâm’da (kabrin etrafında kurban) kesmek (meşru) değildir.”* (Ebu Davût, “Cenâiz”, 3222) buyurarak kabir başında veya kabristanda adak vb. her türlü kurban kesmenin yasak olduğunu söylemiştir. Bu anlamda her ne kadar kabir ziyaretleri yapılması tavsiyesinde bulunsa da kabirlerde kurban, adak vb. ritüellerin yapılması yasaklanmıştır. İslâm dininde dilek ve istekler sadece Allah’a arzeder. Herhangi bir evliya, veli, sahabe, mezheb veya tasavvuf büyüklerinin türbe, yatır gibi kabirlerinin ziyaret edilmesi uygun olmakla birlikte, halkımızdan bazıları gittikleri türbe vb. yerlerde medfun olan zâttan yardım istemektedir. Bununla beraber dua ederken kavga edercesine bağırıp çağırarak mezarlara, türbe duvarlarına, taşlara vb. yerlere elini, yüzünü, yanlarında getirdikleri çamaşır türü eşyaları sürerek sıkıntılarından kurtulmak için meded ummaktadırlar. Bir çeşit tapınma hareketlerini andıran bu davranışların hepsi batıldır ve yanlıştır (Erdil, 2007:67).

Kabirler ölümü düşünmek, ahireti hatırlamak ve dünyada ne tür mevki ve makamda olursa olsun kendisinin de bir gün gelip mezarda yatan gibi toprak olacağını düşünerek ibret almak için ziyaret edilir. Ülkemizin birçok yerlerinde var olan kimi kaynaklarda sabit kimi ise herhangi bir kesinlik içermeyen türbe, yatır ve kabirlere giden halkımızın araları piknik yerine çevirerek yeme içime yapıp adaklarını kestikleri görülmektedir. Kur’an ve mevlitler okunup, duanın ardından bir nevi zevk-u sefa yapılmaktadır. Fakat bu tarz türbe, yatır veya kabir ziyaretleri İslâm’a uygun olmayıp, batıl inanışlardır (Erdil, 2007:68). Araştırma alanımızda bu tür kabir, türbe ve yatır ziyaretlerine teveccühün ne kadar olduğu, gidiliyor ise hangi yerlere daha çok teveccüh edildiği ile ilgili “Kabir, türbe ve yatır ziyaretleri yapar mısınız, daha çok nerelere gidersiniz?” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 57. Cinsiyete göre “kabir, türbe ve yatır ziyaretleri yapar mısınız? nerelere gidersiniz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Kabir, türbe yatır ziyaretleri yapar mısınız? Nerelere gidersiniz?			Hiç gitmem	1	1,2	2	Cevapsız	Toplam
Rakamların karşılığı 1-Eyüp Sultan’a giderim 2-Sahabe Türbelerine giderim 3-Ethem Baba (göbek atan) türbesine giderim 4-Hoca Ali Türbesine giderim	kadın	N %	24	10	7	3	0	44
			54,5%	22,7%	15,9%	6,8%	0,0%	100,0%
	erkek	N %	33	9	19	7	8	76
			43,4%	11,8%	25,0%	9,2%	10,5%	100,0%
Toplam		N %	57	19	26	10	8	120
			47,5%	15,8%	21,7%	8,3%	6,7%	100,0%

$$X^2= 8,697$$

$$Sd=4$$

$$P=.069 \quad p<0,05$$

Toplumumuzun bir çok kesiminde türbe ve yatır ziyaretleri yapılmaktadır. Yapılan bu ziyaretler usulü dışında yapıldığı görülmektedir. Ziyaret edilenler bazen; evliya, sahabe, İslâm alimi, mezhep-tarikat lideri gibi bilinen bir zât olduğu gibi çoğu zaman da dinî, tarihi hiçbir kaynağı olmayıp söylencelere dayanan kişi olabilmektedir. Roman vatandaşlarımızdan sünnî İslâm inanisinde olanlar yaşadıkları bölgelerde rağbet edilen türbe, kabir ve ziyaretgâhlara gitmektedir. Bununla beraber bazı kaynaklarda kendilerine has ziyaret yerlerinin olduğu ifade edilmektedir. Ülkemizde Sünnî inanışa sahip Romanların bazı yörelere göre gittikleri ziyaret yerleri şu şekilde sıralanabilir; Artvin’in Yusufeli İlçesindeki “Hafız Paşa’nın Kabri”, İstanbul Kasım Paşa’da “Cüro Baba Türbesi”, Sulukule’de “Evliya Ethem Baba”, Çınardibi’nde “Toklu Dede”, Küçükmustafapaşa’da “Cibali Hazretleri”, Tokmaktepe’de “Kandilli Hoca”, Bursa Meydancık’da “Göbek Atan Dede” veya “Elekçi Dede”, Çanakkale’de “Kesikbaş Dede”, Akhisar’da “Karaköy Dedesi”. Bununla beraber ülkemizdeki Romanların belli bir kısmı Alevi-Bektaşî inanisini benimsemiştir. Bu inanışı benimseyenlerin vazgeçilmez ziyaret yeri “Hacıbektaş” onların da rağbet ettikleri yerdir. Onlar da her sene Ağustos’un 15, 16, 17. günlerinde Kırşehir’in Hacıbektaş ilçesine gitmekte, orada keçi veya koyundan oluşan kurbanlar sunmakta ve adaklar adamaktadırlar. Kesilen kurbanlar orada yenilerek tüketilmektedir. Eğer kesilen adak kurbanıysa, kurbanın etinden hiç yemeden dağıtılmaktadır (Özkan,2000:117-118).

Türbe ve yatır ziyaretleri bilgileri doğrultusunda alanımızda ankete katılanlara türbe ve yatır gibi ziyaret yerlerine gidip gitmedikleri sorulmuş, bu soruyu cevapsız bırakan grup %6,7 olarak görülmüştür. Türbe ve yatır ziyareti yapmam veya hiç yapmadım diyen grup %48,3, yalnız Eyüp Sultan’a giderim diyen grup %15, hem Eyüp Sultan’a hem de duyduğum diğer sahabe türbelerine giderim diyen grup %21,7, Eyüp Sultana gitmedim ama farklı sahabe türbelerine gittim diyen grup ise %8,3 olarak tespit edilmiştir. İki değişken arasında ki kare testine göre anlamlı bir ilişki vardır.

Düzceli Romanlar, bazı kaynaklarda “Ethem Baba” veya halk arasında bilinen, genel kabul görmüş adı ile “Göbek Atan”, “Hoca Ali” gibi türbelere gitmedikleri, çoğunun adını bile duymadıklarını söylemişlerdir. Fakat Eyüp Sultan’a gitmeseler de böyle bir mekanın varlığını duymayanın yok denecek kadar az olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 58. Cinsiyete göre “diğer türbe, yatır ziyaretlerinde nerelere gidirsiniz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Diğer türbe, yatır ziyaretinde nerelere gidirsiniz?			Hacıbektaş/ Balım Sultan	Konuralp	Darıcı Mahallesi	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	kadın	N %	1	1	2	40	44	
			2,3%	2,3%	4,5%	90,9%	100,0%	
			0,8%	0,8%	1,7%	33,3%	36,7%	
	erkek	N %	3	2	1	70	76	
			3,9%	2,6%	1,3%	92,1%	100,0%	
			2,5%	1,7%	0,8%	58,3%	63,3%	
Toplam			N %	4	3	3	110	120
				3,3%	2,5%	2,5%	91,7%	100,0%
				3,3%	2,5%	2,5%	91,7%	100,0%

$$X^2= 1,416$$

$$Sd=3$$

$$P=.702 \quad p>0,05$$

Her ne kadar Tablo 58’de bazı türbe ve yatırların adlarını duymadıkları gözlemlenmiş olsa da, diğer seçeneğinde onların da bazı ziyaret yerlerine gittikleri görülmüştür. Tablo 58’de görüldüğü gibi ankete katılanların %48’i herhangi bir türbe ve yatır ziyareti yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Kendilerine diğer seçeneği sunulduğunda ankete katılanların %3,3’ü Kırşehir Hacı Bektaş ve Balım Sultan türbelerine, %2,5’i Düzce ili Konuralp kasabası Merkezinde bulunan Konuralp Türbesine, %2,5’i de Beyköy kasabası yolu üzerinde bulunan Darıcı Mahallesi türbesine gittiklerini söylemişlerdir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 13’de görüldüğü üzere ankete katılanların %4,2 ki Toplamda 5 kişinin alevi olduğunu, bunlarında her yıl belli zamanda Kırşehir Hacı Bektaş türbesine gittiğini söylemişlerdir. Bununla beraber sünî inanişta olanların da Düzce İli Konuralp Kasabasında bulunan Konuralp Türbesi’ne adaklarını kurban etmeye gidildiği de tespit edilmiştir. Düzce Kültür Müdürlüğü’nden elde edilen bilgiye göre bu türbe hakkında şu bilgilere ulaşılmıştır: Düzce’ye bağlı Konuralp beldesinde tarihi caminin yanında bulunan türbede, 1323 yılında şehri Bizanslı’lardan alan Osmanlı Komutanı Konur Alp’in türbesi bulunuyor. Bugün yeni bir yapı gibi görünen türbenin içinde üç mezardan birinin de Komutan Konur Alp’in yakınlarından Ali Hamza’ya ait olduğu bilinmektedir.

Ayrıca görüşme yaptığımız bir grup da Düzce ili Beyköy yolu üzerinde Merkeze bağlı Darıcı Mahallesi Mezarlığı’nda bulunan “Yabalı Dede” türbesine gitmektedirler. İl Kültür Müdürlüğü’nden alınan bilgilere göre; burada 93 harbine katılmış Yabalı Dede isimli ermiş bir zatın türbesi bulunmaktadır. Her yıl temmuz ayının son haftasında geleneksel olarak anma programı düzenlenmektedir. Romanlardan bazılarının bu türbelere özellikle adaklarını kurban etmeye gittiklerini söylemişlerdir. Az da olsa gidilen bir başka türbe de İstanbul’da bulunan Telli Baba türbesidir.

2.6.7 Duâ ve Duâ Etme Alışkanlığı

Duâ; Kur’an-ı Kerim’de değişik yerlerde geçen ayetlerde farklı anlamlarda kullanılmıştır; aslında “çağırma” anlamında olup, Kur’an-ı Kerim’de “ibadet”(Nisa,4/56, İsrâ.17/110), “istiğase (yardım istemek)”(Bakara,2/23) ve “talep” (Mü’min, 40/60) manalarına gelmektedir. Yüce Allah kullarının kendisine yönelmesini, kendisini çağırmasını ve kendisinden talep etmesini istemekte, kulun kendisine yapacağı duayı kabul edeceğini: “ *Ey Muhammed! Kullarım sana Beni sorarlarsa, bilsinler ki Ben, şüphesiz onlara yakınam. Benden isteyenin, dua ettiğinde duasını kabul ederim. Artık onlar da davetimi kabul edip Bana inansınlar ki doğru yolda yürüyenlerden olsunlar*”(Bakara, 2/186, Mümin, 40/60) bildirmiştir.

Hız. Peygamber de bir çok sözlerinde ümmetini dua yapmaya teşvik etmiştir. Bir kutsi hadiste Cenab-ı Allah şöyle buyuruyor: “*Ben, beni anan ve dudakları beni anmakla kıpırdayan kulumla beraberim*”(Buhârî, “Zebaih”,1). Yine başka bir kutsi hadiste: “*Kulum beni kendi içinde andıkça bende onu içimde ararım. Beni bir*

toplulukta andığı zaman, o toplumdaki daha iye bir toplum içinde ararım. Bana bir karış yaklaştığı zaman ben de ona bir zira (yarım kol) kadar yaklaşıyorum. O bana bir zira' yaklaşırsa ben de ona bir kulaç yaklaşıyorum. O bana yürüyerek geldiğinde ben ona koşarak giderim” (Müslim, “Zikir”,2,18,19,21; Buhârî: “Tevhid”,15,42). Hz. Peygamber (sav)’in dua ile ilgili; *“Allah katında dua etmekten daha üstün bir şey yoktur”* (Tirmizî,“Dua”,10; İbn-i Mace:“Dua”,1), *“Duâ ibadetin özüdür”* (Tirmizî, “Tefsîru Sûre”,2; İbn-i Mâce “Duâ”, 1) vb. hadislerinde duâ ve duâ etmenin ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır (Şekerci;2002:12).

Ayrıca Peygamberimiz (sav) *“Dua ibadetin özüdür”* buyurarak ibadetten kastın kulluk olduğu, kulluğun da kulun kendi acizlik ve zayıflığının bilinci ile Allah’ın büyüklüğünü kabul etmiş ve böylece kul duâ yolu ile teslimiyetini ifade etmiş olmaktadır (Gazâli, 1992: 167). Şu halde duâ Müslümanların İslâm çatısı altında teslimiyetlerinin, Yüce Yaratıcı karşısında acizliklerinin bir göstergesi olup, kulun maddi-manevi ihtiyaçları karşısında kendinden üstün olan Rabbine müracaat yolu olmaktadır. Duadaki hedef, kulun Allah'a durumunu arz etmek sureti ile kendi ile Rabbi arasında bir diyalog anlamı taşır. Dua, bu durumu ile bir taraftan insanın ihtiyaç ve eksiklerinin giderilmesini, diğer taraftan kendi menfaatine olan şeylere ulaşmasını hedefleyen bir diyalog vasıtası konumundadır. Diğer bir ifade ile dua; sınırlı, sonlu ve âciz olan insanın sınırsız ve sonsuz kudret sahibi olan Allah ile kurduğu bir köprüdür. Bu sebeple insan tarihin hiçbir döneminde duadan uzak kalamamıştır. Tarih boyunca çeşitli dinlerde dua için özel mekânlar tespit edilmiş veya buralarda dua etmenin daha etkili olacağı düşünülmüştür. Toplu halde yerine getirilmesi amacıyla yapılan ibadethanelerin dışında İlâhî kudretin tecelli ettiği inancı ile yüksek yerler, kayalar ve dağlar, bazı ağaçların çevresi gibi mekânlar da dua yeri olarak ilgi görmüştür. Duanın özellikle ferdî olanı her zaman yapılabildiği halde daha muteber olması için belirli zamanların seçilmesine de itina gösterilmiştir. Tarihin her anında kendinden üstün bir varlığa inanma duygusu içinde olan insan; ayakta durma, diz çökme, eğilme, secde etme, başını eğme, elleri gök yüzüne doğru kaldırma, iki yana açma, kavuşturma, kenetleme, gözleri yukarıya dikme, elleri birbirine vurma, göğse veya alna vurma, ayakların çıplak veya giyinik, başın açık veya örtülü olması, vücudun bir yere yönelmesi, hareket etmesi (dans), jestlere sözün katılması, mûsiki aletlerinin kullanılması gibi çeşitli şekillerde duâ ritüelini yapmışlardır (Cilâcı, DİA, “Dua Maddesi”, 1994:9/529).

İslâm çatısı altında bulunan Romanların duâ ritüeli karşısında, tutum, davranış ve duâları algılama biçimlerinin günlük hayata yansımaları ile ilgili kendilerini bazı yargılar yöneltmiştir. Buna göre;

Tablo 59. Cinsiyete göre “her sabah evden dua ederek çıkarım” yargısına verilen cevapların dağılımı

Her sabah evden dua ederek çıkarım.			Düzenli	Ara sıra	Hiç	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N	29	13	2	44	
			65,9%	29,5%	4,5%	100,0%	
		%	24,2%	10,8%	1,7%	36,7%	
	Erkek	N	56	17	3	76	
			73,7%	22,4%	3,9%	100,0%	
		%	46,7%	14,2%	2,5%	63,3%	
Toplam		N	85	30	5	120	
			%	70,8%	25,0%	4,2%	100,0%
			%	70,8%	25,0%	4,2%	100,0%

$X^2=,836$

Sd=2

P=.658 p>0,05

Her sabah evden çıkarken dua ederim yargısına %70,8’i düzenli olarak dua ettiği, %25’inin ara sıra hatırladığında dua ettiği ve %4,2’sinin de hiç dua etmediği görülmektedir. Genel anlamda sabah evden çıkarken dua edildiği görülmüştür. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 60. Cinsiyete göre “yatağa yatarken dua ederim” yargısına verilen cevapların dağılımı

Yatağa yatarken dua ederim.			Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N	34	7	2	1	44	
			77,3%	15,9%	4,5%	2,3%	100,0%	
		%	28,3%	5,8%	1,7%	0,8%	36,7%	
	Erkek	N	54	17	2	3	76	
			71,1%	22,4%	2,6%	3,9%	100,0%	
		%	45,0%	14,2%	1,7%	2,5%	63,3%	
Toplam		N	88	24	4	4	120	
			%	73,3%	20,0%	3,3%	3,3%	100,0%
			%	73,3%	20,0%	3,3%	3,3%	100,0%

$X^2= 1,269$

Sd=3

P=.737 p>0,05

Yatağa yatarken dua ederim yargısına ankete katılanların %73,3’ü düzenli olarak dua ettiklerini, %20’lik bir grubun ara sıra dua ettiğini, %3,3’ünün de hiç dua etmedikleri görülmektedir. Bu soruyu %3,3’lük bir grup cevapsız bırakmıştır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 61. Cinsiyete göre “yemekten sonra dua ederim” yargısına verilen cevapların dağılımı

Yemekten sonra dua ederim			Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N %	26	13	5	0	44	
			59,1%	29,5%	11,4%	0,0%	100,0%	
			21,7%	10,8%	4,2%	0,0%	36,7%	
	Erkek	N %	54	16	4	2	76	
			71,1%	21,1%	5,3%	2,6%	100,0%	
			45,0%	13,3%	3,3%	1,7%	63,3%	
Toplam			N %	80	29	9	2	120
				66,7%	24,2%	7,5%	1,7%	100,0%
				66,7%	24,2%	7,5%	1,7%	100,0%

$$X^2= 3,977$$

$$Sd=3$$

$$P=.265 \quad p>0,05$$

Ankete katılanların yemekten sonra dua ederim yargısına %66,7’si düzenli, %24,2’si ara sıra, %7,5’i ise hiç dua etmediklerini söylemişlerdir. Dua edenler gerekçe olarak Allah’ın kendilerine vermiş olduğu nimete şükür etmeyi göstermişlerdir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 62. Cinsiyete göre “sadece Türkçe dua ederim” yargısına verilen cevapların dağılımı

Sadece Türkçe dua ederim.			Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N %	36	6	1	1	44	
			81,8%	13,6%	2,3%	2,3%	100,0%	
			30,0%	5,0%	0,8%	0,8%	36,7%	
	Erkek	N %	53	15	2	6	76	
			69,7%	19,7%	2,6%	7,9%	100,0%	
			44,2%	12,5%	1,7%	5,0%	63,3%	
Toplam			N %	89	21	3	7	120
				74,2%	17,5%	2,5%	5,8%	100,0%
				74,2%	17,5%	2,5%	5,8%	100,0%

$$X^2= 2,665$$

$$Sd=3$$

$$P=.446 \quad p>0,05$$

Ankete katılanların dua ritüellerini yaparım diyenlere Türkçe olarak dua ederim yargısı sunulmuş, kadınların %81,8’ “düzenli”; 513,6’sı “ara sıra”; 52,3’ü “hiç” derken %2,3’üde cevap vermemiştir. Erkeklerin ise %69,7’si “düzenli”; %19,7’si “ara sıra”; %2,6’sı “hiç” ve %7,9’u cevapsız bırakmışlardır. Toplamda %89,7’si düzenli ve ara sıra demek sureti ile Türkçe olarak dua ettiklerini ifade etmişlerdir. Kur’an-ı Kerim okuma oranının düşük olduğu düşünüldüğünde bu sonuç daha iyi anlaşılmaktadır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 63. Cinsiyete göre “dua ederken Fatiha/ Ayet’el Kûrsî/ Felâk/Nas okurum” yargısına verilen cevapların dağılımı

Fatiha Ayetel Kûrsî Felâk Nas vs okurum.			Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N %	18	7	19	0	44	
			40,9%	15,9%	43,2%	0,0%	100,0%	
			15,0%	5,8%	15,8%	0,0%	36,7%	
	Erkek	N %	30	21	17	8	76	
			39,5%	27,6%	22,4%	10,5%	100,0%	
			25,0%	17,5%	14,2%	6,7%	63,3%	
Toplam			N %	48	28	36	8	120
				40,0%	23,3%	30,0%	6,7%	100,0%
				40,0%	23,3%	30,0%	6,7%	100,0%

$$X^2= 10,311$$

$$Sd=3$$

$$P=.016 \quad p<0,05$$

Dua ederken Arapça metni ile Fatiha, Ayet’el Kûrsî, Felâk ve Nas surelerinden en az birini okuyarak dua ettikleri yargısına %40’ı “evet” derken, %23,3’ü “ara sıra”, %30’u “hiç” demiş ve %6,7’si ise cevapsız bırakmıştır. Şu halde ankete katılanların %63,3’ü bu surelerden en az birini bilmektedir. %36,7 gibi bir grubun ise bu sureleri bilmedikleri ortaya çıkmış olmaktadır. Camide açılmış olan Kur’an Öğretimi kursunda 3/1’lik bir oranın bu sureleri bilmediği, geri kalanın ise en az bir iki sure bildikleri görülmüştür. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 64. Cinsiyete göre “sıkıştığım zaman dua ederim” yargısına verilen cevapların dağılımı

Sıkıştığım zaman dua ederim.			Düzenli	Ara sıra	Hiç	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N %	37	3	0	4	44	
			84,1%	6,8%	0,0%	9,1%	100,0%	
			30,8%	2,5%	0,0%	3,3%	36,7%	
	Erkek	N %	56	10	3	7	76	
			73,7%	13,2%	3,9%	9,2%	100,0%	
			46,7%	8,3%	2,5%	5,8%	63,3%	
Toplam			N %	93	13	3	11	120
				77,5%	10,8%	2,5%	9,2%	100,0%
				77,5%	10,8%	2,5%	9,2%	100,0%

$$X^2= 3,161$$

$$Sd=3$$

$$P=.368 \quad p>0,05$$

Dua etme konusunda genel olarak ortaya çıkan durum herhangi bir sıkıntılı durumda dua ederim yargısında da ortaya çıkmaktadır. Ankete katılanların %88,3’ü sıkıntılı durumunda Allah’a sığınarak dua ettiğini ifade etmiştir. Bu soru sorulduğunda genel

olarak Allah'tan başka sığınacak yer olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.7 Temizlik ve Gusûl

Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde, Hz. Peygamber'in hadislerinde temizliğin önemi üzerinde ısrarla durulmuş, bu anlamda temizlik ve ibadet amaçlı temizlikle ilgili birtakım ilke ve şartlar getirilmiştir. İslâm kültüründe temizlik maddi temizlik, hükmî temizlik ve manevi temizlik şeklinde üçe ayrılmıştır. Beden, elbise ve çevre temizliğini kapsayan maddi temizlik, ibadete hazırlık için ön şart olarak va'z olunmuştur. Namaz abdesti ve gusûl ise hükmî temizlik olarak değerlendirilmiş, maddi olarak yapılan iki tür temizliğin ibadetler için şart hükmü getirilmiştir. Bu anlamda ibadete hazırlık olarak değerlendirilen maddi ve hükmî temizlik beden en kişiyi temizlediği gibi ruhen de temizlemektedir. Kulun manevi temizliği de; gıybet, yalan, haram yemek, mala hıyanet etmek gibi günahlardan, kalbini haset, kibir, gösteriş, hırs ve benzeri kökü huy ve hastalıklardan temizliğin üçüncü kademesini ifade etmektedir (İslâm İlmihâli, 1999: 183-184).

Kur'an-ı Kerim'de Allah; *“Kâbeyi, insanlar için toplanma ve güven yeri kılmıştık. İbrahim'in makamını namaz yeri edinîn, dedik. Evimi ziyaret edenler, kendinî ibadete verenler, rüku ve secde edenler için temiz tutun diye İbrahim ve İsmail'e ahd verdik”*(Bakara,2/125), *“O mescide hiç girme! İlk gününden beri Allah'a karşı gelmekten sakınmak için kurulan mescidde bulunman daha uygundur. Orada, arınmak isteyen insanlar vardır. Allah, arınmak isteyenleri sever”* (Tevbe, 9/108), *“Bana hiçbir şeyi ortak koşma; tavaf edenler, orada kıyama duranlar, rüku edenler ve secdeye varanlar için Evimi temiz tut” diye İbrahim'i Kabe'nin yerine yerleştirmiştik*”(Hac, 22/26) ayetlerinde olduğu gibi maddi temizlik konusunda Allah'ın titizlik gösterenleri sevdiği bildirilmektedir. Hz. Peygamber de; *“Temizlik imanın yarısıdır”* (Müslim, “Tahâret”,1), *“Allah temizdir, temizliği sever”* (Tirmizî, “Edep”,41), *“Namazın anahtarı temizliktir”* (Ebû Dâvût, “Salât”,73) buyurarak beden ve çevre temizliğini emretmiş, kendi davranışları ile ashabına ve ümmetine örnek olmuştur (İslâm İlmihâli, 1999:184).

Bununla beraber bir takım ritüellerin yapılması hükmî kirliliğin giderilmesini sağlayan namaz abdesti ve gusûl abdestinin yapılması şartına bağlanmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de abdestle ilgili hükmü açıklayan, *“Ey inananlar! Namaza kalktığınızda*

yüzlerinizi, dirseklere kadar kollarınızı yıkayın, başlarınızı meshedin ve topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın” (Mâide,5/6) mealindeki âyetler ile namaz için abdest almak emir olunmuştur. Böylece abdest, üzerinde ihtilâf söz konusu olamayacak kesin ve müstakil bir nassla, namaza bağlı tâli bir hüküm mülâhazasıyla zamanla önemsenmeyerek ihmal edilmesi ihtimali ortadan kaldırılmıştır. Ayet, abdestin her amel için değil, namaz için farz kılındığını açıklamakla aynı zamanda Resûlullah için de bir ruhsat getirmiş olmaktadır. Nitekim daha sonraları, abdestin yalnız namaz vb. ibadetler için gerekli olduğu çeşitli münasebetlerle Hz. Peygamber tarafından dile getirilmiştir (Şener, DİA, “Abdest Maddesi” 1992:c.1/69). Abdest başlı başına bir ibadet değil belli ibadetleri yapmayı mubah kılan, kulun ifâ edeceği ibadet öncesi beden, manen ve ruhen hazırlanmasına vesile bir ibadettir. Nass ile sabit olan abdestin hükmünün tabii sonucu olarak abdestsiz kimsenin, cenaze namazı da dahil namaz kılması, şükür ve tilavet secdesi gibi fiilleri yapması, Kâbe’yi tavaf etmesi, Kur’an’a dokunması ve onu elle tutması caiz görülmemektedir (İslâm İlmihâli,1999:196).

Abdest gibi gusûl de hükmî dinî temizlenme ve arınma vasıtasıdır. Sözlükte "yıkamak, temizlemek" mânasında masdar ve "yikanma" anlamında isim olan gusûl (gusl) kelimesi terim olarak cünüplük, hayız ve nifas gibi hükmî kirlilikten temizlenme niyetiyle bütün vücudu su ile yıkamayı ifade eder. Kur’an-ı Kerim’de "*Eğer cünüpseniz iyice temizlenin*"(Maide, 5/6) buyrulurken cünüplük halinden kurtulmak için guslün gerekliliği bildirilmiştir (Şener, DİA, “Abdest Maddesi” 1999:204).

Toplumumuz içinde romanların çok fazla temizliğe riayet etmedikleri, giyim kuşam, ev ve çevre temizliği konusunda yetersiz oldukları, gusûl abdesti almasını da bilmedikleri genel bir kanıdır. Bu konu hakkında size göre romanların günümüzde en büyük problemleri nelerdir sorusunun altında ki şıklardan biri de temizlik şıkkı olmuştur. Gusûl abdesti konusunda ayrı bir soru sorulmuştur.

Temizlik konusunda gözlemlenen durum, ziyaretlerde bulunulan birçok evin normal derecede temiz olduğudur. Ekonomik durumlarının yetersizliğinden dolayı olması gereken temizliğin belki biraz gerisinde oldukları, ama zannedildiği gibi temizliğe riayet etmeyen bir toplum oldukları önyargısının doğruluğunu söylemek mümkün değildir. Ekonomik durumu biraz daha iyi olanların evlerinin, ekonomik durumları

yetersiz olanlardan daha düzenli olduğu gözlemlenmiştir. Evine bir ekmek alabilmek için salyangoz toplamak zorunda kalan romanlardan da daha düzenli bir ev beklentisi fazla bir beklenti olarak algılanabilir. Bu manada araştırma alanında deneklere maddi temizlik ile ilgili “Romanların en büyük problemlerinden biri temizliktir” yargısı yöneltmiştir. Deneklerin kendilerine yöneltilen yargıya verdikleri cevaplara göre:

Tablo 65. Cinsiyete Göre “Romanların En Büyük Problemlerinden Biri Temizliktir “Yargısına Verilen Cevapların Dağılımı

Temizliğe bakış			evet	hayır	cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	kadın	N	24	20	0	44	
		%	54,5%	45,5%	0,0%	100,0%	
			20,0%	16,7%	0,0%	36,7%	
	erkek	N	33	42	1	76	
		%	43,4%	55,3%	1,3%	100,0%	
			27,5%	35,0%	0,8%	63,3%	
Toplam			N	57	62	1	120
			%	47,5%	51,7%	0,8%	100,0%
				47,5%	51,7%	0,8%	100,0%

$$X^2= 1,824$$

$$Sd=2$$

$$P=.402 \quad p>0,05$$

Tablo 65’de görüldüğü üzere günümüz romanlarının problemlerinden birinin de temizlik olduğunu kabul edenler %47,5; temizliğin bir problem olmadığını kanaatinde olanlar ise %51,7 olarak tespit edilmiştir. Oranların eşit olduğu görülmektedir. Temizliği bir problem olarak görenler de bunun sebebini tamamen ekonomik duruma bağlamakta ve maddi durumları ancak mutfak giderlerine yettiği için bazı sıkıntıların olduğunu kabul etmektedirler. Gene de sonuçların eşit çıkması kendilerinin bu durumdan rahatsız olduklarını açıkça göstermektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 66. Cinsiyete göre gusûl abdesti ile ilgili yargılara verilen cevapların dağılımı

Gusûl abdestine bakış			Dinen zorunludur	Temizlik açısından zorunludur	Her iki açıdan zorunludur	Cevapsız	Toplam		
Cinsiyet	kadın	N	0	0	43	1	44		
		%	0,0%	0,0%	35,8%	0,8%	36,7%		
	erkek	N	8	1	64	3	76		
		%	6,7%	0,8%	53,3%	2,5%	63,3%		
	Toplam			N	8	1	107	4	120
				%	6,7%	0,8%	89,2%	3,3%	100,0%

$$X^2= 6,016$$

$$Sd=3$$

$$P=.111 \quad p>0,05$$

Toplumumuzun Roman halkı ile ilgili olarak var olan yanlış inançlarının bazılarında 1. bölümde bahsedilmiştir. Bunlardan biri de romanların Müslüman olmaları için tuğla üzerinde tuğla eriyinceye kadar yıkanmaları gerektiği batıl inancıdır. Cami dersi kursiyerlerinden biri bu konuda yaşadığı ilginç bir anlatmıştır. Kendisinin roman olduğunu -kendilerini roman olarak ifade etmiş olsalar da karşı toplum hala onları Çingene olarak isimlendirmektedir- duyan bir müşterisi, hemen kendisine Romanların/Çingenelerin Müslüman olmaları için tuğlanın üzerinde tuğla eriyinceye kadar yıkanmaları gerektiğinin doğru olup olmadığını sormuş, bunun üzerine “*sen tuğlanın üzerinde yıkan, şayet tuğla erirse bende yıkanacağım*” diye karşılık verdiğini söylemiştir.

Bu durum, maalesef bu tür hurafelerin toplumumuzda yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Oysaki bir kişinin Müslüman olması için sadece dil ile ikrar kalp ile tasdik ile Kelime-i Şahadet getirmesi yeterli iken, nedendir bilinmez bir Roman /Çingene Müslüman olabilmek için tuğlanın üzerinde yıkanması gerekmektedir. Bu tür safsata yargılar Müslüman Romanları üzmette ve dışlanmışlık duygusunu daha bir derinden yaşamalarına yol açmaktadır.

Gusûl abdesti konusu anketimiz esnasında sormakta sıkıntı çektiğimiz olduğumuz sorulardan biri olmuştur. Zira Müslüman olduğunu söyleyene bu tür bir sorunun sorulması oldukça zordur. Bu güçlüğü rağmen Romanların gusûl abdesti konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları kanaatinin halk arasında yaygın olduğu, sorunun amacının asla dışlamak şeklinde yanlış bir tutum olmadığı söylenince ankete katılanların tümü bu soruya cevap vermeyi kabul etmiştir. Gusûl abdestine yönelik soruya bir kişi dahi olumsuz cevap vermemiştir. Zira ankete katılanların tümü gusûl abdestinin zorunluluk taşıdığını, olmazsa olmaz olduğunu kabul etmişlerdir. Nitekim ankete katılanların gusûl abdestinin hem temizlik ve hem de dinî açıdan aynı anda zorunlu olduğunu söyleyenler %89,2; sadece dinen zorunlu diyenlerin %6,7 olduğu görülmektedir. Her ikisi birlikte değerlendirildiğinde %95,9'luk bir oran gusûl abdestini dinen zorunlu görmüş olmaktadır. Gusûl abdesti vücbiyetini yerine getirdiği halde bunun dinen bir zorunluluk olup olmadığı hakkında bilgisi olmayarak dinen değil ama temizlik için gereklidir temizlik diyenler sadece 1 kişi ile %0,8'lik bir oranı oluşturmaktadır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Sonuç olarak uygulayıp uygulamadıkları bir yana Roman vatandaşların büyük çoğunluğunun gusûl abdestinin hem dinî hem de temizlik açısından gerekli olduğunu bilmektedirler. Bununla birlikte Cami dersleri esnasında kursiyerlerimizin ilk anlatmamızı istedikleri konu gusûl abdesti olmuş; gusûl abdesti ile ilgili anlatılanları dinlediklerinde bunu yerine getirdiklerini, sadece küçük farklılıkların olduğunu söylemişler, bu konuda dinî bilgilerinin yetersizliğini kabul etmişlerdir.

2.8 Dinîn Günlük Giyim Kuşamda Etkisi

İslâm dinînin örtünme emri, bireyin ruh sağlığını, fitrî yapı ve onurunu, toplumun genel ahlâkını koruma, cinsler ve insanlar arası ilişkilerde dengeyi sağlama gibi çeşitli gayeleri gözetmiştir. Örtünmede erkekle kadın farklı hükümlere tabi tutulmuş, bu durum ise iki ayrı cinsin yaratılış özellikleri gözetilerek ayırım yapılmıştır. Vücudun örtülmesi gereken yerlere “avret” denilmiş, namaz esnasında örtülmesi gereken uzuvların örtülmesini ifade etmek için “setr-i avret” tabiri kullanılmıştır. Erkeğin namazda örtülmesi gereken yerleri ile namaz dışında diğer erkekler ve eşi haricinde ki kadınlara karşı avret yeri sayılan kısım, göbük ile diz kapağı arasında kalan bölge olarak tespit edilmiştir. Kadınların kadınlara ve aralarında devamlı evlenme yasağı bulunanlara göre avret yerleri ise; Hanefî ve Şâfiî mezhebine göre erkeğin erkeğe karşı avret yeri gibidir. Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinde ağırlıklı görüş, kadının mahremi erkekler yanında el, yüz, baş, boyun, kol, ayak ve baldır hariç bütün vücudunun avret olduğu ve örtünmesinin gerektiği yönündedir. Kadının yabancı erkekler yani mahremi olmayan erkeklere göre avret yerleri yüzü, el ve ayakları hariç bütün vücududur. Bu Hanefî mezhebinin görüşü olup diğer fıkıh mezheplerine göre kadının ayakları da avrettir, örtülmesi zorunludur (İslâm İlmihali,1999:72).

Erkek ve kadının örtünmesi ile ilgili Kur'an ve sünnette hükümler bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de “*Mümin erkeklere söyle: Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, mahrem yerlerini, korusunlar. Bu, onların arınmasını daha iyi sağlar. Allah yaptıklarından şüphesiz haberdardır*” (Nur, 24/30) buyrulurak erkeklerin gözlerini harama bakmaktan sakınmaları, ırzları korumaları istenmiştir. Kadınların örtünmeleri ile ilgili “örtünme ayeti” olarak da isimlendirilen ayette “*Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, iffetlerini korusunlar. Süslerini, kendiliğinden görünen kısmı müstesna, açmasınlar. Baş*

örtülerini yakalarının üzerine salsınlar. Süslerini kocaları veya babaları ve kayınpederleri veya oğulları veya kocalarının oğulları veya kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kız kardeşlerinin oğulları veya Müslüman kadınları veya cariyeleri veya erkekliği kalmamış hizmetçiler, ya da kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri süslerin bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar. Ey inananlar! Saadete ermeniz için hepimiz tevbe ederek Allah'ın hükmüne dönün” (Nur, 24/31) buyrulur kadınların da namus ve iffetlerini korumaları, harama bakmaktan kendilerini sakındırmaları, ziynetlerini teşhir etmemeleri, başörtülerini yakaları üzerine örtmeleri, gizlemekte oldukları halhal tarzı ziynetlerini ortaya çıkarmak için ayaklarını yere vurmamaları istenmiş ve buna ilave olarak “Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına, dışarı çıkarken üstlerine örtü almalarını söyle; bu, onların hür ve namuslu bilinmelerini ve bundan dolayı incitilmemelerini daha iyi sağlar. Allah bağışlar ve merhamet eder” (Ahzab,33/59) kadınların ihtiyaçları gereği dışarı çıkacaklarında “dış örtülerini üzerlerine almaları” emir edilmiştir. Bu durum ise onların tanınmaması ve incinmemesi içindir (İslâm İlmihali, 1999:72).

Hz. Peygamber (s.a.v) örtünmede sadelik, tabilik ve temizlik tavsiyesinde bulunmuş, elbisenin vücudun hatlarını belli etmemesi ve içini göstermemesi üzerinde durulmuş, erkek ve kadının örtünme ölçütleriyle ilgili bir takım açıklamalarda bulunmuştur. Örneğin bir hadiste Hz. Peygamber; “*Cehennemliklerden iki sınıf vardır ki, ben onları dünyada görmedim. Birincisi ellerindeki öküz kuyruğu gibi kırbaçlarla halkı kırbaçlayan kimselerdir. İkincisi giyinmiş çıplak, kalçasını oynatarak, kırılarak, salınarak yürüyen, başları deve hörgücü gibi kadınlardır. Bunlar cennete giremezler, onun kokusunu da alamazlar, halbuki onun kokusu çok uzun mesafelerden alınır”* (Müslim, “Libas”,125) buyurarak örtünmede bir takım sınırları belirlemiştir (İslâm İlmihali, 1999:73).

İslâm dinî Kur'an ve hadislerde erkek ve kadınların örtünme ile ilgili sınırlarını çizmiş ve buluş çağına ulaşmış erkek ve kadınların örtünme yasağına riayet etmelerini istemiştir. Araştırma alanımızda Roman kadınlarına günlük giyim kuşamda dinî hassasiyetleri ile ilgili “kılık kıyafetinizde dinî ölçülere dikkat eder misiniz” sorusu yöneltilmiştir. Buna göre aşağıdaki tablodaki veriler elde edilmiştir.

Tablo 67. Cinsiyete göre “kılık kıyafetinizde dinî ölçülere dikkat eder misiniz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Kılık kıyafetinizde dinî ölçülere dikkat eder misiniz?			Evet	Kararsızım	Hayır	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N	30	10	3	1	44	
		%	68,2%	22,7%	6,8%	2,3%	100,0%	
Cinsiyet	Erkek	N	2	0	0	74	76	
		%	2,6%	0,0%	0,0%	97,4%	100,0%	
Toplam			N	32	10	3	75	120
Toplam			%	26,7%	8,3%	2,5%	62,5%	100,0%

$$X^2= 107,677$$

$$Sd=3$$

$$P=.000 \quad p<0,05$$

Bayanlara yönelik sormuş olduğumuz “kılık kıyafetinizde dinî ölçülere dikkat eder misiniz” sorusuna kadınların %68,2 si “evet”; %22,7’si “kararsızım”; %6,8’i “hayır” derken %2,3’ü sorumuzu cevaplamamıştır. Roman kadınlarının özellikle başlarını örttüğü, kısa kollu ve mini etek giymedikleri gözlemlenmiştir. Orta yaş ve üzeri kadınlar hatta etek bile giymeyip şalvar tarzı bir giysi veya etek giyiyorsa uzun olmasına rağmen altında mutlaka pijama tarzı paçalı bir giysi giydiklerini ifade etmişlerdir. Roman erkekleri kadınlarının bu durumundan bahsederken iftihar etmekte, günümüz toplumunda tesettüre riayet edilmediği halde kadınlarının bu giyim tarzını asla terk etmediklerini söylemektedirler. Ancak bu giyim tarzının dinî hassasiyetten mi yoksa geleneksel bir tarz mı olduğu pek net değildir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre yüksek anlamlı bir ilişki vardır.

Son yıllarda Kur’an kursların artması, Müftülüklerin Din Hizmetleri personelinin kadınlara yönelik ev ve cami sohbetleri düzenlemeleri ile Roman bayanlarda dinî yaşam konusunda giderek arttan bilinç olduğu görülmektedir. Bununla beraber toplumumuzun diğer kesimleri tarafından günlük yaşamda Roman hanımların kıyafetlerinin kirli ve düzensiz olduğu şeklindeki yapılan eleştirilere, kâğıt hurda, salyangoz toplama gibi işleri kadınların yapmış olduğu, bu gibi işlerde bu tarz iş elbiselerini giydiklerini, diğer zamanlarda kendilerinin de temiz kıyafetlerde buldukları şeklinde cevap vermişlerdir.

Dikkati çeken bir husus araştırma alanımızdaki bir mahallede bu soru sorulduğunda “evet” diyen bazı kadınların başlarının ve gerdanlarının açık oluşudur. Fakat onlar yaşamış oldukları mahallenin dışına çıktıklarında başlarını örttüklerini; mahallelerinde ise kendilerini sıcak bir ev ortamında gibi gördükleri için daha serbest giyinmekte olduklarını ifade etmişlerdir. Mahallenin dışına çıkıldığında

tanımadıkları erkeklere karşı dinin emrettiği örtünmeye uygun bir giyim tarzının olduklarını söylemişlerdir.

Tablo 68. “Giyim kuşamda nelere dikkat edersiniz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Giyim kuşamda nelere dikkat edersiniz?		Modaya uygun giyerim	Temiz giyinirim	Umursamam	Çevremdekiler gibi giyinirim	Cevapsız	Toplam
Kadın	N	1	35	1	6	1	44
	%	2,3%	79,5%	2,3%	13,6%	2,3%	100,0%

Ankette sorduğumuz “giyim tarzınızda neye dikkat edersiniz” sorusuna bayanların %79,5’i temiz giyinmeyi öncelikli olarak önemsediklerini belirtmişlerdir. Modaya uygun giyerim diyenlerin oranı %2,3; giyimimde umursamam diyenlerinki %2,3; çevremdekiler gibi giyinirim diyenlerinki %13,6 ve cevap vermeyenlerinki ise %2,3’tür. Burada Romanların giyim kuşamda temizliğin öneminin kabul edildiği görülmektedir. Daha önce ifade ettiğimiz gibi günlük yaşamda kendilerini gördüğümüz kıyafetleri ile çelişki olduğu izlenimini vermiş olsa da bu tarz giyim onların çalışma anlarıdır. Evlerinde ziyarette bulunduğumuzda giyimlerinin gayet temiz olduğu görülmüştür. Ekonomik imkânlarının kısıtlı olduğu düşünüldüğünde farklı olan giyim tarzlarının yadırganması makul gözükmemektedir.

Tablo 69. Cinsiyete göre “size göre kadınların başını örtme sebebi nedir?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Size göre kadınların başını örtme sebebi nedir?		Dinî inançları gereği	Eşinin isteği	Gelenek ve adetler gereği	Büyüklerin isteği	Hepsi	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N	30	0	10	1	3	44	
		%	68,2%	0,0%	22,7%	2,3%	6,8%	100,0%	
	Erkek	N	43	4	14	1	7	76	
		%	56,6%	5,3%	18,4%	1,3%	9,2%	100,0%	
Toplam		N	73	4	24	2	10	7	
		%	60,8%	3,3%	20,0%	1,7%	8,3%	5,8%	100,0%

$$X^2= 7,588$$

$$Sd=5$$

$$P=.180 \quad p>0,05$$

Kadınların başını örtme sebebi sorusuna cevap verenlerin %60,8’i dinî inançları gereği demiştir. Eşinin isteği diyen grup %3,3’ü, gelenek ve adetler gereği diyen grup %20’yi, büyüklerin isteği diyen grup %1,7’yi, seçeneklerin tamamı diyen grup %8,3’lük bir kesimi oluşturmaktadır. Soruyu cevapsız bırakanların erkek olduğu ve %5,8’lik bir oranı oluşturduğu görülmektedir. Kişilerle yapılan mülakatlarda gelenek ve adetlerin normalsal bir değere sahip olduğu görülmektedir. Bu soruda dinî inançlar ön plana çıkmış olsa da gelenek ve adetlerin de din kadar bağlayıcılık gösterdiği

görülmektedir. Her ne kadar erkeklerin % 3,3'ü eşinin isteği şikkını işaretlemiş olsa da kadınların hiçbiri eşlerinin isteği cevabını işaretlememiştir. Kadınların aile içinde herhangi bir baskı içerisinde yaşadıkları görülmemiştir. Roman erkekleri kadınlarına değer vermektedirler. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Kadınların örtünme ve giyim tarzında öncelikli olarak dinî duygularının geldiği, daha sonra ise gelenek ve çevredekiler gibi giyim tarzı, bunların da ekonomik durumlarına göre şekillendiği görülmüştür.

2.9 Nikâh ve Evlilik

Kur'an-ı Kerim, erkek ve kadının bu dünyadaki yalnızlığının karşı cins ile giderildiğini belirtmektedir: *“İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp; aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindedir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır(Rûm,30/21)*. Ancak bu rahatlama ve huzur bulmayı yalnızca cinsi münasebet ve zevk alma olarak değerlendirmek uygun değildir. Evlilik ve aile hayatı eşlerin hem düzenli ve meşru olarak cinsel ihtiyaçlarını karşılmasına hem de birbirlerine maddi ve manevi destek olarak hayat arkadaşlığı kurmasına vesile olmaktadır. Evliliğin bir diğer yönü ise bütün canlıların tabiatında var olan “neslini devam ettirme” güdüsünü tabii ve meşru yoldan karşılamadır. Kur'an insanları evliliğe teşvik etmiş, evliliğin çeşitli faydalarına işaret etmiş, (Nisa, 4/3-24; Nahl, 16/72; Rûm, 30/21), evliliği kocanın karısına verdiği “sağlam bir teminat” olarak nitelendirmiş (Nisa, 4/21), kadının kocası ve kocanın karısı üzerinde bir takım haklarının bulunduğunu bildirmektedir (Bakara,2/228,233; Nisa,4/4,21; Talâk, 65/7), (1999:195).

Bununla beraber İslâm dinî Müslümanların evlenip yuva kurmalarına büyük önem vermektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerimde; *“İçinizdeki bekarları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfü ile zenginleştirir. Allah lütfü bol olandır, bilendir”* (Nûr, 24/32) buyrulmuştur. Hz. Peygamber de çeşitli hadislerinde evliliği teşvik etmiştir. Mesela bir hadislerinde *“Ey gençler! Sizden evlenmeye güç yetirenler evlensin”* (Buhârî, “Nikah”,3; Müslim, “Nikah”,1) buyurmuştur. Bir başka hadisinde ise *“Peygamberlerin dört sünneti vardır”*(Tirmizî, “Nikâh”, 1) demiş ve dördüncü sünnet olarak evlenmeyi belirtmiştir.

Evlilik müessesesi önemli addedilmiş, geçerli bir evliliğin yapılabilmesi için birtakım unsur ve şartların bir araya gelmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu unsur ve şartlardan birinin eksik olması evliliğin ya hiç doğmamasına veya eksik doğmasına yol açmaktadır. Evlenecek olan kadın ve erkeğin bulunması, her iki tarafın veya yetkili kılınan velilerin irade beyanları evliliğin unsurları olarak tespit edilmiştir. Evliliğin unsurları dışında akdin oluşması için kuruluş şartları da belirlenmiştir: öncelikle evlilik yapanların ehliyet sahibi olmaları, iradenin aynı mecliste beyanı, dinin yasakladığı evlenmeye mani bağların bulunmaması, evliliğin herhangi bir şarta bağlı olmaması evlilik akdinin kuruluş unsurlarıdır. Bununla beraber evlilik akdinin geçerlilik ve yürürlük şartları da bulunmaktadır (İslâm İlmihali,1999:198-209).

Geçmişte, 15–20 yıl öncesinde erken yaşta evliliğin çok olduğu toplumun değişim göstererek evlilik yaşının daha üst seviyelere çıktığı görülmektedir. Bunun asıl sebebi eğitim öğretimin çocukluk ve gençlik evrelerinde öncelikli sırayı almasıdır. Alanımızda çocukların tamamının ilköğretime gittiği görülmüştür. Günümüzde genç kız ve erkeklerin büyük çoğunluğunun lise ve dengi bir okula devam etmiş olmaları, gelecek için meslek hayallerinin bulunması, küçük yaşta evliliği engelleyici unsurlar olarak görülmektedir. Ebeveynlerin ekonomik sıkıntılarını beraberce yaşayan gençlerin eğitim sonucu bir meslek sahibi olma beklentileri bulunmaktadır. Evlilik daha sonra düşünülen bir beklenti olarak görülmektedir. Aşağıdaki tabloda araştırma alanımızda ankete katılanların yaşa göre evlilik dağılımı verilmiştir:

Tablo 70. Evliliğin yaşa göre durumu

			Yaş						Toplam
			20 yaş altı	21-30 arası	31-40 arası	41-50 arası	51-60 arası	61 ve üstü	
Medeni durum	Evli	N	5	23	31	16	15	4	94
		%	4,2%	19,2%	25,8%	13,3%	12,5%	3,3%	78,3%
	Bekar	N	12	8	0	0	0	0	20
		%	10,0%	6,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%
	Dul	N	0	0	2	2	1	1	6
		%	0,0%	0,0%	1,7%	1,7%	0,8%	0,8%	5,0%
Toplam		N	17	31	33	18	16	5	120
		%	14,2%	25,8%	27,5%	15,0%	13,3%	4,2%	100,0%

$$X^2= 56,360$$

$$Sd=10$$

$$P=.000 \quad p<0,05$$

Ankete katılanların %14,2'sini 20 yaş altı gençler, %25,8'i 21-30 arası yaş grubu; %27,5'i 31-40 arası yaş grubu; %15'i 41- 51 arası yaş grubu; %13,3'ü 51-60 arası yaş grubu ve %4,2'si 61 ve üstü yaş grubunu oluşturmaktadır. Ankete katılanların %78,3'ü evli, %16,7'si bekâr ve %5'i de dul olarak tespit edilmiştir. 20 yaş altı ankete katılan 17 kişiden 5'inin evli diğerlerinin ise bekar olduğu görülmüştür. Mülakatlarda 15 yaş altı evliliklerin ise günümüzde olmadığını söylemişlerdir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki vardır.

Gençlere direk “evleneceğiniz kişide, evlilere ise çocuğunuzu evlendirirken karşı tarafta arayacağınız özellikleri sıralar mısınız” sorusuna bazı özellikler verilmiş ve birden fazla işaretlenmesi istenmiştir. Buna göre aşağıdaki tablodaki veriler oluşmuştur.

Tablo 71. Cinsiyete göre “evlenilmesi gereken kişide aradığınız özelliklerin durumu”na verilen cevapların dağılımı

Evlenilecek kişide aranması gereken özellikler			Cinsiyet		Toplam		
			Kadın	Erkek			
Numaraların Karşılığı 1- Roman Olması 2- Akraba Olması 3- Zengin Olması 4- Dindar Olması 5-Güzel/yakışıklı Olması	3,4	N %	0 0,0%	2 1,7%	2 1,7%		
	1,4,5	N %	1 0,8%	0 0,0%	1 0,8%		
	Fark etmez	N %	1 0,8%	6 5,0%	7 5,8%		
	3,4,5	N %	2 1,7%	1 0,8%	3 2,5%		
	4,5	N %	2 1,7%	4 3,3%	6 5,0%		
	cevapsız	N %	0 0,0%	8 6,7%	8 6,7%		
	4	N %	29 24,2%	37 30,8%	66 55,0%		
	1	N %	1 0,8%	1 0,8%	2 1,7%		
	1,4	N %	1 0,8%	2 1,7%	3 2,5%		
	1,3,5	N %	2 1,7%	4 3,3%	6 5,0%		
	1,3,4	N %	3 2,5%	7 5,8%	10 8,3%		
	1,3,4,5	N %	2 1,7%	3 2,5%	5 4,2%		
	1,2,4	N %	0 0,0%	1 0,8%	1 0,8%		
	Toplam			N %	44 36,7%	76 63,3%	120 100,0%

$X^2= 12,712$

Sd=12

P=.390 p>0,05

Evlenilecek kişide aranılacak vasıflardan Roman olması, Akraba olması, Zengin olması, Dindar olması ve Güzel/ Yakışıklı olması seçenekleri sunulmuştur. Farklı bir tercih için diğer seçeneği de sunulmuştur. Diğer seçeneğinde ise “dürüstlük” aranmıştır. Fark etmez diyenlerin oranı %5,8’dir. Sorumuza cevap vermeyenler ise %6,7’dir. Sadece roman olma şartını arayanların %1,7’lik bir oranla çok düşük olduğu görülmektedir. Oysaki romanların, roman olmayanlarla evlenmesinin günah veya toplumdan atılma sebebi olarak görüldüğü kaynaklarda geçmektedir. Buna karşılık sadece dindar olsun başka bir şey gerekmez diyenlerin oranı %55’lik bir seviye ile yarının üzerindedir. Dindarlık şartının yanında Roman ve güzel/yakışıklı olma şartını ekleyenler %0,8’dir. Yine dindarlığın yanında Roman da olmalıdır diyenler %2,5’tir. Dindarlıkla beraber Roman ve Güzel/Yakışıklı olma şartını arayanlar ise %5 olarak tespit edilmiştir. Dindarlıkla beraber Roman, Zengin, Güzel/Yakışıklı olmalıdır diyen grubun %4,8 olduğu görülmektedir. Roman, Akraba ve Dindar olma şartını arayanlar ise %0,8 olarak tespit edilmiştir. Dindarlık ile beraber güzel/yakışıklı olmalı diyen grup %5’tir. Bunu yanında dindarlık ve akraba olma şartı aramaksızın roman, zengin, güzel/yakışıklı olmalı diyenlerin oranı da %5’tir. İki değişken arasında ki kare testine göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Bu oranlardan da anlaşılacağı gibi örneklemimizde evlenilmesi gerekenlerin özellikleri konusunda dindarlık şartı birincil öncelikli olarak görülmektedir. Roman olması veya akraba olması tek başına yeterli gözükmemektedir. Kendilerinin dışlandığı düşüncesinde olanlar roman olma şartı özellikle aramaktadırlar. Merkeze yakın olanların roman olma şartını aramadıkları da görülmektedir. Ancak burada şunu ifade etmekte yarar görülmektedir; araştırmanın dinî içerikli olması, anketi yapanların imam olduklarının bilinmesi ve dışlanmışlık duygusu onların “dindarlık” özelliğine olan talebi artırıcı unsur olarak görülebilir.

Tablo 72. Cinsiyete göre “bir kadınla bir erkeğin beraber yaşayabilmelerinde aşağıdakilerden hangileri şarttır?” sorusuna göre verilen cevapların dağılımı

Bir kadınla bir erkeğin yaşayabilmelerinde			Hem dinî hem resmi nikâh olmalı	Yalnız resmi nikâh olmalı	Yalnız dinî nikâh olmalı	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	39	4	0	1	44
			88,6%	9,1%	0,0%	2,3%	100,0%
			32,5%	3,3%	0,0%	0,8%	36,7%
	Erkek	N %	69	3	1	3	76
			90,8%	3,9%	1,3%	3,9%	100,0%
			57,5%	2,5%	0,8%	2,5%	63,3%

Toplam	N %	108	7	1	4	120
		90,0%	5,8%	0,8%	3,3%	100,0%
		90,0%	5,8%	0,8%	3,3%	100,0%

$$X^2= 2,092$$

$$Sd=3$$

$$P=.554 \quad p>0,05$$

Ankete katılanlara bir kadınla bir erkeğin beraber yaşayabilmelerinde hangi tür nikâh şarttır diye sorulmuştur. Soruyu cevapsız bırakanların oranı %3,3'tür. Yalnız dinî nikâh olmalıdır diyen grup 1 kişi ile %0,8; yalnızca resmi nikâh şarttır diyen grup ise 7 kişi ile %5,8'dir. Tablodan görüleceği üzere hem resmi hem de dinî nikâh olmalıdır diyen grubun oranı ise %90'dır. Ankete katılanların büyük çoğunluğu ilişkilerin hem dinî hem de resmi nikâh olmadıkça olamayacağı düşüncesindedir.

1999 Düzce Depreminin ardından Düzce Valiliği'nin bazı kurumlarla işbirliği ile yapmış olduğu toplu resmi nikah töreninin ardından toplumun resmi nikaha karşı hassasiyeti artmıştır. Bununla beraber anket sonrası kursumuzda resmi ve dinî nikâhın önemine değinilmiş, bu konuda daha titiz olunması gerektiği, resmi nikâhın iki tarafın haklarını korumada son derece önemli olduğu, dinî nikâhın da yapılmasının daha bir güzellik katacağı anlatılmıştır. Fakat bu konuda eksiklik uygulamalarının olduğu da bir gerçektir. İki değişken arasında "ki kare testine" göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 73. Cinsiyet ve medeni duruma göre "roman olmayan biri ile evlenmek ister misiniz" sorusuna göre verilen cevapların dağılımı

Cinsiyet	Medeni durum		Roman olmayan biri ile evlenmek ister misiniz?				Toplam
			Evet	Hayır	Kararsızım	Cevapsız	
Kadın	Evli	N	11	2	5	15	33
		%	25,0%	4,5%	11,4%	34,1%	75,0%
	Bekar	N	4	2	2	1	9
		%	9,1%	4,5%	4,5%	2,3%	20,5%
Dul	N	1	1	0	0	2	
	%	2,3%	2,3%	0,0%	0,0%	4,5%	
Toplam	N	16	5	7	16	44	
	%	36,4%	11,4%	15,9%	36,4%	100,0%	
Erkek	Evli	N	34	5	4	18	61
		%	44,7%	6,6%	5,3%	23,7%	80,3%
	Bekar	N	9	1	1	0	11
		%	11,8%	1,3%	1,3%	0,0%	14,5%
Dul	N	2	2	0	0	4	
	%	2,6%	2,6%	0,0%	0,0%	5,3%	
Toplam	N	45	8	5	18	76	
	%	59,2%	10,5%	6,6%	23,7%	100,0%	

$$X^2= 6,887$$

$$Sd=3$$

$$P=.076 \quad p<0,05$$

Bu soruda özellikle bekâr olanların görüşü düşünölmüş fakat evli olanlara da Roman olmayan bir talipli ile çocuklarını evlendirip evlendirmeyecekleri şeklinde soru sorulmuştur. Daha önceki sorulardan evlenilecek kişide aranılan özellikler ile yakın gibi görünen soru daha açık olarak sorulmuştur. Buna göre genel olarak “evet” diyen grup %59,2’yi; “hayır” diyen grup %10,5’i; “kararsızım” diyen grup %6,6’yı ve cevap vermeyen grupta %23,7’yi oluşturmaktadır. Roman olmayan biri ile evlenmekte sakınca görmeyenlerde bekârların cinsiyete göre durumu ise bekâr olan kızların %9,1’i “evet” derken %4,5’i “hayır” demiş, %4,5’i “kararsızım” ve %2,3’ü cevapsız bırakmıştır. Bekâr erkeklerin durumu ise %11,8’i “evet” derken %1,3’ü “hayır” demiş, %1,3’ü kararsızlığını belirtmiştir. “Evet” cevabını verenlerin dışında bulunan grupların toplamı %40 civarında olduğu soruyu erkeklerden cevapsız bırakanların bulunmadığı görölmektedir. Değişkenler arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Şu halde, genç kızların roman olmayan bir erkek ile evlenmekte bekâr erkeklerin roman olmayan bir kız ile evlenmekten daha fazla tereddütlü olduğu görölmektedir. Olayın anne babalarca tutumlarına da bakmakta fayda görölmektedir. Annelerin %25’i herhangi bir sakınca görmezken, babaların ise evet diyenlerinin oranı %44,7’dir. Bu durumda annelerin çocuklarının roman olmayan biri ile evlenmelerinde babalara oranla daha fazla hassasiyet gösterdikleri görölmektedir. Bu soruya annelerin %10’luk bir fark ile babalardan daha fazla cevap vermedikleri görölmektedir.

Bu konuda çocuklar üzerinde annelerin daha fazla etkili olduğundan bahsetmek yanlış olmayacaktır. Annelerin çocukları ile daha fazla zaman geçirmeleri babaların ise evin geçimini temin etmeleri annelerinin etkinlik sebebidir. Babalar için çok fazla önemsenmeyen roman harici biri ile evlilik, anneler için çok önem arz etmektedir. Ziyaretlerimizde bu konuda annelerin özellikle kızları açısından gelenek ve yaşam tarzının farklılığı sebebi ile problemlerin çıkacağı, evleneceği kişinin ileride kızını dışlayabileceği endişelerini taşıdıkları görölmektedir. Buna rağmen araştırma alanımızda roman olmayan gayet mutlu evliliklere de rastlanmıştır.

2.10 Önemli Gün ve Geceler

İslâm’da her gün ve her gece kutsal olmakla beraber bazı gün ve gecelerde meydana gelen olaylardan dolayı o gün ve gecenin önemi artmıştır. Cuma günü, bayram

günleri, haftanın pazartesi ve cuma günlerine bağlayan geceler, mevlid gecesi, ramazan bayramı gecesi, kurban bayramı geceleri, muharrem ayının ilk gecesi, aşure gecesi, Kadir, Berat, Mi'rac, Regaib geceleri kutsal geceler olarak kabul edilir (Beşer, “Mübarek Geceler” maddesi:356). Müslümanlarca özellikle Mevlid, Kadir, Berat, Mi'rac, Regaib gecelerini öteden beri bir bayram havasında kutlanmaktadır. Bu geceler günlük hayatın sıkıntıları içinde bulunan Müslümanları bir anlık da olsa o sıkıntılı ortamdan çıkarmış, ilâhi sedalar eşliğinde kalp huzuruna ulaşmasını sağlamaktadır.

Roman halkı için dinî gün ve gecelerin önemi çok büyüktür. Özellikle ramazan ayında teravihlere ilginin büyük olduğu daha önce anlatılmış teravih namazına devamları ile ilgili istatistikî bilgiler verilmişti. Kadın ve erkeklerin dinî bakımdan önemli olan gecelerde camilere gittikleri tespit edilmiştir. Bu gecelerin ibadetle geçirilmesi ve bu gecelerde sevapların bol olacağı görüşü halkın çoğunluğunda bulunmaktadır.

Araştırma alanımızda kendilerinin yaşamında önemli görülen bayramlar sorulmuştur. Bunlar içinde asıl aranan “Kakava” adı altında romanların her yıl kutladıkları söylenen bayramın kutlama oranı araştırılmıştır. Özkan, Kakava Bayramı hakkında Türkiye Çingenelerinin Müslümanlığı kabul etmesinin ardından Avrupa Çingeneleri tarafından kutlanmaya devam eden “Kara Sara” kutlamalarını terk ettiklerini söylemektedir. Bunun yerine ülkemizdeki bazı Romanlar Kırklareli'nin Şeytandere mesireliğinde her sene 6 Mayıs'ta “Kakava Bayramı”nın kutlanmaktadır. Bir gün öncesi olan 5 Mayıs'ta aileleri ile birlikte şehir dışındaki “Çamlık” denen yere giderek oradan topladıkları yeşil ağaç dallarını, evlerinin kapı ve pencerelerine astıklarını, bu uygulamanın da şeytan, cadı ve kötü ruhların evleri dolaşarak insan, hayvan veya ürünlere zarar vermesini engellediklerine inandıklarını söylemektedir (Özkan,2000:119). Bu tür bir bayramın ve uygulamanın araştırma alanımızda olup olmadığını saptamak için şıkların içine “Kakava Bayramı” da ilave edilmiştir.

Tablo 74. Sizin için en önemli bayram aşağıdakilerden hangisidir sorusuna göre verilen cevapların dağılımı

En önemli bayram			Cinsiyet		Toplam
			Kadın	Erkek	
Numaraların Dağılımı	1	N	3	2	5
		%	2,5%	1,7%	4,2%
1.Ramazan	1,5	N	1	1	2
		%	0,8%	0,8%	1,7%

2.Kakava 3.Kurban 4.Hıdırellez 5.Cuma	1,3,4,5	N	2	4	6
		%	1,7%	3,3%	5,0%
	1,3	N	29	32	61
		%	24,2%	26,7%	50,8%
	1,3,5	N	7	27	34
		%	5,8%	22,5%	28,3%
	3	N	0	1	1
		%	0,0%	0,8%	0,8%
	1,3,4	N	1	4	5
		%	0,8%	3,3%	4,2%
1,4	N	0	1	1	
	%	0,0%	0,8%	0,8%	
4	N	0	2	2	
	%	0,0%	1,7%	1,7%	
cevapsız	N	1	2	3	
	%	0,8%	1,7%	2,5%	
Toplam		N	44	76	120
		%	36,7%	63,3%	100,0%

$$X^2= 11,173$$

$$Sd=9$$

$$P=.264 \quad p>0,05$$

Yukarıda ki tabloda görüleceği üzere 2 ile numaralandırılmış olan Kakava Bayramı bulunmamaktadır. Araştırma esnasında bu bayramı sordüğümüzda bir kişinin dahi bu bayramdan haberdar olmamaları bizi şaşırtmıştır. Kakava Bayramının adını dahi duymadıkları tespit edilmiştir. Kendileri için önemli olan bayramlar konusunda %50,8'lik bir grubun Ramazan ve Kurban Bayramının kendileri açısından çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Ramazan, Kurban ve Cuma gününün önemli olduğunu kabul edenlerin oranı %28,3 olarak, Ramazan, Kurban ve hıdırellezin önemli bayram olduğunu kabul edenler ise %4,2 olarak, Ramazan ve hıdırellez diyenler %0,8 olarak, sadece hıdırellez diyenler %1,7, sadece ramazan olduğunu kabul edenler %4,2, sadece kurban diyenler %0,8 olarak tespit edilmiştir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Bu durumda romanlar için Kırklareli’nde kutlanan ve romanlara atfedilen “Kakava Bayramı”nı kutlamak bir yana adını dahi duyan bulunmamıştır. Hıdırellezi de bir bayram olarak değil baharın gelişi amacı ile mesire yerlerine giderek kutlamaktadırlar. Onlar için asıl önemli olan bayram Ramazan ve Kurban Bayramıdır. Dinî bilgileri biraz daha fazla olanlar Cuma gününün de Müslümanlar için bir bayram olduğunu savundukları görülmüştür.

2.11 Batıl İnanç Ve Hurafeler

Dinî terminolojide bid'at, dinin aslında olmadığı halde inanç ve ibadet alanında sonradan icat edilen inanış ve davranışları ifade etmekte, Hz. Peygamber zamanında olmayan veya meşru görülmeyen bir inanış, ibadet, dinî anlayış ve davranış bid'at

kavramı içinde yer almaktadır. İslâm dininde temel inanç esasları açıklanmış, fertlerin ibadet hayatıyla ilgili mükellefiyetleri bildirilmiş, gerekli ve yeterli düzeyde tutulan bu inanç ve ibadet mükellefiyetinin ilk şekliyle korunmasının gerektiği, bu alanda yapılacak değişikliğin dini tahrif anlamına geleceği belirtilmiştir. Kur'an'da, Yahudilik ve Hıristiyanlığın bu dinlere yapılan iyi niyetli veya kötü niyetli tahrifat nedeni ile bozulduğundan sıkça söz edilmiştir. Dinin özünün ve aslî hüviyetinin korunması yönündeki bu vurgular, Müslümanların toplumda ortaya çıkan ve geleneksel dinî hayatın devamı sayılmayan yeni durumlar karşısında direnç veya hassasiyet göstermesinin de temel âmili olmuştur. Bu direnç ve tartışmanın yoğunlaştığı alanlardan birisi de bid'at ve hurafelerdir (İslâm İlmihali,1999:143).

Kur'ân-ı Kerîm'de; “...Bugün, size dininizi bütünledim, üzerinize olan nimetimi tamamladım, din olarak sizin için İslam'ı beğendim. Açlıktan darda kalan, günaha kaymaksızın yiyebilir. Doğrusu Allah bağışlayan'dır, merhametli olandır”(Maide,5/3) buyrulur dinin Hz. Muhammed'in peygamberliğiyle kemale erdirildiği bildirilmektedir. Bu sebeple Hz. Peygamber'den sonra dinde icat edilen ve uydurulan her şey bid'at kavramına girmektedir. Bid'atın kapsamının dinî konularla sınırlı olduğu hususunda İslâm bilginleri görüş birliğinde olup, inanç ve ibadet hayatının dışında kalan yeniliklerin bid'at kavramına girmediği hususunda ittifak etmişlerdir. Hz. Peygamber bir hadislerinde, “Kim benden sonra terkedilmiş bir sünnetimi diriltirse onunla amel eden herkesin ecri kadar o kimseye sevap verilir, hem de onların sevabından hiçbir şey eksiltilmeden. Kim de Allah'ın ve Resûlü'nün rızâsına uygun düşmeyen bir kötü bid'at icat ederse onunla amel eden insanların günahları kadar o kişiye günah yükletilir, hem de onların günahlarından hiçbir şey eksiltilmeden” (Müslim, “İlim”, 6; Tirmizî “İlim”, 16)buyurarak, kötülener bid'ati “Allah ve Resûlü'nün rızâsına uygun düşmeyen kötü bid'at” diye nitelendirmiştir (İslam İlmihali, 1999:144).

Hurafe ise mantıkî tabanı olmayan, gerçek hayatla ilişkisi bulunmayan inanç ve uygulamalar, iyilik veya kötülük getirebileceğine inanılan kuvvetler için kullanılan tabirdir. Genellikle sihir, büyü ve bunların ürünü olan objelerle alâkalı inançlar da hurafe terimiyle anılmaktadır. Geleneksel olarak hâkim dinler tarafından kendilerinden önceki daha az karmaşık ve genel kabul görmemiş inanç ve davranışlar için kullanılan hurafe, bu özelliğiyle subjektif bir yapı oluşturur. Belirli bir kültürde var olan dini inanç sistemine muhalefet eden inanç ve uygulamalar için kullanılan

hurafe kavramı kendine özgü mânası farklı dönemler ve ortamlara göre değişiklik gösterebilmektedir (Yel, DİA, “Hurafe Maddesi”, 1998:18/381). Genellikle ürünü oldukları toplumun dünya görüşünü, sosyal yapısını, teşkilatlanmasını, ahlâk ve değer yargılarını temsil eden hurafelere neden olan faktörler şu şekilde sıralanabilmektedir; önceki dinler ve kültürler; cehalet; eşyanın tabiatının ve bazı tabiat olaylarının mahiyetinin bilinmemesi; mevzu hadisler; psikolojik sebepler; batıl inanç ve hurafeleri konu edinen yayınlar; cin, peri ve dev inancı; taassup ve taklit; kadınlar hakkındaki yanlış anlayış ve uygulamalar ve maneviyat zayıflığı ve kolaycılık (Koçoğlu,2008).

Türkiye Çingeneleri adlı eserde ülkemizin farklı yörelerindeki Romanların bazı batıl inanışlarının olduğundan bahsedilmiştir. Bu batıl inanışlardan bazıları şunlardır: Hiçbir zaman geceleyin mezarlığa gidilmemelidir. Kendilerini emniyette hissetmek ve ölü ruhuyla karşılaşmamak için geceleri dışarıya çıkmaktan kaçınılmalıdır. Zira karanlık gecelerde Cin çarpması veya vampirlere yem olma korkusu, Çingeneleri karanlık gecelerde evlerine yada çadırlarına bağlamaktadır. Ayrıca mezarlıktan çiçek koparan kimsenin kısa zamanda öleceğine ve mezarlık gülü koklayan kişinin de kendi kokusunu ebediyen kaybedeceğine inanılmaktadır. Bir başka Çingene inanış ise başkasının saçını okşama durumlarında, okşanandaki gücün okşayana geçeceği inancıdır. Bundan dolayı küçükler saç ve başından okşanmamalıdır. Bir diğer inanışları ise, doğumla alakalı olanıdır. Yeni doğum yapan kadına yemek pişirtilmemekte ve eline süpürge alarak temizlik yaptırılmamaktadır (Özkan, 117-118). Araştırma alanımızda bu gibi Romanlar arasında yaygın olduğu söylenen bazı batıl inanışları deneklere yöneltilmiş, verilen cevaplar ve veriler tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 75. Cinsiyete göre “bir kimse diğerinin saçını gücü ona geçeceği için okşamamalıdır” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Bir kimse diğerinin saçını gücü ona geçeceği için okşamamalıdır.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	2	34	8	0	44
			4,5%	77,3%	18,2%	0,0%	100,0%
			1,7%	28,3%	6,7%	0,0%	36,7%
	Erkek	N %	5	57	13	1	76
			6,6%	75,0%	17,1%	1,3%	100,0%
			4,2%	47,5%	10,8%	0,8%	63,3%

Toplam	N %	7	91	21	1	120
		5,8%	75,8%	17,5%	0,8%	100,0%
		5,8%	75,8%	17,5%	0,8%	100,0%

$$X^2=,814$$

$$Sd=3$$

$$P=.846 \quad p>0,05$$

Ankete katılanların kendilerine sunulan batıl inanış ile ilgili yargıya %75,5 oranında hayır demişlerdir. Böyle bir inanışın olabileceği görüşünde olanların oranı %5.8 olarak tespit edilmiş, %17,5lik bir grup ise hiç fikrim yok demiştir. Görüldüğü gibi araştırma alanımızda böyle bir inanış yüksek oranda bilinmemekte ve inanılmamaktadır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 76. Cinsiyete göre “yeni doğum yapan kadın yemek pişiremez ve temizlik yapamaz” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Yeni doğum yapan kadın yemek pişiremez temizlik yapamaz.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	2	34	8	0	44
			4,5%	77,3%	18,2%	0,0%	100,0%
			1,7%	28,3%	6,7%	0,0%	36,7%
	Erkek	N %	13	52	10	1	76
			17,1%	68,4%	13,2%	1,3%	100,0%
			10,8%	43,3%	8,3%	0,8%	63,3%
Toplam	N %	15	86	18	1	120	
		12,5%	71,7%	15,0%	0,8%	100,0%	
		12,5%	71,7%	15,0%	0,8%	100,0%	

$$X^2= 4,869$$

$$Sd=3$$

$$P=.182 \quad p>0,05$$

Bu soruya “evet” diyenlerin %12,5 olduğu bunu da cinsiyete göre %10,8’ini erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Sanki böyle bir batıl inanışın varlığını yansıtan bu tablo gerçekte böyle görünmemektedir. Bu batıl inanışı hurafe olarak değil de direk sordüğümüzde erkeklerin doğum yapmış olan bir kadının hasta ve sıkıntılı olduğu bu dönemde iş yapmaması gerektiğini düşünerek “evet” demişlerdir. Bu durumda evet diyenlerin batıl bir inanç gereği için değil, eşlerini düşündükleri için evet dedikleri ortaya çıkmış olmaktadır. Böyle bir inanışın olmadığı görüşünde olanlar ise %71,7’lik bir oranı oluşturmaktadır. bu konuda hiç fikrim yok diyenlerin de büyük bir çoğunluk olduğu ve %15’lik bir oranı oluşturduğu görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 77. Cinsiyete göre “gece aynaya bakan gurbete gelin gider” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Gece aynaya bakan gurbete gelin gider.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N %	1	34	9	0	44	
			2,3%	77,3%	20,5%	0,0%	100,0%	
			0,8%	28,3%	7,5%	0,0%	36,7%	
	Erkek	N %	0	58	16	2	76	
			0,0%	76,3%	21,1%	2,6%	100,0%	
			0,0%	48,3%	13,3%	1,7%	63,3%	
Toplam			N %	1	92	25	2	120
				0,8%	76,7%	20,8%	1,7%	100,0%
				0,8%	76,7%	20,8%	1,7%	100,0%

$$X^2= 2,893$$

$$Sd=3$$

$$P=.408 \quad p>0,05$$

Bu yargıya evet diyenlerin oranı %0,8 ile bir kişidir. Fikrim yok diyenlerin ise %20,8 olduğu görülmektedir. Gece aynaya bakan gurbete gelin gider gibi batıl inanışın %76,7 oranında duyulmadığı ve inanılmadığı görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 78. Cinsiyete göre “karanlık gecelerde cin çarpabilir ve vampirlere yem olunabilir” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Karanlık gecelerde cin çarpabilir ve vampirlere yem olunabilir.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N %	0	33	11	0	44	
			0,0%	75,0%	25,0%	0,0%	100,0%	
			0,0%	27,5%	9,2%	0,0%	36,7%	
	Erkek	N %	4	56	13	3	76	
			5,3%	73,7%	17,1%	3,9%	100,0%	
			3,3%	46,7%	10,8%	2,5%	63,3%	
Toplam			N %	4	89	24	3	120
				3,3%	74,2%	20,0%	2,5%	100,0%
				3,3%	74,2%	20,0%	2,5%	100,0%

$$X^2= 4,928$$

$$Sd=3$$

$$P=.177 \quad p>0,05$$

Bu hurafeleri halkın geneli duymadığı için ya hayır ya da fikrim yok demişlerdir. Tabloda görüldüğü üzere fikrim yok duymadım diyenlerin oranı %20’dir. Böyle bir inanışın olamayacağı görüşünde olanlar ise %74,2’lik bir grubu oluşturmaktadır. “Evet” diyenlerin ise sadece %3,3’lük bir grubu oluşturduğu görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 79. Cinsiyete göre “sabah çiği ile yüz yıkamak yüzü güzelleştirir” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Sabah çiği ile yüz yıkamak yüzü güzelleştirir.			Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız	Toplam	
Cinsiyet	Kadın	N	1	31	10	2	44	
		%	2,3%	70,5%	22,7%	4,5%	100,0%	
			0,8%	25,8%	8,3%	1,7%	36,7%	
	Erkek	N	6	50	19	1	76	
		%	7,9%	65,8%	25,0%	1,3%	100,0%	
			5,0%	41,7%	15,8%	0,8%	63,3%	
Toplam			N	7	81	29	3	120
			%	5,8%	67,5%	24,2%	2,5%	100,0%
				5,8%	67,5%	24,2%	2,5%	100,0%

$$X^2= 2,822$$

$$Sd=3$$

$$P=.420 \quad p>0,05$$

Roman toplumu arasında var olduğu söylenen bir diğer inanış ise “sabah çiği ile yüz yıkamak yüzü güzelleştirir” söylencesidir. Bu yargıda da diğer yargılarda olduğu gibi büyük bir oranda “hayır” veya “fikrim yok” diye cevap vermişlerdir. Buna göre %24,2’lik bir grubun “fikrim yok” dediği, %67,5’lik bir grubun da “hayır” dediğini görmekteyiz. “Evet” diyenlerin ise %5,8 olduğu görülmektedir. İki değişken arasında ki kare testine göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.12 Günümüzde Roman Toplumunun Problemleri

2010 yılında Roman toplumu açısından bir ilk yaşanmış Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından “*Roman Açılımı*” adı altında devlet tarafından çalışmalar başlatılmış ve Devlet Bakanı Faruk Çelik’in başlatmış olduğu çalışmalar ile Romanların problemleri devlet bazında gündeme alınmıştır. Bu kapsamda araştırma alanındaki Roman halkın “Roman açılımı” hakkındaki kanaatleri sorulmuş ve genel olarak bu çalışmaların umut verici olduğu düşüncesinin hakim olduğu görülmüştür.

Araştırma alanında çalışmanın bir parçası olarak Romanların günümüzdeki problemlerinin ne olduğunu sorulmuştur. Bu bağlamda; fakirlik, dışlanmışlık, nüfus artışı; dini eğitim ve bilgi eksikliği, işsizliktir, ahlakî bozulmalar konu edilmiştir. Soru ve anket yargılarına verilen cevaplar aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

2.12.1 Yoksulluk

Türkiye İstatistik Kurumunun 2008 yılı verilerine göre ülkemiz yoksulluk oranı % 17,11 olarak belirlenmiştir. Yoksulluk toplumumuzun genel bir problemi durumundadır. Bununla beraber uzun yıllar Roman toplumu yoksulluk içinde

bulunmuş, günlük kazanç elde etmiş, kamu kurum ve kuruluşları, fabrika vb. yerlerde istihdam imkanı bulamamıştır. Atalarından gelen zanaatkâr olma özellikleri sayesinde yaşam alanlarında demircilik, bakırcılık, kalaycılık, sepetçilik gibi mesleklerle uğraşmışlardır. Mevsimsel özelliğe sahip olan bu meslekler onların günlük yeme içme ihtiyaçlarını gidermiş, maddi bağımlılıktan kurtulmalarına imkan vermemiştir. Çoğu zaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yardımları ile ayakta durmaya çalışmışlar, kış aylarında kömür yardımları ile ısınmalarını sağlamışlardır.

Ancak günümüzde devletin kendilerine yönelik bir takım politikaları olumlu olarak sonuçlar vermeye başlamıştır. Çalışma teşvik sadedinde Düzce Valiliği'nden alınan destekle İş Edindirme Kursları açılmış bu konuda ciddi sonuçlar elde edilmeye başlanmıştır. Zirai ürün yetiştiriciliği ile ilgili çilek yetiştiriciliği kursu açılmış, parsellenen tarım alanlarında 2010 yılı itibarı ile ürün elde edilmeye başlanmıştır. Bu alanda birçok aileye tarımdan kazanç elde etme imkanı sağlanmıştır. Eskiye nazaran özel kuruluşların bakış açıları olumlu değişikliklerle gençler fabrikalarda iş imkanı bulmaya başlamıştır. Örgün eğitimlerini tamamlayan çocukların gelecekte devlet kademelerinde görev alması mümkün görülmektedir.

Araştırma alanımızda deneklere, “Romanların problemlerinden birinin de yoksulluk” olduğu yargısı yöneltmiş ve aşağıdaki tablodaki veriler oluşmuştur.

Tablo 80. Cinsiyete göre “Romanların problemlerinden biri yoksulluktur” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Romanların Problemlerinden Biri Yoksulluktur.			Evet	Hayır	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	33	11	44
		%	75,0%	25,0%	100,0%
			27,5%	9,2%	36,7%
	Erkek	N	59	17	76
		%	77,6%	22,4%	100,0%
			49,2%	14,2%	63,3%
Toplam		N	92	28	120
		%	76,7%	23,3%	100,0%
			76,7%	23,3%	100,0%

$X^2=,108$

Sd=1

P=.743 p>0,05

Tablo 10’da halkın yaklaşık %60’ının yoksulluk seviyesinde olduğu görülmektedir. “Yoksulluk Romanların problemlerinden biridir” yargısına katılanların oranı %76,7 olarak ortaya çıkmıştır. Fakirliği sorun olarak görmeyenler ise %23,7’dir. Dikkati

çeken kişilerin kendi durumlarına bakarak bu soruya cevap vermeleridir. Toplumun tamamına bakarak değil kendi yaşam standardına bakarak evet veya hayır demişlerdir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Anket yönelttiğimiz bir kadın bu soru karşısında eşi ile beraber salyangoz toplamaya gittiklerini, bunun için eski bir motosikleti kullandıklarını, deposuna benzini borç olarak aldıkları para ile koyduklarını söylemiştir. Ayrıca “hangi kadın sabahın soğuk saatlerinde, uygun olmayan hava koşullarında salyangoz toplayarak, sırtında çuval taşımak ister” sorusunu da sormuştur. Fakat ekmek parası için bunu yapmak zorunda olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda onların dış görünüşlerine bakarak yaptıkları iş sebebi ile onları dışlayanlar mı, yoksa hırsızlık yapmaktansa soğuk hava sebebi ile hastalanmaya sebep olan salyangozu toplayanlar mı suçludur?

Romanların yoksulluk/fakirlik büyük bir problemidir. Özellikle mevsimlik olarak yapılan işlerin çokluğu kış şartlarının ekonomik anlamda zor geçmesine sebep olmaktadır.

2.12.2 Dışlanmışlık

Daha önce gerek edebi eserlerde, gerek sözlüklerde ve gerekse günlük konuşma dilinde Romanlara/çingenelere yönelik önyargıların var olduğu, bunun da onların toplumun genelinden dışlanmaya neden olduğu konusu geçmişti. Bir takım nedenlerden ötürü dışlanan toplum kapalı hale gelmiştir. Dışlanma her yaşta romanın dilinde olan bir problemdir. Araştırma alanımızda bu problem yargı halinde yöneltilmiş, elde edilen veriler; cinsiyet, merkezden uzaklık ve yakınlık, yaş ve eğitim durumuna göre değerlendirilmiş, ayrıca dışlanmışlık duygusunun bir sonucu olarak diğer halkların düğün, sünnet ve cenaze gibi cemiyetlerine katılıp katılmadıkları ile ilgili veriler de tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 81. Cinsiyete Göre “Romanların Problemlerinden Biri Dışlanmadır” Yargısına Göre Verilen Cevapların Dağılımı

Romanların Problemlerinden Biri Dışlanmadır			Evet	Hayır	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	37	7	0	44
			84,1%	15,9%	0,0%	100,0%
	Erkek	N %	30,8%	5,8%	0,0%	36,7%
			56	19	1	76
			73,7%	25,0%	1,3%	100,0%

		46,7%	15,8%	0,8%	63,3%
Toplam	N	93	26	1	120
		77,5%	21,7%	0,8%	100,0%
		77,5%	21,7%	0,8%	100,0%

$$X^2= 2,012$$

$$Sd=2$$

$$P=.362 \quad p>0,05$$

Cinsiyete göre dışlanma durumuna bakıldığında kadınların %84,1'i "evet" derken %15,9'u ise "hayır" demiştir. Erkeklerde ise dışlanmayı problem olarak görenlerin yüzdesi %73,7; görmeyenlerin yüzdesi ise %25'tir. Şu halde kadınların dışlanmışlık duygusunu erkeklerden daha fazla yaşadığı görülmektedir. Bu durum kadınlarla görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Kadınlar ev sohbetlerinde sadece romanların evlerine gittiklerini söylemişlerdir. Erkeklerde ise kendi mesleğini yapanların dışlanmışlığı umursamadıkları, iş arama sıkıntısı yaşayanların ise daha fazla yaşadıkları görülmektedir. İki değişken arasında "ki kare testine" göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 82. Merkeze yakınlık ve uzaklığa göre "Romanların problemlerinden biri dışlanmadır" yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Romanların Problemlerinden Biri Dışlanmadır		Merkeze yakınlık ve uzaklık		Toplam
		Merkezden uzak	Merkeze yakın	
Evet	N	50	43	93
	%	41,7%	35,8%	77,5%
Hayır	N	10	16	26
	%	8,3%	13,3%	21,7%
Cevapsız	N	0	1	1
	%	0,0%	0,8%	0,8%
Toplam	N	60	60	120
	%	50,0%	50,0%	100,0%

$$X^2= 2,910$$

$$Sd=2$$

$$P=.233 \quad p>0,05$$

Dışlanmışlık duygusunun merkeze yakınlık ve uzaklığa göre durumuna bakıldığında çok büyük fark olmamakla beraber %6'lık bir farkla merkeze yakın olanların daha az dışlanmışlık duygusunu yaşadıkları görülmektedir. Bu duruma göre merkeze uzak olanların %41,7'sinin "evet"; %8,3'ünün "hayır" dediği görülmektedir. Merkeze yakın olanların dağılımı ise %35,8'i "evet" derken %13,3'ü "hayır" demiştir. Şu halde merkeze yakın olanların daha az dışlanmışlık duygusunda olduğu görülmüş olsa da dışlanmışlığın her iki mekanda da yaşandığı görülmektedir. İki değişken arasında "ki kare testine" göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 83. Yaşa göre “Romanların problemlerinden biri dışlanmadır” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Romanların Problemlerinden Biri Dışlanmadır.			Evet	Hayır	Cevapsız	Toplam
Yaş	20 yaş altı	N %	13	3	1	17
			76,5%	17,6%	5,9%	100,0%
			10,8%	2,5%	0,8%	14,2%
	21-30 arası	N %	26	5	0	31
			83,9%	16,1%	0,0%	100,0%
			21,7%	4,2%	0,0%	25,8%
	31-40 arası	N %	25	8	0	33
			75,8%	24,2%	0,0%	100,0%
			20,8%	6,7%	0,0%	27,5%
	41-50 arası	N %	15	3	0	18
			83,3%	16,7%	0,0%	100,0%
			12,5%	2,5%	0,0%	15,0%
	51-60 arası	N %	10	6	0	16
			62,5%	37,5%	0,0%	100,0%
			8,3%	5,0%	0,0%	13,3%
	60 ve üstü	N %	4	1	0	5
			80,0%	20,0%	0,0%	100,0%
			3,3%	0,8%	0,0%	4,2%
Toplam	N %	93	26	1	120	
		77,5%	21,7%	0,8%	100,0%	
		77,5%	21,7%	0,8%	100,0%	

$$X^2= 9,516$$

$$Sd=10$$

$$P=.484 \quad p>0,05$$

Dışlanmışlığın yaşa göre dağılımı da çok önem arz etmektedir. Geçmiş ile günümüz arasında mukayese yapmak daha kolay olacaktır. 20 yaş altı grubun %76,5'i dışlanmışlığı büyük problem olarak görmektedir. Hayır diyenlerin oranı ise %17,6 ve yargıyı cevapsız bırakanlar ise %5,9'dur. 21-30 yaş arasına bakıldığında bu oran daha da artmakta olup, dışlanmışlığı büyük bir sorun olarak görenler %83,9; “hayır” diyenler ise %16,1'dir. 31-40 yaş arasına bakıldığında %75,8'i “evet” derken %24,2'si “hayır” demektedir. 41-50 yaş arasında ki durum ise %83,3'ü “evet” derken %16,7'si ise “hayır” demiştir. 51- 60 yaş arasında biraz düşüş göstermiş %62,5'i “evet” derken %37,5'i “hayır” demiştir. 60 yaş üstünde ise durum gene yüksek olup “evet” diyenlerin oranı %80, “hayır” diyenler ise %20'dir. Şu halde genel olarak, yaş dağılımlarının tümünde dışlanmışlık büyük problem olarak görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Genel olarak dışlanmışlığı problem olarak görenlerin oranı olan %77,5'in yaşlara göre dağılımı ise şöyledir: 20 yaş altı %10,8; 21-30 yaş arası %21,7; 31-40 yaş arası %20,8; 41-50 yaş arası %12,5; 51-60 yaş arası %8,3 ve 60 yaş üstünün ise %3,3

olarak dağılım oluşturduğu görülmektedir. Bu durumda 31-41 yaş arasında giderek yükselen bir yüzde oranları görülürken 41-50 yaştan sonra giderek azalan bir yüzdeler karşımıza çıkmaktadır.

Şöyle bir değerlendirme yapılması yanlış olmasa gerek: Özellikle yaşlılık düzeyine ulaşmış olanlarda artık dışlanmışlık durumunu önemsememe görülmektedir. Çok fazla diğer halklarla ilişki içinde olmamaları onları dışlanmışlık duygusunu dikkate almamalarını ortaya çıkarmıştır. Fakat 40 yaş altına bakıldığında durumun daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Buna göre diğer halklarla özellikle iş ve okul nedeni ile sürekli bir iletişim içinde olanların daha fazla bu duyguyu yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Ama genel anlamda %77,5’lik bir grup “evet” derken, %21,7’lik bir grup ise “hayır” demiştir. Dışlanmışlık büyük bir problemdir. Düzce ili Roman gençleri dışlanmışlığı problem olarak görmektedir.

Tablo 84. Eğitim durumuna göre “Romanların problemlerinden biri dışlanmadır” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Romanların problemlerinden biri dışlanmadır			Evet	Hayır	Cevapsız	Toplam	
Eğitim	Okuryazar değil	N	14	4	0	18	
		%	77,8%	22,2%	0,0%	100,0%	
			11,7%	3,3%	0,0%	15,0%	
	Okuryazar (diplomasız)	N	18	3	0	21	
		%	85,7%	14,3%	0,0%	100,0%	
			15,0%	2,5%	0,0%	17,5%	
	İlkokul mezunu	N	39	14	0	53	
		%	73,6%	26,4%	0,0%	100,0%	
			32,5%	11,7%	0,0%	44,2%	
	Ortaokul mezunu	N	16	1	1	18	
		%	88,9%	5,6%	5,6%	100,0%	
			13,3%	0,8%	0,8%	15,0%	
Lise ve dengi okul	N	6	4	0	10		
	%	60,0%	40,0%	0,0%	100,0%		
		5,0%	3,3%	0,0%	8,3%		
Toplam			N	93	26	1	120
			%	77,5%	21,7%	0,8%	100,0%
				77,5%	21,7%	0,8%	100,0%

$$X^2= 11,461$$

$$Sd=8$$

$$P=.178 \quad p>0,05$$

Okuryazar olmayanların %77,8’i dışlanmışlığı problem olarak görürken %22,2’si problem olarak görmemektedir. Okuryazar fakat diplomasız olanların %85,7’si “evet” derken %14,3’ü “hayır” demiştir. İlkokul mezunu olanların %73,6’sı “evet” derken %26,4’ü “hayır” demiştir. Ortaokul mezunlarının %88,9’u “evet” derken

%5,6'sı “hayır” demiş %5,6'sı yanıtı bırakmıştır. Lise ve dengi okul mezunu olanların %60'ı “evet” derken %40'ı “hayır” demiştir. Genel olarak “evet” diyenlerin %77,5'lik yüzdenin eğitim durumlarına göre dağılımına bakıldığında; ilkokul mezunlarının en büyük payı aldığı görülecektir. %32,5'lik bir paya sahip olan ilkokul mezunlarının özellikle okulda dışlandıkları görülmüştür. Bunun için sürekli okulu terk ettiklerini de söylemişlerdir. Buna rağmen eğitim düzeyinin arttığı lise ve dengi okul mezunlarında bu oran genelin sadece %5'idir. Bu durumda eğitim düzeyinin arttığı durumda ya gerçek anlamda dışlanmışlık kalkıyor veya denek kendinin dışlanmışlığını önemsemiyor demektir. Hatta “bazılarının ne dediklerine değil benim ne yapacağıma bakarım” demeleri de çok önemlidir. Eğitim düzeyinin lise düzeyinde artması dışlanmışlığı problem olarak görmeyi azaltmamaktadır. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 85. Cinsiyete ve merkeze yakınlık ve merkezden uzaklığa göre “Roman harici vatandaşların düğün, sünnet ve cenaze gibi cemiyetlerine katılırsınız?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Romanların dışındakilerin düğün sünnet cenaze gibi törenlerine				Daima	Ara sıra	Sadece cenazeye	Hiç katılmam	Toplam
Merkezden uzak	Cinsiyet	Kadın	N	9	4	3	1	17
			%	52,9%	23,5%	17,6%	5,9%	100,0%
	Erkek	N	15	6	5	1	27	
		%	15,0%	6,7%	5,0%	1,7%	28,3%	
	Toplam	N	23	19	13	5	60	
		%	38,3%	31,7%	21,7%	8,3%	100,0%	
Merkeze yakın	Cinsiyet	Kadın	N	7	10	5	5	27
			%	25,9%	37,0%	18,5%	18,5%	100,0%
	Erkek	N	11	6	8	8	33	
		%	11,7%	16,7%	8,3%	8,3%	45,0%	
	Toplam	N	14	13	4	2	33	
		%	42,4%	39,4%	12,1%	6,1%	100,0%	
Toplam	N	23	23	9	7	60		
	%	38,3%	38,3%	15,0%	11,7%	100,0%		
Toplam	N	35	38	15	11	100		
	%	35,0%	38,3%	15,0%	11,7%	100,0%		

Merkezden Uzak: $X^2= 2,164$ Sd=3 P=.539 p>0,05

Merkeze Yakın : $X^2= 3,557$ Sd=3 P=.313 p>0,05

Ankete katılanlara roman harici vatandaşların cemiyetlerine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Verilen cevapların dağılımı şu şekilde oluşmuştur: Genel olarak ankete

katılanların %35'i daima katıldığını, %38,3'ü ara sıra katıldığını, %15'i sadece cenaze merasimlerine katıldığını ve %11,7'si ise hiçbir şekilde katılmadığını ifade etmiştir. Katılmadığını söyleyenler dışlandıklarını ifade etmiştir. Sadece cenaze gibi cemiyetlerine katılanlar ise acı günde özellikle tanıdıklarının cenazelerine iştirak ettiklerini, ancak diğer halkların çok nadir olarak kendi cenazelerine geldiklerini söylemişlerdir. Fakat genel anlamda merkeze yakınlık-uzaklık veya kadın ve erkek olarak büyük farklılık olmaksızın roman halkının diğer vatandaşların cemiyetlerine katılmadıkları görülmektedir. Değişkenler arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.12.3 Nüfus Artışı

Yaşadığımız toplumda farklı zamanlarda bazen nüfus planlaması adı altında doğurganlığın azaltılması yoluna gidilmiş, bazen genç nüfusun bir milletin kalkınmasında büyük öneme sahip olması nedeni ile doğurganlık tavsiye edilmiştir. Bu anlamda Peygamberimizin evlenilip, çokluğun artırılması gerektiği, zira kendisinin ümmetinin çokluğu ile övüneceği hadisi şerifi gündemde kalmıştır. Evliliklerin asıl amacının da bu olduğu dinî nikâh törenlerinde mezkur hadisin sürekli tekrarı ile desteklenmiştir. Bu hadis karşısında çoğalmanın sayı olarak değil, eğitim-öğretim, ilim, fen ve teknolojide ilerleme olarak gören bir kısım, her türlü imkanların sağlanması koşulu ile doğurganlığı desteklemişlerdir. Aksi halde eğitim-öğretim imkanlarından yoksun, doğurup sokağa terk edilen çocukların suça yönlendirildiği ve toplum için içinden çıkılmaz problem oluşturmaktadır.

Bu itibarla Roman toplumunda doğurganlığın fazla olduğu, çocukların eğitimden gereği gibi faydalanmadığı ve küçük yaşta çocukların çalıştırıldığı veya evliliğe zorlandığı gibi iddialar karşısında araştırma alanımızda “Romanların en büyük problemi nüfus artışıdır” yargısı yöneltilmiştir.

Tablo 86. Cinsiyete göre “Romanların problemlerinden biri nüfus artışıdır” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Romanların Problemlerinden Biri Nüfus Artışıdır			Evet	Hayır	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N	10	34	0	44
		%	22,7%	77,3%	0,0%	100,0%
			8,3%	28,3%	0,0%	36,7%
	Erkek	N	21	54	1	76
		%	27,6%	71,1%	1,3%	100,0%
			17,5%	45,0%	0,8%	63,3%

Toplam	N %	31	88	1	120
		25,8%	73,3%	0,8%	100,0%
		25,8%	73,3%	0,8%	100,0%

$$X^2=,985 \quad Sd=2 \quad P=.611 \quad p>0,05$$

Ankete katılanların Toplamının nüfus artışının yüksekliğini bir problem olarak görenlerin dağılımı %25,8'i evet derken %73,3'ünün hayır dediği görülmektedir. Cinsiyete göre durumun da çok farklı olmadığı görülmüş olup, deneklerce nüfus artışının çok fazla olmadığı görülmektedir. Gençlerle konuşulduğunda bakabilecekleri, eğitim imkanı sağlayabilecekleri kadar çocuk yapmaktan yana oldukları görülmektedir. Geçmişte ise kardeş sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 87. Merkeze yakınlık ve merkezden uzaklığa göre “Romanların problemlerinden biri nüfus artışıdır” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Nüfus artışı		Evet	Hayır	Cevapsız	Toplam
Merkezden uzak	N %	23	37	0	60
		38,3%	61,7%	0,0%	100,0%
		19,2%	30,8%	0,0%	50,0%
Merkeze yakın	N %	8	51	1	60
		13,3%	85,0%	1,7%	100,0%
		6,7%	42,5%	0,8%	50,0%
Toplam	N %	31	88	1	120
		25,8%	73,3%	0,8%	100,0%
		25,8%	73,3%	0,8%	100,0%

$$X^2= 10,485 \quad Sd=2 \quad P=.005 \quad p<0,05$$

Nüfus artışının merkeze yakın ve merkezden uzak olan mahalleleri göre orantısı ve değişkenliği ile ilgi tabloya göre; merkezden uzak olanların %38,3'ü nüfus artışını bir problem olarak görürken %61,7'si ise problem olarak görmemektedir. Merkeze yakın olan mahallelerde ise %13,3'ü problem olarak görürken %85'i problem olarak görmemektedir. Bu durumda il merkezine yakın mahallelerdeki deneklerimiz günümüzde Romanların problemleri arasında Nüfus artışını görmemektedir. Buna rağmen il merkezinden uzak olan mekanlarda ikamet edenler ise nüfus artışını büyük oranda problem olarak görmektedir. Buna rağmen tablo 97'de görüldüğü gibi %73,3 gibi büyük bir oranla nüfus artışı problem olarak görülmemektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki vardır.

2.12.4 Dinî Eğitim Ve Bilgi Eksikliği

Birey dünyaya yaradılış itibarı ile İslâm'ı kabullenmeye doğuştan kabiliyetli (Akçay,2001:80) olarak gelmekle beraber, çocuk dindar olarak dünyaya gemlememektedir. Yaşadığı çevrede bulunan yetişkinlere bağımlı bir halde bulunan çocuk; her türlü taklit, telkin ve öğrenme yolu ile bağımlı bir dinî öğrenme süreci yaşamaktadır (Hökelekli,1998:252). Bu dinî öğrenme sürecinde, çocuğa ilk dinî bilgilerin verildiği kurum olması, çocuk açısından hem ruhsal, hem eğitimsel hem de sosyal yönlerden oldukça önem taşıyan kurum aile olmaktadır (Ay,2009:16). Çocuğun din eğitiminde ve dinî bilgilerinin yerleşmesinde ailenin önemli oluşu hem Kur'an-ı Kerim'de hem de Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadislerinde dikkat çekilmektedir. Mesela Kur'an-ı Kerimde: “ *Ey Müminler! Yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden kendinizi ve ailenizi koruyunuz...*”(Tahrim,66/6) buyrulmaktadır. Yine Peygamber (s.a.v)'in çocukların eğitimleri ile ilgili hadisleri de dikkat çekicidir. Peygamberimiz meşhur hadislerinden birinde anne-babanın çocuğuna güzel bir isim vermesi ve güzelce terbiye etmesi gerektiği, bu durumun çocuğun anne babası üzerindeki haklarından biri olduğunu söylemesi din eğitiminde ailenin rolünü göstermektedir (Ay,2009:17).

Bireyin doğumundan itibaren informal bir eğitim veren ailenin ardından formel, kasıtlı, amaçlı, planlı olarak; belli bir yaş gruplarındaki bireylere okullarda düzenli örgün eğitim verilmektedir. Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, veya bu sistemin herhangi kademesinde bulunan ya da bu kademelerin birinden ayrılmış olan bireylere ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda yaygın eğitim de yapılmaktadır. Örgün din eğitimi kurumları okullar olup, ülkemizde meslekî din eğitimi İmam Hatip Liseleri ile İlahiyat Fakülteleri yolu ile yapılmaktadır. Ülkemizde din eğitimi adına okul programlarında yer alan zorunlu Din kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi herhangi bir dinin eğitimini öngörmeyip, çeşitli dinleri konu edinmektedir. Bu nedendir ki kamu alanında biricik yaygın İslâm din eğitimi kurumu, Kur'an Kursudur (Aydın, 2008:21-22). Diyanet İşleri Başkanlığı mevzuatı çerçevesinde yürütülen Gündüzlü ve Yatılı Kur'an Kursları, Camilerde Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kurslarıyla; dinî eğitim ve öğretim talebinde olan bireye istediği zaman, okullardaki din eğitimini pekiştirecek, eksikliklerini tamamlayacak ve vermediklerini kazandıracak nitelikte bir dinî eğitim hizmeti yürütülmektedir (Aydın,2008:26).

Günümüzde yaygın dinî eğitimi veren Kur'an kurslarında; yaz kursları ile ilköğretim beşinci sınıfı tamamlamış ve daha ileri kademelerde öğrenciler İslâm din eğitimi ihtiyaçlarını giderme imkânı bulabilmektedirler (Aydın,2008:109). Aile eğitiminde kadının rolü ve önemi kadınların ve kızların din eğitiminden olabildiğince faydalanmaları zorunluluğunu doğurmaktadır. Bu anlamda faaliyetlerini sürdüren gündüzlü Kur'an kursları; kız çocuklarının eğitimden yoksun bırakılmasına, kadınların cahilliğe kurban edilmesine bir son vermiş, on beş asırlık geleneğin günümüz kadınlarına yeniden dini anlama, yorumlama, uygulama alışkanlığının kazanmasını ve esasen ailesinde eğitimci rolünü tekrar elde etme imkânı sağlamıştır.

Çalışmanın farklı yerlerinde ifade edildiği üzere geçmişte konar-göçer halde yaşam süren Roman toplumu dinî eğitim ve öğretimden yoksun kalmışlardır. Konakladıkları yerde hüküm süren anlayışların tesirleri ile karmaşık bir bilgi birikimi içinde bulunan toplum, yerleşik hayata geçmelerinin ardından daha fazla dinî altyapıdan faydalanma imkanı bulmuştur. Yaşadıkları birçok mahallelerde caminin bulunması din hizmetlerinin artırılması konusunda imkân sağlamıştır. Ancak buna rağmen diğer halkların dışlamaları ve üzerlerinde baskı oluşturmaları onların Cuma, Bayram ve Teravîh gibi özel günler hariç cami etrafında birleşmelerine engel oluşturmuştur. Araştırma alanımızda Çay Mahallesi Roman kadınları Suphipaşa Kur'an Kursundan ve Ağa Mahalleli Roman halkı camiden istifade edebilmektedir. Fakat Çamköy Mahallesinde bulunan halk cami çevresinden daha uzak yerleşim alanında bulunması nedeni ile cami hizmetlerinden daha az faydalandıkları görülmektedir.

Bu anlamda araştırma alanımızda günümüz Roman toplumunun problemleri arasında dinî eğitim ve bilgi eksikliğinin olup olmadığı yargısı yöneltilmiş ve aşağıdaki tablodaki veriler elde edilmiştir.

Tablo 88. Cinsiyete göre “Romanların problemlerinden biri dinî eğitim ve bilgi eksikliğidir” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Romanların Problemlerinden Biri Dinî Eğitimi ve Bilgi Eksikliği			Evet	Hayır	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	34	10	0	44
			77,3%	22,7%	0,0%	100,0%
			28,3%	8,3%	0,0%	36,7%
	Erkek	N %	51	24	1	76
			67,1%	31,6%	1,3%	100,0%
			42,5%	20,0%	0,8%	63,3%

Toplam	N %	85	34	1	120
		70,8%	28,3%	0,8%	100,0%
		70,8%	28,3%	0,8%	100,0%

$$X^2= 1,756$$

$$Sd=2$$

$$P=.416 \quad p>0,05$$

Roman halkının diğ er bir problemi ise dinî eğitim ve bilgi eksikliğidir. Ankete katılanların toplamda %70,8’i dinî eğitim ve bilgi eksikliğinin olduğunu düşünürken, %28,3’ü ise böyle bir problemin olmadığını söylemektedir. Tablonun cinsiyete göre dağılım ise şu şekildedir: Kadınların %77,3’ü “evet” derken %22,7’si “hayır” demiştir. Erkeklerin ise %67,1’i “evet” demiş, %31,6’sı “hayır” ve %1,3’ü cevapsız bırakmışlardır. Kadınların dinî eğitim ve bilgi eksikliğini erkeklere oranla daha fazla problem olarak gördükleri anlaşılmaktadır. İki değışken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki yoktur.

2.12.5 İşsizlik

İşsizlik günümüzde ülkemizin en temel sorunlarından biri olarak görülmektedir. Ancak Roman halkı “Çingene” olarak isimlendirilmeleri nedeni ile normal işsizlik problemini daha fazla yaşamaktadırlar. İş başvurularında kendilerinin “Roman/Çingene” olduğunu öğrenen işverenin, işe uygunluğuna bakmaksızın iş başvurularını reddetmesi işsizlikle beraber dışlanmışlık duygusunun da yaşanmasına neden olmaktadır. Toplumumuzun genel problemi olmuş olsa da araştırma alanımızda işsizliğin bir problem olarak görülüp görülmediğı araştırılmıştır. Buna göre aşağıdaki tabloda görülen veriler elde edilmiştir.

Tablo 89. Cinsiyete göre “Romanların problemlerinden biri işsizliktir” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Romanların Problemlerinden Biri İşsizliktir.			Evet	Hayır	Cevapsız	Toplam
cinsiyet	Kadın	N %	27	17	0	44
			61,4%	38,6%	0,0%	100,0%
			22,5%	14,2%	0,0%	36,7%
	Erkek	N %	55	20	1	76
			72,4%	26,3%	1,3%	100,0%
			45,8%	16,7%	0,8%	63,3%
Toplam	N %	82	37	1	120	
		68,3%	30,8%	0,8%	100,0%	
		68,3%	30,8%	0,8%	100,0%	

$$X^2= 2,445$$

$$Sd=2$$

$$P=.295 \quad p>0,05$$

Romanların problem olarak gördüğü bir diğer konu ise işsizliktir. Ankete katılanların %68,3'ü işsizliği büyük bir problem olarak görmektedir. %30,8 ise işsizliği problem olarak görmemektedir. Fakat büyük oranda işsizlik sorun olarak görülmektedir. Cinsiyete göre kadınlar “evet” diyenler %61,4; “hayır” diyenler ise %38,6'yı oluşturmaktadır. Erkeklerde bu durum “evet” diyenler %72,4; “hayır” diyenler ise %26,3 olarak tespit edilmiştir. Tablodaki duruma göre kadınlar erkeklere göre daha az işsizliği Roman toplumu için problem olarak görmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

2.12.6 Ahlâkî Bozulmalar

Ahlâk kelimesi “hulk” kelimesin çoğulu olup tabiat ve karakter demektir. Aynı zamanda huy olarak isimlendirilen bu kelime insan nefsinde meydana gelen, sabit ve sakin olan bir melekedir. O meleke sebebiyle nefisten fiiller kolayca ortaya çıkar, zihni bir düşünmeye muhtaç olmaksızın hemencecik nefisten fiillerin çıkmasına sebep olur. İnsanın yaratılışında mevcut olan gazab, öfke, şehvet gibi fitrî ve tabii ahlâk herhangi bir sorumluluk gerektirmemektedir. Çünkü bu tür melekelerin eğitimle değişmesi, terbiye edilmesi mümkün değildir. Bununla beraber kişiye asıl sorumluluk yükleyen ahlâk “Ahlâk-ı Müktesibe” veya “Kazanılmış Ahlâk”tır. Bu nefsi melekeler doğumun ardından terbiye, telkin ve çevre faktörleri ile elde edilmekte; kişinin irade ve ihtiyarı olduğu için sorumluluk gerektirmektedir. Ayrıca ahlâk “Güzel Ahlâk” ve “Çirkin Ahlâk” olarak ikiye ayrılmaktadır (Akseki, 1999:14-15-16).

Ahlâk ile ilgili olarak ifade edilmesi gereken bir diğer kavram “kişilik”tir. Kişilik, “insanın kendisi ve çevresi ile uyumunu sağlayan, onu diğer insanlardan farklı kılan, özel ve biricik yapan tipik özellikleridir”. Her insanın biricik olmasını sağlayan ve bir kısmını anne-baba yolu ile, bir kısmını da çevreden öğrenerek elde etmektedir. İnsan ahlâkî davranışları bilmiş olarak doğmakla birlikte yaşamış olduğu toplumda nasıl ve ne şekilde davranacağı ile ilgili belli normları öğrenmektedir. Bu yönü itibarı ile kişinin ahlâkîliği; yaşadığı toplumun, anne-baba ve çevre faktörlerinin önemli rolü bulunmaktadır. Eğitimle iç içe olan ahlâk; bu ilişkisi bakımından hayatla doğrudan ilgili olmakta ve yaşadığı toplumda insanca yaşama çabasına yardımcı olmaktadır. Bireyin ahlâk eğitiminde çevresinde bulunan okul, iş vb. arkadaşlarının önemli rolü bulunmakla beraber, ahlâk eğitiminde en önemli kurum aile olmaktadır.

Aile bireyde ahlâkî duyguların uyandırılması, uygulanması ve ahlâkî bilgilerin kazandırılması yoluyla söz konusu eğitim ve öğretimi yapmaktadır. Gazali'nin şu sözü kişiliğin oluşmasında çevre faktörünün anlaşılmasında dikkat çekmektedir; “insan bulunduğu kabın şeklini alan sıvı gibidir”. Çocuk sosyal hayata uyum sağlama yolunda küçük yaşlarda bulunduğu ortamda kullanabilecek iyi yada kötü “huy”a yönelik öğrenmelerde bulunur. Genelde bunlar istem dışı olup, söküp atılması mümkün olmayacak şekilde yerleşebilmektedir. Bu manada cömertlik, cimrilik, temizlik, düzenlilik, dağınıklık, çekingenlik, saldırganlık, sosyâllik veya asosyâllik gibi alışkanlıkların kazanılması örgün eğitim yolu ile olduğu gibi, çevre etkisi ile daha fazla olmaktadır (Aydın,2006:2-6-8).

Toplumlar kendi bireylerinin özelliklerini kendine göre şekillendirmektedir. Eğitim seviyeleri ve ahlâkî olgunluk düzeylerinin artmış olduğu grup veya toplum içinde yetişen bireylerin yüksek düzeyde belli standartlarda bulunmaktadır. Fakat yaşanan toplum marjinalite ve kapalılık oluşturması, diğer toplumlar ile ilişkilerinde yetersiz bir etkileşim göstermesi kendine özgü bir ahlâkîliğin oluşmasını sağlamış, o toplumun tüm bireyleri diğer toplumlar tarafından aynı değerlerle anılmasını sağlamaktadır. Roman toplumu konar-göçerlik, yoksulluk, işsizlik, dışlanmışlık ve diğer birtakım sebepler ile kapalı bir özellik oluşturmuş, kendine özgü yaşam şekilleri geliştirmiştir. Bu durum yaşadıkları diğer gruplar tarafından yadırganmıştır. Ancak günümüz Roman toplumu yerleşik hayat ile daha fazla eğitim imkanı bulmuşlar, okul yolu ile belli bir disiplin altında genel normlara uyum sağlamışlardır. Fakat Romanların/ Çingenelerin ahlâkîliği hakkında geçmişte elde edilen önyargılar kolaylıkla değiştirilememektedir. Bu anlamda yapmış olduğumuz araştırmamızda, diğer toplumlar tarafından çocuklarının aynı okulu ve ortamı paylaşmalarını istemeyecek kadar yargılar oluşturan Romanların ahlâkîliği konusunda kendilerinin bir problem olarak görüp görmedikleri yargısı yöneltmiştir.

Tablo 90. Cinsiyete göre “Romanların problemlerinden biri ahlâki bozulmalardır” yargısına göre verilen cevapların dağılımı

Romanların Problemlerinden Biri Ahlâki Bozulmalardır			Evet	Hayır	Cevapsız	Toplam
Cinsiyet	Kadın	N %	6	38	0	44
			13,6%	86,4%	0,0%	100,0%
	Erkek	N	26	48	2	76

		%	34,2%	63,2%	2,6%	100,0%
			21,7%	40,0%	1,7%	63,3%
Toplam	N		32	86	2	120
		%	26,7%	71,7%	1,7%	100,0%
			26,7%	71,7%	1,7%	100,0%

$$X^2= 7,675$$

$$Sd=2$$

$$P=.022 \quad p<0,05$$

Ankete katılanların %71,7'lik bir grup ahlâkî bozulmanın olmadığını söylerken, %26,7'lik bir grup ise ahlâki bozulmanın olduğu görüşündedir. Cinsiyete göre bakıldığında kadınların %13,6'sı “evet”; %86,4'ü “hayır” demiştir. Erkekler ise %34,2'si “evet”; %63,2'si “hayır” ve %2,6'sı soruyu cevapsız bırakmıştır. Veriler sonucunda erkeklerin kadınlardan daha fazla bir oranla ahlâkî davranışlarda birtakım problemlerin varlığını kabul etmektedir. İki değişken arasında “ki kare testine” göre anlamlı bir ilişki vardır.

Bununla beraber yapmış olduğumuz mülâkatlarda, Romanlar ahlâki bozulmanın aksine geçmişe nazaran çocuklar ve gençlerde ahlâki düzelmenin hızlı bir şekilde gelişme gösterdiğini söylemişlerdir. Özellikle çocukların örgün öğretime ve yaygın eğitimin bir kolu olan Yaz Kur'an Kurslarına devam etmeleri bunun asıl nedenlerini oluşturmaktadır. Anket uygulama esnasında mahallelerde gençlerin ve çocukların söylendiği gibi arsız bir davranış sergiledikleri görülmemiştir. Evlere yapılan ziyaretlerde gayet nazik bir şekilde karşılamışlar ve ilgi göstermişlerdir. Çocukların dinî eğitim ve öğretim, ahlâki ritüellerin öğrenilip uygulanması hususunda Yaz Kur'an Kurslarına devam edilmesi önemli görülmektedir.

DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyo-kültürel ve dinî yapı araştırmasına dayalı olan bu teorik ve emirik çalışma, Düzce’de yaşayan Romanların demografik, sosyal, kültürel ve dinî durumları hakkında örnekleme dayalı sayısal veriler ortaya koymaktadır. Çalışmanın temel amacı çerçevesinde Düzce Romanlarının doğum, göç, medeni durum, eğitim, iş ve meslek, kimlik, etnik ve dinî tanımlama, inanç, ibadet anlayış ve uygulamaları, yaşam şartlarında karşılaşılan problemler ile ilgili veriler elde edilmiş ve yorumlanmıştır.

Elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan anket formu, alana çıkmadan önce Çamköy Mahallesi’nde Düzce Valiliği onayı ve İl Müftülüğü himayesinde açılan “Camilerde Kur’an Öğretimi Kursu” kursiyerlerine uygulanmıştır. Ankette kendilerinin aşağılandığını, dışlandığını, onurlarının zedelendiğini hissettiren bazı sorular çıkarılmış, yeniden düzenlenen anket Düzce’de beş mahallede yerleşmiş olan Romanlar üzerinde uygulanmıştır. Ancak planlanan anket uygulaması bir mahallenin uygulamaya sıcak bakmaması nedeni ile dört mahallede uygulanabilmiştir. Bazı konular üzerinde oluşturulan çapraz tabloların analizinde il merkezine yakınlık ve merkezden uzaklık esas alınmıştır. Elde edilen veriler SPSS programına girilerek istatistikî bilgiler elde edilmiş ve tablolaştırılmıştır.

Araştırma alanında elde edilen bilgilere göre Düzce Romanları Balkan topraklarından nüfus mübadelesi yolu ile Türkiye’ye gelmiş, Düzce’ye ise farklı sebepler (iş, evlilik vb.) ile çevre illerden gelmişlerdir. Birinci kuşak, kendilerinin Balkanlardan geldiklerine söyledikleri halde, daha genç nesil “Düzceliyiz” demektedir. Yaşadıkları mahalleler akrabaların bir araya toplanması sonucu oluşmuştur. Evlilikler genelde yakın akrabalarından yapılmakla birlikte kısmen de olsa diğer halklarla evlenilmektedir. Araştırma esnasında kendileriyle görüşülenler arasında evlilik oranı %94’tür. Bu bir anlamda onların evlilik ve aile hayatına büyük önem verdiklerini göstermektedir. Ebeveynler çocuklarının eş seçiminde etkili olmakta, eş adaylarının roman olmasına dikkat etmektedir. Onları bu düşünceye yönlendiren başlıca sebep, diğer halklarla yapılan evliliklerin ileriki yıllarda kültürel farklılıklardan dolayı eşlerin birbirini suçlayacağı ve ayrılığa neden olacağı endişesidir. Geçmişte Romanlar arasında erken yaşta evliliklerin sıkça görüldüğü, ancak günümüz toplumunda bunun belli ölçüde değiştiği ve 20 yaş altı evliliklerin

%14,2'lik bir oranı oluşturduğu tespit edilmiştir. Evlilik yaşının yükselmesinde gençlerin okul hayatından faydalanma ve gelecekte bir meslek hayali kurmaları etkili olmaktadır. Örnekleme elde edilen verilere göre bekarların veya ebeveynlerin eş adayında öncelikli olarak %55 oranında “dindarlık” şartını aradıkları görülmektedir. Toplumumuzdaki genel anlayış romanların nikahı önemsemedikleri yönündedir. Oysaki anket sonuçları bunun aksini göstermektedir. Nitekim denekler bir erkekle bir kadının birlikte yaşamaları için gerekli olan hususların başında (%90 oranında) hem resmi hem de dinî nikah olmalı cevabını vermişlerdir.

Görüşülen Romanlarda geniş aile ve ataerkil yapı göze çarpmakta, bu durum ise büyük oranda onların ekonomik durumlarının alt seviyelerde olmasından kaynaklanmaktadır. Zira ekonomik özgürlük elde eden gençler ayrı hanelerde yaşamaktadır. Deneklerin %59 oranında ilköğretim (ilk ve ortaokul) mezunu oldukları, lise ve dengi okul mezunlarının ise sadece %8,3 gibi az bir grubu oluşturduğu görülmektedir. Toplumun okuryazarlık oranının yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Düzce Romanları yaptıkları iş ve meslekler bakımından oldukça geniş bir yelpaze içinde yer aldığı görülmektedir. Erkeklerin %21'inin serbest meslek, %10'unun esnaf, %17'sinin işçi olduğu Roman toplumunda işsizlik oranı %10 olarak ortaya çıkmıştır. Aslında her ne kadar %90 oranında meslek ve gelir sahibi görünseler de; sepetçilik, hamallık, müzisyenlik ve bohçacılık gibi mesleklerin mevsimsel özellik taşıması, özellikle kış mevsiminde ekonomik sıkıntıları beraberinde getirmektedir. Bu oranlar tersinden okunarak aylık standart geliri olanların sadece %15 ila %20'lik grubu oluşturduğu da söylenebilir. Zira halkın büyük çoğunluğu yardımlaşma vakıfları, belediye ve diğer yardım kurumları sayesinde ayakta durabilmektedir. Rehabilitasyon çalışmaları çerçevesinde bölgede başlatılan çilek ekiciliği, başlangıçta oldukça iddialı görünmüş, fakat herhangi bir kooperatifin kurulmaması, kaliteli ürün elde etmelerine rağmen değerlendirilecek pazarın bulunamamasına neden olmuş ve beklentileri karşılamamıştır.

Romanların göçebe yaşamlarından kaynaklanan dinî eğitim ve öğretimden istifade edememeleri ile zorunlu eğitimden istifade edememeleri arasında bir paralellik bulunmaktadır. Geçmişte din eğitimi alma imkanı bulamamış toplumun, günümüzde din eğitimi adına müspet anlamda daha fazla şeyler söylemek mümkün hale gelebilmiştir. Romanların Allah, peygamber, kitap, melek, ahiret gibi iman esaslarına inandıkları tespit edilmiştir. Yapılan araştırma öncesi, Romanların dinî yaşamları

hakkında dinî yaşayış ve ritüellere karşı lakayt oldukları, ibadetleri önemsemedikleri, içlerinde halâ mitolojik batıl inançların barındığı, gayr-i meşru ilişkilerin sık olduğu, temizliğe önem vermedikleri, abdest, gusûl bilmedikleri varsayımları bulunmaktaydı. Yapılan mülâkat ve anketler, söz konusu bilgi ve duyuların ön yargılardan ibaret olduğunu ortaya çıkarmıştır. Yeterli düzeyde dinî bilgilerinin olmadıkları kendilerince de kabul edilmektedir. Fakat onlar hem kendileri için hem de çocukları için açılan Kur'an öğretimi ve dinî bilgi eğitimine yönelik kurslara katılma arzusunda olduklarını her fırsatta dile getirmişlerdir.

Araştırma alanımızda bulunan mahallelerde caminin bulunması ve cami görevlilerinin kendilerine karşı olan tutumları, onların dindarlıkları ile anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Mahallede bulunan Kur'an Kurslarına kadınların ilgi gösterdiği, kursa giden kadınların ise anket sorularına daha bilinçli cevap verdiği görülmüştür. Kadınların eğitiminde camilerdeki din görevlilerinin eşlerinin de etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Bölgede yapılan araştırmalarda dışlamaksızın hanelerine gidilmiş, haftalık toplantılar yapılmış, bu sayede yıllardır eksik kalan din duygusunun kazanılmasına imkan tanınmıştır. Bu nevi toplantı ve kurslara giden kadınların ibadet, ahlâk ve giyim kuşamlarında gözle görülen değişimler hissedilmiştir. Aynı şekilde dinî alt yapıdan yeteri kadar faydalanan Roman erkeklerinin de dindarlık oranlarının arttığı görülmüştür. Kendileri ile sıcak iletişim kuran cami görevlileri, onların cami çevresinde toplanmalarında etkili olmaktadır.

Deneklerimize, "kendi dinî bilgilerini yeterli görüp görmedikleri" sorulduğunda %65,9 oranında yeterli görmediklerini, "herhangi bir dinî kursa katılıp katılmayacakları" sorulduğunda kadınların %86,2'si, erkeklerin ise %92,1'i katılmak istediklerini beyan etmişlerdir. Kur'an ve dinî bilgiler öğretimi konusunda, çocuklarının eğitimine daha fazla önem verdikleri %98'lik bir oran ile ortaya çıkmaktadır. Yaşamın farklı nedenlerinden ötürü, dinî eğitim ve öğretimden büyük oranda yoksun olarak yetişen ebeveynlerin kendi eğitimlerinin yanında, çocuklarının da dinî eğitimlerine önem verdikleri tespit edilmiştir. Deneklere hazırbulunuşluk düzeylerinde var olan dinî bilgilerinin kaynaklarının %45 ila %50 civarında cami ve Kur'an Kursu kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Geri kalan kısmı ise kendi kendine bazı dinî kitaplar yolu ile dinî bilgi sahibi olduklarını söylemişlerdir. Bu durum ayrıca caminin toplumun ve bireyin yaşantısındaki önemini ortaya koymaktadır.

Camide birleşmiş bulunan Roman halkın dindarlık seviyelerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırma alanımızdaki deneklerin İslâm dinî akidelerine % 100'lük bir oranla bağlı oldukları görülmüştür. Bununla birlikte yıllarca kapalı bir toplum olarak yaşamaları onları dinî ortam ve duygulardan koparmamış, elde ettikleri sınırlı dinî bilgiler doğrultusunda inançlarını yaşama gayretini göstermişlerdir. Günümüzde ise büyük oranda müspet değişim kendini göstermiş ve mahallelerde dindarlık oranlarının gözle görülebilir oranda yükseldiği saptanmıştır. Bununla beraber Allah'ın zatı ve sıfatları, iyilik ve kötülük anlayışı, kaza ve kader, ahiret, ahiret halleri ve Hz.Muhammed'in (a.s) hayatı, şahsiyeti hakkında yeterli bilgilerinin olmadığı da görülmüştür. Roman toplumunun hayatında fal, falcılık ve büyücülük konularının önemli yer tuttuğu kaynaklarda yer almakla birlikte araştırma alanımızda babaannelerin hobi olarak fala baktıkları tespit edilmiş, ancak günümüz kuşağının % 80 oranında fal ve büyü gibi batıl inançlara inanmadıkları tespit edilmiştir.

Araştırma alanımızda günah kavramı üzerinde de durulmuştur. Bu doğrultuda Allah'a ve peygamberlere inanmamanın günah olduğu inancı %90'larda görülürken, hırsızlık yapmak, adam öldürmek, içki içmek, kumar oynamak, zina yapmak ve büyü ile muska yaptırmanın büyük günah olduğu inancı %85 ila %90 arasında kabul edildiği görülmektedir. Roman olmayan biri ile evlenmenin ise dışlanmanın yanında büyük günah olarak telakki edildiği bilgisinin doğru olmadığı, %75 gibi bir çoğunlukla "hayır" diyenler ile ortaya çıkmaktadır.

İslâm akideleri ile ilgili soru ve yargılara ait oranların müspet anlamda yüksekliği İslâmi ritüellerin uygulanmasında azalmaktadır. Cuma namazı, ramazan orucu, kurban kesimi gibi ibadetlerin %70'lik bir oranla uygulandığı toplumda günlük beş vakit namaz kılma durumunun %50'lerin altında olduğu görülmüştür. Zekât, sadaka ve hac gibi mâlî ibadetlerde ise halkın büyük oranının ekonomik seviyelerinin düşük olması nedeni ile %30'lar gibi alt seviyelerde kalmıştır. Merkeze yakınlık ve uzaklık ile mahallenin merkezinde caminin bulunması, dinî ibadetlerin uygulanma oranlarında olumlu veya olumsuz yönde etki etmektedir. Dua etme alışkanlığı, bütün Müslümanlarda olduğu gibi Romanların da yaşamında büyük yer tutmaktadır. Evden çıkarken, yatağa yatarken, yemek yerken, sıkıntılı herhangi bir durumda %65 ila %75 arasında değişen oranlarda duaya başvurulmaktadır. Fakat Kur'an okumayı

bilme oranının %30 olduğu toplum, dualarını da Türkçe olarak yapmaktadır. Buna rağmen ankete katılanların %63'ü en az dua mahiyetinde okunan surelerden birini bilmektedir. Türbe ve yatır ziyaretlerinde %50 gibi yarıya yakın oranlarda hiçbir türbeye gitmeyen ile en az bir türbe ziyaretinde bulunanların olduğu tespit edilmiştir. Türbe ziyaretlerine dua etmek ve adak kesmek için gidilmekte, bunun için Düzece'de bulunan türbeler tercih edilmektedir. Romanların rağbet gösterdikleri yönünde iddia edilen, Göbek Atan ile Hoca Ali Türbesi'nin ise büyük oranda bilinmediği ve hiç gidilmediği tespit edilmiştir.

Ekonomik anlamda refah bir seviyede olanların çekirdek aile halinde, anne babaya bağlı olanların ise ataerkil olarak küçük yapılarda kalabalık bir aile ortamında yaşadıkları görülmüştür. Yaşam alanlarının ve çevrenin temizliği konusunda sorulan soruda %50 oranında herhangi bir temizlik probleminin olmadığını görmektedirler. Anketimizde yönelttiğimiz konulardan bir diğeri temizlik ve gusûl abdesti ile ilgili uygulamalardır. Roman toplumunun, gusûl abdesti almadıkları yönünde toplumda var olan önyargılı bilgilerin yordanması konusunda büyük sıkıntı çekilmiştir. Kendilerinin müslüman olduklarını vurgulayarak, böyle bir sorunun sorulmasının kendilerine "hakaret etme" anlamına geldiği tepkisini göstermişlerdir. Diğer toplumların kendilerine karşı önyargıları karşısında onların verdikleri cevapların %100'lere varan oranlarda oluşması önyargıların kırılmasını sağlayacağını da düşünerek sorulara cevap vermişlerdir. Zira Roman toplumu diğer müslüman toplumlarda olduğu gibi gerektiren hallerde gusûl abdestini yerine getirmektedir. "Giyim kuşamda dinin etkisi" araştırılmış ve büyük oranda kadınların günlük giyimlerinde İslâmi ölçülerden ziyade örfe göre giyim tarzına dikkat ettikleri görülmüştür.

Halkımızın genelinde olduğu gibi Roman halkının hayatında dinî gün ve gecelerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Kadınlı erkekli olarak, önemsedikleri dinî gecelerde camilere ibadet maksadı ile gitmektedirler. Bu durum mahallenin merkezinde cami olduğunda daha da artmaktadır. Yine alanımızda "kendileri için önemli olan bayramlar" sorulmuş %90 gibi büyük bir oranda Ramazan ve Kurban Bayramı kendileri için en önemli bayram olarak kutlamakta olduklarını söylemişlerdir. Kaynaklarda, Romanlara ait "Kakava" diye bir bayramdan bahsedilmekte ve bu bayramı yaşamlarında çok önemsedikleri bilgisine rastlanmaktadır. Alanımızda ise 120 kişiden bir kişinin dahi "Kakava" diye bir bayramın varlığından haberdar

olmadığı tespit edilmiştir. Romanların inandıkları iddia edilen birtakım batıl inanç ve hurafelere ilişkin bazı sorular yöneltilmiştir: Saçı okşamamanın gücün geçmesine neden olacağı, yeni doğum yapan kadının yemek pişiremeyeceği; gece aynaya bakanın gurbete gelin gideceği; karanlık gecelerde vampirlere yem olunabileceği; sabah çiği ile yüz yıkamanın yüzü güzelleştirebileceği v.b hurafe ve batıl inançların % 90 gibi bir oranda duyulmadığı ve bunlara inanılmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma alanımızda “günümüz Romanlarının problemleri” sorulmuştur. Fakirlik %77 oranında problem olarak görülmekte, ayrıca Roman toplumu kendilerine yönelik devletin başlatmış olduğu “Roman Açılımını” desteklemektedirler. Kendilerine yönelik yapılacak iyileştirme çalışmaları ile yaşamlarının daha refah seviyede şekilleneceği düşüncesinin hakim olduğu görülmüştür. Bu konuda Düzce Valiliği’nce yapılan tarımsal faaliyetlerden “çilek yetiştiriciliği” ile “sepetçiliğin turistik amaçlı desteklenmesi” çalışmaları ve bu doğrultuda açılan kurslar ilgi ile takip edilmektedir. Bir diğer problem ise diğer halklar tarafından dışlanmaktır. Dışlanma duygusunun, sosyal yaşamda görüldüğü gibi eğitim öğretimde, dinî alt yapı hizmetlerinden faydalanmada da görüldüğü saptanmıştır. Ankete katılanlara, kendileri dışındaki vatandaşların düğün, sünnet, cenaze gibi cemiyetlerine katılıp katılmadıkları sorulmuş; Romanların cenazelere katılmayı daha fazla önemsedikleri görülmüştür. Daima her cemiyete katılanlar ise %35 gibi bir oranı oluşturmaktadır. Romanların problemlerinden biri “dışlanmadır” diyenlerin oranı kadınlarda daha az olmakla beraber toplam %77,5 olarak görülmektedir. Merkeze yakın olanlarda dışlanmışlık duygusunun %6’lık bir eksilme ile %35,8 olduğu görülmüş, yaşa göre dışlanmışlıkta ise 20 yaş altının %76,5 gibi büyük oranının dışlanmışlığı bir problem olarak görmektedir. Roman toplumunun eğitim düzeylerindeki artışa göre kendilerinde hissettikleri dışlanmışlık duygusunun azaldığı görülmüştür.

Nüfus yoğunluğunun çokluğundan şikayet edilen Roman halkına nüfus artışının bir problem olup olmadığı sorulmuştur. Ankete katılanların %73,3’ünün nüfus artışını bir problem olarak görmediği tespit edilmiş, %68’lik bir oran Roman halkı açısından işsizliği problem olarak görmüştür. Ankete katılanlara Roman halkı içinde ahlâki bozulmanın problem olup olmadığı da sorulmuştur. Buna göre %71’i roman halkı içinde ahlâki bozulmanın olmadığını söylemişlerdir. Günümüzde geçmişe nazaran ahlâki anlamda iyimser bir tablonun olduğu, gençlerin ahlâki normlara daha fazla önem verdiği söylenmektedir.

Sonuç olarak, günümüzde Romanların hem dinî hem de ahlâki anlamda müspet olarak yükselen bir düzeyde oldukları ve bunun en belirgin sebebinin de örgün eğitim ve yaygın eğitimin bir kolu olan Yaz Kur'an Kursları olduğu görülmektedir. Geçmişte küçük yaşta çocukların ev ekonomisine katkıda bulunmaları için çalışmak zorunda olmaları, onların örgün eğitim ve din eğitiminden yoksun olarak yetişmelerine neden olmuştur. Kapalı toplum özellikleri, onların genel toplumsal normlardan uzak kalmaları ve diğer toplumlar ile bir takım problemlerinin olmasının önemli sebebidir. Ebeveynlerin daha bilinçli olması çocukların ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde öğrenim görme oranlarını artırmıştır. Birçok mahallelerde açılan genelde yetişkin bayanların katılım sağladığı "Gündüzlü Kur'an Kursları" ve camilerde açılan "Yaz Kur'an Kursları" dinî bir ihtiyaç olduğunun bilincine ulaştırmıştır. Roman toplumunu oluşturan bireylerin gelecekte dindarlıklarını artırma noktasında önemli gelişmeler kaydedileceği ümit edilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER: Romanlar dünyanın hemen hemen her yerinde varlığı bilinen ve yaşadıkları mekanların dil, kültür, din gibi özelliklerini kolaylıkla benimseyen bir toplumdur. Türkiye'nin birçok yörelerinde farklı isimlerle anılmakta olan Romanlar toplumumuzun kültür, örf, adet ve geleneklerin uyum sağlamıştır. Geçmişte konar-göçer bir özelliğe sahip bulunan bu topluluk, günümüzde büyük oranda yerleşik düzene uyum sağlamışlardır. Onlar buldukları ortamlara kolaylıkla uyum sağlama özellikleri sayesinde nüfus mübadelesi ile gelmiş oldukları Türkiye'nin birçok sosyo-kültürel özelliğine uyum sağladıkları gibi Müslümanlığı da kabul etmişlerdir. Düzce ilinde yaşayan Roman topluluğunun dinî tutum ve davranışlarını konu edinen bu çalışma teorik ve örnekleme dayalı empirik alan araştırması yöntemi ile yapılmıştır.

Yapılan araştırma sonrası uzun yıllar konar göçer yaşam tarzları nedeni ile unsurlarıyla kaynaşma imkanı bulamamış olan Roman topluluğu, kendi içinde geliştirmiş olduğu bir takım normlar çerçevesinde kapalı bir toplum olma özelliği yansıtmaktadır. Kapalı toplum olma özelliğine sahip olmaları, uzun yıllar onları bilinmezlikler içinde bırakırken diğer halklarca benimsenmelerini de güçleştirmiştir. Bununla birlikte günümüzde ekonomik ve eğitim seviyelerinin yükselmesine paralel olarak kapalı gurup halindeki yaşamları oldukça şeffaflaşmış ve giderek toplumla bütünleşmeye başlamışlardır.

Romanların kapalı gurup hayatı yaşamaları kendilerine verilen haklarında bir takım olumsuzlukların oluşmasına neden olmuş; kendilerine verilen “Çingene” isminin içi genel olarak olumsuzluklar içeren ifadelerle doldurulmuştur. Bu itibarla, toplumumuzda “Çingene” algısını düzeltmek doğrultusunda kendilerine “Roman” denilmeye başlanmış ve bu isim toplumun geneli tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bu anlamda araştırma alanımızda da Roman tanımlaması kullanılmaktadır.

Yine ülkemizde Roman toplumunun kapalı yaşam tarzları onların dinî inanç, yaşam, ve ibadetlerini uygulama şekilleri hakkında eksik bilgi sahibimiz olmamıza neden olmuştur. Özellikle onlar hakkında Avrupa menşeli kaynaklarda bulunan mitolojik inançlar ile halk arasında bulunan batıl inanç ve söylenceler, Romanların sapkın inançlar içinde oldukları izleniminin oluşmasına neden olmuştur. Konar göçer yaşam ile kapalı toplum olma özelliği onları her ne kadar din eğitim ve öğretiminden yoksun bırakmış olsa da tespit edebildiğimiz kadarıyla onlar dinî hassasiyetlerini ve dinî konulara duyarlılığını yitirmemişlerdir. Ancak kendilerinin de açıkça ifade ettikleri üzere büyük oranda dinî bilgi eksiklikleri bulunmaktadır.

Günümüzde ekonomik yönden genelinin açlık sınırında olduğu Roman toplumu, çocuklarının hem örgün hem de yaygın eğitimin bir kolu olan din eğitiminden faydalanmalarını daha fazla önemsedikleri görülmektedir. Ebeveynler de dinî duyguları içlerinde barındırdıkları halde konar göçer yaşam, yoksulluk, kapalı toplum özelliği, dışlanmışlık vb. nedenlerden ötürü yeterli düzeyde dinî eğitimden faydalanma imkanı bulamamışlardır. Bilinçaltına yerleşmiş durumda olan “dışlanmışlık” duygusu nedeni ile diğer halklar ile aynı kursları paylaşmaktan kaçındıkları için belirli bir zamana kadar kendilerine ait özel kurslarda öğrenim görmek istemektedirler. Merkeze yakın olanların dinî eğitim imkanlarından daha fazla faydalandıkları görülmüş; mahalle merkezinde bulunan dinî alt yapı hizmetlerinin inanç ve ibadet seviyelerinin yükselmesinde önemli rol oynadığı gibi ibadetlerin hayata yansımaya da büyük katkı sağladığı tespit edilmiştir. Kendilerine yönelik açılan dinî eğitim ve öğretim kursları ile dindarlık oranlarının arttığı ve dinî ibadetlerin uygulanmasında daha hassas davrandıkları da tespit edilmiştir.

Araştırma alanımızda Roman toplumunun Alevi/Bektaşî ve Sünnî olmak üzere iki farklı itikadî mezhebî görüş üzerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Geçmişte

Aleviliğin daha fazla hüküm sürdüğünü ifade ettikleri toplum, zaman içinde Sünniliğe doğru değişim göstermiştir. Buna yol açan durumun Roman toplumunun dinî eğitimlerine yönelik bazı cemaatlerce yapılan çalışmaların olduğu tespit edilmiştir. Halkın dindarlığının artırılması noktasında önemli olan bu çalışmaların denetimden uzak olması, çalışmalarını yürüten şahısların eğitim durumlarının yeterliliği gibi bir takım sıkıntıların olacağı yönünde endişe oluşturmaktadır. Uzun zaman dinî eğitim ve öğretimden istifade edememiş topluma yönelik yanlış bilgilerden, hurafelerden uzak, duru bir din eğitim ve öğretim faaliyetinin yürütülmesi gerekmektedir. Bu konuda İl Müftülüklerinin din hizmetleri personeli kanalı ile daha etkin bir yol haritası çizilip takip edilmesi toplum açısından önem arz etmektedir. Ancak burada görevlendirilecek personelin bilgi donanımı ve sosyal ilişkileri son derece önemli görüldüğü için bu alanda kullanılacak personele yönelik özel eğitimler verilmelidir.

Roman toplumunun temizliğe yeterince önem vermediği yönündeki yaygın kanaatin pek de yersiz olmadığı tespit edilmiştir. Özellikle mahallelerdeki çarpıklık mahallenin temizliğine de olumsuz yönde etki etmektedir. Buna ilaveten at arabacılığı, hurdacılık gibi işler, bireylerin ve yaşam alanlarının temizliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak ekonomik durumu iyi olan bireylerin temizliğe daha çok dikkat ettikleri, yaşam alanlarının da düzenli olduğu görülmüştür. Bunun yanında işsizliğin toplumun genelinin sorunu olması ve asli ihtiyaçlar da bile yaşanan sıkıntılar, onların temizlik konusunda yeterince hassas davranmamalarına neden olmaktadır.

Geçmişte kız ve erkek çocukların küçük yaşta evlendirildiği halde günümüzde evlilik yaş düzeyleri yükselme göstermiştir. Bunun en büyük nedeni ise örgün eğitimden büyük oranda faydalanma imkanı bulan gençlerin gelecekle ilgili beklentileridir. Zira ebeveynlerin yaşam standardını gören çocuklar daha refah bir ortamda yaşamak ve devletin bütün imkanlarından faydalanmak için eğitimlerine devam etmektedirler. Okumak ve toplum içinde saygınlık sağlayacak meslek sahibi olmak evlenme düşüncesinin önüne geçmiş, bu sayede küçük yaşta evlilikler olabildiğince azalmıştır.

Roman toplumunun hem resmi hem de dinî nikahı önemsemedikleri veya aile hayatı olmaksızın yaşadıkları görüşü genel kanaati oluşturmaktadır. Ancak her ne kadar bir takım nedenlerden dolayı resmi nikahları olmamış olsa da onlar aile yaşamına önem

vermektedir. Yakın zamana kadar resmi nikahın uygulanması konusunda sıkıntılar yaşanmıştır. Fakat 1999 yılı itibarı ile belirli zamanlarda Düzce Valiliği koordinesinde bazı kurumlarla ortaklaşa resmi nikah törenleri düzenlenmiştir. Topulumun tamamına yakınının resmi nikahı tamamlanmıştır. Bu kapsamda toplumun dinî hassasiyetleri arttıkça dinî nikah konusunu da daha fazla önemsedikleri görülmektedir. Dinî nikah konusunda eksiklikler cami görevlilerine yapılan müracaatlarla giderilmektedir. Kapalı, bilinmezlikler ve şehir efsaneleriyle örülmüş, büyük oranda sadece medyanın gösterdiği kadar bilinen bir toplumun bizzat içine girilerek Düzce'deki Romanların dinî inanç, tutum ve davranışları hakkında bulgular elde edilmiştir. Giderek artan dindarlık oranlarında cami içi ve dışı din hizmetlerinin rolünün büyük olduğu tespit edilmiştir.

Düzce'deki Roman Vatandaşların Dinî Tutum ve Davranışları konulu araştırma Düzce ili Roman vatandaşlara yönelik örnekleme dayalı bir çalışmadır. Bu anlamda elde edilen bulgular tamamen alanı kapsamakta, ülkemizde yaşayan toplumun tüm bireylerini kapsamamaktadır. Bilimsel nitelikli çalışmaların artırılması ile Roman toplumunu kapalı toplum olma özelliğinden kurtaracağı gibi toplumumuzun diğer katmanlarının da onlara karşı bakış açılarını olumlu anlamda değiştireceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- AKÇAY, Mustafa (2001), *Çağdaş Dünyada İnsan ve Dini Sorumluluğu*, Işık Yayınları, İstanbul.
- AKGÜL, Ayşegül (2006), *Mimarlıkta Mobilite Kavramı: Göçebe Çingeneler ve Sirk Yaşamı Üzerine Bir İnceleme*, Bitmiş Yüksek Lisans Tezi.
- AKSEKİ, A. Hamdi (1999), *Ahlâk İlmî ve İslâm Ahlâkı*, Nur Yayınevi, Ankara.
- AKSEKİ, A. Hamdi (1989), *İslâm Dinî*, Gaye Matbaacılık, Ankara.
- AKSU, Mustafa (2006), *Türkiye’de Çingene Olmak*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- ALPER, Hülya, (2007), *İmanın Psikolojik Yapısı*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- ALPMAN, Nazım (1993), *Başka Dünyanın İnsanları Çingeneler*, Ozan Yayıncılık, İstanbul.
- ANDAY, Melih Cevdet (2004), *Râziye*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- ASSEQ, Henriette (2003), *Çingeneler Bir Avrupa Yazgısı*, Yapı Kredi Yayıncılık, İstanbul.
- AVCI, Casim (Editör) (2008), *Son Peygamber*, TDV Yayınları, Ankara.
- APAYDIN, Yunus ve diğ. (1999a), “*Siyasal Hayat-Sosyal Hayat*” TDV. *İlmihal*, Cilt II. s. 143. Divantaş Yayınları, Ankara.
- APAYDIN, Yunus ve diğ. (1999b), “*Namaz*” TDV. *İlmihal*, Cilt I. s.218 Divantaş Yayınları, Ankara.
- AY, Mehmet Emin (2008), *Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi*, Beyza Kitap, İstanbul.
- AYDIN, M. Akif ve diğ. (1999), “*Aile Hayatı*” TDV. *İlmihal*, Cilt II. s.195, Divantaş Yayınları, Ankara.
- AYDIN, Mehmet Zeki (2006), *Ailede Çocuğun Ahlâk Eğitimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- AYDIN, Mehmet (1995), “*Fal*”, *DİA*, Cilt IIX, s. 134-135, TDV. Yay., İstanbul.

- AYDIN, Muhammed Şevki (2008), *Bir Din Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursu*, DİB Yayınları, Ankara.
- BARDAKOĞLU, Ali (1999), “ Temizlik ” *TDV. İlmihal*, Cilt I. Divantaş Yayınları, Ankara.
- BAYMUR, Feriha (1978), *Genel Psikoloji*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- BEŞER, Faruk ve diğ. (1997), “Mübarek Geceler”, *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, C. III, s. 358, Gerçek Hayat, İstanbul.
- CİLÂCI, Osman (1994), “Dua”, *DİA*, Cilt IX, s. 529-530, TDV. Yay., İstanbul.
- DEMİRCİ, Kürşat (2001) “Kabir”, *DİA*, Cilt VİXX, s. 33, TDV. Yay., İstanbul.
- DOĞAN, D.Mehmet (1991), *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayıncılık, Ankara.
- DÖNMEZ, İbrahim Kâfi ve diğ.(1999), “*Akaid*” *TDV. İlmihal*, Cilt I. s.72, Divantaş Yayınları, Ankara.
- ERDİL, Kemalettin (1988), *Yaşayan Hurafeler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- ERKAL, Mehmet ve diğ. (1999), “*Zekat*” *TDV. İlmihal*, Cilt I. s.423, Divantaş Yayınları, Ankara.
- EI-BUHARİ, [Muhammed İbn İsmail,\(1879a\)](#), *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*, Çev. Mehmet Sofuoğlu, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- EI-BUHARİ, [Muhammed İbn İsmail,\(1879b\)](#), *Sahih-i Müslim Tercüme Ve Şerhi*, Çev. Ahmet Davudoğlu, Sönmez Neşriyat, İstanbul.
- Et-TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed, (????), *Sünen-i Tirmizi*, Çev. Abdullah Parlıyan, Konya Kitapçılık, Konya.
- GÜÇ, Ahmet, (2002), “Kurban”, *DİA*, Cilt VİXX, s. 433, TDV. Yay., İstanbul.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, *Osmanlı Toplumunda Çingeneler*,
www.tariharastirmalari.com, 27.08.2009.

- HARMAN, Ömer Faruk, (1996) “Günah”, *DİA*, Cilt VIX, s. 278, TDV. Yay., İstanbul.
- HÖKELEKLİ, Hayati (1998), *Din Psikolojisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- İMAM-I GAZALİ (1992), *Kimyay-ı Saâdet*, Merve Yayınları, İstanbul.
- KAÇAN, Metin (1990), *Ağır Roman*, Metis Yayınları, İstanbul.
- KARAMAN, Fikret ve diğ. (2005), “Şefaât”, *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- KOCA, Ferhat (1999), “İbadet”, *DİA*, Cilt XIX, s. 240, TDV. Yay., İstanbul.
- KOÇOĞLU, Kıyasettin (2009), *21. Yüzyıl Türkiye’sinde Hurafeler*, DİB Yayınları, Ankara.
- KOLUKIRIK, Suat (2005), *Türk Toplumunda Çingene İmgesi ve Önyargısı*, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi.
- KOLUKIRIK, Suat (2009) , *Dünden Bugüne Çingeneler*, Ozan Yayıncılık, İstanbul.
- Kur’an-ı Kerim Meali*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara.
- KÜÇÜK, Abdurrahman (1999), “İbadet”, *DİA*, Cilt XIX, s. 233, TDV. Yay., İstanbul.
- L.MUNN, Norman (1975), *Psikoloji İnsan İntibakının Esasları*, MEB Yayınları, İstanbul.
- MARDIN, Şerif (1992), *Din ve İdeoloji*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MARUSHİAKOVA, Elena – Vesselin Popov (2009), *Osmanlı İmparatorluğu’nda Çingeneler*, Homer Kitabevi, İstanbul.
- ÖZAYDIN, Abdülkerim, (1996), “Hac”, *DİA*, Cilt VIX, s. 382, TDV. Yay., İstanbul.
- ÖZKAN, Ali Rafet (2000), *Türkiye Çingeneleri*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara.
- ÖZVARLI, M. Sait (2004), “Melek” *DİA*, Cilt IX, s. 529-530, TDV. Yay., İstanbul.

R. STRAYER, Joseph (1955) , *Çingeneler*, New York.

SİNANOĞLU, Mustafa,(1999), “İbadet”, *DİA*, Cilt XIX, s. 233, TDV. Yay., İstanbul.

SİPAHIOĞLU, Mustafa (2000), “İman”, *DİA*, Cilt IIXX, s. 212, TDV. Yay., İstanbul.

Süleyman bin Eşas bin İshak bin Beşir (????), *Sünen-i Ebu Davut*, Çev. Necati Yeniçel, Hüseyin Kayapınar, Şamil Yayınları, İstanbul.

ŞEKERCİ, Osman (2002), *İbadetin Beyni Duâ*, Rağbet Yayınları, İstanbul.

ŞENER, Abdülkadir, (1992), “Abdest”, *DİA*, Cilt I, s. 69, TDV. Yay., İstanbul.

MANSUR, Ali Nasıf (1973, *Tâc Tercemesi*, Çev. Bekir Sadak, Eser Neşriyat Dağıtım, İstanbul.

TANYU, Hikmet (1992), “Büyü”, *DİA*, Cilt 6, s. 501, TDV. Yay., İstanbul.

TOPALOĞLU, Bekir (1985), *Allah'ın Varlığı*, Diyanet Yayınları, Ankara.

YEL, Ali Murat (1998), “Hurafe”, *DİA*, Cilt IIIIX, s. 381, TDV. Yay., İstanbul.

YÜCEL, İrfan ve diğ. (1999), “Hac”, *TDV. İlmihal*, Cilt II., s. 512, Divantaş Yayınları, Ankara.

EKLER

Görüşme kılavuzundaki sorular araştırma alanımızdaki deneklere yöneltilerek araştırmamıza konu olan Düzce ili Roman Vatandaşların Dinî Tutumu ve Davranışları'nın nasıl cereyan ettiği, dinsel inanç ve uygulamaların daha açık ve net olarak ortaya konması amaçlanmıştır. Bu noktada zaman zaman mülakatlarda, zaman zaman anket esnasında ve daha çok Camilerde Kur'an Öğretimi kursunda sıcak ilişkiler kurulmuş ve daha net bilgiler elde edilmiştir.

Ek 1: GÖRÜŞME KLAVUZU

- 1- Çingene olarak tanımlanmak mı yoksa Roman olarak tanımlanmak mı istersiniz?
- 2- Sünnilik hakkında ne dersiniz?
- 3- Günümüzde Roman toplumunun inanç konuları ile ilgili durumlarını nasıl değerlendirirsiniz?
- 4- Roman toplumunun ibadetler ve ibadetlere devamlığı hakkında değerlendirmeniz nasıldır?
- 5- Roman toplumu hakkında yazılı kaynaklardan haberdar mısınız?
- 6- Roman toplumu inanç ve ibadetlerle ilgili bilgileri nerelerden elde ediyor?
- 7- Allah'a iman hakkında düşünceniz nedir? İbadetlerdeki yapış amacınız Allah'tan korktuğunuz için mi?
- 8- Peygambere iman konusunda neler söylemek istersiniz? Peygamberin özellikleri hakkında hiç bilginiz var mıdır? Peygamberin hayatından bildikleriniz nelerdir?
- 9- Size göre melekler var mıdır? Dört büyük melek hakkında bildikleriniz nelerdir? Günlük yapılan iyilik ve kötülükleri yazan melekleri tanıyor musunuz?

- 10- Ölüm, ahiret ve cennet ve cehennem hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Öldükten sonra insanlar ne olacaktır? Kabir hayatı, kıyamet, hesaba çekilme, şefaât, mahşer kavramları ile ilgili düşünceniz nelerdir?
- 11- Size göre fal ve falcılık, büyü ve sihir gibi şeyler yapılabilir mi? Hayatınızda bu tür fiillere başvurur musunuz?
- 12- Günlük namaz kılma durumunuz nedir? Cuma, bayram, teravîh namazlarına devam eder misiniz?
- 13- Ramazan ayı geldiğinde oruç tutar mısınız? Ramazan ayında eğlence ve içkili bir cemiyete katılır mısınız?
- 14- Türbe ziyaretleri yapar mısınız? Romanların özel olarak gittiği türbeler var mıdır? Türbelere gitmenizdeki amaç nedir?
- 15- Günlük olarak dua etmek diyence ne anlıyorsunuz?
- 16- İçki içme konusundaki düşünceleriniz nelerdir? Romanların günümüzde alkol alma durumları hakkındaki düşünceniz nedir?
- 17- Günümüz Roman problemleri nelerdir? Romanların yaşamları günden güne daha iyiye mi yoksa kötüye mi gidiyor?
- 18- Romanların medyada eğlence düşkünü gibi gösterilmesi sizi rahatsız ediyor mu?
- 19- Roman açılımının size göre faydalı olacağını düşünüyor musunuz?
- 20- Gusûl abdesti hakkında bildiklerinizi söyler misiniz?
- 21- Size göre Romanlar ile Roman olmayanların evliliği olabilir mi? Evlilik sonrası karşılaşılabilecek problemler var mıdır? Varsa nelerdir?
- 22- Roman olduğunuzu söylediğinizde karşılaştığınız problemler nelerdir?
- 23- Çocuklarınızın dinî eğitim görmesini ister misiniz? Niçin? Dinî eğitim için yaz Kur'an Kurslarına gitmesini ister misiniz?
- 24- Romanlar hakkında söylenen Esmer topraktan yaratıldığı gibi bazı söylentiler hakkında düşünceniz nedir?

EK 2:**ANKET FORMU****1. Cinsiyetiniz?**

- Kadın
 Erkek

2. Yaşınız?

- 20' nin altında
 21-30 arası
 31-40 arası
 41-50 arası
 51-60 arası
 61 ve üstü

3. Medeni durumunuz?

- Evli
 Bekâr
 Dul

4. Öğrenim durumunuz?

- Okur-yazar değil
 Sadece okur-yazar (Diplomasız)
 İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu
 Lise ve dengi okul mezunu
 Üniversite (mezun veya hala öğrenci)

5. Mesleğiniz?

- Çiftçi İşçi Esnaf Serbest meslek Memur Emekli İşsiz
 Ev hanımı Öğrenci Bohçacı (yorgancı) Gündelikçi, temizlikçi Falcı
 At arabacısı Kağıt ve hurda Toplama Sepetçilik Hamallık
 Ayakkabı boyacılığı Müzisyenlik Simit satıcılığı
 Diğer (belirtiniz).....

6. Kendinizi aşağıdakilerden hangisi olarak tanımlıyorsunuz? (Birden çok işaretleyebilirsiniz)

- Muhacir
 Roman
 Çingene
 Kıpti
 Diğer (belirtiniz).....

7. Düzce' ye dedeleriniz, babalarınız veya siz nereden geldiniz?

.....

8. Her ortamda Roman olduğunuzu rahatça söyleyebiliyor musunuz?

- Evet Genellikle Bazen Hayır

9. Ekonomik aylık geliriniz nedir?

- 300' ün altında
 300-500
 500-1000
 1000-1500
 1500-2000
 2000- ve üzeri

10. Dinî açıdan kendinizi aşağıdakilerden hangisi olarak görüyorsunuz?

- Alevî Sünnî İnanmıyorum Diğer

11. Kur' an okumayı biliyor musunuz?

- Evet
 Hayır

12. Çocuklarınızın Kur' an okumayı öğrenmesini ister misiniz?
 İsterim.
 Romanların olduğu bir kursta öğrenmesini isterim
 İstemem.
13. Çocuklarınızın Dinî bilgileri öğrenmesini ister misiniz?
 İsterim
 Romanların olduğu bir kursta isterim
 İstemem.
14. Müslümanlık ile ilgili bilgilerinizi yeterli görüyor musunuz?
 Evet
 Kararsızım
 Hayır
15. Kur' an okumak ve dinî bilgiler öğrenmek için açılan Kur' an kursuna veya cami dersine;
 Gündüz katılıyorum.
 Gece katılıyorum.
 Fark etmez, katılıyorum
 Katıldım/halen öğrenci
 Katılmam.
16. Müslümanlık ile ilgili bilgileri kimden veya nereden öğrendiniz?
 Kendi kendime
 Camiden
 Yaz Kur' an kurslarından
 Ailemden
 Arkadaşlarımdan
 Okullardan
 Hepsi
17. Kılık kıyafetinizde dinî ölçülere dikkat eder misiniz? (Bayanlara sorulacak)
 Evet
 Kararsızım
 Hayır
18. Giyim kuşamda nelere dikkat edersiniz? (Bayanlara Sorulacak)
 Modaya uyarım.
 Temiz giyinirim
 Umursamam
 Makyaj kullanırım
 Çevremdekiler gibi giyinirim
 Hepsi
19. Size göre kadınların başını örtme sebebi nedir?
 Dinî inançları gereği
 Eşinin isteği
 Gelenek ve adetler gereği
 Büyüklerin isteği
 Hepsi
20. Aşağıda sayılan ibadetlerden hangilerini yerine getirmeniz?

	<u>Düzenli</u>	<u>Ara sıra</u>	<u>Hiç</u>
Günde beş vakit namazı kılarım.	()	()	()
Teravih namazı kılarım.	()	()	()
Cuma namazı kılarım (Erkekler için)	()	()	()
Oruç tutarım.	()	()	()
Zekât veya sadaka veririm.	()	()	()
Kurban keserim.	()	()	()
Hacca gittim.	()	()	()

Kuran okurum. () () ()

21. Türbe, yatır vb. ziyaretlerinde nerelere gidersiniz?

	<u>Düzenli</u>	<u>Ara sıra</u>	<u>Hiç</u>
Eyüp Sultana giderim.	()	()	()
Sahabe türbelerine giderim.	()	()	()
Ethem Baba (göbek atan) türbesine giderim.	()	()	()
Hoca Ali türbesine giderim.	()	()	()
<u>Hacı Bektaş/ Balım Sultan vs.</u>	()	()	()

22. Dua etmek konusunda aşağıdakilerden hangisini yaparsınız?

	<u>Düzenli</u>	<u>Ara sıra</u>	<u>Hiç</u>
Her sabah evden çıkarken dua ederim	()	()	()
Yatağa yatarken dua ederim	()	()	()
Yemekten sonra dua ederim	()	()	()
Sadece Türkçe olarak dua ederim	()	()	()
Fatiha, Ayetel Kürsi, Felak Nas vs. okurum	()	()	()
Sıkıştığım zaman dua ederim	()	()	()

23. Ne kadar sıklıkla alkol alırsınız?

- () Ayda bir kez
() Haftada bir kez
() Her gün
() Bayram, düğün, sünnet vb. eğlencelerde
() Alkol kullanmam.

24. Size göre Ramazan ayında içkili eğlence, düğün, sünnet gibi törenler,

- () Yapılabilir.
() İftardan sonra yapılmalıdır.
() Kesinlikle yapılmamalıdır.

25. Roman harici vatandaşların düğün, sünnet ve cenaze gibi cemiyetlerine katılırmısınız?

- () Daima katılıyorum.
() Ara sıra katılıyorum.
() Sadece cenazeye katılıyorum.
() Hiç katılmam.

26. Aşağıdaki ifadeler hakkında fikriniz nedir?

	<u>Katılıyorum</u>	<u>Katılmam</u>	<u>Fikrim Yok</u>
Allah' a inanmak İman' ın şartıdır.	()	()	()
İyi ve kötü her işimizi Allah yaptırır.	()	()	()
Allah hiçbir işimize karışmaz.	()	()	()
Başımıza gelen kötü işler Allah' ın cezalandırmasıdır.	()	()	()
Allah' tan korkarım, ibadet yaparım.	()	()	()

27. Aşağıdaki ifadeler hakkında fikriniz nedir?

	<u>Katılıyorum</u>	<u>Katılmam</u>	<u>Fikrim Yok</u>
Peygamberimiz Hz. Muhammed' dir.	()	()	()
Hız. Muhammed insandır.	()	()	()
Hız. Muhammed bizi cehennemden kurtaracaktır.	()	()	()
Hız. Muhammed melektir.	()	()	()
Hız. Muhammed' in hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur.	()	()	()

28. Size göre Cennet ve Cehennem;

- () Vardır
() Yoktur.
() Fikrim yok

29. Size göre melekler;

- Vardır.
 Yoktur.
 Fikrim yok

30. İnsanlar öldükten sonra dirilecektir.

- Evet
 Hayır
 Fikrim yok

31. Sıkıntıya düştüğüm zaman büyü ve muska yaptırırım.

- Evet
 Hayır
 Sadece iyilik için yaptırırım.
 Diğer (belirtiniz).....

32. Falcılık hakkındaki düşünceniz nedir?

- Fala inanırım.
 Fala inanmam.
 Fala inanırım ve iyi fal bakarım.
 Fala inanmam ama para kazanmak için bakarım.

33. Büyük Günahlar sizce hangileridir?

	<u>Evet</u>	<u>Hayır</u>	<u>Fikrim Yok</u>
Allah' a ve peygambere inanmamak	()	()	()
Hırsızlık yapmak	()	()	()
Adam öldürmek	()	()	()
İçki içmek ve kumar oynamak	()	()	()
Eşi olmayan biri ile ilişki kurmak (zina yapmak)	()	()	()
Büyü ve muska yaptırmak	()	()	()
Roman olmayan biri ile evlenmek	()	()	()
Hiçbiri değildir.	()		

34. Gusûl abdesti hakkında aşağıdakileri cevaplar mısınız?

	<u>Evet</u>	<u>Hayır</u>	<u>Fikrim Yok</u>
Gusûl abdesti dinin gerektirdiklerindedir.	()	()	()
Temizlik için gereklidir.	()	()	()
Gusûl abdesti hakkında bilgim yok.	()	()	
Gusûl abdesti alırım.	()	()	

35. Bir kadınla bir erkeğin beraber yaşayabilmelerinde aşağıdakilerden hangisi şarttır?

- Hem dinî hem resmi nikâh
 Yalnız resmi nikâh
 Yalnız dinî nikâh
 Hiçbir nikâh şart değildir

36. Roman olmayan birisi ile evlenmek ister misiniz? (Evli olmayanlara sorulacak)

- Evet
 Kararsızım
 Hayır

37. Cevabınız hayır ise sebebi nedir?

.....

38. Aşağıdakilerden hangileri evlenilecek kişide aranması gereken özelliklerdendir?

- Roman olması
 Akraba olması
 Zengin olması

- () Dindar olması
 () Güzel / Yakışıklı olması
 () Hepsi
 () Diğer.....

39. Evinizde aşağıdaki kitaplardan hangileri bulunmaktadır?

- () Kur' an-ı Kerim
 () Namaz Hocası
 () Hz. Peygamberin Hayatı
 () Fal ve falcılık kitabı
 () Diğer.....

40. Aşağıdakilerden sizin için en önemli bayram hangisidir?(Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)

- () Ramazan Bayramı
 () Kakava Bayramı
 () Kurban Bayramı
 () Hıdırellez
 () Cuma
 () Hepsi
 () Hiçbiri

41. Size göre;

Evet Hayır Fikrim Yok

Bir kimse çocuğun saçını			
gücü ona geçeceği için okşamamalıdır.	()	()	()
Yeni doğum yapan kadın yemek pişiremez,			
temizlik yapamaz.	()	()	()
Gece aynaya bakan gurbete gelin gider.	()	()	()
Karanlık gecelerde cin çarpması ve			
vampirlere yem olunabilir.	()	()	()
Sabah çiği ile yüz yıkamak yüzü güzelleştirir.	()	()	()

42. Aşağıdakilerden hangileri Roman Vatandaşların sorunlarındandır.

- () Diğer halklar tarafından dışlanma
 () Nüfus artışı
 () Dinî eğitim ve bilgi eksikliği
 () Temizlik
 () İşsizlik
 () Ahlâki bozulmalar
 () Diğer

43. Aşağıdakilerden hangisi hayatınızdaki önemli şeylerdendir.

- () Zengin olmak
 () Helal yollardan para kazanmak
 () Temizlik
 () İbadetlerimi yapmak
 () Eğlence ve eğlenmek
 () Diğer

Anketimize katılım sağladığınız için teşekkür ederim.

EK 3:**KAYNAK KİŞİLER**

Aşağıda ismi yazılan kişilerle görüşme kılavuzundaki sorulara bağlı kalınarak zaman zaman bu soruların dışına çıkıp ek sorular yöneltilerek mülakatlar gerçekleştirilmiş, elde edilen bilgiler lehte veya aleyhte kullanılmadan aktarılmıştır.

1. D, N, Düzce, Çamköy Mahallesi, 1995, Ortaokul
2. A, E, Düzce, Çamköy Mahallesi, 1994, Ortaokul
3. Ö, B, Düzce, Çamköy Mahallesi, 1992, Ortaokul
4. K, E, Düzce, Çamköy Mahallesi, 1990, İlkokul
5. İ, T, Düzce, Çamköy Mahallesi, 1990, İlkokul
6. İ, C, Düzce Çamköy Mahallesi, 1981, İlkokul
7. İ, A, Düzce Çamköy Mahallesi, 1979, İlkokul
8. Y, D, Düzce Çamköy Mahallesi, 1980, İlkokul
9. D, S, Düzce Çamköy Mahallesi, 1972, İlkokul
10. K, H, Düzce Çamköy Mahallesi, 1964, İlkokul
11. F, S, Düzce Çamköy Mahallesi, 1980, İlkokul
12. Y, S, Düzce Çamköy Mahallesi, 1990, İlkokul
13. K, H, Düzce Çamköy Mahallesi, 1972, İlkokul

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Düzce Merkez Ozanlar Köyü/ Mollaoğlu mahallesinde doğdu. İlkokulu Bataklı Çiftlik Köyü İlkokulunda tamamladı. Orta ve lise öğrenimini Düzce İmam Hatip Lisesinde 1994 yılında tamamladı. 2000 yılında Kayseri Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Mezun oldu. 2002 yılından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı Düzce Müftülüğüne bağlı kadroda İmam Hatip olarak görevini sürdürmektedir.